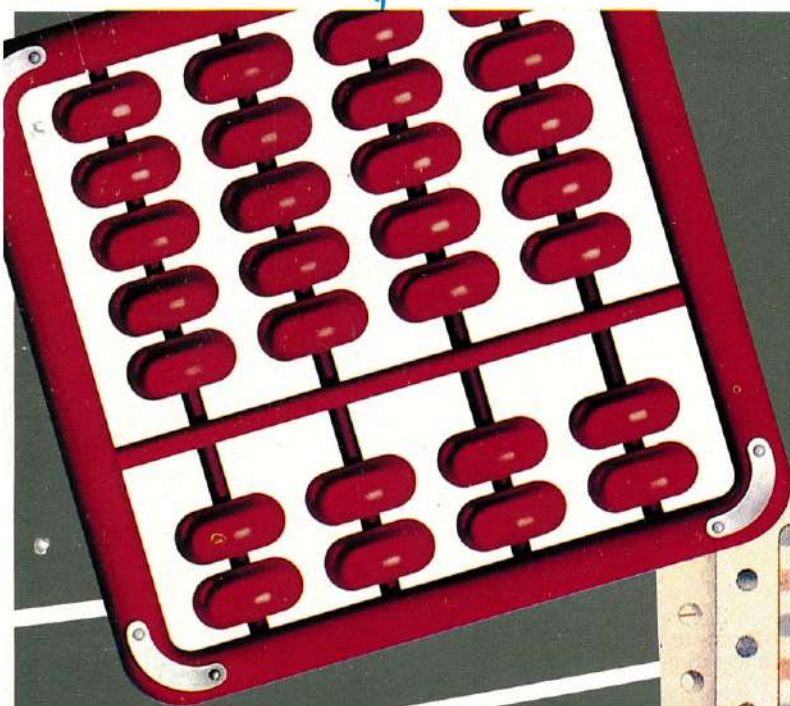

ธุรกิจฉบับพิเศษ

ฉบับครบรอบ ๓ ปี

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๘ ตุลาคม-มกราคม ๒๕๓๒ ISSN 0857-2670

- การวัดในการวิจัยทางสังคม
- อนาคตของธุรกิจที่ปลุกประเภทขายของชำ
- คน : ความคาดหวัง, ความผูกพันและความสำเร็จขององค์กร
- บริหารการเงินของธุรกิจอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ
- วิเคราะห์เศรษฐกิจการค้าสินค้าเกษตรกรรมไทย-อาเซียน
- ปัญหาข้อขัดแย้งไทย-ลาว : กรณีปัญหาผู้อพยพชาวลาวในประเทศไทย
- ความไม่ป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับตนเอง ชะตากรรมของมนุษย์
- ในสังคมปัจจุบัน
- เมื่อฝันเป็นจริง : สเปกในสมมติภาพพฤษภา
- จะปรับปรุงแผนกให้เหมาะสมกันอย่างไรดี

1989

JANUARY							JULY						
S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S
			1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	
6	7	8	9	10	11	12	7	8	9	10	11	12	13
13	14	15	16	17	18	19	14	15	16	17	18	19	20
20	21	22	23	24	25	26	21	22	23	24	25	26	27
27	28	29	30	31			28	29	30	31			

2 ปี

ก็เป็นบัณฑิตได้

หลักสูตรปริญญาตรี 2 ปี

สำหรับผู้มีวุฒิ ปวส. ปวท.

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

เปิดสอน

ปริญญาตรีหลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี ภาคปกติ / ภาคค่ำ

คณะบริหารธุรกิจ: การเงิน การบริหารงานบุคคล

การตลาด การจัดการทั่วไป

คณะการบัญชี : การบัญชี

ปริญญาตรีหลักสูตร 4 ปี ภาคปกติ/ภาคค่ำใน 6 คณะวิชา

บริหารธุรกิจ การบัญชี นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์

รับสมัครนักศึกษาใหม่ 2532 บัณฑิต 20 พฤษภาคม

ข้อมูลสำหรับคุณ

ชื่อใบสมัครด้วยตนเองและไปรษณีย์

วิทยาการ 1 (สามเสน) 2780674-5, 2796541

วิทยาการ 2 (ประชาชื่น) 5890051-7, 5899606-7

ธนาณัติหรือเช็คไปรษณีย์ 100 บาท

ส่งจ่าย "มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต"

ไปรษณีย์จามวงศ์วาน

สร้างสรรค์บัณฑิตเพื่อการธุรกิจในอนาคต

ปริทัศน์เทคโนโลยี

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๘ ตุลาคม-มกราคม ๒๕๓๑ ISSN 0857-2670

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

คณะที่ปรึกษา

ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์

อาจารย์ประเสริฐ ประภาสโนบล

รศ.นพ.เมืองทอง เข้มมนี

อาจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ ส. บุรุษพัฒน์

คณบดีทุกคณะ

บรรณาธิการ : ผู้พิมพ์และโฆษณา

ผศ.ประกอบ ทองมา

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์ประศักดิ์ นิยากร

กองบรรณาธิการ

อาจารย์สุวรรณา ตรีมาศ

อาจารย์เลิศชาย ศิริชัย

อาจารย์อดิสร่า พงศ์ยี่หล้า

อาจารย์กัลยาณี กิตติจิตต์

อาจารย์เนตร ธรรมประธานกุล

อาจารย์ไกรภพ กฤตสวนนท์

ฝ่ายจัดการ

อาจารย์ ดร.เลิศลักษณ์ ส. บุรุษพัฒน์

เหรียญฉึก

อาจารย์อรรณพ สุทธิพิทักษ์

ประชาสัมพันธ์

อาจารย์ทิพย์พาพร มหาสินไพศาล

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการในศาสตร์สาขาต่างๆ
๒. เพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ในรูปแบบของวารสารทางวิชาการ
๓. เพื่อส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น เสนอผลการค้นคว้าและวิจัย
๔. เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และนักวิชาการได้เผยแพร่ผลงาน
๕. เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณทางด้านวิชาการ ของมหาวิทยาลัย ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง

ศิลปกรรมและกราฟิค

อาจารย์ก่อเกียรติ ขวัญสกุล และคณะ

พิมพ์ที่

บริษัท เอดิสันเพรสโปรดักส์ จำกัด
โทร. 391-4386

เรียงพิมพ์

บุรพาคอมพิว
โทร. 221-5672, 223-7975

บทความหรือข้อคิดเห็นของผู้เขียนทุกท่าน
ที่ปรากฏอยู่ในวารสารมหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิตย์ทุกฉบับ เป็นทรัพย์สินของวารสาร
ซึ่งคณะผู้จัดทำ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

การศึกษาและวิจัย

- สัจจสารจากสวนโมกข์
- ข้อเสนอแนะบางประการสำหรับผู้เริ่มทำวิจัย
- การวัดในการวิจัยทางสังคม
- “บทความส่งประกวด”
- กลวิธีพัฒนาระบบงบประมาณโดย
- “บทความส่งประกวด”

พระธรรมโกศาจารย์ ๕
ประกอบ ทองมา ๘
วรพิทย์ มีมาก ๒๕

พัชราภรณ์ สุวรรณโชติ ๔๐

บริหารธุรกิจและการบัญชี

- คน : ความคาดหวัง, ความผูกพัน และความสำเร็จขององค์การ
- อนาคตของธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำ
- บริหารการเงินของธุรกิจอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ
- บทบาทผู้บริหาร : การสร้างบรรยากาศในการทำงาน
- “บทความส่งประกวด”

จงดี เศษาสกุลสม ๕๕
พรรณราย แสงวิเชียร ๖๑
ชนะใจ เดชวิทยาวร ๖๕
ไพโรจน์ ไตเทศ ๗๔

เศรษฐศาสตร์และการเมือง

- ส่องกล้องมองทาง...การท่องเที่ยวไทย
- วิเคราะห์เศรษฐกิจการค้าสินค้าเกษตรกรรม ไทย - อาเซียน
- “บทความส่งประกวด”
- ปัญหาข้อขัดแย้งไทย - ลาว : กรณีปัญหาผู้อพยพ
- ชาวลาวในประเทศไทย
- “บทความส่งประกวด”

ปริญ ลักขิตานนท์ ๙๖
ชัยวุฒิ ชัยพันธ์ ๑๐๓
วิรัช ร่วมพงษ์พัฒนะ ๑๑๘

นิติศาสตร์

- จะปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายอย่างไรดี
- “บทความส่งประกวด”
- การควบคุมและความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์
- “บทความส่งประกวด”

วิทยา ปุณฺณบุตร ๑๒๙
ชัยนันท์ นันทพันธ์ ๑๓๔

ศิลปวัฒนธรรม

- The Leaf
- 72 ปี ไสว สุทธิพิทักษ์
- ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับตนเอง
- ชะตากรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน
- แนววิธีสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย
- “บทความส่งประกวด”
- เมื่อฝันเป็นจริง : สเปน ในลมหนาวพฤษภา

D.N. Bradshaw ๑๕๑
กวี ร้อยกรองกานท์ ๑๕๒
เลิศชาย ศิริชัย ๑๕๓

สุรีย์ ศิริพัฒน์ ๑๕๔
ออร์มิกา ๑๖๓

หนังสือแนะนำอ่าน

- มองอเมริกาจากปัญหาไทย
- The Leadership Factor

ประกอบ ทองมา ๑๗๔
สุพดี บรรจงแต้ม

บรรณาธิการ

แถลง

และแล้ววารสารของเราซึ่งมีจุดยืนอยู่ที่ “การนำเสนอความคิดใหม่ ๆ ทฤษฎีใหม่ ๆ และทางเลือกในการแก้ปัญหาที่ดีกว่า อันเป็นการแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ เพื่อช่วยกันจรรโลงสังคม” ก็ได้ออกมาสู่สายตาของท่านอีกวาระหนึ่งตามกำหนดด้วยเรื่องที่จะทำให้ท่านได้อ่านอย่างจุใจ และคุ้มค่า

เมื่อเราได้ประกาศจุดยืนของวารสารของเรา และประกาศเชิญชวนให้ผู้ที่สนใจ ได้เขียนบทความส่งเข้าประกวด โดยมีรางวัลตามสมควรนั้น ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสนใจ เขียนเรื่องส่งมาประกวดเป็นอันมาก บางเรื่องเราได้คัดมาลงไว้ในเล่มนี้แล้ว เราอาจจะต้องขอเวลาบ้างเพื่อประมวลส่งให้กรรมการตัดสินว่า เรื่องใดควรจะได้รับรางวัลของเรา

อย่างไรก็ดี เราขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจ และส่งเรื่องมาร่วมกับวารสารของเรา เราคิดว่าหากท่านเห็นด้วยกับจุดยืน และปรัชญาแห่งวารสารของเรา และท่านมีความคิดดีๆ ที่ต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านได้รับรู้ ท่านก็สามารถส่งเรื่องมาลงในวารสารของเราได้ทุกเมื่อ โดยเราจะจัดเงินให้เป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาค้นคว้าของท่านตามสมควร

ขอขอบคุณ

บ.ก.

สังสาร

จาก

สวนโมกข์

พระธรรมโกศาจารย์

ศึกษาวิจารณ์

การศึกษา คือสิ่งที่นำชีวิตของแต่ละคน จึงเป็นเหมือนสิ่งสร้างโลกไปในตัว. แต่ก็มีมนุษย์นั่นเอง เป็นผู้จัดการศึกษาให้แก่ตนเอง หรือรวมหัวกันจึงตัวเอง เข้าในบทที่ว่า ตนเป็นที่พึ่งแก่ตนเอง มันจะไปกันทางไหน เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาและวิจารณ์ดูเป็นอย่างยิ่ง.

สิ่งแรกที่สุดใจ ก็คือข้อที่มีกันแต่ การศึกษา ชนิดที่ให้แต่ความฉลาด ไม่มีสิ่งที่ควบคุมความฉลาด เอาเสียเลยก็ว่าได้. มีความฉลาดทางสติปัญญา วิชาชีพ เทคโนโลยี และอะไรอื่นทุกอย่าง ที่ส่งเสริมการได้มา ซึ่งทรัพย์และอำนาจ อันเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ตามที่กิเลสต้องการตามความอำนวยของเสรีภาพแห่ง ความเห็นแก่ตัว. มีผลทำให้เกิดดินลงต่ำในการประกอบ กิจทางการเศรษฐกิจ การเมือง การสังคม การสหกรณ์ มีผลทำให้เกิดสงครามร้อนเย็น ทั่วทุกห้วงแห่งในโลก. ความเสียหายทางนิเวศวิทยา การรักษาทรัพยากรของ ธรรมชาติ การทำลายสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์ กระทั่งการคอร์รัปชั่น เต็มบ้านเมือง หรือเต็มโลก มีสิ่งที่ไม่ควรจะมีขึ้นมา เช่นยาเสพติดและโรคใหม่ๆ ที่กำลัง เป็นปัญหา. เรือนจำ สถานันตารวจ ศาล โรงพยาบาล โรคประสาท และโรคจิต ไม่ลดลง, มีแต่เพิ่มเกินกว่า ส่วนแห่งการเพิ่มของพลเมือง. เรื่องทางวัตถุเจริญจน เพื่อย่างที่กำลังเป็นปัญหาอยู่, ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องหา ทางเอาเปรียบ หรือแก้ไขความเสียเปรียบ ก็ตาม, อยู่ ทั่วโลก.

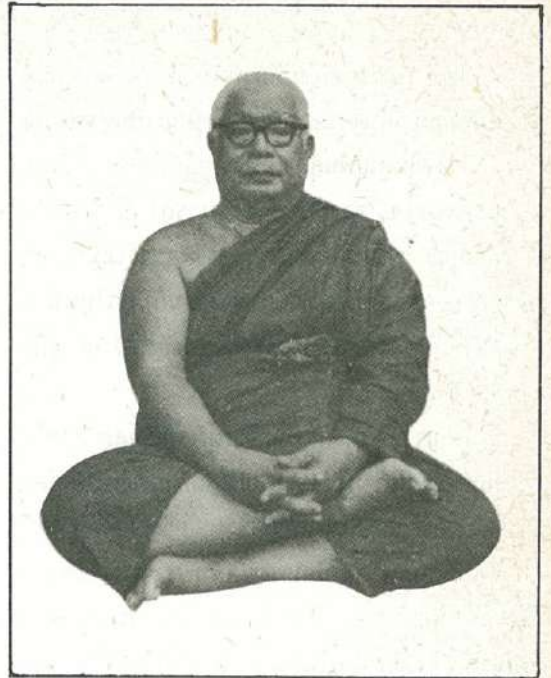
การศึกษายัง ไม่สามารถกำจัดสัญชาตญาณ อย่างสัตว์ แถมจะส่งเสริมโดยไม่รู้ตัว. ไม่สามารถใช้ สันติวิธีในการแก้ปัญหา. ยังต้องใช้กำลังเหมือนสัตว์ ที่ไม่มีโอกาสที่จะใช้สมอง, มีลักษณะนอนขวางทางแห่ง สันติภาพ และความก้าวหน้าทางวิญญาณจึงมีความ ก้าวหน้าแต่ทางวัตถุ ทางกาย จนโลกเต็มไปด้วยสัตว์

เศรษฐกิจ สัตว์การเมือง สัตว์สังคม ไม่มีสัตว์แห่งอารยธรรม หรืออารยชน. ความฉลาดนั้นๆ ตกเป็นทาสของประโยชน์ทางวัตถุ ซึ่งย้อมนำไปสู่การขัดแย้งช่วงชิง และนำไปสู่สงครามในที่สุด. สงครามจึงเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่ควรจะมี โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมหรือความหมายแห่งศาสนา ที่ถืออยู่ร่วมกันทั้งสองฝ่ายแห่งคู่สงคราม.

ข้อนี้ ทำให้สัตว์แห่งโลกยุคใหม่ มีลักษณะร้ายกาจ และมีอันตราย ยิ่งกว่าสัตว์โลกยุคดึกดำบรรพ์อย่างที่จะเปรียบกันไม่ได้. คนป่ายุคใหม่ มีแต่ที่จะหัวเราะเยาะสัตว์ผู้เจริญแล้วแห่งยุคนี้ หลายร้อยหลายพันอย่าง ในข้อที่ว่ายิ่งเจริญยิ่งยุ่งยิ่งไร้สันติภาพ จนมีกันแต่วิกฤตกาลถาวร. ยังมีไฟฟ้าใช้ จิตใจยังมีดมน ยังมีน้ำแข็งกิน จิตใจยิ่งร้อนรนกว่าแต่ก่อน. ยังมีคมนาคมสะดวก ยิ่งเต็มไปด้วยการจับปล้นจับยึด และอุบัติเหตุ.

เรามีกันแต่การศึกษาที่ส่งเสริมความเห็นแก่ตัว โดยไม่รู้สีก. เพราะมันเป็นการศึกษาที่จัดโดยผู้เห็นแก่ตัว. นั่นก็เป็นเพราะมีแต่การศึกษาที่ทำให้ฉลาด โดยไม่มีส่วนที่ควบคุมความฉลาด ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น. ซึ่งจัดกันจนลืมการควรควบคุมความเห็นแก่ตัว. ข้อนี้ทำให้กล่าวได้ว่า ความเห็นแก่ตัว เป็นผู้จัดการศึกษา. จัดไปๆ ก็มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น จนคิดรวมพวกแล้วแย่งกันครองโลก. ความเห็นแก่ตัว ทำให้ระบอบประชาธิปไตย กลายเป็นระบอบอันตราย คือมีเสรีภาพในการที่จะใช้ความเห็นแก่ตัวเพื่อประโยชน์ของตนเอง. ที่เห็นได้ง่ายๆ เช่นเมื่อประชาชนเห็นแก่ตัว เขาก็เลือกได้ผู้แทนที่เห็นแก่ตัว ไปประกอบกันเป็นสภาแห่งผู้เห็นแก่ตัว. สภาเช่นนี้ ก็ตั้งได้แต่รัฐบาลของผู้เห็นแก่ตัว; แล้วอะไรจะเกิดขึ้น ขอให้ลองคิดดูเอง.

ความเห็นแก่ตัว เป็นภัยแก่ระบอบประชาธิปไตย ที่มีอยู่แล้ว. ทำให้อ่อนแอจนเงินเงินผู้ร่อนล้มลงไม่ทันรู้ หรือเต็มไปด้วยปัญหาขัดแย้ง หรือพรรคฝ่ายค้านที่ทำได้ด้วยความเห็นแก่ตัวอย่างหลับลูหลับลตา. เพราะระบอบประชาธิปไตย มันไม่ใช่ระบอบสำหรับผู้ยังเห็น

แก่ตัว. แต่มันเป็นระบบสำหรับผู้มีการศึกษาเจริญแล้วพอสมควร ที่จะไม่เห็นแก่ตัว. เราระบอบประชาธิปไตย มายืนให้แก่สังคมที่มีการศึกษาไม่เจริญพอ ก็เท่ากับเอาอาวุธมาให้ใช้เขียดคอตตนเอง. หรือถ้าจะมองไปในแง่ที่ว่า เพื่อให้เขาก้าวหน้า แต่ก็ไม่มีใคร ในหมู่ผู้เห็นแก่ตัว จะจัดการให้มีผลเช่นนั้นได้. นอกจากรีบจัดการศึกษาชนิดที่ควบคุมความฉลาดที่นำไปสู่ความเห็นแก่ตัว. หรือทำให้มีความฉลาดที่แท้จริง ก็คือฉลาดอย่างไม่เห็นแก่ตัวอีกนั่นเอง.

สรุปความว่า การศึกษาที่ไม่มีการควบคุมความฉลาดนั้นเป็นภัยแก่ระบอบประชาธิปไตย. หรืออีกทางหนึ่ง ก็คือทำให้ระบอบประชาธิปไตยนั้นแหละ กลายเป็นพิษภัยขึ้นมา โดยไม่รู้สีกตัว. นำสงสารระบอบประชาธิปไตยที่งอกงามขึ้นมาในโลกไม่ได้ ก็เพราะการศึกษาที่ไม่มีผลในทางจำกัดความเห็นแก่ตัว.

เรามี การศึกษาที่เรียนอย่างเดียวกันทั้งชายและหญิง. การทำเช่นนี้ ผิดหลักธรรมชาติ และเป็นอันตรายต่อการพัฒนามนุษย์. พุดอย่างอุปมาดีกว่า ทำให้โลกมีแต่กะเทย. ไม่มีหญิงไม่มีชาย. ไม่มีพ่อไม่มีแม่.

จึงพิจารณาดูที่ร่างกายที่พระเจ้าหรือธรรมชาติสร้างมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้หญิงมีหน้าที่ตั้งครรภ์และคลอดบุตร ผู้ชายมีหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัวในลักษณะเป็นคู่สหกรณ์. มีผล ทำให้ไม่สูญเสียพันธุ์ และมีพันธุ์ที่พัฒนาสูงขึ้นไปอย่างน่าพอใจ. ต่างฝ่ายต่างสามารถไม่บกพร่องในหน้าที่ของตน ๆ. มนุษย์ก็มีภาวะสูงขึ้นอย่างไม่มีปัญหา. โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการแย่งงานกันทำในหน้าที่อย่างเดียวกัน. ต้องสอพลอแข่งกันแข่งชิงกัน อย่างผิดธรรมชาติ ไม่น่าจะมี.

ผู้หญิง ต้องมีหน้าที่สร้างบุตรที่ดีที่สุด สำหรับจะเป็นพลโลกที่ดี. ผู้ชายรับภาระเลี้ยงดูทั้งหมด โดยผู้หญิงไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน. หรือถ้าจะมัวงานทำก็ทำได้ที่บ้าน พร้อมกับการดูแลอบรมลูก โดยเห็นว่าเป็นงานที่มีเกียรติอย่างยิ่ง. ในการสร้างมนุษย์ที่ดี. บัดนี้เด็ก ๆ โตขึ้นโดยไม่รู้จักทิศทาง และความพร้อมที่จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะถูกสร้างพื้นฐานขึ้นมาโดยคนใช้ หรือผู้ที่ไม่มีความรู้และความรักอันแท้จริง. โตขึ้นอย่างเครื่องจักร ไม่มีพื้นฐานแห่งศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดี. ผู้หญิงควรได้รับการศึกษาขั้นเลิศ สำหรับจะเป็นแม่ชั้นเลิศ. และไม่ควรน้อยเนื้อต่ำใจว่าเป็นงานอันไร้เกียรติ เพราะหลงบูชาลัทธิลัทธิมนุษยชน ชนิดหลบลูหลบลตา ในข้อที่ว่า มนุษย์เกิดมาทำไมกันแน่.

เมื่อหญิงและชายทำหน้าที่อย่างเดียวกัน โลกนี้ก็ไม่มีชายมีหญิง ไม่มีพ่อแม่ที่ถูกต้องตามความหมาย. นั่นก็คือมีแต่กะเทย ที่หลบลตาต่อหน้าที่ของตน ๆ. ขอให้มิระเบียนวัฒนธรรมและการศึกษา ที่สร้างความเป็นหญิงและความเป็นชายอย่างสมบูรณ์ ชายมีสมรรถนะสูงสุดอย่างชายหญิงมีสมรรถนะสูงสุดอย่างหญิง รวมกันเข้าเป็นคน ๆ เดียวกัน ทำหน้าที่ของมนุษย์ สมตามความหมายของคำคำนี้. มนุษย์คือสัตว์มีใจสูงอยู่เหนือปัญหา และการสร้างปัญหา หรือการขุดหลุมฝังตัวเอง.

ยุคนี้ เรามีการศึกษาที่แยกตัวออกจากศาสนา เพราะเห็นศาสนาเป็นเครื่องถ่วงความเจริญทางวัตถุ ในยุคที่บูชาวัตถุ การศึกษาจึงไม่มีการพันเกี่ยวกันกับ

ศาสนาอีกต่อไป. ชาวตะวันตกเขาทำก่อน เราตามกันเขา โดยขาดความรู้จักตัวเอง และสิ่งที่เรียกว่าศาสนา อย่างเพียงพอ. ถือเสียว่าใครอยากรู้ศาสนา ก็หาเรียนเอาเอง ซึ่งมันเป็นได้ยาก และไม่มียุทธฐานอันเพียงพอ. ข้อนี้ทำให้ยุวชน ไม่มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างแน่นแฟ้น เป็นพื้นฐานที่มั่นคง และทำให้ไม่มีการสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องมีศาสนาเป็นแกนใน. หรือมีฉะนั้น เราก็ต้องมีวัฒนธรรมในรูปแบบอื่น ซึ่งไม่อาจใช้เป็นที่พักได้เลย. เราน่าจะตั้งศาสนามาให้สัมพันธ์กันกับการศึกษา ชนิดที่เรียกว่าพันเกี่ยวกันไป จะปลอดภัยกว่า.

เรามีแต่การศึกษาสำเร็จรูป ที่อัดเข้าไปจากภายนอก ภายใต้อิทธิพลของเหตุปัจจัยภายนอก ซึ่งมีวัตถุเป็นหลัก. พุทธศาสนา มีการศึกษาที่สะท้อนออกมาจากของจริงในภายใน. เพราะมีจิตเป็นหลัก โดยมีการดูตัวเอง ด้วยตนเองในภายใน. ครั้นดูตัวเองแล้ว ก็เห็นตัวเอง แล้วก็รู้จักตัวเองว่าคืออะไร มีปัญหาอย่างไร มีเหตุปัจจัยอย่างไร จึงมีความรู้ที่จะจัดการกับตัวเอง อย่างถูกต้องและสมบูรณ์.

อีกทางหนึ่ง เราให้เรียนเรื่องภายนอกมากเกินไป. เด็ก ๆ ถูกบังคับให้ศึกษาและท่องจำข้อมูลต่างทั่วโลก โดยที่ไม่รู้ว่บิดามารดาคืออะไร มีบุญคุณอย่างไร ลูก ๆ มีหน้าที่อย่างไรต่อบิดามารดา. ข้อนี้ เป็นเอามากถึงกับว่า เรียนจบมีปริญญายาวเป็นหางแล้ว ก็ยังตอบไม่ได้ว่าบิดามารดามีพระคุณอย่างไรอยู่นั่นเอง. แถมไม่อยากจะรู้เสียอีกด้วย. ควรจัดให้เด็ก ๆ ได้ตั้งต้นศึกษาเรื่องในตัว ในครอบครัวในประเทศ ไม่น้อยกว่าเรื่องนอกตัว. ให้รู้เรื่องจิต และกิเลสกันเสียตั้งแต่ยังเด็ก เป็นพื้นฐานแห่งความรู้ภายนอก สามารถเผชิญกับปัญหาภายนอกได้อย่างเพียงพอ.

การศึกษาที่มีแต่ทางทฤษฎีหรือเรื่องพูดในห้องเรียน ที่ไม่มีการฝึกฝนอบรม ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจอย่างเพียงพอ. ไม่มีการสร้างเด็กให้เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา ศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ เพื่อนที่ดีของเพื่อน สำหรับจะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และ

สาวกที่ดีของศาสนา. เด็กจบมัธยมบริบูรณ์หลายโรงเรียนรวมกันเริ่มการศึกษาที่สูงขึ้นไป มีพิธีรับน้องใหม่อย่างป่าเถื่อน จนตายไปคนหนึ่ง. นี่แสดงผลของการศึกษาที่กำลังมีอยู่ได้ดี.

เราต้องมีตัวการปฏิบัตินั้นและเป็นตัวการศึกษา เช่นเดียวกับในพุทธศาสนา มีตัวการปฏิบัติศีล-สมาธิ-ปัญญา เป็นตัวการศึกษา. มีตัวการปฏิบัติ เป็นตัวการศึกษา จึงจะมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ แล้วออกมาทางกายและวาจา. เรามีแต่การศึกษาที่จดลงสมุดมากเกินไป กว่าที่จะมีอยู่ที่เนื้อที่ตัวของเด็ก เราจึงไม่อาจสร้างบุตรที่ดีของบิดามารดา ศิษย์ที่ดีของครู บิดาอาจารย์ เพื่อนที่ดีของเพื่อน ซึ่งไม่มีทางที่จะมีผลเมืองที่ดีของชาติ และสาวกที่ดีของศาสนา อันเป็นความมั่นคงของชาติไทย อันเป็นป้อมปราการแห่งพุทธศาสนา.

การศึกษาที่ไม่ควรขยายแต่มีการปรับปรุง คือการศึกษาชนิดที่กำลังมีอยู่. การศึกษาที่ให้แต่ความฉลาด ไม่มีการควบคุมความฉลาด มีแต่เพิ่มความเห็นแก่ตัว ไม่มีผล เป็นการลดจำนวนคุก โรงพักตำรวจ ศาล โรงพยาบาลโรคประสาท โรงพยาบาลโรคจิต เหล่านี้

ไม่ควรขยาย ไม่ต้องขยาย. หากแต่ต้องปรับปรุงให้มีผลตรงกันข้าม และเป็นที่น่าพอใจ คือทำให้คนมีจิตใจสูง สมกับความหมายของคำว่า มนุษย์. ไม่สร้างปัญหาให้แก่ตัวเองและสังคม. การขยายที่เพิ่มแต่ปริมาณ ส่วนคุณภาพลดลงนั้นไม่เป็นการขยาย แต่เป็นการยุบตัวเองเสียมากกว่า. ทุกคนชอบคำว่าขยาย โดยไม่คำนึงถึงการขยายที่มีผลเป็นไปในทางร้ายซ่อนอยู่โดยไม่รู้สึกตัว.

ในที่สุด ก็พอจะสรุปความได้ว่า การศึกษาของเราอยู่ในฐานะที่ควรได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมแก่สถานะของประเทศไทย ซึ่งเป็นเมืองพุทธ. เพื่อพุทธศาสนาดังอยู่ในประเทศที่มีศาสนิกอันเหมาะสม คือสามารถเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน แท้จริงสมความหมายของคำว่าพุทธะ. ไม่เป็นวัตถุนิยม ไม่เป็นจิตนิยม หากเป็นธรรมนิยม คือมีความถูกต้องทั้งทางวัตถุและทางจิต อย่างครบถ้วน. จึงขอเสนอการวิจารณ์ ดังข้อความตามที่กล่าวมา.

โมกขพลาราม

๒๔ มี.ค. ๓๑

ข้อเสนอแนะบางประการ สำหรับ “ผู้เริ่มทำวิจัย”

คำนำ

บทความฉบับนี้ มีเจตนาที่จะส่งเสริมการทำวิจัยให้แพร่หลายยิ่งขึ้น แก่ผู้สนใจทั้งหลายที่เห็นว่าการวิจัยนั้นสำคัญและมีประโยชน์ต่อบ้านเมือง ที่จริงมีท่านที่สนใจอยากทำวิจัยเป็นอันมาก เพราะนอกจากจะเห็นคุณค่าของการวิจัยแล้ว ยังมีแหล่งเงินทุนทั้งภายในและภายนอกประเทศ คอยอำนวยความสะดวกให้อย่างบริบูรณ์ ทว่าก็ยังไม่สามารถจะนำเงินทุนเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำวิจัยได้ จะเรียกว่ายังมีความขัดข้องทางเทคนิคอยู่ก็คงจะได้ ดังนั้นเพื่อแก้ข้อขัดข้องทางเทคนิคเหล่านั้นลงเสียบ้าง ข้อเสนอแนะบางประการสำหรับผู้เริ่มทำวิจัย จึงได้เกิดขึ้น ส่วนผู้ที่ทราบและมีประสบการณ์ในการทำวิจัยมากแล้ว จะอ่านข้ามบทความนี้ไปเสียก็ย่อมจะได้

บทความนี้จะแบ่งออกเป็น สี่ตอนด้วยกัน คือ ตอนที่ 1 จะกล่าวถึง คุณสมบัติของนักวิจัย ตอนที่ 2 จะว่าด้วยความหมายและนัยสำคัญของการวิจัย ตอนที่ 3 ว่าด้วยสาระสำคัญของโครงการวิจัย และตอนที่ 4 หลักการอ้างอิง การเขียนเชิงอรรถและบรรณานุกรม

ประกอบ ทองมา *

ตอนที่ 1

คุณสมบัติของนักวิจัย

นอกเหนือจากคุณวุฒิ ที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย ในสาขาที่ตนถนัดแล้ว นักวิจัยที่ดีควรมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้คือ

1.1 มีทัศนคติอันเป็นวิทยาศาสตร์ที่สำคัญ คือ ความไม่ลำเอียงหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงด้วยความโลภะ อยากได้ตำแหน่ง อยากได้สองชั้น ไม่ลำเอียงเพราะโทสะอันได้แก่ความโกรธ ความเกลียด หรือความไม่ชอบหน้ากันเป็นการส่วนตัว หรือในทางการเมือง ไม่ลำเอียงเพราะโมหะ คือหลงในความงามของอิสตรี หรือหลงในอุดมการณ์ทางการเมืองหรือการปกครอง

ดังนั้น ถ้าท่านเป็นวิศวกร มีหน้าที่รับผิดชอบ ในการตัดถนน ท่านก็ต้องตัดให้ตรงไปตามเส้นทางอันได้คำนวณไว้แล้วตามหลักวิชามีใช่ตัดดลแล้วไปเพื่อให้ผ่านที่ดินของท่านเองหรือของเจ้านายเพื่อหวังสองชั้น หรือสินจ้างรางวัล หากท่านเป็นนักวิจัยองค์การ ก็จะต้องแสดงเหตุและข้อบกพร่องขององค์การอย่างตรงไปตรงมา ตามผลการวิจัยที่ค้นพบ ไม่บิดเบือนสาเหตุแห่งปัญหา เพียงเพราะกลัวจะไม่ถูกใจผู้บริหาร หรือเจ้าขององค์การ เพราะมีฉะนั้นแล้วจะไม่มีทางแก้ปัญหาองค์การได้เลย ถ้ามีนักวิจัยเช่นนี้ หรือถ้าท่านเป็นนักสำรวจประชามติ

*อาจารย์ประจำ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

In the field
of observation,
chance favours only
the prepared mind.

ท่านก็ไม่ควรลำเอียง เพราะอุดมการณ์ทางการเมือง หรือความไม่ชอบหน้าเป็นการส่วนตัว ซึ่งเรามักจะพบ เห็นอยู่เสมอ ในการสำรวจประชามติเกี่ยวกับความนิยม ของประชาชนที่มีต่อผู้นำทางการเมือง เมื่อนักวิจัยกลุ่ม หนึ่งวิจัยได้ผลออกมาว่า ผู้นำทางการเมืองผู้นั้น กำลัง เลื่อมความนิยมในสายตาประชาชน ก็มักจะมึนักวิจัย อีกกลุ่มหนึ่ง ทำการสำรวจแล้วกลับได้ผลเป็นตรงข้าม กับกลุ่มแรก ทำให้จึงเป็นเช่นนั้น หากได้สำรวจดูภูมิหลัง ของนักวิจัยทั้งสองกลุ่มให้ลึกซึ้งแล้วก็จะหาคำตอบได้ไม่ ยากนักว่า ทำไมผลของการสำรวจจึงออกมาแตกต่างกัน ราวกับหน้ามือเป็นหลังมือเช่นนั้น

1.2 นักวิจัยก็เหมือนกับนักวิทยาศาสตร์ คือ นอกจากจะต้องปราศจากซึ่งความลำเอียงด้วยประการ ทั้งปวงแล้ว เพื่อเห็นแก่ความก้าวหน้าทางวิชาการ ยังต้องใจกว้างอีกด้วย คือยินดีรับฟังคำติชมรอบด้าน พร้อมที่จะให้ผู้อื่นวิพากษ์วิจารณ์ โครงการวิจัยหรือ รายงานผลการวิจัย โดยไม่ยึดถือความเห็นของตัวเอง เป็นใหญ่หรือหัวนโหวตคำติชมของผู้อื่นจนเกินกว่าเหตุ

1.3 เป็นนักวิชาการ ที่มีความอยากรู้อยากเห็น และเอาใจใส่ต่อการแสวงหาความจริงด้วยวิธีการแห่ง ปัญญา ชอบที่จะนำวิธีการใหม่ๆ ทางเลือกใหม่ๆ มาใช้ แก้ปัญหา ในขณะที่เดียวกันก็พร้อมที่จะละทิ้งแบบแผน และวิธีการดั้งเดิมที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมา ทว่าขาด ประสิทธิภาพและล้าสมัย โดยหันมาเลือกแต่สิ่งที่ดีกว่า มีประสิทธิภาพมากกว่าแทน ดังนั้นนักวิชาการ จึงมักจะมีหัวก้าวหน้ามากกว่าอนุรักษนิยม บุชาเสรีภาพ ทางความคิดยิ่งกว่าเผด็จการ

1.4 เป็นคนช่างสังเกต การค้นพบในประวัติศาสตร์บ่อยครั้งไม่ได้เกิดเพราะความบังเอิญเสมอไป หากเกิดแต่ความเป็นคนช่างสังเกตของนักวิทยาศาสตร์ มากกว่า ลัทธิจะธรรมมีอยู่แล้วตามธรรมชาติโดยตลอด แต่หลายอย่างเพิ่งจะค้นพบเมื่อไม่นานมานี้ ก็เพราะความ เป็นคนช่างสังเกตของนักวิทยาศาสตร์นั่นเอง แต่การจะเป็นนักสังเกตที่ดีจะต้องระลึถึงค่าของหลุยส์ พาสเตอร์

ซึ่งกล่าวไว้นานแล้วว่า โอกาสจะเป็นของผู้ที่มีจิตใจ พร้อมแล้วเท่านั้น (In the field of observation, chance favours only the prepared mind.) นั่นก็คือ จะต้องเป็นผู้ที่มีพื้นฐานการศึกษาและอบรมใน สาขาวิชาของตนมาแล้วเป็นอย่างดี

1.5 ต้องเป็นคนอดทน เพราะการวิจัยกว่าจะ ประสบความสำเร็จลงได้อาจต้องใช้ความพยายามหลาย ครั้งในการเก็บ และตรวจสอบข้อมูลบางคนใช้เวลาเป็นปีๆ กว่าที่จะแก้ปัญหาจนสามารถสรุปลงเป็นกฎเกณฑ์ได้ เพราะฉะนั้นนักวิจัยที่ดีจึงต้องมีวิริยะอุตสาหะ ไม่ลด ความพยายามเสียง่าย ๆ

1.6 ต้องเป็นนักคิด และนักแสวงหาความคิด ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทักษะที่ควบคู่ไปกับการคิดหาเหตุผล และจะเป็นทางนำมาซึ่งความคิดก็คือ การอ่าน นักวิจัย จึงต้องเป็นนักอ่านตัวยง คือ อ่านนวนิยาย อ่านหนังสือ พิมพ์ อ่านรายงานผลการวิจัย อ่านเอกสารประกอบการ สัมมนา อ่านบทความ อ่านตำรา อ่านทุกอย่างที่ขวาง หน้า อ่านอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เป็นคนกว้างและเข้าใจ ปัญหารอบด้าน อ่านอย่างจับกระแสระหว่างบรรทัด เพื่อความลุ่มลึก โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์ปัญหา

และประเมินคุณค่า นักวิจัยที่ดีจึงต้องเป็นทั้งนักอ่าน เพื่อให้เกิดความคิดอย่างกว้างขวางรอบด้านและลุ่มลึก ในสาขาที่ตนถนัดเป็นพิเศษ

1.7 นักวิจัยที่ดี นอกจากจะเป็นนักคิดนักอ่านแล้วยังต้องเป็นนักพูดและนักเขียนอีกด้วย กล่าวคือสามารถสื่อความคิดของตนไปยังผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นับตั้งแต่การเขียนโครงการวิจัยเขียนรายงานผลการวิจัยให้ผู้ที่มีโช่นักวิชาการอ่าน ไปจนถึงการนำเสนอผลงานวิจัยของตนในที่ประชุมสัมมนา เพื่อให้มีการวิพากษ์วิจารณ์รอบด้าน อันจะเป็นทางให้เกิดความก้าว

หน้าทางวิชาการอย่างกว้างขวางสืบไป

1.8 ท้ายแต่ไม่ท้ายสุดก็คือ นักวิจัยจะต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพราะว่าการวิจัยจะสำเร็จลงได้จะต้องอาศัยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากหลาย ๆ ฝ่ายด้วยกัน เช่น จากเพื่อนร่วมงานที่ออกภาคสนาม จากผู้ที่เราขอเข้าสัมภาษณ์ จากผู้ที่เราส่งแบบสอบถามไปให้ หรือจากเพื่อนนักวิจัยด้วยกัน ในการอ่านต้นฉบับพร้อมทั้งคำติชมอันเป็นประโยชน์ ดังนั้นนักวิจัยที่ดีจึงต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์อันดีด้วย

ตอนที่ 2

ความหมายและนัยสำคัญของการวิจัย

2.1 การวิจัยคือกระบวนการอย่างหนึ่ง ในการแสวงหาความจริง การแสวงหาความจริงอาจทำได้หลายวิธี บางคนอาจเข้าถึงความจริงด้วยการเข้าสมาธิ บริกรรมภาวนา ซึ่งบ้างก็เพ่งเทียน บ้างก็เพ่งกลิน บ้างก็เพ่งปลิวและบ้างก็เพ่งลูกแก้ว แล้วแต่ความถนัด กระนั้นก็ยังมียोगเป็นอันมากที่ขบการทรงเจ้าเข้าผี และหันเข้าหาหมอดู (Fortune Tellers) เพื่อแสวงหาความจริงซึ่งเป็นการยากที่จะพิสูจน์ให้เห็นจริง เพราะเป็นความรู้และประสบการณ์เฉพาะตัวซึ่งเป็นวิธีที่แตกต่างกับการวิจัย เพราะการวิจัยใช้วิธีการค้นพบความจริง เช่นเดียวกับนักวิทยาศาสตร์ หรือใช้วิธีการอันเป็นวิทยาศาสตร์นั่นเอง กล่าวคือ เป็นวิธีการที่มีขั้นตอน เป็นระบบ (Systematic) สังเกตได้ (Observable) วัดได้ (Measurable) ทดสอบได้ (Testable) และมีเหตุผล (Logical) ในตัวของมันเอง

2.2 อย่างไรเรียกว่ากระบวนการวิจัย

มีนักวิชาการไม่น้อยที่เข้าใจผิด เรื่อง กระบวนการวิจัย กล่าวคือเพียงการสำรวจและเก็บข้อมูลก็คิดว่าเป็นกระบวนการวิจัยเสียแล้ว Carter V. Good

and Douglas E. Scates (1954: 11) ดูจะให้ข้อคิดในเรื่องนี้ไว้ค่อนข้างชัดเจนพอสมควรเมื่อเขาเสนอว่า เมื่อไรที่ผู้ทำวิจัยเริ่มตั้งปัญหาเกี่ยวกับผลการวิจัยของตนเอง ทำทนายวิธีการอันเป็นทางให้ได้มาซึ่งข้อสรุปลงเป็นกฎเกณฑ์เหล่านั้น หากนักวิจัยสังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ หาเครื่องมือพิเศษมาวัด บันทึกและวิเคราะห์การสังเกตของตนไว้ พร้อมทั้งพิสูจน์ให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือและความใช้ได้แห่งเครื่องมือเหล่านั้น ประเมินข้อมูลที่เก็บได้โดยวิธีการต่าง ๆ เท่านั้นยังไม่พอ การวิเคราะห์จากขั้นตอนหนึ่งไปยังอีกขั้นตอนหนึ่ง กว่าจะได้แนวคิดที่ถูกต้องแท้จริงต้องมีเหตุผลตามหลักของตรรกะอีกด้วย หากนักวิจัยดำเนินการไปตามขั้นตอนอย่างระมัดระวัง พิสูจน์แนวความคิดของตนให้กระจ่างภายใต้เงื่อนไขทั้งที่จำเป็นและเพียงพอ มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน มิใช่เพื่อให้ได้ผลที่ตนเองพอใจเท่านั้น หากให้ได้ผลอันสามารถที่จะทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้ที่ยังข้องใจในคำตอบของตน ถ้านักวิจัยสามารถแก้ข้อข้องใจทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ และยึดมั่นในจุดมุ่งหมายของตนอย่างเหนียวแน่น นั่นแหละจึงจะได้ชื่อว่า ได้ทำการ

วิจัย นอกจากนี้เขายังเสริมอีกว่าต้นทุนอาจสูงไปบ้าง ความต้องการของผู้คนรอบข้างอาจมากไปบ้าง แต่ผลที่ได้จากการวิจัยเช่นนี้จะมีพลอันหาที่เปรียบมิได้

2.3 การวิจัยมีระดับต่างกัน

การแสวงหาความจริงมีระดับแตกต่างกัน การสำรวจหาความจริงโดยการหาค่าตัวแปรออกมาเป็น เปอร์เซนต์ก็ดี โดยการบอกค่า Mean Mode และ Median ก็ดี ทั้งหมดนี้ เป็นการบอกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรน้อยที่สุดหรือไม่ได้ออกเลย ด้วยเหตุนี้บางคนจึงไม่ถือว่าเป็นการวิจัย ทว่าเป็นเพียงการสำรวจ และเก็บข้อมูลเท่านั้น

ส่วนการบอกค่าสหสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างตัวแปรจะให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้อง สูงขึ้นมามีระดับหนึ่ง นั่นคือ หากค่าสหสัมพันธ์เป็นบวกแสดงว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองนั้นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ถ้าค่าของ X สูงขึ้นค่าของ Y ก็จะมีสูงขึ้นด้วย ถ้าค่าของ X ลดลง ค่าของ Y ก็จะลดลงด้วย

แต่ถ้าค่าสหสัมพันธ์เป็นลบ แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่าง X และ Y นั้นแปรกลับกันเป็นตรงข้าม ถ้าค่า X สูงขึ้นค่าของ Y จะลดลง และกลับกัน ดังนี้ เป็นต้น แต่ค่าสหสัมพันธ์นี้ก็หาได้บอกให้ทราบถึงความเป็นเหตุเป็นผลแก่กันและกันไม่

การวิเคราะห์อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นเหตุเป็นผลแก่กันระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เป็นหน้าที่ของการวิเคราะห์แบบถดถอย (Regression Analysis) อันเป็นการวิเคราะห์ที่อยู่ในระดับสูงกว่าระดับสหสัมพันธ์ ใช่แต่นั้น ยังสามารถพยากรณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย การพยากรณ์คือหัวใจของการวิจัยทุกเรื่อง

2.4 ประเภทของการวิจัย

การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน

1. การวิจัยเพื่อค้นพบสิ่งใหม่ ๆ อันเป็นการเปิดพรมแดนของความรู้ให้กว้างขึ้น และ

ทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎของธรรมชาติให้มากขึ้น รวมทั้งความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้องว่ามีความสัมพันธ์กันสถานใด อันเป็นการพัฒนาทางวิชาการที่นำไปสู่การสรุปลงเป็นกฎเกณฑ์หรือตั้งเป็นทฤษฎี อันเป็นยอดของความรู้ในสาขาวิชานั้น ๆ โดยมากผู้วิจัยประเภทนี้มิได้คำนึงถึงการประยุกต์ หากมุ่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้เบื้องต้นมากกว่า การวิจัยประเภทนี้จึงได้ชื่อว่าการวิจัยเบื้องต้นหรือการวิจัยพื้นฐาน

2. ส่วนการวิจัยอีกประเภทหนึ่งนั้น มุ่งนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยพื้นฐาน ไปใช้แก้ปัญหและพัฒนาสังคมหรือองค์การให้เจริญขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น มุ่งพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ กระบวนการใหม่ ๆ หรือปรับปรุงสินค้าให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เช่น นำความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแม่เหล็กไปพัฒนาเครื่องบันทึกเสียง นำความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ไปพัฒนาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้ เป็นต้น เนื่องจากความรู้ที่ได้จากการวิจัยเบื้องต้น มีส่วนช่วยการวิจัยประยุกต์อย่างสำคัญ ดังนั้น การวิจัยกับการพัฒนาจึงขาดจากกันเสียมิได้ ดุจเหรียญซึ่งมีสองด้านฉะนั้น

2.5 แหล่งที่มาของปัญหา

เนื่องแต่มีเหตุจูงใจให้อยากทำวิจัยหลายอย่าง เช่น ทำวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ ทำวิจัยเพื่อเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ และทำวิจัยเพื่อเงิน เรียกว่าเป็นนักล่าเงินทุนวิจัยว่าอันเถอะ แต่ไม่ว่าจะทำวิจัยเพื่ออะไรก็ตาม บ่อยเข้านักวิจัยก็มักจะหาหัวข้อในการทำวิจัยไม่ได้ เอาดี ๆ โดยเฉพาะนักวิจัยมือใหม่เพราะไม่ว่าจะจับเรื่องอะไรขึ้นมาก็ดูเหมือนว่าจะมีผู้นำไปวิจัยเกือบหมดแล้วทั้งสิ้น

อันที่จริง หัวข้อที่จะหยิบยกขึ้นมาทำวิจัยนั้น มีอยู่รอบตัวเรา เพราะการวิจัยนั้นเกิดมาพร้อมกับปัญหา

ของมนุษย์ เมื่อไรที่มีมนุษย์ก็ย่อมมีปัญหา เมื่อไรมีปัญหาก็ต้องวิจัยเพื่อหาทางแก้ปัญหา ถ้าเรามองไม่เห็นปัญหา ก็เห็นจะเป็นนักวิจัยไม่ได้ ชั่วแต่ว่าเราจะต้องรู้จักอ่าน รู้จักฟัง รู้จักสังเกตและรู้จักคิดให้มากเท่านั้น บางคนชั้นแต่อ่านหนังสือพิมพ์ก็มองเห็นปัญหา สามารถนำมาเป็นหัวข้อในการวิจัยได้ คือมองเห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ กับสิ่งที่ควรจะเป็นนั้นแตกต่างกันอย่างไร ยิ่งแตกต่างกันมากเท่าไรก็ยิ่งมีปัญหามากเท่านั้น เช่น รัฐวิสาหกิจ ตามที่ควรจะเป็นไม่ควรจะขาดทุน แต่จริง ๆ แล้วขาดทุนเกือบทุกแห่ง เป็นเพราะอะไร เพียงนี้ก็ทำหายพอที่จะหยิบยกขึ้นมาเป็นหัวข้อในการวิจัยได้แล้ว หรือนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเกือบทุกคณะมีการออกกลางคันกันมาก (Drop out) ทั้งที่ความจริงหรือสิ่งที่ควรจะเป็นไม่ควรจะเป็นเช่นนั้น ถ้ามหาวิทยาลัยมีการจัดการศึกษาที่ดีพอ อย่างนี้ก็สามารเลือกมาเป็นหัวข้อในการวิจัยได้แล้วว่อะไรคือสาเหตุแห่งการออกกลางคันของนักศึกษาเหล่านั้น

อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับแหล่งที่มาแห่งหัวข้อในการวิจัยนั้น Carter V. Good and Douglas E. Scates (1954 : 38-49) ได้เสนอแหล่งที่จะหาหัวข้อในการวิจัยที่นำไปได้ 7 แหล่งด้วยกัน คือ ได้จาก

1. สาขาวิชาเฉพาะที่ผู้วิจัยได้รับการศึกษาอบรมมานั่นเอง โดยพยายามพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้ก้าวออกไปอีกระดับหนึ่ง หรือขยายพรมแดนแห่งความรู้ออกไปอีกด้วยการวิจัย

2. วิชาที่ตนสอน ซึ่งจะมีบางหัวข้อที่น่าสนใจ หรือแนะนำให้ทำการวิจัยเพิ่มเติมได้

3. การอ่านทุกชนิด อ่านอย่างกว้างขวาง และอ่านระหว่างบรรทัดเพื่อประเมินคุณค่าอันจะเป็นทางให้ได้มาซึ่งหัวข้อในการวิจัยแม้แต่การอ่านหนังสือพิมพ์ดังกล่าวแล้ว

4. การวิเคราะห์สาขาวิชาอันเป็นที่มาแห่งความรู้ สาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น สาขาเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ จิตวิทยา และสังคมวิทยา เป็นต้น

ก็อาจทำให้ได้หัวข้อในการวิจัยได้

5. การวิจัยซ้ำหรือขยายขอบเขตของการวิจัยที่เคยทำมาแล้ว ด้วยข้อมูลที่ใหม่กว่า วิธีที่ดีกว่า

6. การพิจารณาสิ่งที่เป็นอยู่และสิ่งที่จะควรจะเป็นหรืออยากให้เป็น ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

7. การวิจัยที่กำลังกระทำอยู่ ก่อให้เกิดความคิดหรือหัวข้อในการวิจัยอื่น ๆ ต่อไป บางครั้งมีความสำคัญยิ่งกว่าการวิจัยที่กำลังกระทำอยู่ด้วยซ้ำไป

2.6 เกณฑ์ในการเลือกปัญหาเพื่อทำวิจัย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปัญหาในการวิจัยนั้น Carter V. Good and Douglas E. Scates (1954 : 49) กล่าวว่ามิทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัว พร้อมกันนั้นก็ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการเลือกปัญหาวิจัยที่ควรแก่การพิจารณาไว้ 10 ประการ คือ

1. ความใหม่ พยายามหลีกเลี่ยงการทำวิจัยซ้ำซ้อน

2. มีความสำคัญต่อองค์ความรู้และการนำไปประยุกต์

3. น่าสนใจ น่าอยากรู้อยากเห็นในเชิงปัญญา และแรงขับของผู้วิจัยเอง

4. ตรงกับคุณสมบัติส่วนตัวและการศึกษาอบรม

5. พอดีหาข้อมูลและวิธีการที่น่าเชื่อถือเป็นกลางและพิสูจน์ได้

6. สอดคล้องกับเครื่องมือและเงื่อนไขในการทำงานเป็นพิเศษ เครื่องมือเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดในการวิจัย คือ จิตใจของผู้วิจัยนั่นเอง

7. ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายบริหาร และฝ่ายสนับสนุนการวิจัย เช่น ได้รับความสนับสนุนในการเก็บข้อมูลและได้รับอนุญาตจากฝ่าย

บริหารให้เข้าสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ เป็นต้น

8. ควรคำนึงถึงค่าใช้จ่ายและผลที่จะได้รับจากการวิจัย

9. ควรคำนึงถึงอันตราย โทษ และข้อเสียเปรียบอันจะเกิดจากการวิจัย

10. ความเหมาะสมเรื่องเวลา

2.7 จุดมุ่งหมายในการวิจัย

จากประเภทของการวิจัย ก็พอจะทราบแล้วว่าจุดมุ่งหมายของการวิจัยคือการพัฒนาวิชาการ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมมีความกินดีอยู่ดี การพัฒนาวิชาความรู้ นั้น เป็นหน้าที่ของนักวิชาการ หรือนักวิทยาศาสตร์ ที่จะต้องค้นพบ และทำความเข้าใจกับกฎธรรมชาติ แต่การพบความจริง เช่นว่านั้นจะเป่าประโยชน์โดยสิ้นเชิง ไม่ต่างอะไรกับสิ่งที่ Alfred North Whitehead (1929) เรียกว่าความคิดเฉื่อย (Inert Ideas) หากไม่นำไปทดลองใช้หรือนำไปพัฒนาเพื่อพิสูจน์คุณค่าให้เห็นจริง จุดมุ่งหมายในการ

วิจัยเพื่อพัฒนาความรู้กับการพัฒนาสังคมจึงแยกจากกัน ไม่ออกด้วยประการดังนี้

2.8 ประวัติความเป็นมาของการวิจัย

เมื่อการวิจัยเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาของมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยจึงเกี่ยวพันกับความเป็นมาของมนุษย์นั่นเอง ปัญหาสำคัญของมนุษย์ คือ ทำอย่างไรจึงจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข มนุษย์มีความปรารถนาที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเสมอ ก็แหละ ผลของการวิจัยนั่นเองมิใช่หรือที่ทำให้มนุษย์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีอายุยืนยาวขึ้นพร้อมทั้งเครื่องอำนวยความสะดวกนานัปการ

อย่างไรก็ตาม การวิจัยที่แท้จริงเป็นที่ทราบกันดีว่าได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นกิจลักษณะตั้งแต่ในยุค Renaissance⁽¹⁾ ประมาณ ค.ศ. 1300 โดยเฉพาะการวิจัยทางมนุษยศาสตร์ ส่วนการวิจัยทางด้านดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมีและแพทยศาสตร์ เริ่มประมาณ ค.ศ. 1600 เป็นต้นมา

(1) ดู Haldon A. Leady "Research" The World Book Encyclopedia Vol. 16 Chicago : World Book Childcraft International, Inc., 1982 pp 234-238.

ตอนที่ 3 สารสำคัญของโครงการวิจัย

โครงการวิจัย ถือเป็นการวางแผนในการทำงานอย่างมีระบบ มีขั้นตอน เปรียบเสมือนการปลูกบ้าน จะต้องมีการพิมพ์เขียวฉันทัด การวิจัยก็ต้องมีโครงการฉันทัดนั้น โครงการวิจัยจะอำนวยความสะดวกในการทำงานแก่ผู้ทำวิจัย และที่สำคัญทำให้ผู้ได้ทุนอุดหนุนโครงการ แน่ใจได้ว่าโครงการวิจัยนั้น ๆ จะสามารถทำได้สำเร็จตามแผนที่วางไว้ภายในระยะเวลา และงบประมาณที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด โครงการวิจัยจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก

การเตรียมเขียนโครงการวิจัยนับเป็นก้าวแรกที่สำคัญก้าวหนึ่งของผู้วิจัย โดยเฉพาะผู้เริ่มทำวิจัยควรจะต้องถึงสารสำคัญของโครงการวิจัย ดังต่อไปนี้คือ

3.1 ชื่อเรื่อง (The Title)

ชื่อเรื่อง หรือหัวข้อในการวิจัยสำหรับผู้เริ่มทำวิจัย บางครั้งก็ก่อปัญหายุ่งยากให้ไม่น้อยเหมือนกัน คำที่ไม่ทราบว่าจะตั้งชื่ออย่างไรดี บางคนก็ตั้งชื่อกว้างเกินไปจนไม่สามารถจะทำได้สำเร็จในเวลาและงบประมาณที่กำหนดให้ บางคนก็ตั้งแคบเกินไปจนงานวิจัยชิ้นนั้นหมดความสำคัญไปโดยปริยาย หลายคนใช้คำไม่กระชับความ ทำให้หลงผิดบ่อย ๆ และอีกหลายคนชอบใช้คำว่า “การศึกษา เรื่อง...” หรือ “การวิเคราะห์เกี่ยวกับ...” อย่างฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็น ทางที่ดีเราควรถามตัวเราเองว่า⁽²⁾

1. ชื่อเรื่องของเราบ่งบอกถึงปัญหาและขอบข่ายของปัญหาที่ต้องการวิจัยอย่างถูกต้องหรือไม่เพียงไร

2. ชื่อเรื่องต้องไม่แสดงให้เห็นถึงความลำเอียงของผู้วิจัยเสียแต่ต้น เราต้องไม่สืมนำจุดมุ่งหมายในการวิจัยก็คือต้องการหาคำตอบที่ปราศจาก

ความลำเอียง ยิ่งกว่าจะพิสูจน์ว่าใครถูกใครผิด

3. ชื่อเรื่องควรจะสั้น แต่ชัดเจน ประกอบด้วยตัวแปรและประชากรที่ต้องการศึกษา ซึ่งสามารถให้ค่าหรือกำหนดตัวบ่งชี้ ของตัวแปรเหล่านั้น ได้

4. นิยมใช้คำนาม เป็นสำคัญในการขึ้นต้น

3.2 ความเป็นมาของปัญหาและเหตุผลในการวิจัย (Background and Rationale)

เหตุผลในการทำการวิจัย ก็เพราะเราคิดว่ามันเป็นปัญหาที่ต้องการคำตอบ การทำการวิจัยก็เพื่อแสวงหาคำตอบนั้น เพราะฉะนั้นในขั้นนี้สิ่งที่ต้องทำก็คือ

3.2.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นปัญหา (Situational Analysis) นั่นคือแสดงให้เห็นว่าโครงการวิจัยได้ทราบ ว่า เรื่องที่เราสนใจจะทำวิจัยนั้น เป็นปัญหาจริง ๆ อย่างไร เป็นปัญหาที่ต้องการคำตอบมากน้อยเพียงไร มันเป็นปัญหาเพราะสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ (What is) ไม่เป็นอย่างที่ควรจะเป็น (What ought to be) หรือ ตามที่ปรารถนา (Needs) ใช่หรือไม่ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามันเป็นปัญหาที่รุนแรงและต้องการคำตอบโดยเร็ว การพูดแต่ปากอาจไม่เห็นจริง บางครั้งต้องวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลประกอบด้วย อาจใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) หรือ ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) หรือทั้งสองอย่างประกอบกัน และที่สำคัญจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นกาววิสัย (Objective) มิใช่อัตวิสัย คือคิดเอาเอง และต้องมากพอที่จะอธิบายสถานการณ์ที่เป็นปัญหา

(2) คำแนะนำในข้อนี้และข้อต่อ ๆ ไปส่วนใหญ่ได้จาก

Deobold B. Van Dalen, Understanding Educational Research an Introduction. 4th

Edition New York : Mc Graw Hill Com. 1979.

นั้นให้เห็นจริง เช่น จากการเก็บข้อมูล นักศึกษา 2,000 คน ที่เริ่มลงทะเบียนเรียนในคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในปี พ.ศ. 2525 เมื่อสำรวจในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งนักศึกษาในรุ่นนี้ควรจะจบปรากฏว่ามีนักศึกษาออกกลางคันรวมกันถึง 700 คน (ตัวเลขสมมติ) แบ่งเป็นคณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คณะนิติศาสตร์ 300 คน คณะบริหารธุรกิจ 150 คน คณะเศรษฐศาสตร์ 100 คน คณะบัญชี 50 คน อันแสดงว่า เป็นสถานการณ์ที่น่าวิตก น่าจะต้องหาสาเหตุของการออกกลางคัน เพื่อหาทางแก้ไขโดยด่วน เพราะตามทีควรจะเป็นอย่างนี้แล้ว การออกกลางคันไม่ควรจะมี หรือถ้ามีก็ควรจะน้อยมากจนสามารถตัดทิ้งเสียได้ แต่เมื่ออัตราออกกลางคันสูง ก็แสดงว่าน่าจะเป็นปัญหาที่ต้องการการแก้ไขแล้ว

3.2.2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา (The Purpose of Study) ผลจากการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นปัญหา นอกจากจะช่วยให้เข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้แล้วยังช่วยให้สามารถตั้งข้อเรื่องได้อย่างเหมาะสม และช่วยกำหนดจุดมุ่งหมายในการศึกษาหรือในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องอีกด้วยเช่นกัน เช่น เรื่อง อัตราออกกลางคันของนักศึกษาคณะต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนในปี พ.ศ. 2525 มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยอย่างไร

จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ ต้องการทราบความสัมพันธ์ระหว่างอัตราออกกลางคันของนักศึกษาคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย กับ คุณภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย

3.2.3 การแสดงนัยสำคัญของปัญหา (The Significance of Study) เมื่อได้จุดมุ่งหมายแล้วก็ต้องแสดงให้เห็นว่า ปัญหาที่ต้องการวิจัยหาคำตอบนั้น มีนัยสำคัญเพียงไร นั่นคือโครงการวิจัยของตนนั้นมีความสำคัญแก่ใคร ใครจะได้ประ

โยชน์จากผลการวิจัยนั้น หน่วยงานไหนจะเป็นผู้นำผลการวิจัยไปแก้ปัญหา การละเว้น ไม่กล่าวถึงนัยสำคัญของปัญหาหรือโครงการวิจัยของตน จะทำให้โครงการวิจัยนั้น ไม่คู่ควรแก่ความสนใจ อันจะไม่เป็นผลดีแก่ผู้ขอรับทุน ก็ในเมื่อผู้วิจัยเองยังมองไม่เห็นความสำคัญแล้ว จะให้ผู้อื่นมองเห็นได้อย่างไร

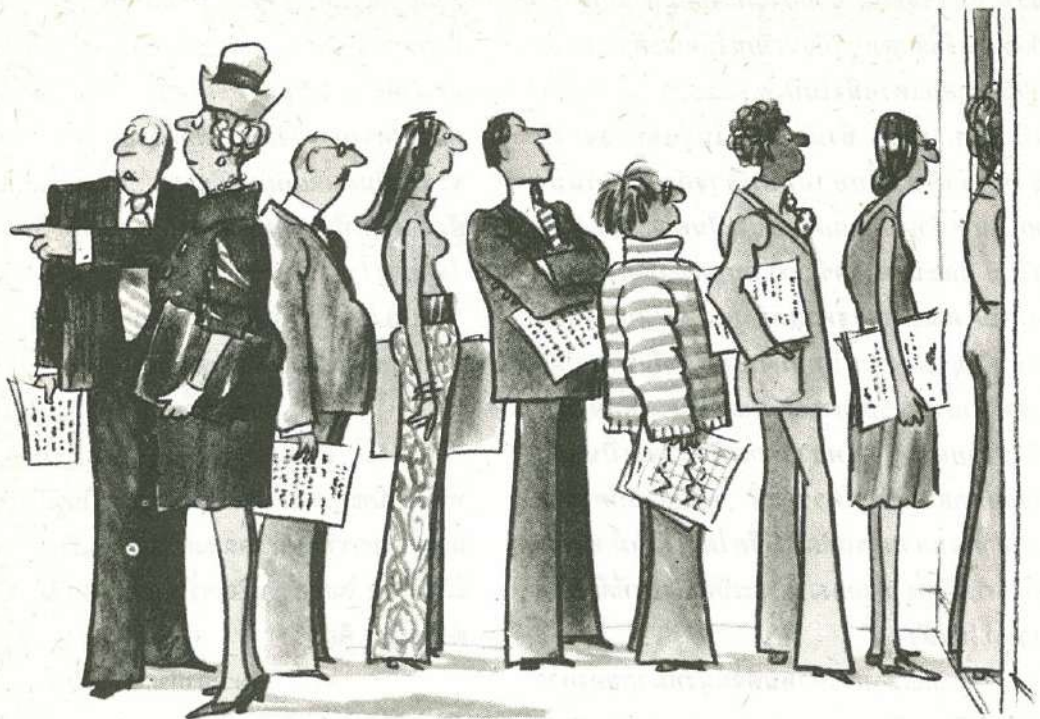
3.3 ประเด็นปัญหาที่ต้องการวิจัย (The Statement of the Problem)

3.3.1 ปัญหาในการวิจัย (Research Problem) ส่วนมากจะอยู่ในรูปของประโยคคำถามหรือไม่ก็ประโยคบอกเล่า แต่ไม่ว่าจะอยู่ในรูปใดล้วนเป็นผลมาแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นปัญหาดังกล่าวแล้วแต่ต้น ในการระบุปัญหาในการวิจัย มีข้อควรคำนึงดังต่อไปนี้ คือ

1. จะต้องประกอบด้วยตัวแปรอย่างน้อย 2 ตัวขึ้นไปที่เกี่ยวข้อง
2. อาจเขียนด้วยประโยคบอกเล่าหรือประโยคคำถามก็ได้ แต่นิยมใช้ประโยคคำถามมากกว่า
3. ปัญหาในการวิจัยจะต้องเป็นประโยคที่ถูกต้องสมบูรณ์ คือ
 - วิจัยได้
 - วัดได้
 - ชัดเจนและตรงประเด็น
 - เป็นประโยชน์แก่ชนส่วนรวม
 - มีความใหม่และเป็นปัญหาที่มีนัยสำคัญ

ตัวอย่าง จากหัวข้อเรื่อง การออกกลางคัน เราจะได้ปัญหา ในการวิจัย (Research Problem) ดังนี้ คือ “อัตราออกกลางคันของนักศึกษาคณะต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนเป็นนักศึกษา ในปี พ.ศ. 2525 มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการจัดการศึกษา ของมหาวิทยาลัยอย่างไร”

3.3.2 ต่อไปจะต้องแตกปัญหาในการวิจัย

(RP) เป็นคำถามเชิงวิจัย (Research Questions,) ในแง่มุมต่าง ๆ ที่ต้องการคำตอบต่อไป เพื่อสะดวกต่อการตั้งสมมติฐานเชิงวิจัย (Research Hypotheses) ในขั้นต่อไป

จากปัญหาเชิงวิจัย (RP) ดังกล่าว เราจะได้คำถามเชิงวิจัย (RQ) ดังต่อไปนี้ เช่น

1. คุณภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย มีผลต่ออัตราออกกลางคันของนักศึกษาในคณะต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนในปี พ.ศ. 2525 อย่างไร

2. อัตราการออกกลางคันของนักศึกษาในคณะต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนนักศึกษาในปี พ.ศ. 2525 ต่างกับอัตราการออกกลางคันของนักศึกษาคณะต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2527 อย่างไร

3. คุณภาพการจัดการศึกษาของคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างไร

4. อัตราการออกกลางคันของนักศึกษากับคุณภาพการจัดการศึกษาของมหา-

วิทยาลัยมีความสัมพันธ์กันอย่างไรมีนัยสำคัญเพียงไร

3.3.3 สมมติฐานในการวิจัย (Research Hypotheses)

สมมติฐานเชิงวิจัย (R.H.) คือ คำตอบชั่วคราวที่มีต่อปัญหาเชิงวิจัย (RP) นั้นเอง แต่เป็นคำตอบที่ยังไม่แน่ใจนัก ชั่วแต่เป็นการเดาอย่างมีเหตุผลเท่านั้น จึงต้องรอการพิสูจน์ให้เห็นจริงด้วยวิธีการทางสถิติต่อไป โดยเปลี่ยนสมมติฐานเชิงวิจัย (R.H.) เป็นสมมติฐานเชิงสถิติ (Statistical Hypotheses) เสียก่อน ซึ่งรู้จักกันในนาม Null Hypotheses (H_0) อันเป็นตรงกันข้ามกับสมมติฐานเชิงวิจัย (R.H.) นั้นเอง จากตัวอย่างเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการออกกลางคันกับคุณภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย เราอาจตั้งสมมติฐานเชิงวิจัยและสมมติฐานเชิงสถิติ ซึ่งจะตอบคำถามปัญหาในการวิจัย และคำถามในการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ คือ

สมมติฐานเชิงวิจัย (R.H.)	สมมติฐานเชิงสถิติ (S.H. หรือ N.H.)
1. อัตราออกกลางคันของนักศึกษาที่มีสหพันธ์กับคุณภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย 1.1 อัตราการออกกลางคันของนักศึกษาในคณะต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนในปี พ.ศ. 2525 ต่างกัน (ตอบคำถามเชิงวิจัยข้อที่ 1) 1.2 อัตราการออกกลางคันของนักศึกษาในคณะต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนเป็นนักศึกษาในปี พ.ศ. 2525 สูงกว่าอัตราออกกลางคันของนักศึกษาปี พ.ศ. 2527 (ตอบคำถามเชิงวิจัยข้อที่ 2) 1.3 คุณภาพในการจัดการศึกษาของคณะต่าง ๆ แตกต่างกัน (ตอบคำถามเชิงวิจัยข้อที่ 3) 1.4 อัตราการออกกลางคันกับคุณภาพในการจัดการศึกษา มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ (ตอบคำถามเชิงวิจัยข้อที่ 4)	1. อัตราออกกลางคันของนักศึกษาไม่มีสหสัมพันธ์กับคุณภาพการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย 1.1 อัตราการออกกลางคันของนักศึกษาในคณะต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนในปี พ.ศ. 2525 ไม่ต่างกัน 1.2 อัตราการออกกลางคันของนักศึกษาในคณะต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนเป็นนักศึกษาในปี พ.ศ. 2525 ไม่สูงกว่าอัตราออกกลางคันของนักศึกษาปี พ.ศ. 2527 1.3 คุณภาพในการจัดการศึกษาของคณะต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน 1.4 อัตราการออกกลางคันกับคุณภาพในการจัดการศึกษา มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

อย่างไรก็ดี การตั้งสมมติฐานในการวิจัยที่ต้นนี้มีข้อควรคำนึงดังต่อไปนี้ คือ

1. ควรเป็นสมมติฐานที่มีเหตุมีผล กล่าวคือ เป็นการเดาคำตอบอย่างมีเหตุมีผล อย่างผู้มีการศึกษา ไม่ใช่เดาสุ่ม เพราะฉะนั้น จึงควรมีทฤษฎีรับรองหรือสอดคล้องกับข้อเท็จจริง

2. ควรใช้คำธรรมดา เข้าใจง่ายที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. ควรใช้วิธีเขียนที่สามารถทดสอบได้ นั่นคือ เป็นสมมติฐานซึ่งอาจถูกหรืออาจผิดก็ได้

3.6 การศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related Literature)

การศึกษาลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้ผู้วิจัยคุ้นเคยกับข้อเท็จจริงหลาย ๆ อย่างทั้งที่ทราบแล้วและที่ยังไม่ทราบ นอกจากนั้นยังช่วยให้ไม่ต้องทำวิจัยซ้ำซ้อนโดยไม่จำเป็น

อนึ่ง เคยเห็นนักวิจัยผู้เริ่มวิจัยใหม่ๆ บางคนสรุปผลงานวิจัยในอดีต เรียงแล้วเรียงเล่าราวกับจะไม่มีที่สิ้นสุดฉะนั้น ซึ่งไม่ใช่วิธีที่มีประสิทธิภาพหรือเหมาะสมนักในการศึกษาลงานวิจัยในอดีต นักวิจัยควรจะเลือกเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับหัวข้อวิจัยของตน โดยเฉพาะเรื่องที่รายงานผลการวิจัยอย่างชัดเจน ในการศึกษารรณคดีที่เกี่ยวข้อง John W. Bert (1981) ได้แนะนำให้พิจารณาเรื่องดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับหัวข้อวิจัยของตน

2. พิจารณาแผนการวิจัย รวมทั้งวิธีการเลือกและใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

3. พิจารณาประชากร และวิธีการสุ่มตัวอย่าง

4. ศึกษาตัวแปร คำจำกัดความและการวัดค่าตัวแปร ตลอดจนตัวแปรแทรกซ้อน อันจะกระทบต่อผลของการวิจัยและวิธีการแก้ไข

5. ข้อบกพร่องที่ควรหลีกเลี่ยง

6. ข้อเสนอแนะและการวิจัยที่ผู้วิจัยเสนอให้ทำต่อ

3.5 ตัวแปรและคำจำกัดความ (Definition of Terms)

ภาษาของนักวิจัยกับภาษาของนักวิทยาศาสตร์คงไม่ต่างกันมากนัก เพราะล้วนเป็นนักแสวงหาความจริงด้วยกัน เพราะฉะนั้น ถ้อยคำที่ใช้ซึ่งแสดงถึงข้อเท็จจริงก็ดี แนวคิด (Concepts) หรือตัวแปร (Variables) สำคัญๆ ก็จะต้องให้คำจำกัดความ เพื่อให้เข้าใจตรงกันไม่หลงผิด ถ้านักวิจัยเองยังไม่เข้าใจศัพท์ที่ใช้ อย่างชัดเจนแล้ว ผลของการวิจัยที่จะออกมา ก็ย่อมจะไม่ชัดเจนด้วย จริงอยู่ภาษาที่ใช้อาจน่าเบื่อและไม่น่าสนใจนัก แต่เราก็มิได้อ่านโครงการวิจัยหรือผลงานวิจัยเพื่อความบันเทิงเรีงรมย์

ต่อไปนี้เป็นข้อที่ควรคำนึงในการให้คำจำกัดความ คือ

1. ภาษาที่ใช้ในการให้คำจำกัดความตัวแปรหรือมโนทัศน์ที่สำคัญนั้น ต้องชัดเจนและไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด

2. ดัชนีที่ใช้บ่งชี้ถึงตัวแปร ควรเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและสอดคล้องกับคำจำกัดความที่ไว้โดยเฉพาะคำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ

3. ควรใช้คำจำกัดความเหล่านั้นอย่างคงเส้นคงวา ตลอดการวิจัย

3.4 โมเดลและข้อสมมติเบื้องต้น (Model and Assumptions)

ในการแสวงหาความจริงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เราไม่อาจศึกษาจากโลกของความเป็นจริงได้ นอกจากจะศึกษาโลกแบบย่อส่วนหรือที่เรียกกันว่า โมเดล ซึ่งจะรวมเอาตัวแปรสำคัญๆ ที่ต้องการศึกษาเข้าไว้ แต่ไม่ใช่ตัวแปรทั้งหมดในโลกของความเป็นจริง เช่น อัตราการออกกลางคัน อาจขึ้นกับสาเหตุหลายประการ แต่ในโมเดลให้ขึ้นอยู่กับคุณภาพในการจัดการศึกษาของคณะต่างๆ (ตัวแปรอิสระ) เท่านั้น ถ้าความสัมพันธ์นี้มีนัยสำคัญ เราก็สามารถพยากรณ์ได้ว่า ถ้าคุณภาพในการจัดการศึกษาดีขึ้นแล้ว อัตราการออกกลางคันก็ควรจะลดลง แต่ค่าพยากรณ์นี้จะจริงได้นั้น ก็ต่อเมื่อข้อสมมติเบื้องต้น (Assumptions) อื่นๆ ต้องเป็นจริงด้วย ซึ่งบางครั้งข้อสมมติเบื้องต้นเหล่านี้ก็มิได้บอกไว้อย่างเปิดเผย แต่ให้เข้าใจเอาเอง ยิ่งไปกว่านั้น นักวิชาการบางคน เช่น Milton Friedman เป็นต้น ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ข้อสมมติเบื้องต้นนี้มากนัก ถ้าตราบาโตโมเดลมีอำนาจในการพยากรณ์สูง

ดังนั้น ในการใช้โมเดลจึงมีข้อควรสังเกตดังต่อไปนี้ คือ

1. โมเดลควรจะรวมตัวแปรสำคัญๆ ที่ต้องการศึกษาเข้าไว้ทั้งหมด ถ้าเป็นไปได้

2. โมเดลควรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรเหล่านั้นอย่างชัดเจน อาจจะเป็นคำพูด (Verbal Model) หรือ เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic or Mathematical Model) แล้วแต่กรณี

3. อาจบอกถึงข้อสมมติเบื้องต้นอย่างเปิดเผย ถ้าทำได้

3.7 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Design)

ข้อที่ควรคำนึงก็คือ ผู้วิจัยจะต้องใช้ข้อมูลและเลือกเครื่องมือทางสถิติให้สอดคล้องกับปัญหาและคำถามเชิงวิจัย อันได้กล่าวมาแล้ว นั่นคือ ผู้วิจัยต้อง

คำนึงตั้งแต่การระบุประชากรที่เป็นเป้าหมายในการศึกษาวิธีการสุ่มตัวอย่างที่ไม่ลำเอียง (Random) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการเลือกเครื่องมือให้เหมาะสมกับธรรมชาติของปัญหาในการวิจัย โดยจะให้คำตอบต่อปัญหาในการวิจัยอย่างเป็นระบบ สังเกตได้ วัดได้และทดสอบได้ นอกนั้นสิ่งที่ค้นพบจากการวิจัยเมื่อมีการสรุปลงเป็นกฎเกณฑ์ จะต้องสมเหตุสมผล

3.8 การนำเสนอผลงานวิจัย

การรายงานผลการวิจัยเป็นการบอกผู้อ่านให้ทราบเกี่ยวกับปัญหาในการวิจัยวิธีการที่ใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ ต่อปัญหาในการวิจัยนั้น คำตอบหรือข้อสรุปลงเป็นกฎเกณฑ์ เป็นการอนุมานจากผลของการวิจัย เพราะฉะนั้นการรายงานผลการวิจัยจึงต้องนำเสนอให้ชัดเจน เป็นขั้นเป็นตอนและต้องไม่ลำเอียง

ถ้าเป็นไปได้ควรนำเสนอตามลำดับของปัญหาและคำถามในการวิจัย หากจำเป็นใช้ตารางและกราฟประกอบควรใช้อย่างมีประสิทธิภาพและควรใช้ภาษาที่คนธรรมดาจะเข้าใจได้

3.9 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

การสรุปควรอนุมานจากผลของการวิจัยที่ค้นพบอย่างมีเหตุมีผลตามลำดับขั้นแห่งปัญหาและคำถามในการวิจัย

ส่วนข้อเสนอแนะควรได้จากการสรุปนั่นเอง โดยโยงไปถึงนัยสำคัญของปัญหาการวิจัย กล่าวคือ ใครควรจะเป็นผู้นำผลการวิจัยไปใช้ ใครได้ประโยชน์ และใครควรจะเป็นผู้กำหนดนโยบายเพื่อแก้ปัญหาต่อไปนอกนั้นอาจเป็นไปได้ว่า ยังมีบางเรื่องในการวิจัยครั้งนี้ยังวิจัยไม่ถึง เพราะฉะนั้น ก็อาจแนะนำให้มีการวิจัยในเรื่องนั้น ๆ ต่อไป

ตอนที่ 4

การอ้างอิง วิธีการลงเชิงบรรณและ บรรณานุกรม

4.1 ความสำคัญของการลงแหล่งอ้างอิง

ในการเขียนรายงานผลการวิจัย หรือบทความทางวิชาการก็ตาม บางครั้งผู้เขียนก็มีความจำเป็นต้องขอยืมความคิดของผู้อื่น ขอยืมข้อเท็จจริงที่มีผู้ค้นพบแล้ว ขอยืมข้อมูลและวิธีการ ตลอดจนขอยืมถ้อยคำหรือคำพูดที่มีผู้พูดไว้แล้วมาประกอบความคิด เพื่อทำให้ความคิดของผู้เขียนมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพราะภายใต้ดวงอาทิตย์ย่อมไม่มีอะไรใหม่เป็นแน่ หากแต่มีผู้คิด ผู้ค้นพบ ผู้วิจัยและผู้แสดงความจริงให้ประจักษ์ไว้แล้ว การขยืมความคิดของผู้อื่นมาเป็นส่วนหนึ่งแห่งความคิดของตน จึงเป็นเรื่องธรรมดา แต่ขอให้สังเกตคำว่า “ขอยืม” เหตุที่ใช้คำว่าขอยืมก็เหมือนการขอยืมเงิน ขอยืมสิ่งของตามที่ใช้กันทั่วไป การขอยืมอะไรก็ตามต้องขอยืมจากเจ้าของ ซึ่งผู้เป็นเจ้าของทราบแต่จะให้หรือ

ไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง การขอยืมจึงไม่ใช่เรื่องน่าตำหนิหรือน่าอับอาย แต่การขโมยเมื่อเจ้าของผลหรือเจ้าของไม่ทราบ การขโมยจึงเป็นเรื่องน่าตำหนิและน่าอับอายข้อนี้นี้อุปมาฉันใด การขโมยความคิดก็มีอุปมาฉันนั้นใช่แต่เท่านั้น การขโมยความคิดอันมิใช่ของตนไปใช้ประหนึ่งว่าเป็นความคิดของตนเอง ยังทำให้ผลงานวิจัยหรือบทความทางวิชาการเหล่านั้นด้อยคุณค่าลงไปอย่างน่าเสียดายอีกด้วย เนื่องจากคงไม่มีใครเชื่อว่าผู้เขียนจะรอบรู้ไปทุกอย่างโดยไม่พึ่งความคิดของผู้อื่นเลยนั่นเอง จะมียกเว้นบ้างก็แต่บางคนที่เป็นพหุสูตรจริง ๆ เพียงไม่กี่คน วิธีง่าย ๆ ที่แสดงถึงการขอยืมความคิดมิใช่ขโมยความคิดของผู้อื่นก็คือ การบอกแหล่งที่มาแห่งความคิดเหล่านั้น

4.2 ประโยชน์ของการลงแหล่งที่มา

นอกจากจะแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนก็เป็นมนุษย์ปุถุชนคนหนึ่ง เช่นเดียวกับคนที่ทั้งหลายแล้วการลงแหล่งที่มายังได้ประโยชน์อย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน คือ

1. เป็นการแสดงมารยาทอันดีงามระหว่างนักวิชาการด้วยกัน กล่าวคือ เมื่อนำความคิดของผู้อื่นมาใช้แล้ว ก็ให้ความยกย่องแก่เจ้าของความคิดเหล่านั้นด้วย

2. เป็นการแสดงว่า บทสรุปในข้อเขียนของตนนั้น มีพื้นฐานแข็งแรง เพราะยึดความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก

3. การระบุแหล่งที่มา เป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้อ่านและผู้เป็นเจ้าของแหล่งที่อ้างอิง ประการแรกทำให้ผู้อ่านที่สนใจจะศึกษาค้นคว้าต่อไปสามารถติดตามไปถึงต้นตอแห่งความคิดเหล่านั้น อันจะทำให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น ประการที่สอง ทำให้ผู้เป็นเจ้าของความคิด หรือเจ้าของผลงานวิจัยดี ๆ ที่มีผู้นำไปอ้างอิง เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น แทนที่จะถูกลืมโดยสิ้นเชิง

4.3 อะไรบ้างที่ควรลงแหล่งที่มา

Richard M. Weaver (1967 : 284) ได้แนะนำไว้ว่า สิ่งที่ควรลงแหล่งที่มา มี 3 ประการด้วยกัน คือ

1. การกล่าวถึงโดยตรง (Direct Quotations)
2. ข้อเท็จจริงที่ได้จากผู้อื่น
3. การแสดงออกซึ่งความคิดอันมิใช่ของตน

อย่างไรก็ตาม การอ้างถึงสิ่งดังต่อไปนี้ไม่ต้องลงแหล่งที่มา คือ สุภาษิต คำกลอนในวรรณคดี ซึ่งได้กลายเป็นสมบัติสาธารณะไปแล้ว และข้อมูลอันเป็นความรู้ทั่วไป

4.4 จะลงแหล่งที่มาของความคิดเหล่านั้นอย่างไร

วิธีลงแหล่งที่มาของความคิดหรือเอกสารที่ใช้อ้างอิงมีหลายแบบด้วยกัน เช่นแบบ MLA (Modern-Language Association) แบบ APA (American Psychology Association) แบบ NEA (National Education Association) และแบบของ Kate L. Turabian จาก A Manual for Writers of Term Papers, Theses and Dissertations

4.5 การกล่าวถึง (Quotations)

การกล่าวถึงความคิดของผู้อื่น อาจมีวิธีการทำได้ 2 วิธี คือ

1. การกล่าวถึงทางอ้อม (Indirect Quotations) ได้แก่ การย่อความคิดหรือสรุปความคิดของผู้อื่นมาอ้างด้วยคำพูดของผู้เขียนเอง แบบนี้ไม่ต้องใส่ัญประกาศ ซึ่งอาจกล่าวถึงได้ 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 ใช้ระบบนามปีและหน้าที่อ้างอิง ดังตัวอย่าง J. Glenn Gray (1968 : 29) กล่าวว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษา คือ ผู้ที่มีความฉลาด 2 อย่าง คือ ฉลาดในทางทฤษฎีกับฉลาดในทางปฏิบัติ

วิธีที่ 2 ใช้ระบบอ้างถึงตัวเลขในบรรณานุกรม เช่น J. Glenn Gray (4 : 29) ได้กล่าวถึงผู้ที่มีการศึกษาว่าจะต้องมีความฉลาด 2 ประการ คือ ฉลาดในทางทฤษฎีกับฉลาดในทางปฏิบัติ ตัวเลข 4 ในวงเล็บ หมายถึง ลำดับที่ของหนังสือที่ J. Glenn Gray แต่ง ซึ่งปรากฏในบรรณานุกรม เลขตัวหลังหมายถึง หน้าที่อ้างอิง

2. การกล่าวถึงโดยตรง (Direct Quotations) ได้แก่ การยกคำพูดของผู้อื่นมาอ้างโดยตรง หากยกมาน้อยกว่า 4 บรรทัด ต้องใส่เครื่องหมายัญประกาศ และหน้าที่อ้างอิง ดังนี้

J. Glenn Gray ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ได้รับการศึกษาไว้ดังนี้คือ “The educated man is one who is either practically or theoretically wise. If such a one is not to descend the ladder, he must keep constantly educating

and re-educating himself" (1968 : 29)⁽¹⁾

ถ้ายกมาอ้างมากกว่า 4 บรรทัด ให้ใช้ Single Space บัดหนึ่งครั้ง แล้วย่อหน้า ดังนี้

"The educated man is one who is either practically or theoretically wise. If such a one in not to descend the ladder, he must keep constantly educating and reeducating himself. Education is a search and not a state of being." (1968 : 29)⁽¹⁾

อนึ่ง ในการอ้างถึงความคิดทางอ้อมหรือยกคำพูดของผู้อื่นมาอ้างโดยตรงนั้น Richard M. Weaver (1967 : 283) ได้ให้คำแนะนำไว้ 3 ประการ คือ

1. เนื่องจาก ผู้เขียนต้องเขียนรายงานวิจัย หรือ บทความทางวิชาการด้วยตนเอง เพียงร้อยคำพูดของผู้อื่นเข้าด้วยกัน จึงไม่ใช่บทความหรือรายงานที่ดี ดังนั้น ถ้าจะอ้างก็ควรอ้างแต่ที่จำเป็นหรือที่ไม่สามารถจะพูดได้ดีกว่าเท่านั้น ไม่ควรอ้างคำพูดของผู้อื่นพร่ำเพรื่อเกินไป

2. การอ้างไม่เพียงสักแต่้วยยกมาอ้าง หากจะต้องพินิจพิจารณาให้ได้ว่า คำที่ยกมานั้นสามารถอธิบายความคิดที่ต้องการจะแสดงออกได้ดีและเหมาะสมเพียงใด

3. ในการยกคำพูดของผู้อื่นมากล่าวจะต้องมีศิลปะในการนำเข้าสู่สิ่งที่ต้องการจะอ้างอิงพอสมควร มิฉะนั้นจะซ้ำซากน่าเบื่อ ควรมีการแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นให้หลากหลายออกไปบ้าง เช่น

George F. Whicher (1958 : 35) ได้อธิบายบุคลิกลักษณะของ Emily Dickinson ไว้ดังนี้ คือ---

Jean Paul Sartre (1965 : X) ได้ให้คำจำกัดความของนักเขียนไว้ว่า นักเขียนคือผู้ที่แตกต่างจากมนุษยชาติ แต่ความหมายโดยอรรถกัมก็ได้ทำให้นักเขียนอยู่เหนือกว่าผู้อื่นหรือมีชีวิตที่แยกออกจากประวัติศาสตร์ หากเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับคนอื่นทุกคน

ส.ศิริรักษ์ ได้ตั้งคำถามไว้ในบทความของเขาตอนหนึ่งว่า จะต้องรอไปอีก 50 ปีใหม่กว่าความเป็นไทยอย่างปลอม ๆ วัฒนธรรมปลอม ๆ เอกลักษณ์ปลอม ๆ

จึงจะหมดไป

ผลกระทบต่อสังคมอันเกิดแต่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ดูเหมือนจะไม่มีใครแสดงให้เห็น ได้ดีกว่าความในย่อหน้าต่อไปนี้ คือ

เหล่านี้เป็นตัวอย่างต่าง ๆ เกี่ยวกับศิลปะการนำเข้าสู่สิ่งที่ต้องการจะอ้างอิง โดยไม่ต้องกล่าวถ้อยคำซ้ำซากน่าเบื่อหน่าย

นอกจากนี้ ในการกล่าวถึงนามผู้แต่งคนเดียวก็ลงแต่ชื่อเดียว ถ้าสองคนก็ลงสองคนถ้ามากกว่าสองคนก็ใช้คำว่า et al (และคณะ) ต่อท้ายชื่อคนแรก ถ้าไม่มีชื่อผู้แต่ง มีแต่ชื่อสถาบันก็ลงชื่อสถาบันแทนดังตัวอย่างต่อไปนี้แล้วแต่กรณี

William J. Barber (1967 : 35)

Peter and Waterman, Jr. (1980 : 285)

Stewart et al. (1985 : 15)

หอสมุดแห่งชาติ (2523 : 30)

4.6 การลงเชิงอรรถและบรรณานุกรมต้องคงเส้นคงวา

เนื่องจากการลงเชิงอรรถและบรรณานุกรม เป็นการให้เครดิตแก่เจ้าของความคิดหรือเจ้าของตำราที่ใช้อ้างอิงจึงต้องลงให้สมบูรณ์ โดยเฉพาะบรรณานุกรม ซึ่ง Carter V. Good and Douglas E. Scates (1954 : 864-5) ได้ให้ข้อเสนอแนะทั่ว ๆ ไป ที่น่าสนใจดังต่อไปนี้ คือ

1. เมื่อเลือกแบบการลงเชิงอรรถและการเขียนบรรณานุกรมแบบใดแล้ว ให้ยึดแบบนั้นอย่างสม่ำเสมอ

2. จงเปลี่ยนแบบการลงเชิงอรรถและการเขียนบรรณานุกรมแบบอื่นมาเป็นแบบที่เลือกไว้

3. เมื่อจะทำโน้ตย่อจากผลงานของใคร จำเป็นจะต้องจดหนังสืออ้างอิงของเรื่องนั้น ไว้ให้ละเอียด มิฉะนั้นจะลำบากและเสียเวลาภายหลังโดยใช้เหตุ

4. พึงถือเป็นกฎทั่ว ๆ ไปว่า ชื่อเรื่องซึ่ง

เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือหรือของวารสาร จะต้องอยู่ภายใต้เครื่องหมายอัญประกาศ เช่น ชื่อบทความในวารสาร ชื่อประจำบทในหนังสือ เป็นต้น ส่วนชื่อหนังสือหรือชื่อวารสารนั้นให้ขีดเส้นใต้

5. ชื่อผู้แต่งไม่ต้องใส่ศักรียศหรือตำแหน่ง เพราะถือว่าชื่อเขียนที่เป็นวิชาการหรือเป็นวิทยาศาสตร์นั้นไม่ต้องอาศัยยศศักรียศ หรือตำแหน่งช่วย

6. ไม่ควรใช้ตัวย่อกับชื่อเอกสาร วารสาร องค์การ สถาบันและชื่อเดือน การประหยัด เนื้อที่เพียงเล็กน้อยในรายงานผลงานวิจัย หรือบทความทางวิชาการเช่นนั้น ไม่เป็นการสมควร

4.7 คำแนะนำในการลงเชิงอรรถ และตัวอย่าง

ต่อไปนี้เป็นคำแนะนำของ Carter V

Good and Douglas E Scates (1954-865) อีกเช่นกันคือ

1. พึงถือเป็นกฎว่า ไม่ควรใส่ชื่อหนังสือ ผู้พิมพ์และชื่อวารสารไว้ในเนื้อหาของเรื่อง แต่ควรใส่ไว้ที่เชิงอรรถ

2. ลงหมายเลขกำกับไว้ท้ายข้อความหรือคำสำคัญที่อ้างอิง โดยลงให้เอียงขึ้นไปข้างบนเล็กน้อย เรียงหมายเลขไปจนกว่าจะจบบท

3. เครื่องหมายดอกจัน (*) กับเครื่องหมาย กริช (+) นิยมใช้บอกตารางหรือสูตรคณิตศาสตร์มากกว่าการใช้ตัวเลข

4. ใช้ขีดเส้นสั้น ๆ คั่นเนื้อเรื่องกับเชิงอรรถ

5. ใช้ปิดแคร่สองครั้ง เพื่อแยกกันระหว่างเชิงอรรถต่อเชิงอรรถ

6. ที่เชิงอรรถก็ลงหมายเลขกำกับเช่นเดียวกัน โดยลงติดต่อกันไปจนกว่าจะจบบทจึงเริ่มต้นใหม่ ในกรณีที่ผู้แต่งคนเดียวกันแต่งหลายเล่มให้ใช้อักษรแทรกให้เห็นต่างกันถ้าเป็นระบบนามปิกก็แทรกไว้ที่ปี พ.ศ. ถ้าเป็นระบบตัวเลขบอกลำดับ

ที่ในบรรณานุกรมก็แทรกไว้ที่เลขลำดับที่

7. ชื่อผู้แต่งเขียนตามปกติ คือ ขึ้นต้นด้วยชื่อตัว ชื่อสกุลและตามเครื่องหมายจุลภาค (.)

8. บอกหน้าหรือจำนวนหน้าที่อ้างอิง

9. ใช้ *Ibid.*, ซึ่งย่อมาจาก *ibidem* (ในที่แห่งเดียวกัน) ใช้ในกรณีอ้างอิงถึงแหล่งที่มาแหล่งเดียวกันติดกันลงมา ถ้าหน้าเดียวกัน ไม่ต้องบอกหน้า เพราะฉะนั้นในการอ้างอิงครั้งแรกจึงต้องบอกแหล่งที่มาอย่างสมบูรณ์

10. ใช้ *Op.cit* ซึ่งย่อมาจาก *Opere Citato* (อ้างถึงแล้ว) ใช้ในกรณีที่อ้างถึงผลงานที่ไม่ติดต่อกันมีผลงานอื่นมาคั่นกลาง ถ้าคั่นกันหลายแห่งควรลงชื่อผู้แต่งซ้ำตามด้วย *Op.Cit* และหน้าที่อ้างอิง

4.7.1 ตัวอย่างการลงเชิงอรรถ

1. ชื่อผู้แต่งคนเดียว

1.1 *J. Glenn Gray, The Promise of Wisdom : A Philosophical Theory of Education*, New York : Harper and Row, 1968 P 29

1.2 *Ibid.*,

1.3 *Ibid.*, P40

1.4 William J. Baumol, *Economic Theory and Operations Analysis*, Second Edition. New Jersey : Prentice Hall, Inc, Englewood Cliffs, 1965 P 130

1.5 *Op. Cit.* P 41

2. ชื่อผู้แต่ง 2 คน

6 Robert B. Ekelund, Jr. and Robert F. Hebert *A History of Economic Theory and Method*, Second Edition. Singapore : McGraw-Hill International Book Company. 1984 P103

3. ชื่อผู้แต่งมากกว่า 3 คน

7 Arnold Gesell and others.

The First Five Years of Life: A Guide to the Study of the Preschool Child. New York: Harper and Bros., 1940 P 393.

4. ชื่อบรรณาธิการ

8 Walter S. Monro, Editor

Encyclopaedia of Educational Research. Revised Edition. Prepared under the auspices of the American Educational Research Association. New York : Macmillan Co., 1950 p 1520.

5. บอกชื่อผู้แต่งใน Encyclopaedia

9 Margaret Mead, "Women, Position in Society" **Encyclopaedia of Social Science** Vol 15 Edited by Elwin R.A. Seligman and Alvin Johnson. New York : Mac millan Co., 1934 pp 439-42

6. บอกชื่อสถาบัน

University of Chicago. **A Manual of Style** Revised and Enlarged. Chicago: University of Chicago Press, 1949x + 498 p.

7. บทความลงในวารสารและหนังสือพิมพ์

11 M.L. Weidenbaum, "Inflationary Effects of Government Programs," **American Journal of Economics**, xlx (January, 1960), p 136

12 นิธิ เอียวศรีวงศ์ "นิยายใหม่ในปีใหม่" หนังสือพิมพ์มติชน 3955 (3 มกราคม 2532) หน้า 9

13 บทบรรณาธิการในหนังสือพิมพ์มติชน 3955 (3 มกราคม 2532) หน้า 8

8. เอกสารไม่ตีพิมพ์

14 "รายงานการประชุมคณะ

กรรมการวิจัยและวางแผน" (28 ตุลาคม 2531) หน้า 4
15 Charles L. Gray, "A

History of Music Education in the Cincinnati Public Schools" Unpublished Doctor's Dissertation. Cincinnati : University of Cincinnati, 1951 p 200

16 Interview between the writer and Claude V. Courter, Superintendent of the Cincinnati, Ohio, schools, at Cincinnati, October 8, 1951.

17 Letter to the writer from Raymond Walters, president of the University of Cincinnati, Cincinnati, Ohio, dated October 8, 1951.

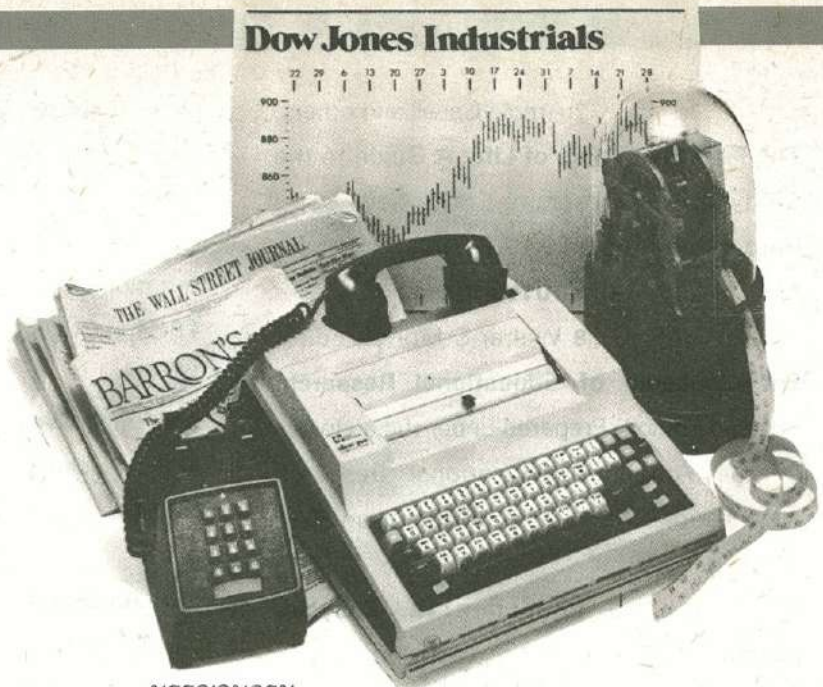
4.8 การเขียนบรรณานุกรมและตัวอย่าง

ดังได้กล่าวไว้ในตอน 4.6 ว่า การเขียนเชิงบรรณานุกรมครั้งแรกและ โดยเฉพาะบรรณานุกรมนั้นต้องเขียนให้สมบูรณ์ ในการเขียนบรรณานุกรมไม่แตกต่างกันอะไรกับการเขียนเชิงบรรณานุกรมครั้งแรกมากนัก การเขียนบรรณานุกรม อาจเรียงไปตามชื่อผู้แต่ง ตามลำดับอักษรโดยเอาชื่อสกุลขึ้นก่อน การลงเอกสารอ้างอิงอื่นๆ ที่ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง หากเป็นสถาบันก็ลงชื่อสถาบัน หากเป็นตัวแทนก็ลงชื่อตัวแทน ถ้าเป็นคณะกรรมการก็ลงชื่อคณะกรรมการ แล้วแต่กรณี

อนึ่ง ถ้าผู้แต่งคนเดียวก็แต่งหลายเล่ม ก็อาจใช้อักษรแทรก เพื่อบอกความแตกต่างดังตัวอย่างเช่น 12a 12b 12c เป็นต้น

4.8.1 ตัวอย่างการเขียนบรรณานุกรม

ตัวอย่างที่ปรากฏในการเขียนเชิงบรรณานุกรม สามารถเปลี่ยนเป็นการเขียนบรรณานุกรมได้ทันทีเพียงเรียงชื่อผู้แต่งเสียใหม่โดยนำชื่อสกุลขึ้นก่อน แล้วนำมาเรียงตามลำดับตัวอักษร เพื่อให้ค้นหาลำบาก ดังจะเห็นได้ดังต่อไปนี้ ซึ่งผู้สนใจในการวิจัยสามารถใช้ค้นคว้าเพิ่มเติมได้ แม้การเขียนบทความสำหรับผู้เริ่มทำวิจัยที่ท่านกำลังอ่านอยู่นี้ก็ได้อาศัยเอกสารเหล่านี้เช่นกัน

บรรณานุกรม

1. Abelson, Harold H. **The Art of Educational Research : Its Problems and Procedures**, Yonkers-on-Hudson, New York : World Book Co., 1933.
2. Ackoff, Russell L. **The Design of Social Research** Chicago : Chicago University Press, 1953
3. Best, John W. **Research in Education** Fourth Edition Englewood Cliff, New Jersey : Prentice Hall 1981
4. Bissell, C.T. **The Strength of University** Canada : United of Toronto Press, 1968
5. Bono, Edward de, **PO : Beyond Yes and No** Canada : Penguin Books, 1974
6. Chasé, Stuart. **The Tyranny of Words** New York : Harcourt Brace 1938 XIV + 396 p
7. Descartes, René **Discourse on Method and Meditation**. Penguin Classics, 1968
8. Ferber, Robert and Verdoorn, P.J. **Research Methods in Economics and Business**. New York : The Mcmillan Co., 1962
9. Good, Carter V and Scates, Douglas E. **Methods of Research**. New York : Appleton Century Croft, Inc., 1954
10. Klein, L.R. "The Friedman-Becker Illusion" **Journal of Political Economy**, Vol. 66, No. 6 (December, 1958) p 54
11. Leady, Haldon A. "Research" **The world Book Encyclopedia** Vol 16:Chicago : World Book Chidcraft Internatconal, Inc., 1982 pp 234-238
12. Rigby, Paul H. **Conceptual Foundations of Business Research**. New York : John Wiley and Sons, Inc., 1967
13. Van Dalen, Deobold B. **Understanding Educational Research an Introduction** Fourth Edition New York : McGraw Hill 1979
14. Weaver, Richarl M. **A Rhetoric and Handbook** : New York. Holt, Rinehart and Winston 1967
15. Whitehead, Alfred North, **The Aims of Education**. London : Macmillan Co., 1929

“บทความส่งประกวด”

การวัด

ในการวิจัย

วราภรณ์ มิมาน

? ในการพิจารณาวางแผนดำเนินการวิจัย เรื่องหนึ่ง ๆ นักวิจัย จะต้องกำหนดสาระสำคัญของ การวิจัยในเรื่องต่าง ๆ เอาไว้เป็นแบบ แผนของการวิจัย ในตำราการวิจัยหลาย เล่ม มักมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับแบบแผน ของการวิจัยเป็นอย่างมาก จนอาจทำให้ ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิดไปว่า ถ้าหาก กำหนดแบบแผนการวิจัยได้ดีแล้วก็จะทำ ให้ได้ผลงานที่ดีมีคุณภาพ จริงอยู่การ กำหนดแบบแผนการวิจัย เป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่ง แต่คุณภาพของงานวิจัยไม่ได้ขึ้น อยู่กับการกำหนดแบบแผนของการวิจัยที่ เหมาะสม แต่เพียงประการเดียวเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายประการ การวัดอย่างถูกต้อง และเหมาะสมก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มี ความสำคัญต่องานวิจัย โดยเฉพาะการ วัดตัวแปรในทางสังคมศาสตร์ ซึ่งไม่ สามารถควบคุมตัวแปรและสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดังเช่น การทดลอง วิทยาศาสตร์ได้ จากสาเหตุดังกล่าว จึงทำให้การวัดตัวแปรในทางสังคม- ศาสตร์มีความยุ่งยากซับซ้อนเป็นอย่าง มาก นอกจากนี้ตัวแปรทางสังคมศาสตร์ ยังมีการจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ อยู่ มากมาย ด้วยเหตุนี้การวัดตัวแปรใน ทางสังคมศาสตร์จึงจำเป็นต้องคำนึง ถึงประเภทต่าง ๆ ของตัวแปรตลอดจน ความยุ่งยากซับซ้อนต่าง ๆ ที่มีอยู่ แต่ น่าเสียดายที่การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ส่วนใหญ่มักจะละเลยส่วนของการวัด ไปโดยไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก ดังนั้น จึงอาจทำให้สิ่งที่ค้นพบจากการวิจัยมี

ปัญหาของความเชื่อถือได้ขึ้นมา ซึ่งก็จะ ส่งผลกระทบถึงการสะสมและสร้างองค์ ความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ติดตามมาเพื่อสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัด ในบทความ ฉบับนี้จะได้กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการ วัดในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ความสำคัญของการวัด กระบวนการ ของการวัด ประเภทของตัวแปร ความ ยุ่งยากซับซ้อนในการวัดตัวแปร และ ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของหน่วย วิเคราะห์กับมาตรวัด

ความสำคัญของการวัด

ประเด็นของการวัดในการวิจัย นั้น ไม่ได้มุ่งอยู่ที่การนับจำนวนแต่เพียง อย่างเดียวเท่านั้น หากแต่การวัดจะมีความสำคัญต่องานวิจัยมากกว่าการ นับแต่เพียงจำนวน ซึ่งประเด็นสำคัญของการวัดที่มีต่อการวิจัย มีดังต่อไปนี้ คือ

1. โดยทั่วไปในการวิจัยทางสังคม ศาสตร์มักจะต้องเผชิญกับข้อมูลเชิง คุณภาพอยู่มากมาย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีขีด จำกัดในการนำเอาผลลัพธ์ไปใช้ประโยชน์ ในการคาดคะเนเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่าง ชัดเจนแน่นอนเมื่อสภาพการณ์ได้เปลี่ยน แปลงไปจากช่วงเวลาในการวิจัย ดังนั้น เพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ ใช้ให้ได้ผลอย่างเต็มที่ ก็จำเป็นต้องมี การวัดค่าของตัวแปรที่แน่นอน โดยอาศัย เทคนิคและหลักเกณฑ์ที่สมเหตุสมผล ทั้งนี้เพื่อให้ผลการวิจัยมีความเชื่อถือได้
2. การวัดข้อมูลต่าง ๆ ให้ออกมา เป็นปริมาณที่แน่นอน จะทำให้ทราบ ถึงระดับและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ถ้าหากตัวแปรหนึ่งเปลี่ยนแปลง

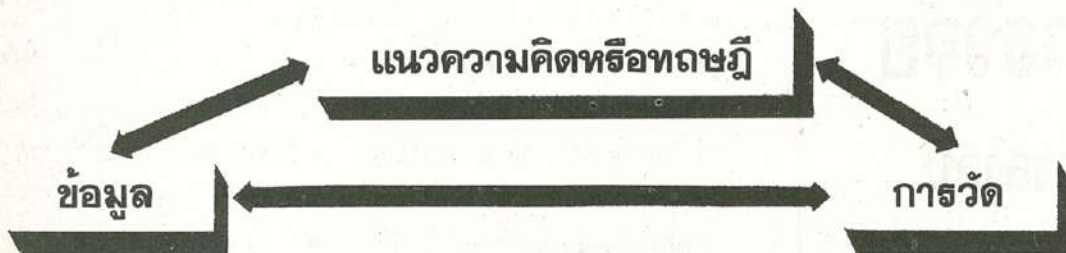

ระดับและทิศทางไปแล้วจะทำให้ตัวแปรอื่นเปลี่ยนไปในระดับใดและทิศทางใดบ้าง การวิเคราะห์จนได้ผลสรุปว่า การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถทำนายหรือคาดการณ์ได้ในเชิง

ศาสตร์นั้น จำเป็นต้องวัดตัวแปรต่าง ๆ ออกมาเป็นค่าเชิงปริมาณที่ชัดเจน

3. การวัดค่าของตัวแปรออกมาเป็นปริมาณ จากข้อมูลที่ได้จะทำให้สามารถกำหนดหลักเกณฑ์การเปรียบเทียบระหว่างกัน และกันได้

4. การวัดจะเป็นขั้นตอนสำคัญของการเชื่อมโยงแนวความคิดหรือ ทฤษฎี กับข้อมูลซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสำคัญต่อคุณภาพของงานวิจัย ดังแสดงออกมาเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ทั้งทฤษฎีหรือแนวคิด ข้อมูลและการวัดต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งในแง่บวกและลบ กล่าวคือ ทฤษฎีหรือแนวคิดสามารถกำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อมูลก็สามารถหักล้างหรือสนับสนุนทฤษฎีได้เช่นกัน สำหรับข้อมูลจะเป็นตัวกำหนดลักษณะของการวัดเพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมขณะเดียวกันการวัด ทำให้สามารถจำแนกแยกแยะลักษณะต่าง ๆ ในตัวข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้ตามต้องการ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีหรือแนวความคิดกับการวัดนั้น ทฤษฎีหรือแนวความคิดเป็นแนวทางสำหรับการกำหนดหลักเกณฑ์ในการวัด ขณะที่การวัดข้อมูลจะส่งผลทำให้มีการยืนยันหรือปฏิเสธทฤษฎีได้อย่างชัดเจนแน่นอน

กระบวนการของการวัด ในการวัดสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นนักวิจัยสามารถดำเนินการวัดได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

1. นักวิจัยจะต้องเริ่มต้นด้วยการถามตนเองถึงปัญหา 4 ประการเป็นเบื้องต้นเสียก่อน คือ

1.1 มีข้อเท็จจริงอะไรบ้างที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

1.2 โดยปกติข้อเท็จจริงข้างต้นจะพบและสังเกตได้หรือไม่ อย่างไร ถ้าไม่ ผู้วิจัยสามารถสร้างให้เกิดขึ้นมาได้หรือไม่ อย่างไร

1.3 ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีลักษณะประการใด แตกต่างไปจากข้อเท็จจริงอื่นๆ อย่างไร

1.4 ข้อเท็จจริงนั้นสามารถแสดงออกมาเป็นเชิงปริมาณได้หรือไม่ ถ้าไม่ จะกำหนดให้เห็นด้วยวิธีการเช่นใด คำถามทั้งสี่ประการจะเป็นแนวทางเบื้องต้นในการสร้างเครื่องมือวัดให้สอดคล้องกับข้อมูลซึ่งต้องรวบรวมนำมาวิเคราะห์

2. กำหนดให้ชัดเจนว่าตัวแปรที่ต้องการวัดนั้นได้แก่อะไรบ้าง มีองค์ประกอบอย่างไรและเราต้องการวัดอะไร

ของตัวแปรดังกล่าว เพื่อให้สามารถกำหนดได้อย่างชัดเจนว่า จะวัดอะไร บ้างนั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องมีการกำหนดคำนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการของตัวแปรนั้น ๆ เอาไว้ด้วย

3. กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการให้น้ำหนักของตัวแปร ซึ่งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมานี้เรียกว่า วิธีการวัด ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลที่ทำการวิจัย

4. สร้างคู่มือสำหรับข้อมูล เพื่อการจำแนกประเภทของคำตอบจากคำถามแต่ละข้อ ออกเป็นกลุ่มประเภทที่มีความหมายสอดคล้องกับเป้าหมายของการวิจัย

5. รายละเอียดต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นก็จะเป็นหลักเพื่อนำเอาไปใช้ในการเก็บข้อมูล และการนำเอาข้อมูลมาใช้สร้างมาตรวัดเพื่อทำการวัดต่อไป

อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่ได้จากการวัดจะมีมากน้อยเพียงใด เป็นไปตามทฤษฎีหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปฏิบัติตามขั้นตอนของการวัด อย่างเคร่งครัดมากน้อยเพียงใด อนึ่ง หลัก

สำคัญที่ควรคำนึงถึงในการกำหนดคุณภาพของการวัด จะมีอยู่ 4 ประการ คือ (Abdellah & Levine, 1965)

1. ความเที่ยงตรงของการวัด จะเกี่ยวข้องกับคำถามว่า การวัดนั้นได้วัดสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่ ครบถ้วนหรือไม่และวัดนอกเหนือไปจากสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่ การวัดจะถูกต้องก็ต่อเมื่อได้วัดในสิ่งที่ต้องการวัดหรือวัดได้ตรงประเด็น

2. ความเชื่อถือได้ของการวัด จะเกี่ยวข้องกับคำถามว่า ถ้าได้มีการวัดซ้ำจากสิ่งเดิม ผลจากการวัดมีความคงเส้นคงวาทุกครั้งหรือไม่ หากคงเส้นคงวาทลอด จึงจะเรียกได้ว่ามีความเชื่อถือได้สูง ดังนั้นเครื่องมือวัด สมควรทดสอบเสียก่อนว่า เครื่องมือดังกล่าวให้ผลการวัดที่เชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดก่อนการนำไปใช้

3. ความไวของการวัด หมายถึง ความสามารถของเครื่องมือวัดในการ

จำแนกความแตกต่างระหว่างหน่วยต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษาถ้ามีความสามารถในการจำแนกรายละเอียดได้ดี แสดงว่ามีความไวในการวัดสูง

4. ผลที่ได้จากการวัด ต้องมีความหมาย

ประเภทของตัวแปร ตัวแปรในการศึกษาวิจัย มีอยู่หลายประเภทและแต่ละประเภทก็จะมีบทบาทและคุณสมบัติแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะส่งผลต่อการวิเคราะห์ทดสอบและการตีความหมายของผลที่ได้ด้วย ดังนั้นผู้ที่ทำการศึกษาวิจัย จำเป็นต้องทราบเกี่ยวกับตัวแปรเหล่านี้ ถ้าพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเราสามารถจำแนกตัวแปรออกได้เป็น 8 ประเภทด้วยกันคือ ตัวแปรอิสระ (independent variable) ตัวแปรตาม (dependent variable) ตัวแปรภายนอก (extraneous variable) ตัวแปรองค์ประกอบ (component variable) ตัวแปรแทรก

(intervening variable) ตัวแปรมาก่อน (antecedent variable) ตัวแปรกด (suppressor variable) และตัวแปรบิดเบือน (distorter variable) (Rosenberg, 1968)

1. ตัวแปรอิสระ (independent variable) หมายถึงตัวแปรซึ่งผู้ทำการศึกษาได้กำหนดให้เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรอื่นหรือเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรอื่นหรือปริมาณของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุ

2. ตัวแปรตาม (dependent variable) หมายถึง ตัวแปรซึ่งผู้ศึกษาต้องการค้นหาความจริงว่ามันขึ้นอยู่กับปัจจัยอะไร หรือตัวแปรหรือปริมาณของสิ่งที่เป็นผลจากการบังเกิดขึ้นของตัวแปรอิสระ

ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามจะเป็นไปดังนี้

ตัวแปรอิสระ

สำหรับตัวแปรใดจะเป็นตัวแปรอิสระหรือตัวแปรตามนั้น มีความเห็นจำแนกออกได้เป็น 2 ทศนะ ดังนี้

ก. ทศนะของ Rosenberg (1968) เห็นว่า การจะกำหนดว่าตัวแปรใดสมควรเป็นตัวแปรอิสระหรือตัวแปรตามนั้น จำต้องมีการเปรียบเทียบในเรื่อง 2 ประการด้วยกัน คือ เรื่องของลำดับเวลาก่อนหลัง และความคงที่ ความถาวร หรือความเปลี่ยนแปลงของตัวแปร ใน

เรื่องของลำดับเวลานั้น มีความหมายว่า สิ่งที่เกิดขึ้นมาภายหลังนั้นจะไปเปลี่ยนแปลงหรือมีอิทธิพลต่อสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนไม่ได้ เพราะฉะนั้นตัวแปรซึ่งเกิดขึ้นก่อนจะเป็นตัวกำหนดหรือเป็นตัวแปรอิสระนั่นเอง อาทิเช่น การก่ออาชญากรรมกับเงื่อนไขการลงโทษ สิ่งแรกจะเป็นตัวกำหนดสิ่งหลัง หรือระยะเวลาของการรู้จักคุ้นเคยกันกับความสุขในชีวิต สิ่งแรกย่อมเกิดขึ้นมาก่อนและ

จะมีอิทธิพลต่อสิ่งหลัง ดังนั้นการก่ออาชญากรรมและระยะเวลาของการรู้จักคุ้นเคยกัน ถือได้ว่าเป็นตัวแปรอิสระ ส่วนเงื่อนไขการลงโทษกับความสุขในชีวิตสมรสก็จะเป็นตัวแปรตามเป็นต้น สำหรับหลักเกณฑ์ความคงที่ ความถาวร หรือความเปลี่ยนแปลงของตัวแปรนั้น มีความหมายว่า ตัวแปรบางตัว จะมีลักษณะคงที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากปัจจัยอื่น ตัวแปรเหล่านี้มักถูก

ตัวแปรตาม

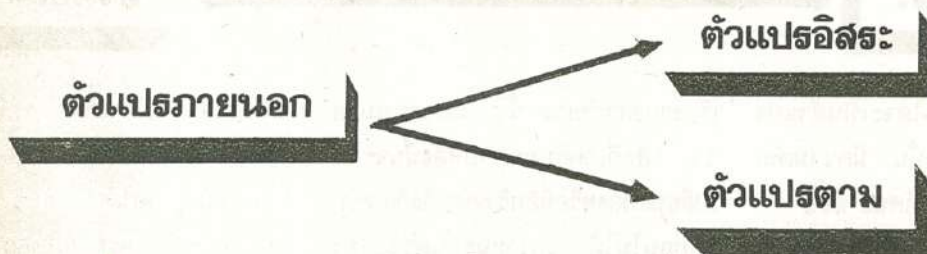
กำหนดให้เป็นตัวแปรอิสระ อาทิเช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ เป็นต้น อายุที่เปลี่ยนไปจะไม่มีส่วนใดมากำหนดให้ผันแปรไปได้ตามความต้องการ หรือคนใดใคร มีความรู้สึกแปลกแยกมากกว่า คนผิวขาวก็ไม่ได้หมายความว่า ความรู้สึกแปลกแยกจะมีอิทธิพลหรือเปลี่ยนแปลงสัฟได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม Rosenberg ได้เตือนให้ระวังไว้ว่าบางประการ อาจทำให้เกิดความสับสนได้ เช่น ศาสนา กับการเมือง โดยทั่วไป ศาสนาจะเป็นสิ่งกำหนดกิจกรรมทางการเมืองแต่ในบางครั้งคนอาจเปลี่ยนศาสนาเพื่อให้เข้ากับกิจกรรมทางการเมือง ดังนั้นการจะตัดสินใจว่าสิ่งใดเป็นตัวแปรอิสระหรือตัวแปรตามอาจมีความยุ่งยาก เพิ่มขึ้นโดยต้องนำเอาข้อมูลหรือทฤษฎีหรือเหตุผลเชิงตรรกะเข้ามาช่วยในการพิจารณาด้วย

ข. ทศนะของ Selliz et al(1961), Labovitz & Hagedorn (1971), Hirschi & Selvin (1973) พวกเขาเห็นว่า การพิจารณาให้ใช้หลักเกณฑ์

3 ประการคือ ลักษณะของความสัมพันธ์ ลำดับเวลาก่อนหลัง และการไม่มีความสัมพันธ์แปลกปลอมของตัวแปร ลักษณะของความสัมพันธ์นั้น ต้องเป็นลักษณะของความสัมพันธ์แบบสมมาตร หมายความว่า ต้องเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ทางเดียว กล่าวคือ เฉพาะตัวแปรอิสระเท่านั้นจึงจะมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามโดยที่ตัวแปรตามจะไม่มีอิทธิพลต่อตัวแปรอิสระได้เลย ในส่วนของลำดับเวลานั้น จะเป็นเช่นเดียวกันกับของ Rosenberg และสำหรับการไม่มีความสัมพันธ์แปลกปลอมนั้น หมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามต้องไม่มีตัวแปรอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ผู้ศึกษาสามารถควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ที่จะเข้ามามีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระได้หมด

3. ตัวแปรภายนอก (extraneous variable) หมายถึงตัวแปรซึ่ง

ส่งผลทำให้ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กัน ทั้ง ๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย เมื่อตัวแปรดังกล่าวเปลี่ยนแปลงก็จะทำให้ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทำให้ดูเหมือนหนึ่งว่า เมื่อตัวแปรอิสระเปลี่ยนแปลงตัวแปรตามย่อมต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าว เรียกว่า ความสัมพันธ์แปลกปลอมซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มี ความหมาย หากแต่เกิดขึ้นเนื่องจากการไปมีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ดังนั้นเมื่อผู้ทำการวิจัยค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัว ปัญหาที่ต้องค้นหาคำตอบต่อไปก็คือ ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ที่แท้จริงหรือความสัมพันธ์แปลกปลอม อันเนื่องมาจากมีตัวแปรอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ลักษณะของความสัมพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามโดยมีตัวแปรภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องเขียนเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ตัวอย่างเช่น การมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างจำนวนของนกระสา กับปริมาณการเกิดของเด็ก ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์แปลกปลอมที่เรียกว่าความสัมพันธ์แปลกปลอม

ก็เนื่องมาจากการอธิบายว่า นกระสาเป็นผลทำให้มีอัตราการเกิดของเด็กเพิ่มขึ้น หรือมีการค้นพบว่า อัตราการตายของประชาชนที่ไปรับการรักษาในโรงพยาบาลจะสูงกว่าอัตราการตายของประชาชน

ที่อยู่นอกโรงพยาบาล จากนั้นทำให้ได้ข้อสรุปว่า โรงพยาบาลเป็นสาเหตุของการตายหรือเป็นอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ ซึ่งเป็นข้อสรุปที่เป็นไปได้ยาก หรือมีการค้นพบว่ามี ความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน

ระหว่างจำนวนของพนักงานดับเพลิงขณะทำการดับเพลิงกับจำนวนทรัพย์สินที่เสียหายซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวก็จะเป็นความสัมพันธ์แปลกปลอมอีกเช่นกัน เป็นต้น

4. ตัวแปรองค์ประกอบ (component variable) หมายความว่าตัวแปรที่เป็น สังกัปย่อย (subconcepts) ซึ่งรวมกันอยู่ในตัวแปรสังกัปใหญ่ (global concept) อาทิเช่น การศึกษา รายได้ อาชีพ ครอบครัว ฯลฯ จะเป็นองค์ประกอบย่อยของชนชั้นทางสังคมหรือบุคลิกภาพแบบเผด็จการ จะมีองค์ประกอบย่อยคือ การยึดมั่นในประเพณี การจำนนต่ออำนาจ ความก้าวร้าว การเชื่อถือโซคลาถ การชอบความรุนแรง และการทำลายล้าง ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้น ปัญหาประการหนึ่งซึ่งพบได้บ่อย ๆ ในทางสังคมศาสตร์ก็คือ การมีสมมติฐานที่เป็นจริง อันไม่สามารถปฏิเสธได้ แต่ไม่มีความเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้เนื่องจากสมมติฐานดังกล่าวจะกินความครอบคลุมไปหมด แต่ไม่ได้ให้ความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดเท่าใดนัก อาทิเช่น “สิ่งแวดล้อมทางสังคมจะมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างทัศนคติ” หรือ “โครงสร้างของ

บุคลิกภาพจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของพฤติกรรมทางสังคม” เป็นต้น ดังนั้น สิ่งที่ผู้ทำการศึกษาต้องค้นหาก็คือ องค์ประกอบของตัวแปรตัวใดซึ่งมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม เช่น “ชนชั้นระดับล่างจะมีอัตราการเป็นโรคจิตสูง” ผู้วิจัยก็ต้องค้นหาว่าอะไรที่เป็นสาเหตุสำคัญของโรคจิต อาทิเช่น รายได้ต่ำ ด้อยศักดิ์ศรี การศึกษาค่ำ งานน่าเบื่อและไม่มีแรงจูงใจ วิถีการดำรงชีวิตที่แร้นแค้น ฯลฯ เป็นต้น สำหรับการศึกษานิธิพลของตัวแปรองค์ประกอบสามารถกระทำได้ 2 วิธีด้วยกัน คือ วิธีแรก ใช้ตัวแปรองค์ประกอบเป็นปัจจัยทดสอบ (test factor) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังกัปใหญ่ในฐานะตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม วิธีที่สอง ใช้ตัวแปรสังกัปใหญ่เป็นควบคุมเพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรองค์ประกอบในฐานะตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ในวิธีแรกนั้น ถ้าทดสอบแล้วปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังกัปใหญ่ตัวแปรตาม ยังคงเดิมหรือเปลี่ยนไปไม่มากนักแสดงว่าตัวแปรองค์ประกอบไม่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามเลย ในทางตรงกันข้าม ถ้าความสัมพันธ์มีการแปรเปลี่ยนไปมากก็จะเป็นเครื่อง

บ่งชี้ให้เห็นว่า ตัวแปรองค์ประกอบนั้นมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามมาก สำหรับวิธีที่สองนั้น ถ้าผลปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรองค์ประกอบกับตัวแปรตามลดลงหรือหายไป แสดงว่าตัวแปรองค์ประกอบจะเป็นส่วนหนึ่งของตัวแปรสังกัปใหญ่

5. ตัวแปรแทรก (intervening variable) หมายถึงตัวแปรที่อยู่ระหว่างความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ซึ่งลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสาม จะเป็นแบบอสมมาตร 3 ทางด้วยกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรแทรก และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแทรกกับตัวแปรตามสำหรับความแตกต่างระหว่างตัวแปรภายนอกกับตัวแปรแทรกนั้น พิจารณาได้จากลักษณะของความสัมพันธ์ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ที่มีตัวแปรภายนอกนั้นจะไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม แต่ในกรณีของตัวแปรแทรกนั้น จะมีความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผลซึ่งกันและกัน แผนภาพของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมี ดังนี้

ตัวอย่างเช่น ในการศึกษาพฤติกรรมทางการเมือง พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนกล่าวคือ คนที่มีระดับการ

ศึกษาสูงจะไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนมากกว่าคนที่มีการศึกษาน้อยแต่หลังจากนำเอาความสนใจทางการเมืองเข้าไปพิจารณาร่วมด้วย ผลปรากฏว่า การศึกษา

กับการไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนกลับไม่มีความสัมพันธ์กันเลย แสดงให้เห็นว่าความสนใจทางการเมืองจะเป็นตัวแปรแทรกระหว่างการศึกษากับการไปใช้

สิทธิออกเสียง ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวสามารถสรุปออกมาเป็นแนวความคิดสำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรแทรก ดังนั้นคือ ประการแรก ตัวแปรอิสระ ตัวแปรแทรกและตัวแปรตามต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ประการที่สอง เมื่อมีการควบคุมตัวแปรแทรกแล้วย่อมส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามลดลงไปอย่างมากหรือหมดไปเลย และประการที่สาม ถ้าหากควบคุมตัวแปรอิสระผลของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแทรกกับตัวแปรตามจะยังคงมีอยู่เหมือนเดิม

6. ตัวแปรมาก่อน (antecedent variable) หมายถึง ตัวแปรซึ่งอยู่ในลำดับก่อนตัวแปรอิสระ สำหรับวัตถุประสงค์ของการนำเอาตัวแปรมาก่อนมาทดสอบ ก็เป็นเช่นเดียวกันกับตัวแปรแทรก กล่าวคือ เพื่อต้องการดูความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ซึ่งตัวแปรทั้งสอง มีข้อแตกต่างกันอยู่ตรงที่ว่า ตัวแปรแทรกจะอยู่ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม แต่ตัวแปรมาก่อนจะอยู่ข้างหน้าตัวแปรอิสระ นอกจากนี้ ตัวแปรมาก่อนจะไม่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

หากแต่ต้องการนำมาพิจารณาอิทธิพลซึ่งมีมาก่อนความสัมพันธ์ให้กระจ่างชัดเจขึ้น ตัวอย่างเช่น ความสนใจในทางการเมืองจะมีอิทธิพลต่อการไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนน คำถามสำคัญสำหรับตัวแปรมาก่อนก็คือ ปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อความสนใจในทางการเมือง สมมติว่าเป็นการศึกษา ดังนั้นในกรณีนี้ การศึกษาก็จะเป็นตัวแปรมาก่อน สำหรับแผนภาพของการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร มีดังนี้

ตัวแปรมาก่อน

(การศึกษา)

อย่างไรก็ตาม เราสามารถสรุปออกมาเป็นแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรมาก่อนได้ดังนี้ คือ ประการแรก ตัวแปรทั้งสามตัว อันได้แก่ ตัวแปรมาก่อน ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ประการที่สอง เมื่อมีการควบคุมตัวแปรมาก่อน ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ กับตัวแปรตาม ก็ะยังคงอยู่ไม่ถูกลบล้างไป และประการที่สาม เมื่อมีการควบคุมตัวแปรอิสระ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมาก่อนกับตัวแปรตามจะหายไป

7. ตัวแปรกด (suppressor variable) หมายถึง ตัวแปรซึ่งทำให้ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้ง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันอยู่จริง ดังนั้นผลของการวิจัย โดยไม่พบ

ตัวแปรอิสระ

(ความสนใจในทางการเมือง)

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรก็อาจทำให้มีการสรุปผลการวิจัยผิดพลาดได้เช่นเดียวกับการพบว่ามีความสัมพันธ์กัน อย่างไรก็ตาม ตัวแปรกดค่อนข้างถูกละเลยอยู่มากในการวิจัย ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยส่วนใหญ่ มักมุ่งเน้นพิจารณาความสัมพันธ์ในเชิงบวก มากกว่า การไม่มีความสัมพันธ์กัน ตัวแปรกด มีความสำคัญในทางทฤษฎีเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะอาจทำให้เกิดการสรุปผลว่า ทฤษฎีนั้นบกพร่องหรือผิดพลาดได้ ถ้าหากมีการตรวจสอบสมมติฐานตามทฤษฎีนั้น แล้วพบว่า ความสัมพันธ์ตามที่ได้กำหนดไว้อ่อนหรือหายไป ซึ่งจริง ๆ แล้ว ถ้าหากได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลกันอย่างเหมาะสมก็อาจสนับสนุนสมมติฐานอันนั้น ซึ่งเท่ากับเป็นการยืนยันความถูกต้องของ

ตัวแปรตาม

(การไปออกเสียงลงคะแนน)

ทฤษฎี

8. ตัวแปรบิดเบือน (distorter variable) หมายถึงตัวแปรที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้าม กับผลที่ได้รับในครั้งแรก ซึ่งผลจากตัวแปรดังกล่าวทำให้การสรุปผลลัพธ์จากการวิจัยผิดพลาดได้ ตัวอย่างของตัวแปรบิดเบือน อาทิเช่น มีผู้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการแต่งงานกับการฆ่าตัวตาย แล้ว สรุปว่า คนที่แต่งงานแล้วจะมีอัตราการฆ่าตัวตายสูงกว่าคนที่ยังไม่ได้แต่งงาน แต่ต่อมาเดอร์โคม คันทพบว่าข้อสรุปดังกล่าวไม่ถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อผิดพลาดในเรื่องของอายุ โดยคนที่อายุน้อย จะมีอัตราการแต่งงานต่ำ ซึ่งส่งผลให้มีอัตราการฆ่าตัวตายต่ำไป

ด้วย แต่ถ้าหากได้ควบคุมในเรื่องของ อายุแล้ว ปรากฏว่าคนที่แต่งงานแล้ว กลับมีอัตราการฆ่าตัวตายต่ำกว่าคนที่ยัง ไม่ได้แต่งงาน ดังนั้นในกรณีดังกล่าว อายุจะเป็นตัวแปรบิดเบือนซึ่งทำให้ผลการ ศึกษาคลาดเคลื่อนไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จะ เห็นได้ว่าตัวแปรต่าง ๆ นอกเหนือไปจาก ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ที่เรารู้จัก กันเคยกัน ยังมีอยู่อีกมากมาย และตัวแปร เหล่านี้ก็จะแสดงบทบาทแตกต่างกันออกไป ดังนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปร จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึง ตัวแปรประเภทต่าง ๆ เอาไว้ด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากการมีการควบคุมตัวแปรเหล่านี้ แล้วอาจทำให้เราสามารถพิสูจน์ได้ว่า ความสัมพันธ์ที่ปรากฏให้เห็นนั้นเป็น ความสัมพันธ์แท้จริงหรือไม่ หรือทิศทาง ของความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะใด ด้วยเหตุนี้ การวัดตัวแปร นอกจากจะทำ ให้เราต้องระมัดระวังในเรื่องตัวแปร ประเภทต่าง ๆ แล้ว ยังสามารถยืนยันได้ อย่างหนักแน่นอีกด้วย ถ้าหากเราสามารถ ควบคุมตัวแปรได้มากเพียงใด การวัดของ เราก็น่าเชื่อถือต้องแม่นยำมากขึ้น และผล จากนี้จะนำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้องของ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัว แปรตามมากขึ้นด้วย

ความยุ่งยากซับซ้อนในการวัด ตัวแปร นอกจากตัวแปรหลายประเภท ดังกล่าวมาข้างต้นซึ่งส่งผลกระทบต่อ ผู้ศึกษาต้องมีความละเอียดรอบคอบ และความถี่ถ้วนในการวัดตัวแปร แล้ว สิ่งที่ผู้ศึกษายังต้องคำนึงถึงอีกในการวัด ตัวแปรอิสระ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การ วัดตัวแปรก็คือ ความยุ่งยากซับซ้อนในการ วิเคราะห์ ดังกล่าว มีตัวแปรอิสระอยู่

วัด ซึ่งสิ่งนี้เราสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ประการใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ (Rosenberg, 1968; Goode & Hatt, 1952; Phillips, 1966; Kerlinger, 1966; Zetterberg, 1965; Campbell & Stanley, 1963)

1. อิทธิพลร่วมของตัวแปร (conjont influence) ในการศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร อิสระกับตัวแปรตามนั้น ผู้ศึกษาอาจนำ เอาตัวแปรที่สามเข้ามาในการวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปร ตามกระจ่างชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ตามข้อพึง ระวังอย่างสำคัญประการหนึ่ง ก็ คือ ผู้ศึกษาสมควรให้ความสนใจกับตัว แปรที่สามซึ่งอาจจะมีหรืออาจจะไม่ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระหรือตัว แปรตามเลยก็ได้ และในกรณีนี้ ตัวแปร ดังกล่าวไม่ได้มีฐานะเป็นปัจจัยทดสอบ ในความหมายทั่วไป หากแต่จะมีฐานะ เป็นตัวแปรอิสระอีกตัวหนึ่ง ลักษณะ ประการนี้เรียกว่า อิทธิพลร่วมของตัวแปร อิทธิพลดังกล่าว สามารถจำแนกออกได้ เป็น 4 ประเภทด้วยกัน คือ อิทธิพลอิสระ (independent effect) อิทธิพลสัมพัทธ์ (relative effect) อิทธิพลสะสม (cumulative effect) และอิทธิพลเชิง รูปแบบหรืออิทธิพลกำเนิดใหม่ (typological or emergent effect)

1.1 อิทธิพลอิสระ กรณีดังกล่าว เกิดขึ้นได้เมื่อมีการนำเอาตัวแปรที่สาม เข้ามาในการวิเคราะห์และทำหน้าที่เป็น สิ่งที่ผู้ศึกษาจะต้องคำนึงถึงอีกในการวัด ตัวแปรอิสระ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การ วิเคราะห์ ดังกล่าว มีตัวแปรอิสระอยู่

2 ตัว สมมติว่า ตัวแปรทั้งสองตัวต่างก็มี ความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม สิ่งที่ต้อง ถามเป็นเบื้องต้นก็คือ ตัวแปรแต่ละตัว ต่างมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่าง เป็นอิสระจากกันหรือไม่ ซึ่งการหาคำตอบ จะกระทำได้โดยการควบคุมตัวแปรตัวใด ตัวหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากก่อนการควบคุม ตัวแปรแต่ละตัวอาจมีความสัมพันธ์กับตัว แปรตามแต่หลังจากการควบคุมหนึ่งตัว แปรแล้ว ตัวแปรที่เหลือจะมีความสัมพันธ์ กับตัวแปรตามแสดงว่าในกรณีตัวแปร ดังกล่าวจะมีผลต่อตัวแปรตามอย่างเป็น อิสระจากกัน ตัวอย่าง เช่น การศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับ พฤติกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือก ตั้งโดยนำเอาตัวแปรสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมเข้ามาพิจารณา ด้วย และหลังจากการควบคุมตัวแปรอิสระ ตัวใดตัวหนึ่ง แล้วดูผลของตัวแปรที่เหลือ ปรากฏว่าทั้งศาสนาและสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมต่างก็มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือก ตั้งด้วยกันทั้งคู่แสดงว่าตัวแปรอิสระแต่ละ ตัวต่างก็มีอิทธิพลอิสระต่อตัวแปรตาม อิทธิพลของตัวแปรนี้จึงมีความสำคัญ เป็นอย่างมากต่อการวัดโดยเฉพาะทาง สังคมศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละตัวแปร อิสระมักมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด บางครั้งความสัมพันธ์มีมาจนดูประหนึ่ง ว่าตัวแปรอิสระต่าง ๆ นั้นจะวัดในสิ่ง เดียวกันเช่น การศึกษาที่ระดับความรู้ เป็นต้น หรือในคำถาม 2 ข้อต่อไปนี้คือ (1) นักศึกษาที่บิดามีรายได้สูงมักมีแนวโน้มที่จะเลือกประกอบอาชีพธุรกิจหรือ อาชีพอิสระมากกว่านักศึกษานักที่บิดามี

รายได้ต่ำ และ

(2) นักศึกษาที่จัดอยู่ในชนชั้นระดับสูง มักมีแนวโน้มที่จะเลือกประกอบอาชีพธุรกิจหรืออาชีพอิสระมากกว่านักศึกษาที่จัดอยู่ในชนชั้นระดับล่าง จากคำถามทั้งสองข้อเห็นได้อย่างชัดเจนว่า รายได้ของบิดาและระดับของชนชั้นจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเป็นต้น ซึ่งความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของตัวแปรอิสระนี้ย่อมมีประโยชน์เป็นอย่างมากต่อการวัดสิ่งที่มีความสัมพันธ์ดังกล่าวมาแล้ว

1.2 อิทธิพลสัมพัทธ์ เมื่อตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามแล้ว ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในลำดับถัดไปก็คือ ตัวแปรใดมีอิทธิพลมากกว่ากัน สำหรับการตรวจสอบนั้นสามารถกระทำได้โดยการควบคุมตัวแปรเพื่อต้องการดูว่าตัวแปรซึ่งไม่ได้ควบคุมนั้นจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวแปรตามอย่างไร ตัวอย่างเช่น การศึกษาเกี่ยวกับทหารอเมริกันพบว่าทหารที่ยังไม่ได้แต่งงานจะมีกำลังช่วยเหลือสูงกว่าทหารที่แต่งงานแล้ว และทหารที่รับราชการช่วงระยะเวลาสั้น ๆ จะมีกำลังช่วยเหลือสูงกว่าทหารที่รับราชการเป็นระยะเวลานานกว่า คำถามก็คือระหว่างสถานภาพการสมรสกับระยะเวลาอย่างไรมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามมากกว่ากัน การดำเนินงานเพื่อหาคำตอบทำได้โดยการเปรียบเทียบระหว่างทหารที่ยังไม่ได้แต่งงานและรับราชการในกองทัพมานานกับทหารที่แต่งงานแล้วและรับราชการในช่วงระยะเวลาสั้น ผลปรากฏว่าระยะเวลามีอิทธิพลมากกว่าสถานภาพการสมรส นี่คือผู้ที่แต่งงานแล้วถึงแม้จะรับราชการเป็นระยะเวลาด้าน ๆ แต่ก็จะมี

อิทธิพลน้อยกว่าคนที่รับราชการมานานและยังไม่ได้แต่งงาน

1.3 อิทธิพลสะสม การศึกษาในเรื่องนี้มุ่งพิจารณาผลรวมของตัวแปรอิสระหลายตัวที่จะมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม แทนการพิจารณาเฉพาะอิทธิพลอิสระหรืออิทธิพลสัมพัทธ์ของตัวแปร การศึกษาอิทธิพลสะสมจะช่วยให้การคาดคะเนเกี่ยวกับตัวแปรตามถูกต้องมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราควรระวังไว้อยู่เสมอก็คือ ไม่ควรทึกทักเองง่าย ๆ ว่า อิทธิพลสะสมเป็นผลรวมของอิทธิพลจากตัวแปรอิสระแต่ละตัว อิทธิพลสะสมดังกล่าวอาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่าก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว อาทิเช่น ถ้าทั้งการศึกษาและอาชีพต่างก็มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง อิทธิพลสะสมที่เกิดจากการศึกษาและอาชีพอาจจะน้อยกว่าอิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวก็ได้ โดยมีเหตุผลว่า เนื่องจากทั้งคู่ต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันมากนั่นเอง เป็นต้น

1.4 อิทธิพลเชิงรูปแบบหรืออิทธิพลกำเนิดใหม่ ในการศึกษาอิทธิพลทั้ง 3 ประการดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเราได้พิจารณาเฉพาะกรณีที่ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างไรก็ตาม บางครั้งเราอาจจำเป็นต้องศึกษาอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีลักษณะเป็นเอกเทศแต่เมื่อนำเข้ามารวมกันแล้วจะกลายเป็นตัวแปรที่มีลักษณะเฉพาะขึ้นมาซึ่งไม่เหมือนอันเดิม และลักษณะดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อตัวแปรตามแตกต่างกันออกไป จากการรวมตัวกัน

ของตัวแปรอิสระเป็นผลให้เกิดตัวแปรใหม่ขึ้นมาโดยมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิมนี้ เราเรียกว่า อิทธิพลเชิงรูปแบบหรืออิทธิพลกำเนิดใหม่ ตัวอย่างเช่น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของผู้ปกครองกับพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งผู้ปกครองจำแนกออกเป็นบิดากับมารดา สมมติว่าเจตคติมุ่งเน้นที่การเชื่อฟัง ดังนั้นเมื่อนำเอาตัวแปรอิสระทั้งสองตัวมารวมกันก็จะกลายเป็น ตัวแปรความเห็นสอดคล้องกันของผู้ปกครอง ในกรณีที่บิดาและมารดามีความคิดเห็นเหมือนกัน และสำหรับกรณีที่บิดากับมารดามีความคิดเห็นไม่ตรงกันตัวแปรทั้งสองก็จะกลายเป็น ตัวแปรความเห็นไม่สอดคล้องกันของผู้ปกครอง ซึ่งในแต่ละกรณีตัวแปรที่เกิดขึ้นใหม่จะไม่เหมือนกันตัวแปรเดิมแต่ละตัวมารวมกัน สำหรับลักษณะของอิทธิพลเชิงรูปแบบที่ปรากฏออกมาให้เห็นมิได้หลายรูปแบบอาทิเช่น ตัวแปรอิสระแต่ละตัวต่างก็ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามเลย แต่เมื่อนำมาพิจารณารวมกันเข้ากลับมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม หรือตัวแปรอิสระตัวหนึ่งมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในขณะที่อีกตัวหนึ่งไม่มี แต่เมื่อนำมารวมกันแล้วกลับมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม หรือ ตัวแปรอิสระแต่ละตัวต่างก็มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามในทางนี้เสมอแต่เมื่อนำเข้ามารวมกัน ความสัมพันธ์ที่ได้กลับเป็นไปในทางปฏิฐาน ฯลฯ

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่าอิทธิพลร่วมของตัวแปรก็จะเป็นความยุ่งยากซับซ้อนอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องคำนึงถึงในการวัดตัว

แปร

2. ระดับของการวัด (level of measurement) โดยทั่วไปข้อมูลที่นำมาทำการวิจัยนั้นไม่ว่าจะเป็นข้อมูลปฐมภูมิหรือทุติยภูมิก็สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งข้อมูลทั้งสองประเภทนี้ต่างมีระดับของการวัดที่ไม่เหมือนกันและสิ่งนี้นับว่า เป็นความยุ่งยากอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องคำนึงถึงในการวัดตัวแปร ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่ในทางสังคมศาสตร์มักไม่สามารถกำหนดออกมาเป็นตัวเลขได้เหมือนทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยต้องประสบกับปัญหาในการวัดปริมาณที่แน่นอนของตัวแปรต่าง ๆ อยู่เกือบตลอดเวลาสำหรับระดับของการวัดสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ระดับด้วยกันคือ นามมาตรา (nomina scale) อันดับมาตรา (ordinal scale) อันตรภาคมาตรา (interval scale) และอัตรามาตรา (ratio scale)

2.1 นามมาตรา เป็นมาตราการวัดที่ง่ายที่สุด และใช้กับข้อมูลซึ่งมีลักษณะหยาบ อาจกล่าวได้ว่า การวัดในระดับนี้จะเป็นเพียงการจำแนกประเภทของสิ่งต่าง ๆ เท่านั้นเอง ไม่สามารถแสดงให้เห็นปริมาณมากน้อยได้แต่ประการใด นอกจากจะแสดงให้เห็นเพียงความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ เท่านั้น คุณสมบัติสำคัญสำหรับการวัดในระดับนี้ก็คือ ความเหมือนกัน (equivalence) อาทิเช่น การจำแนกคนออกเป็นเพศชายและหญิง การกำหนดสถานภาพการสมรส การแบ่งเขตพื้นที่ตามสภาพภูมิศาสตร์ เป็นต้น

2.2 อันดับมาตรา ลักษณะของการวัดในระดับนี้จะสูงขึ้นมาจากลำดับแรกคือ สามารถจัดอันดับความแตกต่างระหว่างกันและกันได้ อย่างไรก็ตาม อันดับมาตรานี้ สามารถบอกได้แต่เพียงทิศทาง โดยไม่สามารถบอกระยะห่างระหว่างของสองสิ่งหรือหลาย ๆ สิ่งได้

2.3 อันตรภาคมาตรา การวัดในระดับนี้จะสูงขึ้นมาจากอันดับมาตรา โดยเพิ่มคุณสมบัติอันประการหนึ่งขึ้นมา คือ สามารถบอกความห่างระหว่างสองจุดได้ด้วย โดยแต่ละหน่วยการวัดจะมีระยะห่างเท่า ๆ กัน แต่ก็เป็นระยะห่างระหว่างสองจุดเท่านั้น ยังไม่ใช่ความห่างจากจุดเริ่มต้นที่แท้จริง เช่น การวัดอุณหภูมิหรือการวัดเขาวัวปัญญา เป็นต้น

2.4 อัตรามาตรา เป็นมาตราการวัดที่มีลักษณะสมบูรณ์ที่สุด มีจุดเริ่มต้นจากศูนย์ หรือจากธรรมชาติอย่างแท้จริง เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง เป็นต้น

ถ้าหากพิจารณาในแง่ของคณิตศาสตร์ โดยการกำหนดคุณสมบัติของตัวเลข 3 ประการคือ สัญลักษณ์ การจัดลำดับที่และการบวกเพิ่ม เราจะสามารถแสดงรูปแบบของความสัมพันธ์ออกมาได้ 9 ประการ คือ

- 1) $X = Y$ หรือ $X \neq Y$
- 2) ถ้า $X = Y$ $\therefore Y = X$
- 3) ถ้า $X = Y$ และ $Y = Z$ $\therefore X = Y$
- 4) ถ้า $X > Y$ $\therefore Y < X$
- 5) ถ้า $X > Y$ และ $Y > Z$ $\therefore X > Z$
- 6) ถ้า $X = A$ และ $Y > O$ $\therefore X + Y > A$

$$7) X + Y = Y + X$$

$$8) \text{ ถ้า } X = A \text{ และ } Y = B$$

$$\therefore X + Y = A + B$$

$$9) (X + Y) + Z = X + (Y + Z)$$

นามมาตราจะมีคุณสมบัติอยู่ใน 3 ประการแรกซึ่งเป็นเพียงการแสดงสัญลักษณ์เท่านั้น ในขณะที่อันดับมาตราจะเพิ่มคุณสมบัติของการวัดและวิเคราะห์ขึ้นมาอีก 2 ประการ ซึ่งเป็นเรื่องของกาจัดลำดับที่ ส่วนอันตรภาคมาตราจะเพิ่มคุณสมบัติของการบวกเพิ่มได้ในบางรูปแบบซึ่งจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่กำหนด สำหรับอัตรามาตราจะมีคุณสมบัติของการวัดและวิเคราะห์ได้ทั้ง 9 รูปแบบ ดังนั้น อัตรามาตราจึงเป็นระดับของการวัดที่สมบูรณ์แบบ ส่วนอีกสามระดับที่เหลือจะเป็นระดับของการวัดเฉพาะส่วน สำหรับความแตกต่างในเรื่องของระดับการวัด จะมีผลต่อการเลือกวิธีการทางสถิติเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ดังนั้น นักวิจัยจำเป็นต้องทราบว่าแต่ละระดับของการวัดนั้นมีคุณสมบัติอย่างไร และข้อมูลในระดับดังกล่าวจะวัดและวิเคราะห์ได้อย่างไร ในทางสังคมศาสตร์การวัดส่วนใหญ่มักอยู่ในระดับของนามมาตราและอันดับมาตรา ได้มีความพยายามที่จะเลือกระดับของการวัดให้สูงขึ้น อาทิเช่น Unfolding theory ของ Coomb เป็นต้น อย่างไรก็ตามปัญหาซึ่งผู้วิจัยเผชิญอยู่ก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับการวัดให้เป็นช่วงต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะถ้าหากไม่สามารถสร้างช่วงต่อเนื่องตัวเลขที่กำหนดขึ้นมานั้นก็จะเป็นแต่เพียงเครื่องหมายอย่างหนึ่งของตัวแปรเท่า

นั้น หาได้แสดงปริมาณของมันไม่ ดังจะไดกล่าวนในตอนถัดไป

3. การวัดให้เป็นช่วงต่อเนื่อง
ในด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นเราสามารถทราบได้อย่างแน่ชัดเกี่ยวกับปริมาณการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ดังนั้นการวัดปริมาณทางกายภาพจึงมีลักษณะที่เป็นช่วงต่อเนื่องกันอย่างสม่ำเสมอ แต่ในด้านสังคมศาสตร์นั้นตัวแปรในลักษณะที่เป็นช่วงต่อเนื่องค่อนข้างหาได้ยาก ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงในการวัดก็คือ ตัวเลขซึ่งกำหนดให้เป็นช่วงต่อเนื่องนั้น มีลักษณะที่ไม่สัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลอยู่ด้วยหรือไม่ ด้วยเหตุนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจำเป็นต้องมีความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นอย่างดี หรืออาจจะปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษามาช่วยตัดสินใจให้ว่า ตัวเลขที่กำหนดให้เป็นช่วงต่อเนื่องนั้น ได้แสดงการวัดลักษณะประเภทเดียวกันหรือมีความสัมพันธ์กันเชิงเหตุผลหรือไม่เพียงใด อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัตินักวิจัยมักจะละเลยไม่ค่อยคำนึงในเรื่องดังกล่าวทำให้ข้อมูลที่เก็บมาได้ไม่สมบูรณ์อย่างเพียงพอ กล่าวคือไม่สามารถครอบคลุมปรากฏการณ์ที่สนใจศึกษาได้อย่างครบถ้วน ดังนั้นจึงทำให้การพิจารณาเกี่ยวกับตัวเลขที่เป็นช่วงต่อเนื่องมีความผิดพลาดเกิดขึ้นมาได้ นอกจากนี้ปัญหาอีกประการหนึ่งซึ่งพบได้ในการกำหนดตัวเลขให้เป็นช่วงต่อเนื่องกันก็คือ การละเลยความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ระหว่างประชากรที่ใช้ในการ

ศึกษากับประชากรกลุ่มอื่น ๆ อาทิเช่น ภูมิสำเนา วิธีการดำรงชีวิต สภาพทางวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ตัวเลขที่กำหนดขึ้นมาไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของประชากร ดังนั้นเมื่อจะกำหนดตัวเลขให้เป็นช่วงต่อเนื่องกับประชากรกลุ่มต่าง ๆ จำเป็นต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ของประชากรมีอยู่มากน้อยเพียงใด สำหรับข้อที่ควรคำนึงประการสุดท้ายเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ การกำหนดตัวเลขให้เป็นช่วงต่อเนื่องของข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยดุลยพินิจของผู้วิจัยหรือผู้ให้ข้อมูลมาเป็นเกณฑ์ ผู้วิจัยอาจกำหนดตัวเลขด้วยตนเองจากการสัมภาษณ์หรือสังเกตการณ์หรือผู้ให้ข้อมูลอาจเป็นคนกำหนดโดยการให้ตอบแบบสอบถามหรือทำการทดสอบ อย่างไรก็ตามวิธีการดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากตัวเลขจะถูกกำหนดโดยอาศัยความรู้สึนึกคิดของบุคคลเป็นหลัก ซึ่งย่อมแตกต่างกันออกไป สำหรับวิธีการที่สามารถนำมาใช้ป้องกันไม่ให้เกิดข้อบกพร่องดังกล่าวขึ้นมากระทำได้โดยผู้กำหนดปริมาณของข้อมูลควรต้องเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์อันเกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้น ๆ เป็นระยะเวลานานพอที่จะทำให้เกิดลักษณะของความคงเส้นคงวาขึ้นมา

4. ความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ของมาตรวัด ความเที่ยงตรงจะเกี่ยวข้องกับคำถามสำคัญคือ มาตรวัดนั้นสามารถวัดสิ่งที่ต้องการจะวัดได้หรือไม่ ครบถ้วนหรือไม่และวัดนอกเหนือไปจากสิ่งที่ต้องการจะวัดหรือไม่ ส่วน

ความเชื่อถือได้นั้นจะเกี่ยวข้องกับคำถามสำคัญคือ ถ้าได้มีการวัดซ้ำจากสิ่งเดิมโดยไม่เปลี่ยนแปลง มาตรวัดจะให้ผลลัพธ์ที่ยังคงเส้นคงวาวอยู่หรือไม่ ดังจะไดกล่าวยกในแต่ละกรณีไป

4.1 ความเที่ยงตรงของมาตรวัด ความเที่ยงตรงมีการจำแนกออกไปต่าง ๆ กันในกัน อย่างไรก็ตาม ในบทความฉบับนี้จะขอจำแนกออกเป็น 4 ประเภทได้แก่ content validity, construct validity, concurrent validity & predictive validity คำถามสำคัญของ content validity ก็คือ สารเนื้อหาของเครื่องมือวัดเป็นตัวแทนของเนื้อหาของสิ่งซึ่งต้องการวัดเท่าที่มีปรากฏอยู่ทั้งหมดหรือไม่ กล่าวโดยทั่วไปก็คือเมื่อตัวแปรที่ต้องการวัดมีตัวแปรย่อยเป็นจำนวนเท่าใดก็ตาม สารสำคัญของตัวแปรย่อยย่อมต้องมีปรากฏอยู่ในมาตรวัดส่วน construct validity มีคำถามสำคัญอยู่ว่าแนวคิดในเรื่องที่ต้องการวัดนั้น มีความหมายอย่างไร กว้างขวางเพียงใด และมีองค์ประกอบอะไรบางอย่างที่สามารถนำมาอธิบายความแปรปรวนของมาตรวัดและอธิบายได้ในระดับใด กล่าวคือความเที่ยงตรงในลักษณะนี้จะเป็นการพิจารณาโดย การวิเคราะห์ตัวแปรด้วยหลักของเหตุและผลและแนวความคิด ที่เชื่อมโยงกับตัวแปรดังกล่าว ส่วน concurrent validity นั้นจะเป็นการพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างมาตรวัดที่ต้องการสร้างขึ้นกับมาตรวัดประเด็นเดียวกัน ซึ่งมีความเที่ยงตรงอยู่แล้ว และสุดท้ายคือ predictive validity จะเป็นการพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่าง

มาตรวัดกับเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ ในอนาคตเพื่อการคาดคะเนหรือการ ทำนาย

โดยทั่วไปเป็นเรื่องยากในการ สร้างมาตรวัดให้มีความเที่ยงตรงอย่าง สมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากมาตรวัดในทาง สังคมศาสตร์ เป็นการวัดโดยทางอ้อมไม่ ได้เป็นการวัดโดยตรง เหมือนกับการ วัดสิ่งที่จับต้องได้ และในขณะเดียวกันก็ ต้องคำนึงถึงตัวแปรหรือปัจจัยซึ่งอาจเข้า มามีผลกระทบต่อความเที่ยงตรงภายใน และภายนอกอีกด้วย สำหรับปัจจัยอันส่งผล ทำให้ลดความเที่ยงตรงภายในได้แก่ (1) ประวัติการเกิดเหตุการณ์ (2) วุฒิ- ภาวะ (3) การทดสอบ (4) ความคลาด เคลื่อนของมาตรวัด (5) การถดถอยทาง สถิติ (6) การมีอคติในการคัดเลือก (7) การขาดหายไปของตัวอย่าง (8) ปฏิ- สัมพันธ์ระหว่างการคัดเลือกกับวุฒิภาวะ ส่วนปัจจัยซึ่งส่งผลทำให้ลดความเที่ยง ตรงภายนอกได้แก่ (1) ปฏิกริยาหรือ ปฏิสัมพันธ์จากการทดสอบ (2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างอคติในการคัดเลือกกับตัว แปรที่ทดลอง (3) ปฏิกริยาจากการจัด แบบแผนการทดลอง (4) ผลกระทบจาก การให้ปัจจัยทดลองหลาย ๆ อย่าง

4.2 ความเชื่อถือได้ของมาตร วัด มาตรวัดหนึ่ง ๆ มีความเชื่อถือได้ มากน้อยเพียงใดนั้นโดยทั่วไปเราสามารถ พิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ที่สำคัญอยู่ 4 ประการคือ

(1) ความสอดคล้องต้องกันของ ดัชนีวัดหลายประการ (2) ความแม่นยำ ของมาตรวัดอันเดียวกันที่พิสูจน์ซ้ำได้ โดยบุคคลเดิม (3) ความไม่ลำเอียงของ

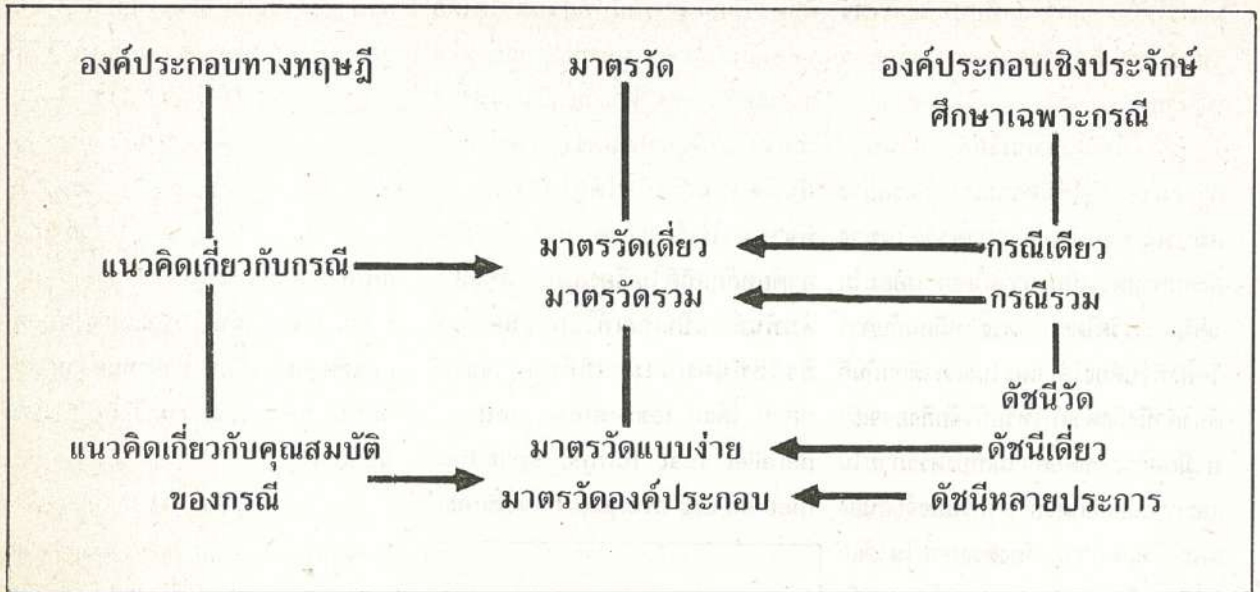
มาตรวัดอันเดียวกันที่พิสูจน์ซ้ำได้โดย บุคคลอื่น (4) ความคงที่ของสิ่งที่วัดใน ช่วงระยะเวลาแตกต่างกัน ถ้าเกณฑ์ทั้งสี่ เป็นไปในทางบวกแสดงว่ามาตรวัดอัน นั้นมีความเชื่อถือได้สูงสำหรับการ พิจารณาในเรื่องของความเชื่อถือได้จะ อาศัยหลักสถิติในเรื่องสัมประสิทธิ์สห- สัมพันธ์มาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ซึ่งวิธีที่นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่ หลาย ได้แก่ test-retest method, parallel test forms, split half method และ average intercorrela-

tion test เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความ ยุ่งยากในเรื่องของความเชื่อถือได้นี้ สามารถเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากความผิดพลาด 2 ประเภทคือ ความผิดพลาดที่มี ระบบ (systematic error) และความ ผิดพลาดที่ไม่มีระบบ (unsystematic error) สำหรับระดับของความเชื่อมั่น ที่ควรเชื่อถือได้นั้น ในขณะนี้นักยังไม่มิกฎ เกณฑ์ตายตัว เพื่อนำมากำหนดว่ามาตร วัดหนึ่ง ๆ ควรจะมีความเชื่อถือได้อย่าง น้อยเท่าใด

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง ย่อมไม่มีมาตรวัดอันใดมีความเที่ยงตรง และความน่าเชื่อถือได้โดยสมบูรณ์ ดัง นั้นสิ่งนี้ถือได้ว่า เป็นความยุ่งยากอีก ประการหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยควรคำนึงถึงใน การวัดตัวแปร ทั้งนี้เพื่อให้มาตรวัด ของตน มีความเที่ยงตรงและมีความเชื่อ ถือได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของ หน่วยวิเคราะห์กับมาตรวัด ในการวิจัย ทางสังคมศาสตร์โดยทั่วไปนั้น มักจะ เกี่ยวข้องกับบุคคลเป็นส่วนใหญ่ แต่จริง ๆ แล้วหน่วยของการวิเคราะห์ไม่จำเป็นต้อง ใช้บุคคลเสมอไป ทั้งนี้เพราะหน่วยของ การวิเคราะห์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุ ประสงค์ของการวิจัยและความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล หากข้อมูลใน ระดับบุคคลไม่สามารถจะหาได้ ผู้วิจัยก็ อาจใช้ข้อมูลในระดับอื่นมาแทน และ หน่วยของการวิเคราะห์ก็จะต้องมีความ สัมพันธ์กันกับมาตรวัดด้วยเช่นกัน ความ สัมพันธ์ของทั้งสองประการเราสามารถ แสดงออกมาเป็นแผนภาพได้ดังนี้ (Riley, 1963)

ตามแผนภาพข้างบนจะเห็นได้ว่า ในการวัดนั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กัน ตัวแบบของแนวคิดในการวัดประกอบไปด้วย กรณี (case) อันได้แก่ หน่วยของการวิเคราะห์ในระดับต่าง ๆ และคุณสมบัติของกรณี ซึ่งเป็นคุณสมบัติของหน่วยในการวิเคราะห์ทั้งสองประการดังกล่าวจะเป็นเรื่องทางด้านแนวความคิดหรือทฤษฎี ส่วนในทางปฏิบัตินั้นผู้วิจัยก็จะทำการเลือกศึกษาจากกรณีที่เป็นรูปธรรมโดยอาศัยดัชนีบ่งชี้ที่วัดได้เป็นรูปธรรม (concrete indicator) เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัด การวัดจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับทั้งสองประการอันได้แก่ องค์ประกอบทางทฤษฎีกับการปฏิบัติตรงที่ว่า การวัดจะเป็นความพยายามในการคัดเลือกหรือรวมเอาข้อมูลจากการปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดให้เข้ามาอยู่ด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อต้องการใช้สิ่งดังกล่าวมาอธิบายองค์ประกอบทาง

ทางทฤษฎี ถ้ามาตรวัดใดสามารถใช้ข้อมูลมาจำแนกประเภทของกรณีในลักษณะของคุณสมบัติของกรณีได้มากและใกล้เคียงกับแนวคิดทางทฤษฎีได้มากที่สุด มาตรวัดนั้นก็จะเป็นมาตรวัดที่มีความเที่ยงตรง และมีความเชื่อถือได้สูง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การวัดจะเป็นการแปลงแนวความคิดทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ถ้ามาตรวัดมีความสามารถในการแปลงความคิดทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้มาก มาตรวัดนั้นก็ย่อมมีความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้สูง

ดังนั้น สำหรับมาตรวัดแล้วถือได้ว่าเป็นการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับข้อมูลนั่นเอง ซึ่งมีอยู่ 2 ประการคือ ถ้าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับกรณี มาตรวัดจะมีอยู่ 2 ลักษณะคือ มาตรวัดเดี่ยวและมาตรวัดรวม และถ้าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติของกรณี มาตรวัดจะได้แก่ มาตรวัดแบบง่ายและมาตรวัดประกอบ

อย่างไรก็ตามในที่นี้จะพิจารณาเฉพาะกรณีหลังเท่านั้น

มาตรวัดองค์ประกอบ จะประกอบไปด้วย ตัวบ่งชี้มากกว่าหนึ่งตัวขึ้นไปมารวมกัน ถ้าหากมีเพียงหนึ่งตัวมาตรวัดอันนั้นเราเรียกว่า มาตรวัดแบบง่าย องค์ประกอบสามารถเขียนออกมาเป็นสูตรโดยทั่ว ๆ ไป ได้ดังนี้

$$X_c = X_1 + X_2 + X_3 + \dots + X_r$$

ในเมื่อ C หมายถึงองค์ประกอบรวม ส่วน r เป็นจำนวนของตัวแปรหรือข้อมูลย่อยแต่ละตัวที่เข้ามารวมกัน

สำหรับการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระดับของหน่วยวิเคราะห์กับมาตรวัดในที่นี้จะพิจารณาจากคุณสมบัติของหน่วยการวิเคราะห์เป็นเกณฑ์ หน่วยของการวิเคราะห์ตามทฤษฎี สามารถจำแนกออกได้เป็น 7 ระดับด้วยกัน ดังนี้

1. หน่วยระดับบุคคล (individual units of analysis) เป็นการศึกษา

ในระดับบุคคล ซึ่งคุณสมบัตินี้มี อาทิเช่น อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ขนชั้น ศาสนา เพศ เป็นต้น สมมติว่า ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยใช้คุณสมบัตินี้ อย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลมาศึกษา เช่น ต้องการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่างเพศกับการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มาตรวัดที่จะนำเข้ามาใช้เพื่อ บ่งชี้การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือการแสดงออกโดยการประท้วง เช่น การเดินขบวนหรือการลงสมัครรับเลือกตั้งหรือการสนับสนุนพรรคการเมืองหนึ่ง ๆ เป็นต้น การวัดในระดับนี้ นิยมใช้กันมาก ในการวิจัย

2. หน่วยระดับกลุ่ม (group level) เป็นการศึกษาคุณสมบัตินี้ของกลุ่มบุคคลโดยไม่เอาของแต่ละบุคคลมา ทำการศึกษา คุณสมบัตินี้จะแตกต่างกันไปจากของแต่ละบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มประกอบไปด้วย บุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันตามแบบฉบับที่กำหนดไว้ในสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งจะมีการระบุบ่ง ในลักษณะต่าง ๆ กันไป ที่นิยมศึกษาได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของกลุ่ม เช่น การแบ่งออกเป็นกลุ่มประชาธิปไตย กลุ่มเผด็จการและกลุ่มเสรีนิยม เป็นต้น หรือศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัตินี้ของกลุ่ม อาทิเช่น อายุเฉลี่ย รายได้เฉลี่ย ระดับการศึกษาเฉลี่ย เป็นต้น

3. หน่วยระดับองค์การ (organizational units of analysis) องค์การในที่นี้หมายถึงหน่วยงานซึ่งมีโครงสร้างและหน้าที่แตกต่างไปจากสมาชิกแต่ละคนในองค์การ คุณสม-

บัติขององค์การในบางประการอาจมาจากของคุณสมบัติของบุคคลในองค์การก็ได้ เช่น ขวัญกำลังใจขององค์การอาจได้มาจากการหาค่าเฉลี่ยของขวัญกำลังใจของบุคคลในองค์การ แต่บางอย่างไม่สามารถ นำมาจากผลรวมของบุคคลในองค์การ ได้ อาทิเช่น ฐานะทางการเงินขององค์การ จะไม่ได้มาจากผลรวมของรายได้ของบุคคลในองค์การและจริง ๆ แล้ว มีผลตรงกันข้ามกล่าวคือ ยิ่งจ่ายค่าจ้าง น้อยลงเท่าใดองค์การก็จะมีกำไรมากขึ้นเท่านั้น และในบางประการก็จะแตกต่างและไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลในองค์การเลย เช่น ประสิทธิภาพขององค์การ, ลำดับขั้นของการบังคับบัญชา, ความเข้มงวดของกฎระเบียบและข้อบังคับ, ความยืดหยุ่นของการตัดสินใจ, เกณฑ์ในการกำหนดการเลือกสรรและการกำหนดความก้าวหน้า และความก้าวร้าวขององค์การ เป็นต้น ดังนั้นความยุ่งยากซับซ้อนของการวัดย่อมต้องมีการเลือกข้อมูลเพื่อนำมาเป็น indicator จำต้องคำนึงถึงคุณสมบัตินี้ในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย อาทิเช่น ต้องการวัดคุณสมบัตินี้เกี่ยวกับประสิทธิภาพขององค์การ indicator ที่ควรนำมาใช้ มี อาทิ ผลผลิตขององค์การ อัตราส่วนของผลประโยชน์กับต้นทุน การเจริญเติบโตขององค์การและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ขององค์การ เป็นต้น

4. หน่วยระดับสถาบัน (institutional units of analysis) จะเป็นการวิเคราะห์สถาบันต่าง ๆ เช่น สถาบันกฎหมาย สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันครอบครัว ฯลฯ ซึ่งผู้

วิจัยอาจทำการศึกษาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในสถาบันหรือทำการเปรียบเทียบระหว่างสถาบันต่าง ๆ เช่น มาร์กซ์ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันเศรษฐกิจกับโครงสร้างส่วนบน Durkheim ได้ทำการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติของระบบกฎหมายกับการแบ่งแยกงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะ เป็นต้น

5. หน่วยระดับพื้นที่ (Spatial units of analysis) การวิเคราะห์ในระดับนี้ มุ่งเน้นไปที่นิเวศวิทยามนุษย์หรือภูมิศาสตร์เป็นสำคัญโดยจะเป็นการวิจัยเกี่ยวกับคุณสมบัตินี้ของพื้นที่หรือเขตต่าง ๆ การศึกษาที่นิยมใช้หน่วยการวิเคราะห์ระดับพื้นที่ได้แก่ อัตราการประกอบอาชญากรรม อัตราการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน อัตราของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง อัตราและประเภทของการเป็นโรคจิต เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ เป็นการศึกษาเชิงนิเวศวิทยา สิ่งที่จะระมัดระวังคือ ข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยโดยการวิเคราะห์จากหน่วยพื้นที่ที่ไม่สามารถนำไปใช้แทนการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลในพื้นที่ได้

6. หน่วยระดับวัฒนธรรม (Cultural level of analysis) การวิเคราะห์ระดับนี้ใช้กันมากในทางสังคมวิทยา ได้แก่ การวิเคราะห์ปทัสฐาน ค่านิยม ความเชื่อ เจตคติ อุดมการณ์ การปฏิบัติต่าง ๆ เป็นต้น ที่นิยมศึกษาทั้งจะเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางวัฒนธรรมซึ่งส่งผลทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมเฉพาะอย่างและวัฒนธรรม โดยทั่วไปได้ดีขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่สำคัญมีเช่น ผลงานของ Murdock เรื่อง "โครงสร้างของสังคม" ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น โครงสร้างของครอบครัว วิถีการผลิต การใช้เทคโนโลยี การแต่งงาน ความเชื่อ ศาสนา เป็นต้น

7. หน่วยระดับสังคม (Societal units of analysis) ระดับนี้จะเป็นการวิเคราะห์คุณสมบัติหรือองค์ประกอบของสังคมเช่น ธรรมชาติของระบบการจำแนกชนชั้นทางสังคม ระดับของความเป็นเมือง เป็นต้น คำว่า "สังคม" มีความหมายได้หลายประการกล่าวคือ บางครั้งสังคมอาจพิจารณาในแง่ของสถาบันหลักขนาดใหญ่ เช่น สังคมศักดินา สังคมอุตสาหกรรม และสังคมเกษตรกรรม เป็นต้น ในบางกรณีจะมองในแง่ของค่านิยมเช่น สังคมประชาธิปไตย สังคมทุนนิยมและสังคมคอมมิวนิสต์ เป็นต้น ผลงานที่สำคัญในการใช้หน่วยวิเคราะห์ระดับนี้มีอาทิเช่น ผลงานของลิปเซท ซึ่งใช้มาตรวัด 4 ประการบ่งบอกความเป็นประชาธิปไตย

หรือเผด็จการของสังคมหนึ่ง ๆ มาตรวัดดังกล่าวมี ความมั่งคั่ง ความเป็นอุตสาหกรรม ความเป็นเมืองและการศึกษา อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรวัดมาวัดคุณสมบัติของหน่วยการศึกษาในระดับสังคมย่อมต้องมีความซับซ้อนมากขึ้น ในกรณีเช่นนี้มาตรวัดแบบง่ายจะมีประโยชน์น้อยมาก เช่น การวัดความเป็นเมือง เราคงไม่สามารถใช้ดัชนีเพียงประการเดียวมาวัดได้ เช่น จำนวนของประชากร การศึกษา การใช้บริการสาธารณสุขไปรษณีย์ สัดส่วนผลผลิตภาคอุตสาหกรรมต่อเกษตรกรรม เป็นต้น ดังนั้นจำเป็นต้องใช้มาตรวัดประกอบโดยการรวมหลาย ๆ ดัชนีมาเป็นเครื่องบ่งชี้แทน

ตามที่กล่าวมาข้างต้น ก็เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่ามาตรวัดมีความสัมพันธ์กับระดับของหน่วยวิเคราะห์อย่างไร เมื่อหน่วยของการวิเคราะห์เปลี่ยนระดับมาตรวัดย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และที่สังเกตได้ประการหนึ่งก็คือ ยิ่งหน่วยของการวิเคราะห์อยู่ในระดับ

ใหญ่ขึ้นไปมากเท่าใด มาตรวัดองค์ประกอบก็จะยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้นในหน่วยของการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ การใช้มาตรวัดแบบง่ายมาใช้วัดและสรุปผลออกมานั้น โอกาสผิดพลาดมิได้สูง ดังนั้นการใช้มาตรวัดองค์ประกอบจะทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนกว่า

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดก็เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่า การวิจัยที่ต้นนี้ไม่ได้อยู่ที่รูปแบบการวิจัยและการใช้สถิติที่สวดยหุหากแต่ยังจะต้องเข้าใจให้ลึกซึ้งถ่องแท้ ถึงตร กิทยาต่าง ๆ ที่อยู่เบื้องหลังสิ่งเหล่านี้อีกด้วย การเข้าใจเกี่ยวกับตรรกวิทยาของการวิเคราะห์จะมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการสร้างและสะสมองค์ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะในประเทศไทยซึ่งผลงานการวิจัยต่าง ๆ ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับท่างใกล้เคียงการสร้างองค์ความรู้เฉพาะสำหรับเมืองไทยเป็นอย่างมาก

บรรณานุกรม

- Abdellah, F.G. & Levine, E. **Better Patient care Through Nursing Research.** N.Y. : McMillan, 1965.
- Campbell, D.T. & Stanley, J.C. **Experimental and Quasi - Experimental Designs for Research.** Chicago : Rand McNally, 1963.
- Goode, W.J. & Hatt, P.K. **Methods in Social Research** N.Y.: McGraw - Hill, 1952.
- Hirshi, T. & Selvin, H.C. **Principles of Survey Analysis.** N.Y.: The Free Press, 1973.
- Kaplan, A. **The Conduct of Inquiry.** Scranton, Pennsylvania: Chandler Publishing Co., 1964.
- Kerlinger, F.N. **Foundations of Behavioral Research.** N.Y.: Holt, Rinehart and Winston, 1966.
- Labovitz, S. & Hagedorn, R. **Introduction to Social Research.** N.Y.: McMillan, 1971.
- Phillips, B.S. **Social Research : Strategic and Tactics.** N.Y.: McMillan, 1966.
- Riley, M.W. **Sociological Research : A Case Approach.** N.Y. : Harcourt Brace 2 World, 1963.
- Rosenberg, M. **The Logic of Survey Analysis.** N.Y.: Basic Book, 1968.
- Selltiz, C. et al. **Research Methods in Social Relations.** N.Y.: Holt, Rinehart & Winston, 1961.
- Zetterberg, H.L. **On Theory and Verification In Sociology.** N.J. : Bedminster, 1965.

“บทความส่งประกวด”

กลวิธีพัฒนาระบบประชาธิปไตย

อย่างเล็งผลเลิศ สำหรับสังคมไทย

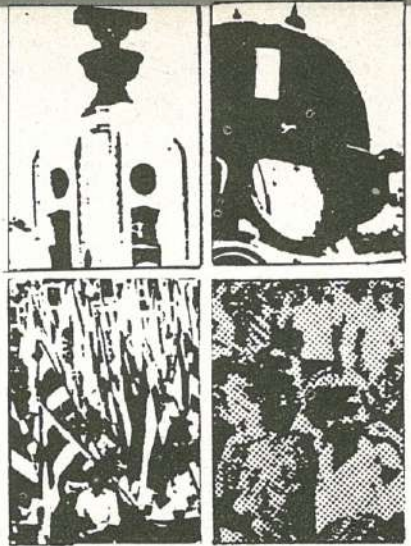
บทนำ

พัชรภรณ์ สุวรรณโชติ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยโดย ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยคนไทยได้สัมผัสกับระบอบการปกครองแบบนี้มาตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมาก่อนหน้านั้นประเทศไทยมีการปกครองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจในการบริหารประเทศปกครองแผ่นดินแต่ผู้เดียว และได้ทำการปกครองต่อเนื่องมานานนับหลายร้อยปี แต่อย่างไรก็ตามห้วงระยะเวลา 56 ปีที่ประเทศไทยมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เรายังไม่สามารถพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มั่นคงหรือเจริญก้าวหน้าเหมือนอย่างประเทศต้นตำรับประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ หรือประเทศสหรัฐอเมริกา ระบอบประชาธิปไตยในบ้านเมืองของเราประสบกับความล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด บางยุคบางสมัยเรา

ไม่ได้มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎรเมื่อครั้งกระนั้นเลย เพราะมีการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองครั้งแล้วครั้งเล่า สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นพฤติกรรมทางการเมืองที่สวนทางกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างสิ้นเชิง ทำให้ระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยเราต้องก้าวถอยหลังร่ำไป ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร

ดังนั้น การช่วยกันคิดช่วยกันสร้างสรรค์หรือส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยในบ้านเมืองของเราให้เจริญรุดหน้ามีความมั่นคง จึงเป็นเรื่องที่คนไทยทุกคนทุกฝ่ายพึงตระหนักคำนึงถึงที่เราควรช่วยกันทำประการใดประชาธิปไตยจึงเจริญ เมื่อทุกคนเป็นเจ้าของประเทศทุกคนก็เป็นเจ้าของระบอบประชาธิปไตยด้วย ทุกคนทุกฝ่ายจึงต้องช่วยกันพัฒนาสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยให้เจริญมั่นคง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของประชา

ชาติทั้งในวันนี้และในภายภาคหน้าสืบไป ทุกคนไม่ควรนิ่งดูดายหรือดูจะไม่ไ

2. แนวคิดเบื้องต้นของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย

เมื่อบ้านเมืองของเรามีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ทุกคนมีความรักและหวงแหนประชาธิปไตยและมีการพูดหรือเรียกร้องในเรื่องประชาธิปไตย (เต็มใบ) อยู่บ่อยครั้ง ก่อนอื่นทุกคนควรทำความเข้าใจกับคำว่า “ประชาธิปไตย” เสียก่อนเพื่อปูทางสร้างความเข้าใจในเรื่องนี้ให้เข้าใจในสิ่งที่เราควรเข้าใจเสียก่อน ด้วยคำว่า “ประชาธิปไตย” แท้ที่จริงแล้วมิใช่มีความหมายจำกัดอยู่เฉพาะเป็นรูปแบบการปกครองเท่านั้น หากแต่ยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงอุดมการณ์หรือแนวความคิดของสังคมอย่างหนึ่ง และในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมอีกประการหนึ่ง และความหมายทั้ง 3 ลักษณะก็มีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก ซึ่งจักได้พิจารณา

ณาดังนี้.

2.1 ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบอบการเมืองการปกครอง ถือว่าเป็นการจัดรูปแบบการปกครองที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจและหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง เช่น สถาบันทางการเมือง การบริหาร สถาบันด้านนิติบัญญัติ สถาบันตุลาการ แยกจากกันอย่างชัดเจนตลอดถึงวิธีการหรือระบบที่ใช้ในการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวความคิดแบบประชาธิปไตย คือยึดเรื่องเหตุผลความถูกต้อง ความเสมอภาค หรือเสียงข้างมาก เหล่านี้เป็นต้น การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยถือหลักว่าประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ซึ่งหมายความว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน การปกครองตามระบอบนี้จึงมีการเลือกตั้งผู้แทน เพื่อให้ได้มาซึ่งการปกครองด้วยเสียงข้างมาก คือการเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนนั่นเอง

2.2 ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์หรือแนวความคิดของสังคม ด้วยที่มาของคำว่าประชาธิปไตย (Democracy) มาจากรากศัพท์ภาษากรีกจากคำว่า "Demo" แปลว่าประชาชนผสมกับคำว่า "Kratein" ซึ่งแปลว่าการปกครอง ประชาธิปไตยในความหมายของนักปราชญ์กรีกสมัยโบราณ อาทิเช่น อริสโตเติล ถือว่า "ประชาธิปไตย" เป็นรูปแบบของการปกครองแบบหนึ่งที่เหล่าปวงชนทั้งหมดเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครองโดยตรง โดยการประชุมร่วมกันพิจารณาตัดสินปัญหาาร่วมกันในที่ชุมนุม

ใหญ่โดยตรงเพื่อประโยชน์สุขของทุกคนที่อยู่ร่วมกัน และมีการทำการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของรัฐโดยตรง แต่ต่อมาความคิดของการปกครองในลักษณะเช่นนี้แปรเปลี่ยนกลายมาอยู่ในฐานะแนวความคิดหรืออุดมการณ์ของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม โดยยึดหลักการสำคัญในเรื่องการยอมรับในความเท่าเทียมกันของคน การยอมรับในความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพของแต่ละคน การมีความเคารพศรัทธาในความสำคัญของบุคคล ดังนั้นวิถีทางหรือรูปแบบการปกครองของสังคมจึงต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนทั้งหมด กล่าวคืออำนาจสูงสุดในการปกครองสังคมมาจากปวงชนในสังคมนั้นนั่นเอง

2.3 ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่ง คือเป็นการแสดงออกถึงชีวิตจิตใจหรือลักษณะของวิถีชีวิตของประชาชนที่อยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพและการเคารพในศักดิ์ศรีของผู้อื่น ลักษณะของประชาธิปไตยแบบนี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักการสำคัญ ค่านิยม และทัศนคติของบุคคลในสังคม ซึ่งวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมีลักษณะของการมีใจกว้างที่จะพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผล วิจารณ์ญาณ การเคารพความถูกต้องเหตุผล การรู้จักประนีประนอมยอมรับการมีระเบียบวินัย การเคารพกติกากฎเกณฑ์ของสังคม รวมทั้งการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เพราะถือว่าคนทุกคนคือเจ้าของประเทศ และตนก็เป็นคนหนึ่งที่มีสิทธิเหมือนดังเช่นคนอื่นเหมือนกัน ดังนั้นผู้ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยถือว่าการยึดหลักการหรือ

ปรัชญาของประชาธิปไตยจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง จึงไม่มีการใช้กำลัง ไม่มีการล้มล้างด้วยวิธีการรุนแรง เพราะถ้ามีการใช้กำลังหรือความรุนแรงแล้ว แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่มีเหตุผลไม่รู้จักประนีประนอม ไม่มีระเบียบวินัย เป็นการขัดกับหลักความเชื่อมั่นมูลฐานของประชาธิปไตยที่ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีเหตุผล ใจกว้าง พิจารณาปัญหาด้วยวิจารณ์ญาณและต้องการอยู่กันอย่างสันติ

เมื่อ "ประชาธิปไตย" เป็นทั้งรูปแบบการปกครอง แนวความคิดอุดมการณ์และเป็นทั้งวิถีชีวิต ดังนั้นการที่ใครหรือสังคมใดจะได้ชื่อว่ามีความประชาธิปไตย ใช่ว่าสิ่งลำบากยากเย็นอะไรมากนัก แต่ความยากอยู่ที่ว่าเมื่อเราล้วนแต่รักประชาธิปไตยแล้ว เราจะทำประการใดเล่าจึงจะทำให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของเราเจริญมั่นคงขึ้น สิ่งนี้ต่างหากที่เป็นการยากที่ทุกคนจะทำให้สำเร็จ แต่หากเรามีความตั้งใจจริง คิดจริงทำจริง ก็คงไม่เป็นการยากอะไรเลยที่จะทำให้ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบอบการปกครองในบ้านเมืองเราเจริญมั่นคงขึ้นได้ ดังนั้นหนทางของการพัฒนา ระบอบประชาธิปไตยของประเทศเราให้เจริญขึ้นจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องช่วยกันทำ ช่วยกันส่งเสริม เรามีแนวคิดอุดมการณ์ และวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้ว เราก็ควรใช้สิ่งนี้มาเสริมสร้างสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบอบการปกครองของประเทศให้เจริญขึ้นได้อย่างไม่ลำบาก เพราะโดยเนื้อแท้แล้วรูปแบบการปกครองของประเทศจะเจริญได้เพียง

ได้นั้นก็มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและแนวคิดหรืออุดมการณ์แห่งประชาธิปไตยอยู่แล้ว ยิ่งหากทุกคนมีวิถีชีวิตที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากเท่าใด ย่อมมีส่วนช่วยเหลือหลอมการปกครองแบบประชาธิปไตยให้มั่นคงขึ้นมากเท่านั้น บทความนี้จึงปรารถนาที่จะเสนอแนวความคิดของการช่วยกันสรรค์สร้างระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบการปกครองของประเทศ ให้อำนาจไปสู่ผู้ที่สนใจเรื่องการพัฒนาสร้างสรรค์ระบอบการปกครองของบ้านเมืองเรา เพื่อให้ทุกคนช่วยกันคิดพิจารณาว่าสมควรหรือไม่ประการใด จึงอยู่ใราอาจะมีทางเลือกของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยหลายทางหลายประการ แต่บทความที่เขียนขึ้นนี้ผู้เขียนได้คิดเขียนขึ้นมาตามความคิดของตนเองที่เคยได้ศึกษาเล่าเรียนมาทางด้านนี้พอสมควร รวมทั้งการติดตามเรื่องการเมืองบ้านการเมืองของบ้านเมืองเรามาโดยตลอด จึงเห็นว่าน่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ถูกผิดหรือสมควรหรือไม่ประการใดก็อยู่ที่วิจารณ์ญาณของแต่ละคนผู้อ่านแต่สิ่งสำคัญที่ผู้เขียนปรารถนาอีกอย่างหนึ่งก็คือผู้เขียนปรารถนาที่จะให้บทความนี้เป็นบันไดที่เรามาช่วยกันไต่เต้าไปสู่สิ่งที่ดีกว่าปัจจุบันนั่นเอง

3. การพัฒนาประชาชนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีสิทธิมีเสียงในการเลือกหรือเปลี่ยนตัว

ผู้บริหารได้ตามวิถีทางการเมือง มีสิทธิเลือกผู้แทนของตนเข้าไปนั่งในสภาเพื่อทำหน้าที่ผ่านนิติบัญญัติ และรวมถึงการมีส่วนในการปกครองระดับท้องถิ่นด้วย ดังนั้น การพัฒนาสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้าจึงไม่ควรมองข้ามถึงคุณภาพของประชาชนในสังคม เพราะว่าคุณภาพของประชาชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเพราะมีผลเอื้ออำนวยต่อการช่วยสรรค์สร้างระบอบประชาธิปไตยให้เจริญขึ้นได้มากน้อยแค่ไหนเพียงใด หากประชาชนเป็นคนที่มีความรู้ คุณภาพ การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยคงรวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ขณะเดียวกันหากประชาชนไม่มีคุณภาพ ไม่มีความรู้ สึกนิกคิดหรือมีความสำนึกทางการเมืองมากเพียงพอก็จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย จึงมีความจำเป็นต้องรีบจัดสิ่งเหล่านี้ให้หมดไป การพัฒนาประชาชนให้เป็นคนที่มีคุณภาพเหมาะสมต่อการพัฒนาสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยมีหลายกลวิธีหลายแนวทาง แต่อย่างน้อยควรต้องมีการพัฒนาในลักษณะดังต่อไปนี้-

(1) ต้องพัฒนาให้ประชาชนเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ มีความมั่นคง ด้านอารมณ์ รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีจุดหมายปลายทาง ยินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สนใจงานของผู้อื่น เข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเสมอภาค ทั้งของตนเองและของผู้อื่น

(2) ต้องพัฒนาให้ประชาชนเป็นคนที่มีทัศนคติอันพึงปรารถนา มีความสำนึกต่อบุญคุณหรือความ

สำคัญของบ้านเกิดเมืองนอน มีความกระตือรือร้น มีความเข้าใจตนเอง ครอบครัว เพื่อนร่วมสังคม ศิลปวัฒนธรรม วิทยาการนานาชาติ ยึดมั่นในประโยชน์สุขของคนหมู่มากสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตน

(3) ต้องพัฒนาประชาชนให้เป็นคนที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจจริง พร้อมทั้งจะประกอบกิจการงานให้บรรลุผลสำเร็จตามที่หวังไว้ มีความปรารถนาที่จะพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น รู้จักเสียสละประโยชน์ของตนเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม รู้จักพัฒนาตนเองและสังคม ตลอดจนชุมชนให้เจริญก้าวหน้า

(4) ต้องพัฒนาประชาชนให้เป็นคนที่มีความสามารถมากขึ้น ทำให้เจริญอกงามด้วยภูมิปัญญา ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม การดำรงชีวิต รู้จักคิด รู้จักก่อ รู้จักแก้ไขปัญหา รู้จักการใช้วิจารณ์ญาณ มีความรอบคอบในการตัดสินใจ มีศีลมีสัตย์ในการประกอบอาชีพ

(5) การเสริมสร้างให้ประชาชนมีทัศนคติในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม และมีความคิดในการร่วมมือกันพัฒนาสังคม คือร่วมคิดถึงปัญหาความเป็นอยู่ของสังคม ร่วมทำโดยมีจุดหมายเพื่อส่วนรวม ร่วมรับผิดชอบต่อผลงาน รู้จักการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นด้วยความสมานฉันท์สันติสุข

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว หากเราสามารถพัฒนาประชาชนให้เป็นคนที่มีคุณภาพย่อมมีโอกาสพัฒนาระบอบ

ประชาธิปไตยให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างไม่ยากเย็น สมดังคำกล่าวที่ว่า *“พัฒนาประชาชนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย”* เพราะระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงย่อมก่อกำเนิดมาจากวิถีทางแห่งชีวิตหรือมีผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานต่อกัน ร่วมกันอยู่ร่วมกันคิด สำหรับการพัฒนาคุณภาพของประชาชนให้ประสบผลดังกล่าวกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมที่สุดคือการให้การศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียน การเสริมศึกษา การเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นต้น

4. การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ตามรัฐธรรมนูญ

การพัฒนาสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยสำหรับสังคมไทยอีกกลวิธีหนึ่งที่ควรพิจารณาอย่างยิ่งคือ การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างสมบูรณ์ตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ กฎเกณฑ์การพัฒนาตามแนวทางนี้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองต้องมีแผนหรือแนวทางปฏิบัติระดับชาติอย่างจริงจังและจริงจัง อันทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกและมีความเข้าใจอย่างแท้จริงว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน รัฐบาลต้องปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีและใช้สิทธิเสรีภาพตามขอบเขตของกฎหมาย คือการก่อให้เกิด

แต่ละคนมีความรู้สึกว่าทุกคนมีความเสมอภาคในกฎหมาย ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยได้อย่างดีและเหมาะสมที่สุด เพราะระบบประชาธิปไตยยึดหลักการสำคัญเรื่องความมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคเป็นหัวใจสำคัญ รวมทั้งการคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นคนอีกด้วย

สิทธิคืออำนาจอันชอบธรรมหรือความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้โดยชอบธรรมสิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับโดยชนบธรมนิยมประเพณีหรือกฎหมาย เพราะฉะนั้น อำนาจอันใดจะก้าวล่วงในสิทธิของบุคคลไม่ได้ แม้กระทั่งอำนาจของรัฐธรรมนูญ ส่วนเสรีภาพหมายถึงความมีอิสระในการกระทำการใด ๆ ได้ตามความปรารถนา แต่มีขอบเขตจำกัดว่าการกระทำนั้นต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลอื่นเป็นอันขาด

การส่งเสริม สนับสนุนการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ควรเป็นอย่างไร เป็นสิ่งที่คนไทยหลายต่อหลายคนพยายามค้นหาคำตอบมานานแล้ว สิ่งสำคัญประการแรกมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐธรรมนูญต้องกำหนดเรื่องนี้ไว้ให้ชัดเจน จึงถือว่าประเทศนั้นเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ หากไม่แล้วรัฐธรรมนูญนั้นก็ไม่ได้แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญของประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ทั้งหลายหรือประเทศที่มีระบบการปกครองแบบเบ็ดเสร็จ ประ-

การที่สอง รัฐต้องไม่เข้าไปกีดกันหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน เหมือนดังที่ประเทศเผด็จการหลายประเทศนิยมกระทำ

สิทธิเสรีภาพของคนเรามีหลายประการ อาทิเช่น สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน สิทธิทางการเมือง สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิส่วนบุคคล อันเป็นสิทธิขั้นมูลฐานที่ถือเป็นสิทธิของแต่ละคน เช่น เสรีภาพในร่างกาย การไปไหนมาไหน การเลือกประกอบอาชีพ การสมรส การหย่าร้าง นอกจากนั้นก็ยังมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การแสดงความคิดเห็นโดยเสรี แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไม่หยาบคายลามก เสรีภาพในการนับถือศาสนาและการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของตนเมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่พลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน เสรีภาพในการสมาคม สันติหรือรวมกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่เป็นอันตรายหรืออุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมให้เป็นประโยชน์สุขโดยส่วนรวม

5. การประยุกต์วัฒนธรรมของสังคมประชาธิปไตยให้เข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน

หลักการของระบอบประชาธิปไตยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นหลักการที่ดี มีความเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน นำมาใช้ในสังคมระดับครอบครัวได้อย่างดีที่สุด นำมาใช้ในหน่วยงานได้อย่างเหมาะสม ถ้าหากใน

ชีวิตประจำวันของคนเราได้ใช้ “หลักการหรือวัฒนธรรมของสังคมประชาธิปไตย” อย่างสม่ำเสมอ มันคงแล้ว ย่อมทำให้ระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยมันคงตามไปด้วย อันที่จริงหลักการหรือวัฒนธรรมของสังคมประชาธิปไตย คนไทยได้สร้างสมมานานแล้ว จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีของสังคม เพียงแต่เราไม่รู้จักแยกแยะว่าอะไรเป็นอะไร หรือมีส่วนพัฒนาสร้างสรรค์ประชาธิปไตยในแง่ของระบบการเมืองการปกครองของประเทศได้อย่างไรเท่านั้นเอง หลักสำคัญของวัฒนธรรมของสังคมประชาธิปไตย กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้-

(1) ความเลื่อมใสในหลักประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าบุคคลแต่ละคนมีความสำคัญมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี จะต้องเคารพซึ่งกันและกัน การเห็นคุณค่าของคนนำไปสู่ความเป็นธรรมในสังคม ความไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่รังเกียจียดฉันทันในความแตกต่างกัน ยอมรับเหตุผลของกันและกัน

(2) ความรู้จักร่วมมือกันในการดำเนินงานต่างๆ ด้วยเหตุที่ถือว่าคนเราทุกคนมีคุณค่าจึงมีความเท่าเทียมกัน ไม่ควรที่คนใดคนหนึ่งจะมีอภิสิทธิ์เหนือกว่าคนอื่น แต่ควรร่วมมือกันทั้งในด้านความคิด ด้านการกระทำ ทั้งในระดับกลุ่มเล็กๆ คือในครอบครัว หมู่บ้าน จนถึงระดับชาติ

(3) ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง กฎหมายทำให้บ้านเมืองมีระเบียบ ประชาชนต้องปฏิบัติตามสิ่งที่สังคมกำหนดเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้นมา ไม่ใช่กำหนดเอาไว้อย่างหนึ่ง แต่ปฏิบัติอีก

อย่างหนึ่ง ในสังคมประชาธิปไตยโดยแท้จริง กฎหมายเกิดจากรัฐสภา รัฐสภาเกิดจากประชาชน เพราะฉะนั้นกฎหมายย่อมเกิดจากประชาชน คือตัวเราเอง ทุกคนต้องไม่ละเมิดกฎหมาย

(4) ความรู้จักสละสิทธิส่วนตัวหรือสิทธิตามธรรมชาติ เพื่อรักษาประโยชน์ของส่วนรวมเช่น เรามีสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา แต่ถ้ากระทำโดยการใส่ร้ายดูถูกหรือเหยียบย่ำผู้อื่น หรือก่อให้เกิดความเกลียดชังแตกแยกระหว่างบุคคล นอกจากทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนแล้วยังเป็นอันตรายต่อสังคมโดยส่วนรวมด้วย ทุกคนควรเข้าอกเข้าใจคนอื่นตามสมควร

(5) ความรู้จักหน้าที่ของตนและปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง เมื่อคนเราอยู่ร่วมกัน ย่อมมีตำแหน่งหน้าที่ เช่น สามเณร ภรรยา และบุตร ข้าราชการก็มีตำแหน่งต่างๆ เช่น ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้อำนวยการกอง ประจำแผนก เสมียน เป็นต้น คนเรายังมีตำแหน่งมากหน้าที่ก็ย่อมมีมากเป็นเงาตามตัวด้วย การที่เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคมก็เพราะคนเราไม่ตระหนักและเห็นความสำคัญของตำแหน่งและหน้าที่ บางคนไม่ปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่ หากคนเรารู้จักหน้าที่ ย่อมทำให้สังคมดำเนินไปอย่างสงบราบรื่น บางคนปฏิบัติในสิ่งที่ตนปฏิบัติชอบต่อหน้าที่ของตน จึงทำให้สังคมอยู่เย็นและชาติระเบียบ

(6) ความตระหนักในค่านิยมที่ดี ว่ามีความสำคัญต่อการประพฤติปฏิบัติของแต่ละคน ค่านิยมนั้นเป็นสิ่งที่มหาชนแต่ละกลุ่ม แต่ละท้องถิ่น แต่ละบุคคล

ยึดถือเป็นแนวความคิดที่ดำรงถูกต้อง และทุกคนพึงประพฤติปฏิบัติ ค่านิยมบางอย่างก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม บางอย่างก่อให้เกิดผลดี ในฐานะที่เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคมควรมีบทบาทในการแก้ไขค่านิยม เช่น ไม่ยกย่องผู้ทุจริตหรือราชบุรุษบังหลวง ผู้มีอำนาจวาสนา ไม่ใช่ชีวิตพุ่มเพอญ หูหรือนาสังคมจนเกินไป ไม่ใฝ่ใจในวัตถุยิ่งกว่าคุณธรรม เป็นต้น ควรส่งเสริมค่านิยมที่ดี เช่น ความกตัญญู ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความพอใจที่จะแก้ปัญหาด้วยความละมุนละไม ไม่รุนแรง เป็นต้น

หลักดังกล่าวเป็นหลักที่แสดงวัฒนธรรมของสังคมประชาธิปไตย ควรที่ประชาชนพึงยึดถือปฏิบัติ และจะนำไปสู่ความมั่นคงทางการเมือง และการปกครองด้วย

6. การพัฒนาบุคคลให้วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างเข้มข้นเป็นกรณีพิเศษเฉพาะอย่าง

การพัฒนาอุปนิสัยและวิถีชีวิตของคนไทยให้เป็นคนมีเหตุผล รู้จักประสานประโยชน์ รู้จักประนีประนอม มีระเบียบวินัยหรือมีความรับผิดชอบ ล้วนแต่เป็นกลยุทธของการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยที่ควรแก่การส่งเสริมสนับสนุน เพราะหากคนมีความคิด มีความรับผิดชอบย่อมทำอะไรได้สำเร็จสมบูรณ์เสมอ และนั่นย่อมหมายถึงเขาจะมีบทบาทต่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยได้อย่างมั่นคงราบรื่นได้ตามปรารถนา ดังจะกล่าวในรายละเอียดเพียง 4 ประ-

การ ดังนี้-

(1) การเสริมสร้างฝึกหัดให้ประชาชนเคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล ปัจจุบันสังคมไทยมีค่านิยมถือบุคคลมากกว่าหลักการ คนไทยจำนวนไม่น้อยมักให้ความเชื่อถือบุคคลมากกว่าหลักการ ลักษณะเช่นนี้ขัดต่อความเป็นประชาธิปไตย เพราะหลักการแบบประชาธิปไตย ตั้งอยู่บนฐานของเหตุผลและความถูกต้อง หากคนส่วนใหญ่ยึดถือบุคคลมากกว่าหลักการ การทำงานหรือวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าเป็นการเมืองหรือส่วนตัว ย่อมไม่เป็นไปตามเหตุผลหรือความถูกต้องอันเป็นรากฐานของประชาธิปไตย ฉะนั้นทุกคนต้องช่วยกันสร้าง ช่วยกันฝึกหัดให้คนในสังคมเป็นผู้ที่เคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล ควรพิจารณาว่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักการกับตัวบุคคล ควรคำนึงว่าเหตุผลเท่านั้นที่จรรโลงให้ประชาธิปไตยดำเนินไปได้และประชาธิปไตยจะดำเนินไปด้วยดีก็ต่อเมื่อมีการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย เพื่อค้นหาเหตุผลและความถูกต้องที่แท้จริง ว่าอะไรเป็นอะไร เราควรยึดมั่นถือมั่นในอะไร จึงแสดงว่าเป็นคนมีเหตุผล

(2) การพัฒนาเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักประนีประนอมมากขึ้น ปกติแล้วคนไทยมีเอกลักษณ์ของตนอย่างหนึ่ง คือเป็นคนที่ยอมประนีประนอมและประสานประโยชน์ แต่ส่วนมากมักใช้ในเชิงความสัมพันธ์ส่วนตัว หรือวิถีชีวิตแบบชาวบ้าน ไม่ค่อยรู้จักนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางการเมืองการปกครองมากเท่าที่ควร จึงมีความจำเป็นต้องช่วยกันพัฒนาเสริมสร้างให้ประชาชน

รู้จักการประนีประนอมเพื่อความเจริญเติบโตของการเมืองการปกครองมากขึ้น ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในระบบประชาธิปไตยต้องรู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่สำคัญว่าความคิดของตนเองถูกต้องเสมอไป หากมีหนทางใดที่สามารถประสานความคิดของตนให้สอดคล้องเข้ากันได้กับทรรศนะของคนอื่น ย่อมเป็นการป้องกันความขัดแย้ง แบ่งพรรคแบ่งพวกกันได้ คือแต่ละคนต่างยอมรับการแก้ไขปัญหาคด้วยเหตุผลด้วยปัญญาอย่างสันติวิธี ผู้ที่รู้จักใช้ปัญญาแก้ปัญหา ย่อมมีโอกาสสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้าได้ เพราะปรัชญาประชาธิปไตยโดยพื้นฐานไม่ปรารถนาให้มีการใช้กำลัง การล้มล้างด้วยวิธีการรุนแรง เพราะถ้ามีการใช้กำลังหรือความรุนแรงแล้ว แสดงว่ามนุษย์ไม่เกิดผล เป็นการขัดแย้งกับหลักความเชื่อขั้นมูลฐานของประชาธิปไตย ที่ถือว่ามนุษย์มีเหตุผล ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น

(3) การพัฒนาฝึกหัดให้ประชาชนเป็นคนที่มีระเบียบวินัย เพราะหากคนไทยมีวินัยยอมทำให้ประชาธิปไตยเจริญได้อย่างแน่นอน แต่เท่าที่ผ่านมาปรากฏว่าคนไทยยังหย่อนในเรื่องระเบียบวินัย ไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของวินัยว่ามีส่วนช่วยสร้างสรรค์ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยได้อย่างไร ไม่ว่าวินัยในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง เช่นการขาดความรับผิดชอบ การขาดความซื่อสัตย์สุจริต การหย่อนเรื่องความสามัคคี ความเสียสละ การใช้กฎหมายอยู่เหนือกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้นทุกคนในสังคมต้องตระหนักและรู้จัก

พัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมสังคมให้เป็นคนที่มีระเบียบวินัย เพราะสังคมประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ด้วยดี เพราะคนมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองอย่างถูกต้อง ทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์ ตรงกับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ว่าเป็นการปกครองด้วยกฎหมาย หากประชาชนหย่อนยานเรื่องวินัย ไม่เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมกฎหมายบ้านเมือง ย่อมทำให้สังคมอลเวง หากถูกติกาอันใดเป็นหลักมิได้ สังคมประชาธิปไตยยดถือเสรีภาพก็จริง แต่เป็นเสรีภาพที่ไม่ละเมิดกฎหมายของบ้านเมือง

4. การเสริมสร้างพัฒนาให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เรื่องนี้มีความใกล้เคียงกับการฝึกให้ประชาชนเป็นคนมีระเบียบวินัย เพราะคนเราถือว่าเป็น "สัตว์สังคม" ชอบอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม ดังนั้นทุกคนต้องเป็นคนที่มีความสำนึก มีความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ทัศนคติที่ดียังมาต้องคิดว่าตนเป็นเจ้าของประเทศ ตนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นเจ้าของประชาธิปไตย จึงควรที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เช่น การประพฤติให้เป็นพลเมืองดี การช่วยกันรักษาสมบัติของส่วนรวม สิ่งของสาธารณะ การช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองดังนี้ เป็นต้น

7. การสอนหรือฝึกหัดประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานในสถานที่ทำงาน

การทำงานประกอบอาชีพของ

คนเราแต่ละวัน ไม่ว่าในหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน บริษัท ห้างร้าน หรือแม้แต่กิจกรรมของชาวบ้านทั่วไป สามารถใช้เป็นเวทีฝึกหัดประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากแต่ละคนรู้จักใช้กระบวนการที่เรียกว่า “ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการทำงาน” ทั้งนี้เพราะคำว่าประชาธิปไตยมีความหมายลึกซึ้งยิ่งนัก ลึกยิ่งกว่ารูปการปกครองที่ทุกคนสามารถท่องจำอ่านเขียนได้ พฤติกรรมที่สามารถฝึกหัดได้ตามแนวทางดังกล่าวมีหลายประการยกตัวอย่างมาพอสังเขป เช่น

(1) การพยายามปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น มีความอดทนต่อปัญหาที่กำลังเผชิญหน้าอย่างสุ่มรอบคอบ รู้จักปกครองตนเองเพื่อความสงบสุขของหน่วยงานหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

(2) คิด พูดและแสดงออกอย่างเสรี แต่ขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงสิทธิของคนอื่นด้วย

(3) ยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มาก ขณะเดียวกันต้องยอมรับนับถือเสียงและสิทธิของคนหมู่น้อยอีกด้วย ต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบตามทำนองคลองธรรมและเสรีภาพของบุคคลในสังคม

(4) รู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญา ความคิด ตีค่าการใช้กำลังขู่เข็ญบังคับหรือชอบใช้อารมณ์ของตนให้ผู้อื่นเห็นคล้อยตาม ต้องเป็นตัวอย่างที่ในการนำหรือเดินตามผู้อื่นเพื่อความราบรื่นสงบสุข

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นมีใช้อยู่รูปของการ

ปกครองประเทศมิใช่ว่ามีลายลักษณ์อักษรที่แสดงว่าเป็นวิธีการประชาธิปไตยประชาธิปไตยที่แท้จริงมีใช้อยู่ที่ทุกขั้วแต่อยู่ที่การปฏิบัติ การแสดงออกที่เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น คำนึงถึงความเสมอภาคยุติธรรม สิ่งเหล่านี้เองที่จะช่วยสร้างสรรค์ให้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยก้าวหน้าในที่สุด การฝึกฝนประชาธิปไตยในสถานที่ทำงานหากมีการใช้หลักการที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการทำงาน ย่อมเป็นการสอนระบอบประชาธิปไตยระดับพื้นฐานได้เป็นอย่างดีเช่นกัน การทำงานแบบประชาธิปไตยมีลักษณะสำคัญที่พิจารณาได้หลายประการ ทั้งเรื่องของความยอมรับทางความคิด สติปัญญา การแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ เป็นต้น

ประการแรก มีความเคารพซึ่งกันและกันทางกาย ทางวาจา ทางความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับทางความคิด เป็นการเปิดโอกาสแก่ทุกคนได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็น เพราะว่าทุกคนมีความสามารถด้วยกันทั้งนั้น ต่างคนต่างปรารถนาที่จะให้คนอื่นยอมรับความคิดเห็นของตน

ประการที่สอง มีความเชื่อทางสติปัญญา เหตุผล ด้วยในสังคมประชาธิปไตยการเคารพนับถือคนที่มึสติปัญญามีเหตุผล คือพื้นฐานที่สำคัญ สำคัญกว่าการนับถือในทางอื่นใด

ประการที่สาม มีการแบ่งงานกันทำ การร่วมกันทำงาน มีการประสานงานกัน ผู้ใดมีความสามารถทางใดก็รับงานด้านนั้นไปทำ ไม่มีการหลีกเลี่ยงงาน แต่ต้องคำนึงถึงระเบียบวินัยเป็นสำคัญ

ผู้เป็นหัวหน้าคนต้องพยายามปฏิบัติให้เข้าลักษณะ 3 ประการดังกล่าวอย่างมั่นคงสม่ำเสมอ จึงเรียกว่าเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ที่สำคัญคือต้องเห็นว่าลูกน้องคือเพื่อนร่วมงาน ไม่ใช่ตั้งตนเป็นนายที่คอยบังคับขู่เข็ญรำไป ต้องระลึกลูกน้องว่าถ้าไม่มีลูกน้องแล้ว การทำงานให้ลุล่วงไปตามลำพังคนเดียวย่อมเป็นไปไม่ได้ เช่นเดียวกับลูกน้องต้องเคารพนายและเพื่อนร่วมงาน การทำงานลักษณะนี้ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีส่วนรู้เห็นในการวางแผนงาน แต่ละคนมีความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญมีคุณค่ามีส่วนรับผิดชอบในงาน ในที่สุดความเข้าใจอันดีจะบังเกิดขึ้น ความร่วมมือกันทำงานก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ นั่นคือประชาธิปไตยได้ก่อตัวงอกงามขึ้นโดยที่ทุกคนไม่รู้สึกละเลย

8. การเสริมศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนให้มีความสำนึกทางการเมือง

ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่เคยชินต่อระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นเวลาช้านาน ลักษณะการปกครองเป็นลักษณะที่หยิบบันให้ เป็นส่วนใหญ่ คือเป็นลักษณะที่บันดาลมาจากเบื้องบน ฉะนั้น ประชาชนพลเมืองจึงเพิกเฉยต่อกิจกรรมทางการเมือง ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมและกระบวนการทางการเมือง มิได้เรียกร้องสิทธิหรือปรีปากที่จะเสนอความคิดเห็นแต่ประการใด ไม่รู้จักใช้ความคิดความพยายามของตนให้เป็นประโยชน์เท่าที่ควร มักคิดทำนอง

ว่า “แล้วแต่ผู้นำ” หรือ “อย่างไรก็ได้” อันเป็นการไร้ซึ่งเหตุผลที่ดี เป็นลักษณะของการขาดความสำนึกทางการเมือง

เรื่องทำนองนี้จำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันแก้ไข โดยการให้การศึกษากับประชาชนว่า ระบบประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่ดีและมีความเหมาะสมที่สุดสำหรับคนไทย สมควรที่ทุกคนต้องช่วยกันพัฒนาสร้างสรรค์โดยการไปใช้สิทธิใช้เสียงให้มากที่สุด ทั้งการเมืองระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือระดับกลุ่ม เมื่อมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นควรคิดอย่างมีเหตุผล คำนึงถึงสิทธิของตนเองและผู้อื่น คือเป็นผู้มีวัฒนธรรมของสังคมแบบประชาธิปไตยดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง เพราะการปกครองตามระบอบนี้ยึดถือปรัชญาว่า “เสียงของประชาชนคือเสียงสวรรค์” ประชาชนจะเอาอย่างไร จะเลือกใครเป็นผู้แทน จะเลือกใครเป็นรัฐบาลย่อมกระทำได้นั้น ไม่มีใครมีอำนาจใหญ่กว่าประชาชนอะไรทำนองนี้

การให้การศึกษามีกลยุทธ์หลายประการ เช่น การให้การศึกษาระบบโรงเรียนแก่นักเรียน ทั้งระดับมัธยม ระดับประถม การให้ความรู้แก่นักศึกษาระดับอุดมศึกษา การเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การสอดแทรกข้อคิดจิตสำนึกผ่านสื่อมวลชนอย่างมีศิลป์ การอภิปราย แนะนำ ชี้แจงของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองในโอกาสต่าง ๆ การแสดงธรรมะของพระภิกษุ การใช้นักเรียนเป็นสื่อเพื่อกระตุ้นให้พ่อแม่ตื่นตัว การใช้กล่าวดมฺพรสพต่าง ๆ เป็นสื่อชักชวนประชาชนให้ใช้สิทธิเลือกตั้งการให้การศึกษานี้อาจทำในลักษณะทั่ว ๆ ไปก็ได้ กระทำ

อย่างมีศิลปะเชิงจิตวิทยาที่ดี ล้วนแต่เป็นการสร้างจิตสำนึก ให้การเรียนรู้แก่ประชาชนได้ทั้งนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการแลนักการเมืองควรกระทำเป็นตัวอย่างและระลึกรู้เสมอว่าตราบไต่ที่คนไทยยังขาดความสำนึกทางการเมืองย่อมกลายเป็นจุดอ่อนอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตย กลายเป็นจุดด้อยที่ฝ่ายตรงข้ามยกเป็นเหตุผลโจมตีได้ หรือมีเจ้านักกลุ่มที่มีอำนาจมีอิทธิพล เพราะเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้แสดงออกมาว่าต้องการปกครองตนเองตามครรลองของประชาธิปไตยแต่อย่างใด

9. การสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนเป็นกลุ่มผลประโยชน์และให้มีบทบาทเสริมประชาธิปไตย

กลุ่มผลประโยชน์เป็นกลุ่มของบุคคลที่รวมกันเพราะมีอาชีพหรือมีจุดประสงค์เดียวกัน และมีความต้องการที่จะให้นโยบายของรัฐบาลสนองตอบความต้องการของกลุ่มตน การรวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์มีลักษณะคล้ายคลึงกับการรวมกันเป็นพรรคการเมือง แต่มีความแตกต่างกันตรงที่ว่า พรรคการเมืองต้องการเป็นรัฐบาลเพื่อกำหนดนโยบายในการทำงาน ขณะที่กลุ่มผลประโยชน์ไม่ต้องการเป็นรัฐบาล แต่ต้องการให้รัฐบาลมีนโยบายสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม กลุ่มผลประโยชน์ที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้อย่างสม่าเสมอได้แก่กลุ่มบุคคลที่รวมกันจัดตั้งเป็น

สมาคม ชมรม สโมสร แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ กลุ่มมาตุภูมิ กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มอาชีพ ดังจะกล่าวรายละเอียดพอสังเขปดังนี้-

9.1 กลุ่มมาตุภูมิ ได้แก่การรวมกันเป็นกลุ่มของคนภาคเดียวกัน เช่น สมาคมชาวเหนือ สมาคมชาวบักซ์ได้ สมาคมศิษย์เก่าสวนกุหลาบ แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมากลุ่มเหล่านี้ไม่ค่อยมีบทบาททางการเมือง นอกจากมุ่งส่งเสริมความสามัคคีในหมู่พรรคพวกเดียวกัน แต่หากเราได้แทรกให้เขาได้มีบทบาทเสริมประชาธิปไตยก็จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยไม่น้อยเหมือนกัน

9.2 กลุ่มอาสาสมัคร เป็น การรวมกลุ่มโดยที่มีความสมัครใจที่จะมารวมกันเพื่อส่งเสริมหรือกระทำการใดกิจการหนึ่ง มีการรวมกันอย่างถาวรในรูปของสมาคมตามกฎหมาย เช่น สมาคมสตรีไทย สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มนี้หากเราได้เสริมให้เขาได้สอดแทรกประชาธิปไตยเข้าไปในกลุ่มก็จะมีบทบาทต่อการพัฒนาประชาธิปไตยได้ไม่น้อยเหมือนกลุ่มแรกที่กล่าวมาแล้ว

9.3 กลุ่มอาชีพ เป็นการรวมกลุ่มของบรรดาผู้ประกอบการค้าหรือธุรกิจประเภทเดียวกันมีความเหนียวแน่นถาวร เช่น สมาคมพ่อค้าข้าว สมาคมชาวไร่ฮ้อย สมาคมชาวประมง หอการค้าไทย สหภาพแรงงานต่าง ๆ บทบาทของกลุ่มนี้ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมอย่างสูง เพราะแต่ละกลุ่มอยู่ในฐานะผู้กุมเศรษฐกิจการผลิตการจำหน่าย บาง

กลุ่มมีอิทธิพลที่จะทำให้รัฐบาลหันเหความสนใจมาที่กลุ่มได้พอสมควร เช่น สมาคมชาวไร่อ้อย สมาคมโรงสีข้าว สหภาพแรงงาน ดังที่ทุกคนทราบดี

หากทุกคนทุกฝ่ายช่วยกันพัฒนา กลุ่มเหล่านี้ให้กลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มผลักดันอย่างแท้จริงในระบบการเมือง บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์นี้ย่อมมีส่วนต่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยโดยพอสมควร ดังเช่น มีความสามารถที่จะก่อประชามติได้อย่างสูง นำความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของกลุ่มเสนอให้รัฐบาลหรือสังคมส่วนรวมได้รับรู้ รับทราบ ว่าขณะนี้หรืออนาคตเราควรต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพื่อสังคมไทยจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นสงบสุข ถูกทิศ ถูกทาง ในสภาวะที่เป็นอยู่ขณะนี้การเมืองไทยยังขาดพลังจากกลุ่มผลประโยชน์อีกมากมายกลุ่มหรือสมาคมที่สมควรเป็นกลุ่มผลักดันที่มีพลังยังนับว่ามีน้อยมาก ไม่มีกลุ่มใดมีอิทธิพลหรือพลังมากมายพอที่จะโน้มน้าว เรียกร้องให้รัฐบาลปฏิบัติตามความต้องการหรือตามความประสงค์ของกลุ่มตนได้ และไม่มีกลุ่มใดที่มีความสามารถเรียกร้องหรือก่อรูปประชามติได้ นักวิเคราะห์การเมืองหลายต่อหลายคนมีความเห็นว่า การที่ระบอบประชาธิปไตยของไทยเรายังเติบโตไม่ได้เต็มที่ ล้มลุกคลุกคลานตลอดมา ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเมืองไทยยังขาดกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มผลักดันที่มีประสิทธิภาพมากพอ ทำให้ไม่มีพลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่สามารถทำให้เกิดดุลย์แห่งอำนาจรัฐและประชาชนได้ อย่างที่สมควรเป็นไปเหมือนดังเช่นประเทศที่เจริญ

แล้วหลายประเทศ

จึงเป็นความจำเป็นที่เราต้องสนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ ให้กลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีพลังและมีบทบาททางการเมือง ถึงอาจทำไม่ได้เต็มที่แต่ยังดีกว่าไม่ได้ทำ อย่างน้อยที่สุดหากกลุ่มเหล่านี้มีการเผยแพร่ ฝึกสอนระบอบประชาธิปไตยแก่สมาชิกของกลุ่มมีการบริหารงานตามกฎหมายข้อบังคับของสมาคมแล้ว ถือได้ว่าเป็นการฝึกสอนประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานได้ทางหนึ่งและย่อมมีบทบาทความสำคัญต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของชาติบ้านเมืองที่ควรแก่การส่งเสริม ไม่ว่าจะเป็นบทบาทภายในกลุ่มหรือบทบาทเพื่อคนส่วนรวม เช่น การบอกกล่าวย้ำเตือนให้สมาชิกของกลุ่มติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างใกล้ชิด การใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้งที่มีโอกาส การสนับสนุนพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งที่มีนโยบายสอดคล้องกับกลุ่ม การเผยแพร่ความรู้เรื่องธุรกิจ ปัญหาของสังคม ความเป็นไปของบ้านเมืองเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม ล้วนเป็นการเตือนให้ทุกคนคำนึงถึงประชาธิปไตยของบ้านเมืองทั้งสิ้น

นักวิชาการบางคนให้ทัศนะไว้อย่างน่าสนใจว่า การสนับสนุนการรวมตัวกันเป็นกลุ่มดังเช่นที่กล่าวมา แม้ไม่มีผลต่อการเรียกร้องความสนใจจากรัฐบาล แต่มีคุณค่าต่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยส่วนรวมได้เป็นอย่างดี หากสมาชิกหรือกลุ่มนั้น ๆ มีผู้นำหรือคณะกรรมการบริหารที่ดี มีการทำงานที่เป็นเอกภาพ มุ่งถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ และพยายามกระจายกิจกรรมให้

สมาชิกมีความสนใจหรือมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น โดยลดความสนุกสนานชั่วครู่ชั่วยามให้น้อยลง ในที่สุดกลุ่มเหล่านี้อาจมีความเข้มแข็งและมีพลังมากพอที่จะทำให้รัฐบาลหรือแม้แต่สังคมส่วนรวมเห็นดีเห็นงามกับแนวความคิดของกลุ่มตน

10. การพัฒนา “พรรคการเมือง” ให้เป็นพรรคมวลชนที่มีระบบอย่างแท้จริง

พรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาสร้างสรรค์ประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เพราะพรรคการเมืองเป็นศูนย์กลางสร้างพลังให้กับอุดมการณ์ประชาธิปไตย อันอาจแสดงออกถึงเสียงหรือมติส่วนใหญ่ของมหาชน เป็นสถาบันที่ทำให้ประชาชนต่างท้องถิ่น ต่างเพศ ต่างวัย สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้เพราะพรรคการเมืองคือองค์กรทางการเมืองอันเป็นที่รวมของกลุ่มบุคคลที่มีแนวความคิดทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจคล้ายคลึงกันมาร่วมกันเพื่อจุดประสงค์ที่จะเป็นตัวแทนรักษาผลประโยชน์ทางการเมืองของประชาชน ช่วยสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนโดยส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ได้เสียงข้างมากในสภา เพื่อมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลและบริหารประเทศตามนโยบายที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของกลุ่ม

เท่าที่ผ่านมาพรรคการเมืองของไทยยังมีลักษณะไม่เข้มแข็งเท่าที่ควรที่จะเข้าทำหน้าที่บริหารประเทศได้อย่างแท้จริง บางพรรคตั้งขึ้นมาได้ไม่นานต้องล้มเลิกไป จนดูคล้ายว่าพรรคการเมือง

คือของเล่นของผู้มีอำนาจ ผู้มีเงินที่จะใช้เป็นบันไดพาพวกตนไปสู่จุดหมายปลายทาง หลายต่อหลายพรรคเกิดขึ้นมาโดยมิได้คำนึงถึงฐานอันแท้จริงเลย คือ “ประชาชน” อันเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของการเมือง บางพรรคเกิดขึ้นจากการรวมตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อหวังผลทางการเมืองหรือสนับสนุนผู้นำทางการเมือง หาใช่เกิดจากประชาชนผู้มีอุดมการณ์ทางการเมืองไม่ การเมืองของไทยจึงค่อนข้างขาดแคลนพรรคการเมืองที่มีลักษณะสมบูรณ์แบบหรือสอดคล้องกับหลักสากลของความเป็นพรรคการเมือง จุดด้อยของระบบพรรคการเมืองเช่นนี้เลยกลายเป็นอุปสรรคของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ควรแก้ไข ยิ่งจะนั้นการพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันที่เคียงคู่กับระบบการเมือง จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย แนวทางการพัฒนาพรรคการเมืองโดยสังเขป มีดังนี้-

(1) ผู้ที่จะก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่ ควรคำนึงว่าเป็นความต้องการของประชาชนอันแท้จริง มิใช่เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง หมู่คณะ หากพรรคการเมืองมีฐานที่ดีย่อมอยู่ได้นานและมีความจริงใจที่จะทำหน้าที่หลักเลี้ยงการใช้กลวิธีอันแยบยลเพื่อหวังผลทางการเมืองที่ส่อไปในลักษณะมิชอบอยากได้อำนาจ ผลประโยชน์ เช่น มุ่งสนับสนุนอำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองของบุคคลใดบุคคลหนึ่งคณะใดคณะหนึ่งโดยหวังผลตอบแทน พฤติกรรมในอดีตเป็นหลักฐานบ่งชี้ได้เป็นอย่างดี

(2) พรรคการเมืองหรือนักการ

เมืองต้องสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชนหวังได้ว่าพรรคการเมืองคือองค์กรที่รักษาผลประโยชน์ให้คนหมู่มาก พรรคการเมืองต้องมีอุดมการณ์แห่งการเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ต้องคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของมวลชนมากไปกว่าผลประโยชน์ของพรรคหรือบุคคลที่สนับสนุนพรรค ต้องไม่เห็นแก่เงินหรือพรรคพวกสำคัญกว่าอุดมการณ์อันสูงส่ง

(3) พรรคการเมืองต้องมีจุดประสงค์ชัดแจ้งต่อการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ทางการเมืองให้แก่ประชาชน ถ้าได้เป็นรัฐบาลก็ทำหน้าที่ให้สมกับที่ได้รับคะแนนเสียงไว้วางใจ หากเป็นฝ่ายค้านควรเป็นฝ่ายค้านที่ดี วิจารณ์การดำเนินงานของรัฐบาลอย่างมีเหตุผล ความจริงใจ มีความซื่อตรงต่อระบบประชาธิปไตย คิดเสมอว่าหากพัฒนาประชาธิปไตยให้ก้าวหน้า ปวงประชาย่อมเป็นสุข

(4) พรรคการเมืองต้องมีอุดมการณ์ที่มั่นคงต่อการสร้างสรรค์ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่งตัวแทนการสมัครรับเลือกตั้ง ปลูกเรื่องการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ชักชวนให้คนไปลงคะแนนเสียง รับผิดชอบในการจัดตั้งรัฐบาล ช่วยให้มีการรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ ยิ่งพรรคการเมืองมีความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองมากเท่าใด ย่อมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชนมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้หมายถึงโอกาสที่จะพัฒนาให้เป็นพรรคที่ยิ่งใหญ่ย่อมไม่ยากนัก

(5) การจัดโครงสร้างของพรรคการเมืองให้เป็นพรรคมวลชนอย่างแท้

จริง คือต้องขยายให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ อันเป็นการสร้างฐานจากมวลชน มิใช่เน้นเฉพาะการจัดโครงสร้างเฉพาะเขตเมืองหลวงหรือเขตจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมาก การจัดโครงสร้างพรรคแบบมวลชนคือทำให้สาขาพรรคเป็นตัวแทนของพรรค ทำหน้าที่เผยแพร่อุดมการณ์ สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เมื่อมีการคัดเลือกตัวบุคคลลงสมัครผู้แทน สามารถกระทำได้เหมาะสมตามลักษณะ “พรรคเลือกคน แล้วให้ประชาชนเลือกพรรค” มิใช่เมื่อถึงคราวเลือกตั้งก็ตั้งหน้าตั้งตาวานผู้มิใช่เสียง มีเงินทอง หรืออิทธิพลในท้องถิ่นส่งเข้าสมัครในนามพรรค ซึ่งเป็นลักษณะที่มีโทษสรวบาทบุคคลผู้มีอุดมการณ์ของพรรคอย่างแท้จริง เป็นการทำงานอย่างฉาบฉวยเพื่อผลประโยชน์ของพรรค

(6) สมาชิกของพรรคการเมืองต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัย ปฏิญญาของพรรคอย่างเข้มงวด เพื่อสร้างความศรัทธาให้ประชาชนเห็นว่า พรรคตนเป็นพรรคที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถหนักกำลังเพื่อทำงานตามอุดมการณ์ได้อย่างพร้อมเพรียง มีประสิทธิภาพ มิใช่ต่างคนต่างถือความคิดของตนเองเป็นใหญ่ แล้วปฏิบัตินอกกลุ่มนอกทาง กฎเกณฑ์ของพรรค ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกสับสน เสื่อมคลายความศรัทธาไม่แน่ใจในความเป็นเอกภาพของพรรคว่าจะนำชาติไปสู่ความเจริญมั่นคงได้

14. การพัฒนาและส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นให้ประ-

ชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

การปกครองท้องถิ่นเป็นการจัดระเบียบบริหารตามหลักการกระจายอำนาจ โดยรัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นไปดำเนินการปกครองและจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นด้วยตนเอง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองและบริหารถือว่าเป็นรากฐานของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เป็นการสอนให้ประชาชนเกิดความสำนึกที่จะรักษาสักขีหน้าที่ของตนเอง ด้วย-ตนเองมีส่วนได้เสียในการปกครอง ทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบตามมา สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญของการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ในแผ่นดิน การพัฒนาและส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ย่อมเป็นการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยไปในตัวอย่างได้ผล ทำให้ประชาชนรู้จักรักษาสักขี ผลประโยชน์ของตนเองและท้องถิ่น กลยุทธ์ของการพัฒนาจึงประกอบด้วย

(1) วางรากฐานให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองและบริหารท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกสาขาอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นไม่ว่าเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา ต้องพยายามดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบบการเลือกตั้งระบบผู้แทนว่าสามารถ

ปกป้องและแก้ปัญหาสารพัดได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิภาพ

(2) รัฐบาลต้องสนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจแก่หน่วยการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นโดยให้ประชาชนมีสิทธิความสามารถ ร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นและปกครองตนเองมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การปกครองท้องถิ่นมีประสิทธิภาพในการพัฒนาท้องถิ่นตามความต้องการของประชาชน เป็นพื้นฐานของการพัฒนาสร้างสรรค์ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงรูปแบบของหน่วยการปกครองท้องถิ่นทั้ง 5 รูป ดังที่กล่าวมา ให้เป็นองค์กรของประชาชนอย่างแท้จริง คือมีการเลือกตั้งทุกระดับไม่ว่าผู้บริหารหรือผู้แทน ย่อมเป็นการพัฒนาประชาธิปไตย

(3) รัฐบาลต้องจัดแบ่งภาษีอากกรที่เก็บได้จากท้องถิ่นให้แก่หน่วยการปกครองท้องถิ่นให้เพียงพอที่จะพัฒนาได้ตามแผน แต่ทั้งนี้ต้องเร่งรัดให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีอากกร การกำชับตรวจตราให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นได้ใช้จ่ายเงินรายได้ของตนเองในการลงทุนและพัฒนาท้องถิ่นโดยให้ประโยชน์ตกแก่ประชาชนโดยตรงมากที่สุด เพื่อผลทางจิตวิทยาและการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น

(4) การส่งเสริมให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความร่วมมือและทรัพยากรในท้องถิ่น สนับสนุนกิจการของฝ่ายปกครอง การประสานและวางแผนพัฒนาที่มีพื้น

ฐานจากปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมตลอดถึงสนับสนุนให้จังหวัดสามารถปฏิบัติหน้าที่จัดปัดเป่าปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้หมดไปอย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์

15. เจ้าหน้าที่หรือส่วนราชการของบ้านเมืองต้องช่วยกันสร้างสรรค์ประชาธิปไตยเป็นตัวอย่าง

ส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง กรม ควรช่วยกันสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้ก้าวหน้า ชี้นำส่งเสริมให้ประชาชนยึดมั่นในการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างต่อเนื่องจริงจัง สำหรับกลยุทธ์เพื่อความสำเร็จของจุดประสงค์ดังกล่าวได้แก่

(1) การตระหนักในความรับผิดชอบในการดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภา ทั้งระดับชาติระดับท้องถิ่นให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บริสุทธิ์ ยุติธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบมีหลายระดับ เช่น กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง กรุงเทพมหานคร จังหวัด อำเภอ เป็นต้น

(2) ข้าราชการทุกคนทุกระดับทุกหน่วยงานต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือส่งเสริมสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างจริงจัง เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้าน เพราะคำว่า "ของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน" ตามคำขวัญหรือสโลแกนที่ชักชวนให้คนสนใจและเลื่อมใสในหลักประชาธิปไตยนั้น หมายถึงประชาชนคนไทยทุกผู้ทุกคนไม่มีการยกเว้นสำหรับ

ข้าราชการแต่ประการใด ยิ่งหากคิดถึงระเบียบวินัยของข้าราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนยิ่งชัดเจนมากที่ข้าราชการต้องสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย หากข้าราชการมีความมุ่งมั่นตั้งใจจริงย่อมเป็นการสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชนตามไปด้วย ข้าราชการควรตระหนักในประเด็นนี้ให้มาก

(3) การเผยแพร่ความรู้เรื่องประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองตามขั้นตอนที่เหมาะสม ทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาบ้านเมือง การปกครอง มีโอกาสเสนอปัญหาและความเดือดร้อนของตนเอง ท้องถิ่นให้ทางราชการได้รับทราบ

(4) ส่งเสริมให้มีการปลูกฝังพัฒนาอุดมการณ์แบบประชาธิปไตยให้ประชาชนยอมรับคุณค่าของหลักการประชาธิปไตยเป็นแนวทางปฏิบัติของวิถีชีวิตประจำวัน การกระตุ้นเร้าให้ประชาชนมีความตื่นตัวเรื่องสิทธิหน้าที่ ความสำนึกทางการเมือง สิ่งเหล่านี้คือการปลูกฝังให้คนไทยมีวิญญานของนักประชาธิปไตยอย่างชาญฉลาด ฝ่ายบ้านเมืองต้องช่วยกันสร้าง ช่วยกันเสริมให้ดีที่สุด

(5) ดำเนินการส่งเสริมระบบพรรคการเมืองให้มีความมั่นคงและมีรากฐานการสนับสนุนจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ดังเช่น การกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองอย่าง

ที่ได้กระทำอยู่แล้ว การกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาพรรคการเมือง

(6) หน่วยการปกครองท้องถิ่นพยายามเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงานให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญ และเห็นคุณค่าของการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย

(7) ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีทัศนคติรับใช้ประชาชน ต้องปฏิบัติงานให้มีผลงานเป็นที่ปรากฏ ด้วยความรวดเร็ว เสมอภาค ความพึงพอใจของประชาชน มีความยุติธรรม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความต้องการ ความศรัทธาของประชาชนเป็นสำคัญ ขจัดบุคคลที่ก่อกวนขัดขวาง เอาจริงเอาจัง เปรียบประชาชน เอาเปรียบราชการ หรือฉ้อราษฎร์บังหลวงให้ลดน้อยลง ในทำนอง “ข้าราชการทำงานดี มีสัจย์ชื่อเสียงนี้คือยอดปราภรณ์ของประชาชน” หากข้าราชการทำงานดีมีชื่อ มีหรือที่ประชาชนจะไม่ศรัทธา

16. การพัฒนาสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยของไทยต้องมุ่งเน้น “รัฐสภา”
ไทยเราใช้รัฐสภาเป็นกลไกสำคัญในการปกครองเพื่อให้ดำเนินไปตามครรลองของประชาธิปไตยตามหลักสากล โดยรัฐสภาทำหน้าที่พิจารณาบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ปกครองประเทศและควบคุมการบริหารงานของฝ่ายรัฐบาล รัฐสภามีความสำคัญอย่างไรนั้น คำตอบง่าย ๆ คือ สถาบันนี้เป็นที่รวมของบุคคล

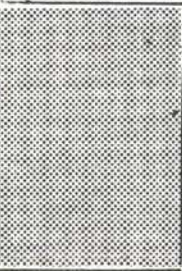
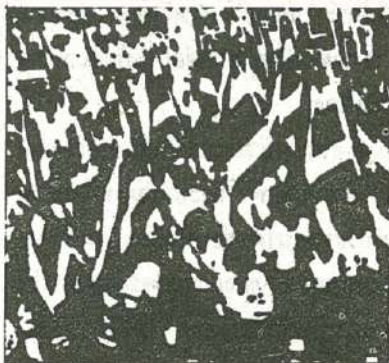
ผู้ที่ประชาชนมอบหมายให้เป็นตัวแทนในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นเป็นปากเป็นเสียงแทนตน ดังที่เรียกว่า “*ผู้แทนของปวงชนชาวไทย*” ซึ่งหมายความว่าความรวมทั้งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐสภาเป็นสถาบันที่แสดงเจตจำนงสูงสุดของประชาชน ประเทศที่ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยถือว่ารัฐสภาคือเวทีที่ประชาชนทั้งชาติแสดงออกถึงเจตนารมณ์ในการปกครองรูปแบบของรัฐบาลไทยปัจจุบัน มีรูปแบบเป็นสภาคู่ ประกอบด้วยวุฒิสภาหรือสภาสูง และสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาล่าง ดังปรากฏตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันว่า “*รัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร*” ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันนับได้ว่าประเทศไทยมีการปกครองในระบบรัฐสภาติดต่อกันมาโดยตลอด แม้บางครั้งกลไกต่าง ๆ ของระบบนี้จะมีเพียงแค่ลายลักษณ์อักษร แต่รัฐธรรมนูญหรือธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรทุกฉบับ ล้วนแต่ยืนยันความศรัทธาเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภาทั้งสิ้น ดังนั้นการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยแบบไทยจึงต้องไม่ลืมเรื่องความสำคัญของ “*รัฐสภา*” ทุกคนต้องช่วยกันสร้างระบบรัฐสภาให้ก้าวไกล เพื่อทำประชาธิปไตยให้มั่นคง

เมื่อรัฐสภาเป็นกลไกสำคัญยิ่งของกระบวนการฝ่ายนิติบัญญัติ สมควรที่คนไทยทุกคนต้องช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันนี้มีความมั่นคงเข้มแข็งสืบไป ถึงแม้ 56 ปีที่ผ่านมา ระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภาของเราต้องล้มลุกคลุกคลาน

ผ่านพรงพงพนามมาโดยตลอด เกิดการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจปกครองหลายสิบครั้ง ผู้มีอำนาจนักการเมืองไม่รู้จักใช้รัฐสภาเป็นเวทีสร้างสรรค์ประชาธิปไตยตามหลักการ การขาดความสำคัญทางการเมืองของนักการเมืองและประชาชนเอง ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทำให้การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเป็นไปด้วยความยากลำบากมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ประสพการณ์ที่ผ่านมาหาใช่จะไร้คุณค่าเสียเลยก็หาไม่ หากถือสุภาษิตที่ว่า “ผิดเป็นครู” ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้ระบบรัฐสภาล้มลุกคลุกคลานคือบทเรียนอันมีราคาที่คนไทยต้องจดจำและหาทางแก้ไขไม่ให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยอีก คนไทยทุกคนล้วนแต่รักสิทธิเสรีภาพของตนเองทั้งนั้น จึงต้องหัดเป็นคนที่รักสิทธิรักเสียงของตนเองและหมู่คณะ รู้จักประโยชน์ส่วนรวมและชาติบ้านเมืองมากกว่าผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้อง

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยโดยระบบรัฐสภาให้มีความเข้มแข็งขึ้น มีข้อควรพิจารณา 2-3 ประการที่ทุกคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักคำนึงถึงอยู่เสมอ กล่าวคือ

ประการแรก การพัฒนาประชาธิปไตยโดยระบบรัฐสภาให้เข้มแข็งได้นั้น ต้องมีการเริ่มต้นจากประชาชนเสียก่อน เพราะการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนคือฐานสำคัญในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยตรง หากประชาชนมีความตื่นตัวและมีความสำนึกทางการเมืองมากขึ้น สามารถใช้วิจารณ์ญาณทางการเมืองได้ถูกต้อง ย่อมมีส่วนในการพัฒนาประชาธิปไตย

ระบบรัฐสภาให้เจริญก้าวหน้าไปสู่รูปแบบที่ดีได้ เช่น เมื่อถึงคราวใช้สิทธิเลือกตั้งก็ไม่นอนหลับทับสิทธิ์ แต่ต้องรู้จักเลือกผู้แทนที่ดีเข้าสู่สภา โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนรวม ต้องรู้จักเลือกผู้แทนที่มีความรอบรู้ มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ รู้จักการเลือกกระบวนพรรค เข้าใจได้ว่าผู้แทนที่เอาของมาแจกเปรียบเสมือนเขาสวมแอกว่าเราเป็นควาย ดังนั้นเป็นต้น ยิ่งประชาชนสนใจปัญหาของบ้านเมืองมากขึ้นเท่าใด ย่อมเท่ากับเป็นการควบคุมบทบาทและพฤติกรรมของสมาชิกสภาไปในตัว ข้อสำคัญประชาชนต้องไม่ท้อถอยหรือเสื่อมศรัทธาต่อการเมืองระบบรัฐสภา ต้องช่วยกันสนับสนุนการเมืองระบบนี้ด้วยการให้ความสนใจและติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาอย่างใกล้ชิด มิให้ผิดมีผล ถ้าเป็นดังนี้เท่ากับเป็นการควบคุมผู้แทนของปวงชนให้ทำหน้าที่สมกับเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย เฉกเช่นผู้แทนรุ่นอาวุโสหลายคนที่ทำหน้าที่ได้อย่างประทับใจ

ประการที่สอง สมาชิกสภาหรือนักการเมืองต้องรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ต้องรู้จักใช้รัฐสภาเป็นเวทีเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นสำคัญ มิใช่ใช้รัฐสภาเป็นแหล่งแสวงหาอำนาจหรือผลประโยชน์ หลายยุคที่ผ่านมาปรากฏว่าสมาชิกสภาจำนวนไม่น้อยมีพฤติกรรมอันก่อให้เกิดความรู้สึกสวาทกับความต้องการของประชาชน คือมีพฤติกรรมไปในทางแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือพรรคพวก มากกว่าคำนึง

ถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมและชาติบ้านเมือง ไม่สมกับที่อยู่ในฐานะเป็นผู้แทนของปวงชน พฤติกรรมเช่นนี้ทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายและเสื่อมศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย ทำให้ภาพพจน์ของรัฐบาลเสียไป ดังที่ได้ยินบ่อย ๆ ว่า ผู้แทนกินจอบกินเสียม ผู้แทนโสเภณี ผู้แทนน้ำเน่า มีการใช้อภิสิทธิ์อิทธิพลฝากฝังสมัครพรรคพวกเข้าทำงานราชการหรือใช้เส้นสายฝากเด็กเข้าโรงเรียน มีการซื้อขายเสียงอย่างกับเห็นว่ามีอันมีค่าของตน คือฝากตัวธรรมา พฤติกรรมเช่นนี้เป็นลักษณะของผู้แทนทางการเมืองที่มากกว่าผู้แทนของปวงชนชาวไทย

การปฏิวัติรัฐประหารแต่ละครั้งมักหยิบยกเอาสาเหตุที่สมาชิกสภาไม่ปฏิบัติหน้าที่อยู่กับร่องกับรอยมารวมเป็นสาเหตุหนึ่งที่ต้องยึดอำนาจอยู่เสมอ แม้แต่การยุบสภาแต่ละครั้งก็หนีไม่พ้นไปจากเหตุผลดังกล่าวนี้ เช่นครั้งที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยุบสภาเมื่อ พ.ศ. 2519 ก็อ้างเหตุผลว่า สภาประกอบขึ้นด้วยพรรคการเมืองหลายพรรคมากเกินไป และสมาชิกสภาไม่ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตใจ ฉะนั้นสิ่งสำคัญประการหนึ่งคือสมาชิกสภาหรือนักการเมืองต้องรู้จักบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองให้สมดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีเปิดประชุมรัฐสภาเมื่อหลายปีที่ผ่านมาแล้วว่า “บัดนี้ได้มีรัฐสภาขึ้นเป็นฝ่ายนิติบัญญัติโดยสมบูรณ์ตามบทรัฐธรรมนูญแล้ว ต่อไปจึงเป็นภาระและความรับผิดชอบโดยตรงของท่านทั้งหลาย ทั้งสมาชิกวุฒิสภา ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่

ให้ถูกต้อง เทียงตรงและสมบูรณ์ บริบูรณ์ เพื่อให้บังเกิดแต่เฉพาะสิ่งที่เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองและประชาชน... ขอให้ตั้งใจใช้สติปัญญาความสามารถ ปฏิบัติภาระของตนโดยเต็มกำลัง ด้วยความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ”

ประการที่สาม พรรคการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ ฝ่ายรัฐบาล หรือแม้แต่ฝ่ายค้านในสภา ซึ่งล้วนแต่เป็นส่วนประกอบของระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา ต้องยอมรับบทบาทและเข้าใจความสำคัญของรัฐสภาอย่างแท้จริงและจริงจัง หากองค์กรเหล่านี้ดำเนินการไปตามกติกาของประชาธิปไตยระบบรัฐสภา ยอมรับฟังความคิดเห็น เหตุผลของชนหมู่มาก รู้จักแก้ปัญหาด้วยการใช้ปัญญาอย่างรอบคอบมากกว่าการบังคับขู่เข็ญหรือใช้อารมณ์ตามอำเภอใจ ย่อมทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาในกระบวนการและวิถีทางการเมืองระบบรัฐสภา มากยิ่งขึ้น เท่ากับเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการเมืองระบบรัฐสภาสืบไป เข้าทำนองลูกปู่หัดเดินตามแม่ปูฉั่นได้ก็ฉั่นนั้น ทุกคนต้องช่วยกันส่งเสริมพัฒนา

17. บทสรุป

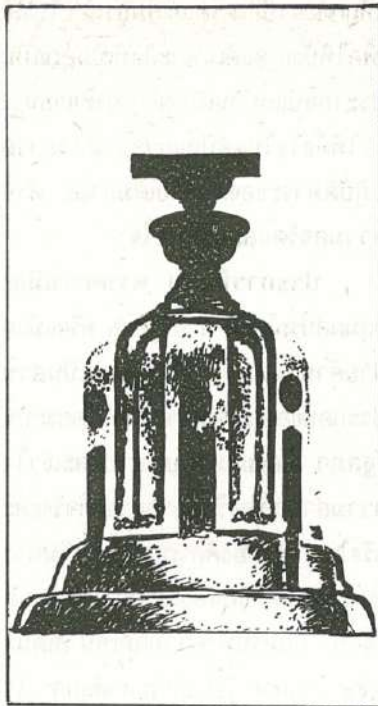
ชาติไทยนับว่าเป็นชาติที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองที่ไม่ค่อยเหมือนใคร คนไทยเรามีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมที่แสนละเอียดอ่อนหลากหลายชนิด คนไทยเป็นคนที่ชอบสันโดษ ชอบความเป็นอิสระ รักความสงบ รักพวกรักพ้อง ชอบประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม จึงมีความสุขสนุกสนานอยู่ใน

หัวใจเสมอ ชอบช่วยเหลือเอื้อเฟื้อต่อกัน สิ่งเหล่านี้เองที่หล่อหลอมให้คนไทยมีอุปนิสัยที่ไม่ค่อยเหมือนใครอื่นเขา ทางด้านการปกครองนั้นคนไทยคุ้นเคยกับการปกครองระบอบพระมหากษัตริย์มาเป็นเวลาช้านาน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 ปรากฏว่าตั้งแต่บัดนั้นจนกระทั่งบัดนี้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยประสบกับความอ่อนแอ ล้มลุกคลุกคลานตลอดมา เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น ประชาชนขาดความกระตือรือร้น ขาดระเบียบวินัย หย่อนยานเรื่องความรับผิดชอบ ขาดความสำนึกทางการเมือง

การสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้าจึงเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต่างให้ความสนใจสนับสนุนส่งเสริมอย่างเต็มที่มาตลอด แต่จนแล้วจนรอดประชาธิปไตยของไทยก็ยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร การสร้างสรรค์ประชาธิปไตยแบบไทยจึงหาหลักเกณฑ์แน่นอนเหมือนอย่างประเทศตะวันตกมิได้ อย่างไรก็ตามการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยแบบไทย อาจทำให้ประชาธิปไตยเติบโตได้ หากทุกคนทุกฝ่ายช่วยกันเสริมช่วยกันสร้างอย่างมุ่งมั่นจริงจัง โดยเฉพาะแนวทางการสร้างสรรค์ดังที่กล่าวมาคิดว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมสมควร ทั้งนี้ อาจใช้กลวิธี กลยุทธ์เชิงจิตวิทยาเข้ามาช่วยเสริม ผสมผสานกับหลักธรรมอย่างกลมกลืน การฝึกหัดประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานอย่างเหมาะสม เช่น การสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างเสรี เหมาะสมกับวิถี

ชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพ การฝึกให้มีความรับผิดชอบร่วมกัน การชี้แนะให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม ชาดิบ้านเมือง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การเคารพสิทธิเสรีภาพของเพื่อนร่วมสังคม การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา การเคารพกติกาของบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด การส่งเสริมให้การเรียนรู้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย เพื่อให้มีความสำนึกในหน้าที่ของความเป็นพลเมืองดี โดยผสมผสานให้เข้ากับกิจกรรมทางสังคมหรือประยุคดีให้เข้ากับอุปนิสัยโดยทั่วไปของคนในสังคมดังนี้ ล้วนแต่เป็นแนวทางการสร้างสรรค์ทั้งนั้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื่องจากเมืองไทยเป็นเมืองพุทธศาสนา การสรรค์สร้าง

ประชาธิปไตยด้วยการใช้หลักธรรมเป็นสื่อ นับว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจ เช่น การสอนเรื่องหลักเหตุผลการใช้ความคิดอย่างรอบคอบมากกว่าการใช้อารมณ์ การยึดหลักประโยชน์สุขของคนหมู่มาก การพึ่งตนเอง การใช้ความพยายามสร้างฐานะของตนเองและสังคม อย่างไรก็ตามแนวทางการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยแบบไทยดังที่กล่าวมา เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นเอง มิใช่ทั้งหมด เปรียบเสมือนใบไม้กำหนึ่งจากใบไม้ทั้งป่า กลวิธีอื่นๆ ยังมีอีกมากมายสมควรที่ทุกคนจะได้ชวนชวนนำมาเผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยของเมืองไทยให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

หนังสือที่ใช้ประกอบการเขียน

เกษม อุทยานิน, ความรู้เกี่ยวกับรัฐศาสตร์, ไทยวัฒนาพานิช, 2511

ทวน วิริยาภรณ์, "พุทธศาสนากับชาวไทย", ตำรวจ, ปีที่ 26, เล่มที่ 16

ทวน วิริยาภรณ์, พุทธศาสนากับชาวไทย, โรงพิมพ์ธรรมเจริญ, 2506

ธำนิทร กรัยวิเชียร, พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย, (พิมพ์ครั้งที่ 1) โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, กรุงเทพฯ, 2520

ธำนิทร กรัยวิเชียร, ระบอบประชาธิปไตย, (พิมพ์ครั้งที่ 4) โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, กรุงเทพฯ, 2520

บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ, 2520

บรรพต วีระสัย, รัฐศาสตร์ทั่วไป, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ, 2520

ไพฑูรย์ เครือแก้ว, ลักษณะสังคมไทย, โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, 2513

ศักดิ์ ผาสุกนิรันดร์, การปกครองของไทย, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ, 2514

สุขุม นวลสกุล และคณะ, การเมืองและการปกครองไทย, บริษัทวิคตอรีพอยน์ จำกัด, กรุงเทพฯ, 2525

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง), วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย, สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2503

* จงดี เดชาสกุลสม

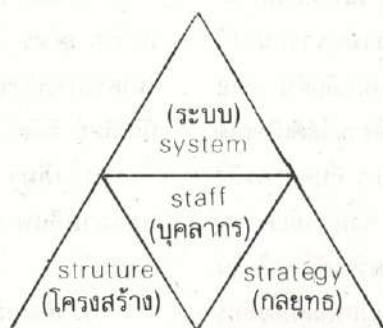
คน

ความคาดหวัง, ความผูกพัน, และ ความสำเร็จขององค์กร

หลังจากประสบความสำเร็จอย่างใหญ่หลวงในหนังสือ In Search of Excellence ที่ใช้เป็นคัมภีร์ในการศึกษาคุณลักษณะที่เป็นเลิศของบริษัทชั้นนำของสหรัฐ Thomas J. Peters ซึ่งเป็นผู้เขียนร่วมผู้หนึ่งมิได้หยุดยั้งการศึกษา ความเป็นเลิศของบริษัทชั้นนำอยู่เพียงแค่นั้น ในหนังสือเล่มใหม่ที่เขาเขียนร่วมกับ Nancy Austin ที่ชื่อว่า A Passion for Excellence ยังได้ยืนยันถึง “คุณค่าและความสำคัญของบุคลากรในองค์กร” ว่าเป็นที่มาและพื้นฐานแห่งความเป็นเลิศ และความสำเร็จของการประกอบธุรกิจของบริษัทดังกล่าว “เทคนิค ไม่ได้ก่อให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพ ไม่ได้

ให้การศึกษา หรือกำจัดขยะสิ่งปฏิกูล แต่คนต่างหากเป็นผู้กระทำ คนที่เป็นผู้ห่วงใย (ต่อความอยู่รอดขององค์กร) คนที่ได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีส่วนอุทิศตนอย่างสร้างสรรค์ (ต่อความสำเร็จขององค์กร)”

ผู้เขียนเองเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความข้างต้น เพราะในทัศนะของผู้เขียนแล้ว วัตถุประสงค์และภารกิจขององค์กรใดใดจะบรรลุได้ ย่อมขึ้นอยู่กับ ความสัมพันธ์สอดคล้องของระบบ โครงสร้าง กลยุทธ์ และ บุคลากรอย่างแนบแน่น โดยไม่อาจแยกตัวใดตัวหนึ่งออก เรียกว่า “องค์ประกอบ 4'S” ดังรูป

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

จากรูปดังกล่าว ย่อมเห็นได้ว่า

องค์กร ต้องมีระบบ (system) เนื่องจากองค์กรเป็นระบบเปิด (open system) ได้รับผลกระทบทั้งจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ลูกค้า คู่แข่ง รวมถึง สิ่งแวดล้อมภายใน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบุคลากรขององค์กรนั้น นอกจากนี้ องค์กรยังต้องมีระบบการบริหารการดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นแนวทาง แบบแผนให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปโดยราบรื่น ส่วนโครงสร้าง (structure) เป็นเครื่องชี้ถึงความสัมพันธ์ของอำนาจหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบ ที่แต่ละหน่วยงาน หรือบุคคล จะพึงมีเพื่อประโยชน์ต่อการร่วมมือ ประสานงาน ในขณะทีกลยุทธ์ (strategy) คือ ความคิดแบบยล หรือวิถีทางที่ช่วยให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ (objectives) และภารกิจ (mission) ตามที่ตั้งเจตนาไว้ อย่างไรก็ตาม หากระบบ โครงสร้าง และกลยุทธ์ ไม่มีบุคลากร (staff) เป็นผู้ผลักดัน วางแผนดำเนินการให้สำเร็จ (implement) องค์กรดังกล่าว จะเป็นได้ก็แต่เพียงตัวตึก หรืออาคารเท่านั้น เป็นองค์กรที่ไร้ชีวิต เพราะว่ไร้กิจกรรม

เหตุนี้ เราจึงไม่อาจมองข้ามความสำคัญของบุคลากรที่มีต่อความสำเร็จขององค์กรไปได้ และจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากร จะปฏิบัติงานได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ ความคาดหวัง (expectation) ในบทบาทภาระหน้าที่ของบุคลากรที่องค์กรได้ตั้งความปรารถนาไว้ ขณะเดียวกัน องค์กรดังกล่าวจะมีส่วนผลักดัน หรือเสริมสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ ความคาดหวังจากองค์กร ที่บุคลากรพึงประสงค์จะได้รับจากองค์กรเช่นกัน ทั้งนี้ เมื่อความคาดหวังทั้งสองฝ่ายบรรลุผล ย่อมเกิดความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) และความผูกพันต่อองค์กร (Organization Commitment) ติดตามมา อันจะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรโดยส่วนรวมในบั้นปลาย

จากประสบการณ์ในการฝึกอบรม กับองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา ความคาดหวังขั้นต้น ที่องค์กรพึงปรารถนาจะได้รับจากบุคลากรของตนเท่าที่ผู้เขียนรวบรวมได้ น่าจะเป็น การเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ

3 ดี 4 เก่ง 5 เต็ม

‘3 ดี’ ได้แก่

- 1. ดีนอก เป็นผู้มีบุคลิกลักษณะดีแต่งกายสะอาด เรียบร้อย
 - 2. ดีใน เป็นผู้มีจิตใจดี มีคุณธรรม และ
 - 3. ดีอุดม เป็นผู้มี potentia สูง เมื่อได้รับการพัฒนาจะเจริญก้าวหน้าในสายงาน และได้รับการเลื่อนตำแหน่งเพิ่มอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบได้
- “4 เก่ง” เป็นสิ่งที่เราคุ้นเคยกันอยู่เสมอ แยกออกเป็น

- 1. เก่งงาน ปฏิบัติงานในอำนาจหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ
- 2. เก่งคน มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้ากับผู้ร่วมงานติดต่อกับลูกค้า หรือบุคคลอื่นได้ราบรื่น
- 3. เก่งคิด รู้จักคิดใคร่ครวญวางแผนปฏิบัติงาน สามารถเสนอความคิดริเริ่ม และแผนงานใหม่ ๆ ในเชิงสร้างสรรค์

- 4. เก่งการดำเนินชีวิต รู้จักเลือกวิถีการดำรงชีวิตอย่างอบอุ่น เป็นสุข แยกแยะชีวิตการทำงาน และครอบครัวได้เหมาะสม

5 เต็ม’ เป็นคุณสมบัติที่ผู้เขียนประยุกต์ดัดแปลงมาจาก รศ.ดร. วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ที่กล่าวไว้ในโครงการประชุม ‘สุทธิดุริศิลป์’ ณ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย มีดังนี้

- 1. เต็มรู้ การปฏิบัติหน้าที่เต็มความรู้ และพยายามศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานเพิ่มเติมอยู่เป็นนิจ
- 2. เต็มพลัง การปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถ และใฝ่หาวิธีการเพิ่มพูนพัฒนาความสามารถของตนอย่างต่อเนื่อง

3. **เต็มจิต** การปฏิบัติหน้าที่อย่างดีที่สุด นอก จาก อาศัยความรู้ ความสามารถ ยังรวมถึงการใช้ความคิดดุลยพินิจ ในการใคร่ครวญและวางแผนงานเพื่อ ความสำเร็จอีกด้วย

4. **เต็มเวลา** การอุทิศเวลาให้กับภาระหน้าที่อย่าง เต็มที่

5. **เต็มใจ** ความสำเร็จของภาระหน้าที่ตามที่ ได้รับมอบหมาย ยังขึ้นอยู่กับการทำงานอย่างเต็มใจ

ด้วยความรัก ความพึงพอใจ ผูกพันกับคุณธรรม

เมื่อความคาดหวังขององค์การต่อบุคลากรเป็น เช่นนี้ แล้วอะไรคือความคาดหวังในมุมมองของบุคลากร ที่มีต่อองค์กร จากการวิจัยของ Rand ได้จำแนกอันดับ ความสำคัญของผลที่คาดหวังจากการทำงานของ บุคลากรทั้งระดับสูง กลาง และการปฏิบัติงานทั่วไป ดังปรากฏอยู่ในตารางที่แสดงไว้

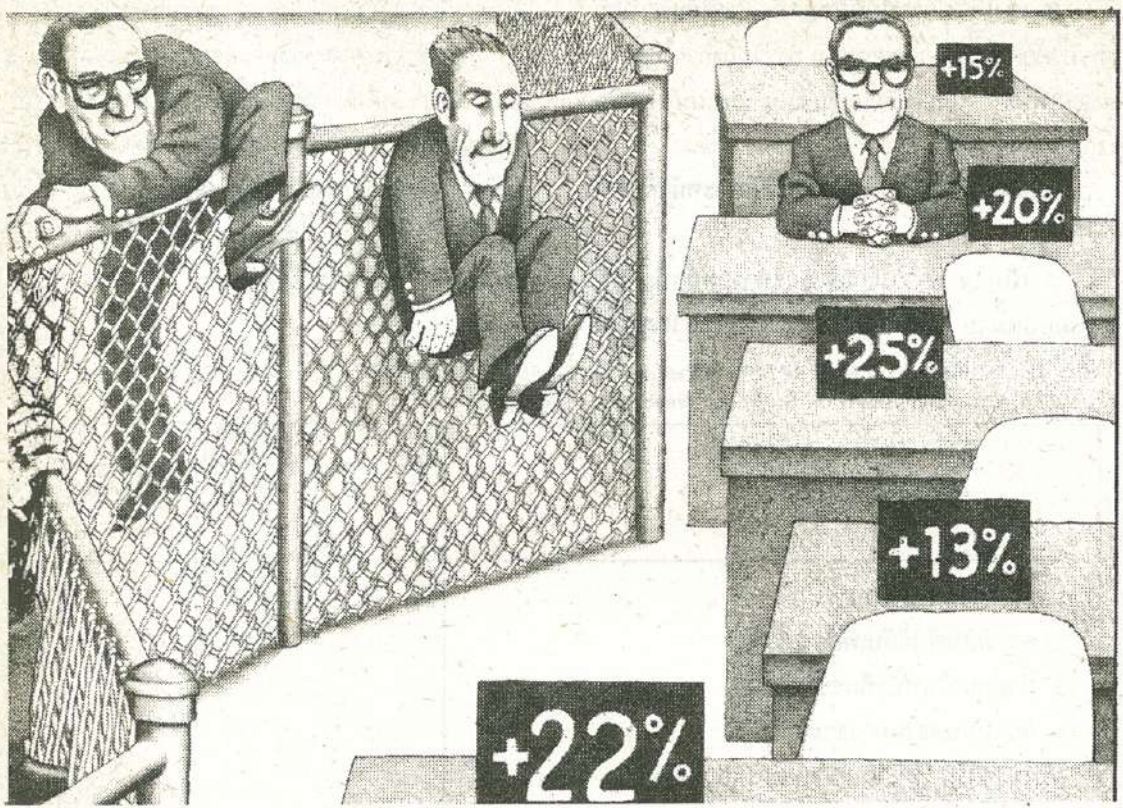
ที่มา: ดัดแปลงจาก Rand, T.M. (1977) Personnel Journal, 56, 451 cf. อ้างซ้ำจาก Umstot, Denis (1988) Understanding Organizational Behavior. St. Paul : West Publishing Company.

ความคาดหวัง	บุคลากร		
	ระดับสูง	กลาง	ผู้ปฏิบัติ งานทั่วไป
1. สัมฤทธิ์ผลของงาน	2	2	2
2. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน	9	8	9
3. ตำแหน่งในหน้าที่การงาน	7	7	8
4. ความมั่นคงในการงาน	10	10	4
5. โอกาสในการเลื่อนตำแหน่งในสายงาน	1	1	1
6. ค่าจ้าง และผลตอบแทน	5	6	6
7. ความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัว	3	5	3
8. การยอมรับจากเพื่อนและชุมชน	8	9	10
9. ความรับผิดชอบ และการควบคุม ในตำแหน่งหน้าที่การงาน	4	3	7
10. สิ่งสนับสนุนงานอดิเรก หรือ งานยามว่าง	6	4	5

* ตัวเลขที่แสดงในเรื่องบุคลากรแต่ละระดับ เป็นอันดับความสำคัญของผลที่คาดหวังจากการทำงาน

เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยข้างต้น เป็นที่น่า สงเกตว่า ความคาดหวังที่เด่นมาก 2 อันดับแรก ที่สอดคล้องกันในทุกชั้นของบุคลากร ทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ โอกาสในการเลื่อนตำแหน่งในสายงาน และสัมฤทธิ์ ผลของงาน อย่างไรก็ตาม ความคาดหวังข้ออื่น ๆ ก็มี

ความสำคัญในตัวของมัน อย่างไม่อาจมองข้ามไปได้ เช่น ความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัว ความรับผิดชอบใน งาน ค่าจ้างและผลตอบแทน ฯลฯ เหตุนี้ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation theory) น่าจะได้รับการดัดแปลง นำมา ประยุกต์ใช้กับการบริหารบุคลากรอย่างถูกต้อง

และเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็น Maslow's Hierarchy of Needs, Motivation and Hygiene Factors ของ Herz berg หรือ Alderfer's ERG theory แม้กระทั่ง Expectancy Theories of Motivation

จากการศึกษาตัวอย่างของบริษัทชั้นนำ ที่เป็นเลิศทั้งหลาย เราไม่อาจปฏิเสธเลยว่า ความสำเร็จของบริษัทเหล่านั้น ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการสร้างคนที่เป็นบุคลากรที่พึงปรารถนาของบริษัท ไม่ว่าจะเป็น IBM, McDonald, 3M, Delta Airline, Matsushita, Honda, Sony หรือในประเทศ อย่างเช่น เครือซิเมนต์ไทย, ธนาคารกรุงเทพ, ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน ฯลฯ และเป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งที่บริษัทที่เอ่ยชื่อมาเหล่านี้เป็นบริษัทที่นอกจากจะเห็นความสำคัญของคน มีการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ

(systematic human resource development) ยังเป็นบริษัทที่มีวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นในเรื่องคุณค่าของคนในองค์การเป็นอย่างมาก

ดังได้กล่าวข้างต้น หากความคาดหวังของบุคลากรบรรลุตามประสงค์ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน และเพราะความพึงพอใจงานนี้เอง ที่ช่วยให้บุคลากรเต็มใจอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานของตนอย่างเต็มที่ ในทำนองเดียวกัน เมื่อความคาดหวังขององค์การบรรลุ บุคลากรย่อมเกิดความผูกพันต่อองค์การ สมตามที่ต้องการปรารถนาอยากให้มี ผู้เขียนได้รวบรวมปัจจัยสำคัญ ที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในงาน โดยพิจารณาจาก "องค์ประกอบ 4'S" เป็นแผนภูมิดังต่อไปนี้

ระบบ

- รูปแบบการบริหารงาน
- บรรยากาศ + สิ่งแวดล้อมในองค์กร
- วัฒนธรรมองค์กร
- การจ่ายผลตอบแทน
- การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร
- การติดต่อสื่อสาร
- การวินิจฉัยสั่งการ
- การควบคุม

โครงสร้าง

- โครงสร้างองค์การ } สอดคล้องสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และภารกิจขององค์การ
- ลักษณะงาน (ท้าทาย, สลับซับซ้อน, ใช้ความสามารถ ฯลฯ)
- การกระจายอำนาจ หรือ การรวมอำนาจไว้ศูนย์กลาง

บุคลากร

- ตัวเอง
 - เพื่อนร่วมงาน
 - ผู้บังคับบัญชา
 - ผู้ใต้บังคับบัญชา
- การรับรู้, ค่านิยม และทัศนคติ,
การติดต่อสื่อสาร, ภาวะผู้นำ,
ความขัดแย้ง, ความร่วมมือประสานงาน,
และอิทธิพลกลุ่ม

กลยุทธ์

- กลยุทธ์ที่ใช้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบ, โครงสร้าง และบุคลากรอย่างได้บ้าง
- ผลกระทบของกลยุทธ์ต่อระบบ, โครงสร้าง และบุคลากร

ความ

พึง

พอ

ใจ

งาน

การ

เพิ่ม

ผล

ผลิต

ใน

องค์

การ

ความพึงพอใจงาน ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย หากความคาดหวังของบุคลากรไม่บรรลุ ทั้งนี้ย่อมหมายความว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) ควรนำมาใช้ปฏิบัติต่อบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ควบคู่กับการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง โดยให้สอดคล้องสัมพันธ์กับระบบ โครงสร้าง กลยุทธ์ และบุคลากร ตามแผนภูมิ

เมื่อผลผลิตจากคน (Productivity Through People) ได้รับการยอมรับและยึดถือเป็นคุณสมบัติเด่นประการหนึ่ง ของบริษัทที่เป็นเลิศ บริษัทหรือองค์กรอื่นก็นำมาซึ่งคุณสมบัติดีเด่นนี้มาปรับใช้ในองค์กรของตนบ้าง Thomas J. Peters and Robert H. Waterman Jr. ระบุไว้ชัดเจนว่า “จงปฏิบัติต่อบุคลากรของคุณเช่นผู้ใหญ่ ปฏิบัติต่อพวกเขาด้วยหุ้นส่วน

บริษัท ปฏิบัติต่อพวกเขาอย่างมีศักดิ์ศรี และด้วยความเคารพเชื่อมั่น (ในคุณค่าของพวกเขา) ปฏิบัติต่อพวกเขาในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดผลผลิตทั้งหลาย (ของบริษัท)” Konosuke Matsushita เจ้าของผลิตภัณฑ์ National และ Panasonic เคยให้สัมภาษณ์ว่า หากมีผู้ถามว่าบริษัทของตนผลิตอะไร ขอให้ทุกคนในบริษัทตอบว่า “บริษัทผลิตคน จริงอยู่ บริษัทผลิตอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าด้วย แต่ บริษัทผลิตคน (ที่สามารถ) เป็นอันดับแรก” บริษัทชั้นนำในประเทศอย่างเช่น เครือซิเมนต์ไทย ซึ่งกำลังมุ่งเจาะตลาดโลก เน้นย้ำถึงอุดมการณ์ หรือวัฒนธรรมองค์การ ทั้ง 4 ข้อ อย่างหนักแน่น มั่นคง ถึงการมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ด้วยความเป็นธรรม เพื่อสังคม และประการสำคัญยิ่งก็คือ ‘ความเชื่อมั่นในคุณค่าของคน’ เพราะ ‘คน’ นี้แหละที่เป็นปัจจัยชี้ขาดของความสำเร็จทั้งมวล ๑

หนังสืออ้างอิง

- Harvey, Donald F. and Donald R. Brown. **An Experiential Approach To Organization Development.** New Jersey : Prentice-Hall, 1988.
- Luthans, Fred. **Organization Behavior.** New York : McGraw-Hill, 1985.
- McGregor, Douglas. **The Human Side of Enterprise.** New York : McGraw-Hill, 1960.
- Pascale, Richard Tanner, and Athos Anthong G. **The Art of Japanese Management.** New York : Simon and Schuster, 1981.
- Peters, Thomas J. and Robert H. Waterman Jr. **In Search of Excellence.** New York : Harper & Row, 1982.
- Peters, Thomas J. and Nancy Austin. **A Passion for Excellence.** Toronto : Collins, 1985.
- Sathe, Vijay. **Culture and Related Corporate Realities.** Illinois : Richard D. Irwin, 1985.
- Umstot, Denis **Understanding Organizational Behavior.** Minesota : West Publishing Company. 1988.

อนาคต

ของ

ธุรกิจค้าปลีก

ประเภทขายของชำ

พรรณราย แสงวิเชียร*

อ ธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำ นับเป็นธุรกิจที่เก่าแก่มีมาช้านาน บางรายก็ทำกันมาชั่วลูกชั่วหลาน บางรายทำมาแล้วก็เลิก และก็มีอีกไม่น้อยที่เพิ่งเริ่มกิจการจากการวิจัยเรื่องการศึกษาการจัดการธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำในย่านการค้าที่มีประชากรหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 100 ร้านค้า พบว่าส่วนใหญ่เปิดดำเนินการมาแล้วกว่า 7 ปี และมากอันดับรองคือเปิดดำเนินการมาไม่เกิน 3 ปี เป็นที่น่าสนใจว่าธุรกิจประเภทนี้จะมีอนาคตเป็นอย่างไร จะยังคงสามารถอยู่ต่อไปได้ในสถาบันขายปลีกหรือไม่

จะสังเกตเห็นได้ว่าในระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมา ธุรกิจค้าปลีกประเภทห้างสรรพสินค้าได้เกิดขึ้นอย่างมากมาย และมีการแข่งขันสูงมากด้วย ต่างก็ใช้กลยุทธ์ทางการตลาดหลาย ๆ รูปแบบที่จะดึงดูดลูกค้าเข้าร้าน เช่น การลดราคาสินค้า การแจกของแถม การใช้คู่มือส่วนลด รายการนาฬิกาทอง ฯลฯ ก่อนที่เราจะคาดการณ์ถึงอนาคตของธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำ ขอเสนอข้อมูลผลสรุปของการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยในเรื่องนี้เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพปัจจุบันของร้านค้าปลีกประเภทขายของชำตามตัวอย่างประชากรที่สำรวจได้จาก 100 ตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

สถานภาพโดยทั่ว ๆ ไป

ร้านค้าปลีกส่วนใหญ่เปิดดำเนินการมาแล้วมากกว่า 7 ปี รองลงไปเปิดดำเนินการมาไม่เกิน 3 ปี สำหรับขนาดของร้านค้าส่วนใหญ่จะมีคูหาเดียว และมียอดขายมากกว่า 12,000 บาทต่อเดือน และรูปแบบของธุรกิจนี้ส่วนใหญ่จะเป็นกิจการเจ้าของคนเดียวซึ่งเจ้าของร้านมีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี อีกทั้งเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง

สถานภาพด้านการจัดการด้านการเงิน

แหล่งที่มาของเงินลงทุนส่วนใหญ่ได้มาจากเงินออมและเงินทุนหมุนเวียนมีที่มาจากสินเชื่อทางการค้าเป็นสำคัญ (69.9%) อาคารที่ทำการของร้านจัดหามาโดยการซื้อและเช่า ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน (46% และ 45% ตามลำดับ)

ในด้านการบริหารเงินทุนหมุนเวียน ส่วนใหญ่จะสำรองเงินสดไว้ตลอดเวลา 15,000 บาทขึ้นไป (51.1%) และมีหนี้สินที่ต้องชำระในแต่ละเดือนไม่เกิน 10,000 บาท (77.2%) กรณีที่เงินสดขาดมือจะจัดหามาโดยการกู้ยืมเป็นส่วนใหญ่

สำหรับด้านการให้สินเชื่อทางการค้าส่วนใหญ่จะไม่มีการให้สำหรับในบางรายที่ให้กับจะไม่เกิน

* รักษาการคณบดีคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

จะสังเกตเห็นได้ว่าในระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมา ธุรกิจค้าปลีกประเภทห้างสรรพสินค้าได้เกิดขึ้นอย่างมากมาย และมีการแข่งขันสูงมากด้วย ต่างก็ใช้กลยุทธ์ทางการตลาดหลาย ๆ รูปแบบที่จะดึงดูดลูกค้าเข้าร้าน เช่น การลดราคาสินค้า การแจกของแถม การใช้คูปองส่วนลด รายการนาที่ทอง ฯลฯ

500 บาท ภายในระยะเวลา 30 วัน

สถานภาพด้านการจัดการด้านการตลาด

ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นลูกค้าประจำ และเข้าร้านวันละ 30 คนขึ้นไป (41.1%) การจับจ่ายซื้อของแต่ละครั้งส่วนใหญ่ไม่เกิน 100 บาท (84.7%) ผู้ที่มาซื้อสินค้าส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้าน ซึ่งมีอายุระหว่าง 21 ถึง 45 ปี

เหตุจูงใจที่ทำให้มาซื้อสินค้า เพราะความสะดวก เนื่องจากใกล้ที่อยู่อาศัยหรืออยู่ในเส้นทางผ่านระหว่างที่ทำงานกับบ้าน

ประเภทของสินค้าที่ขายดีที่สุด ได้แก่ สินค้าประเภททั่วไป ได้แก่ เครื่องดื่ม บุหรี่ ข้าวสาร สุรา ฯลฯ (36.3%) รองลงมาได้แก่ ของใช้สำหรับร่างกาย เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ฯลฯ (24.8%) และที่ขายดีเป็นอันดับที่สาม ได้แก่ ขนมและของขบเคี้ยว (21.2%)

การจัดแสดงสินค้าในร้าน ส่วนใหญ่จะวางแสดงไว้บริเวณหน้าร้านทั้งหมด โดยวางไว้บนหิ้งหรือชั้นวางของ

สินค้าที่มีกำไรต่อหน่วยมากที่สุด คือ ของใช้

ประจำวันสำหรับร่างกาย แต่สินค้าที่ทำกำไรรวมให้มากที่สุดคือ สินค้าประเภทขนมและของขบเคี้ยว

ด้านราคาสินค้า ส่วนใหญ่มักจะขายตามราคาฉลาก และมักจะกำหนดแน่นอนตายตัว สำหรับลูกค้าทุกคน มีการขึ้นราคาและลดราคาสินค้าตามผู้ขายส่งด้วย

ด้านการส่งเสริมการขาย ส่วนใหญ่จะอาศัยแผ่นป้ายโฆษณา ไม่มีบริการห่อของขวัญ แจกของแถมหรือตัวอย่างสินค้า ไม่มีการประชาสัมพันธ์ร้าน แต่เจ้าของร้านสนใจที่จะเอาใจใส่ต่อลูกค้าด้วยตนเอง และให้การอบรมคนในร้านเกี่ยวกับการบริการด้านนี้ด้วย

ด้านทำเลที่ตั้ง เหตุผลในการเลือกทำเลที่ตั้งร้านส่วนใหญ่เป็นเพราะอยู่ในเขตชุมชนและใกล้สถานที่ทำงาน อุปสรรคในด้านนี้คือปัญหาการจราจร

บริการอื่นๆ ที่ให้แก่ลูกค้า ส่วนใหญ่พบว่าไม่มีบริการด้านที่จอดรถ มีการรับคืนสินค้าเฉพาะบางประเภท ไม่มีบริการส่งสินค้าให้ลูกค้า ร้านเปิดบริการขายสินค้าทุกวัน โดยเริ่มประมาณ 6.00-7.00 น. และปิดทำการหลัง 21.00 น. มีการขยายช่วงเวลาทำการในช่วงเทศกาล

ต่าง ๆ ด้วย

สภาพภาพด้านการจัดการทั่วไป

เจ้าของร้านส่วนใหญ่จะวางแผนจัดการร้านเอง แต่ไม่มีการแบ่งงานกันทำ หรือกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนที่ช่วยงานในร้าน ผู้ช่วยงานในร้านส่วนใหญ่มี 2-3 คน และเป็นญาติพี่น้องกันเสียเป็นส่วนใหญ่ การจัดหาลูกจ้างช่วยงานส่วนใหญ่จะติดต่อหาเอง โดยทำงานเฉลี่ยวันละ 10-11 ชั่วโมง มีการฝึกอบรมหรือฝึกงานให้ลูกจ้าง ชื่นเงินเดือนและให้รางวัลตามเทศกาล ด้านสวัสดิการที่ให้แกลูกจ้างหรือผู้ช่วยงานนั้น มีการเลี้ยงอาหาร 3 มื้อ จ่ายค่ารักษาพยาบาล มีวันหยุดให้ตามเทศกาล มีสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้ กรณีการให้ลูกจ้างออกจากงานนั้นส่วนใหญ่มาจากสาเหตุการทุจริต

ด้านการควบคุมร้าน ส่วนใหญ่จะมีการบันทึกรายรับ รายจ่ายประจำวัน มีการทำบัญชีเพื่อวัตถุประสงค์ด้านภาษี และเจ้าของร้านมักจะเป็นผู้รับผิดชอบทำบัญชีเอง มีการตรวจนับสินค้าบ้างนาน ๆ ครั้ง ด้านการควบคุมการซื้อ-ขาย เจ้าของร้านและผู้ที่ได้รับมอบหมายจะเป็นผู้รับ-ทอนเงินเองเป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาถึงสถานภาพปัจจุบันของธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำแล้ว จากการวิจัยยังพบอีกว่า ธุรกิจประเภทนี้ ยังมีปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือดังนี้

ประการแรก เป็นปัญหาด้านการจัดการด้านการเงิน เนื่องจากการขาดเงินทุนหมุนเวียน (35.9%) รองลงมาคือปัญหาจากการไม่ได้รับสินเชื่อจากผู้ขายหรือผู้ผลิตอย่างเพียงพอ (29.8%)

ประการที่สอง เป็นปัญหาด้านการจัดการด้านการตลาด เนื่องจากสินค้าขายไม่ออก (34.5%) และปัญหาด้านคู่แข่ง (33.33%)

ประการที่สาม เป็นปัญหาด้านการจัดการทั่วไป พบว่าเป็นปัญหาด้านการขาดคนช่วยงานในร้าน (28.8%) และปัญหาด้านเจ้าของร้านขาดความรู้ด้านการจัดการ (27.4%)

นอกจากปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำนี้ก็ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ที่สำคัญ ๆ คือ ปัญหาด้านคู่แข่งขั้นที่เป็นห้างสรรพสินค้า ในบริเวณใกล้เคียง และปัญหาการค้างชำระดอกเบี้ย

จากการศึกษาถึงสถานภาพปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำในย่านการค้าที่มีประชากรหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานครด้วยสภาพการจัดการธุรกิจด้านต่าง ๆ เท่าที่เป็นอยู่ กอรปกับปัญหาด้านคู่แข่งขั้นที่นับว่าเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานก็ตาม ผลจากการวิจัยพบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่ (55.1%) คิดว่าจะคงดำเนินงานต่อไปตามเดิม และมีอีกจำนวนไม่น้อย (16.3%) ก็คิดที่จะเลิกกิจการไปทำอย่างอื่นแทน

จากผลจากการวิจัยที่วิเคราะห์ออกมาแล้ว หากจะหาคาดการณ์ถึงแนวโน้มของอนาคตของธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำ ก็คงจะพอมองเห็นอนาคตได้ว่าธุรกิจประเภทนี้ยังคงอยู่รอดได้ ภายใต้ภาวะการแข่งขันอย่างรุนแรงนี้โดยยอมรับสภาพของยอดขายที่ตกต่ำลงไปบ้าง โดยเฉพาะร้านค้าประเภทคุหาเดียว ทั้งนี้เพราะห้างสรรพสินค้ามักจะขายสินค้าในราคาที่ถูกกว่าสินค้าตามร้านขายของชำที่ขายตามราคาตลาด ลูกค้าจึงมักจะซื้อสินค้าจากร้านขายของชำใกล้บ้านหรือในเส้นทางผ่านจากบ้านกับที่ทำงานในกรณีจำเป็นเร่งด่วน

แต่หากให้ธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำนี้สามารถอยู่ได้และมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นด้วย ธุรกิจประเภทนี้ก็ต้องมีการปรับปรุงด้านการจัดการของตนเอง อีกทั้งต้องได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกอีกด้วย ดังจะได้กล่าวถึงแนวทางการปรับปรุงและแก้ปัญหาการจัดการด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการจัดการด้านการเงิน ในการแก้ปัญหาด้านการขาดเงินทุนหมุนเวียนซึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากการที่ไม่ได้รับสินเชื่อจากผู้ขายอย่างเพียงพอ และอีกประการหนึ่งอาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการขาดความรู้ความสามารถในการทำบัญชีรับจ่าย การควบคุม การรับ-จ่ายเงินไม่รัดกุม เปิดโอกาสให้มีการทุจริตได้ง่าย นอกจากนั้นอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเงินทุนหมุนเวียนคือ สินค้าขายไม่ค่อยออก แนวทางแก้ปัญหานี้อาจจะกระทำได้หลายอย่าง เช่น การพัฒนาความรู้ด้านสินเชื่อจากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย ตลอดจนการหาทางด้านการ

จัดการด้านการตลาด เพื่อให้สินค้าขายออกได้มากขึ้น
ดังจะกล่าวต่อไป

ด้านการจัดการด้านการตลาด ส่วนใหญ่ลูกค้า
มาซื้อสินค้า เพราะความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้สินค้า
และซื้อคราวละไม่มาก ยังขาดแรงจูงใจในการซื้อ เช่น
ราคาขาย การบริการอื่นๆ การจัดร้าน และอีกหลาย ๆ
ประการที่นับเป็นข้อเสียเปรียบห้างสรรพสินค้า แนวทาง
แก้ไขปรับปรุงในเรื่องนี้สามารถกระทำได้หลายอย่าง
เช่น การพัฒนาการจัดแสดงสินค้าให้ดูสะอาด เป็น
ระเบียบ น่าซื้อ มีการลดราคาสินค้าบางอย่างบ้าง และ
ให้บริการแก่ลูกค้าบ้างตามสมควร เช่น บริการส่งของ
ห้อยของขวัญตามเทศกาล รับสิ่งของทางโทรศัพท์ การแวะ
เยี่ยมเยียนสร้างความคุ้นเคยกับลูกค้า เป็นต้น โดยเฉพาะ
ตัวเจ้าของร้านเขาจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์
ต่อลูกค้าไม่ขายผิดราคา หรือขาดความยุติธรรมต่อลูกค้า
หากกระทำได้ตามแนวทางนี้ ก็จะทำให้ลูกค้าสนใจที่จะ
มาซื้อสินค้าที่ร้านมากขึ้นได้ อันจะช่วยแก้ปัญหาการ
ขาดเงินทุนหมุนเวียนได้ส่วนหนึ่งด้วย

ด้านการจัดการทั่วไป เป็นปัญหาด้านการขาด
ความรู้ด้านการจัดการ และขาดบุคลากรช่วยงาน สำหรับ
การแก้ปัญหาในด้านนี้ผู้ประกอบการควรจะต้องสนใจ
ติดตามข่าวสาร หมั่นหาความรู้เพิ่มเติม และพยายาม
จัดการร้านค้าโดยอาศัยหลักเกณฑ์ให้มากขึ้น มีระเบียบ

แบบแผนในการปฏิบัติงานให้ชัดเจนขึ้น เช่น การตรวจ
เช็คสินค้า การสั่งซื้อ การแบ่งงานกันทำ และแบ่งความ
รับผิดชอบ เพื่อป้องกันการรั่วไหล หรือการทุจริต และ
อาจจะทำให้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรน้อยลงด้วย

นอกจากแนวทางการปรับปรุงและแก้ปัญหาด้าน
การจัดการต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ
ธุรกิจประเภทนี้ก็ยังสามารที่จะให้การสนับสนุน
ช่วยเหลือเพื่อพัฒนาธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำได้
เช่น เจ้าหน้าที่การค้าอาจจะให้ความร่วมมือด้านการ
ให้สินเชื่อ โดยให้โอกาสด้านสินเชื่อให้มากขึ้น รัฐวิสาหกิจ
หน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนสถาบันการศึกษาก็อาจให้
ความช่วยเหลือด้านข้อมูล ข่าวสาร การให้ความรู้ การ
จัดอบรมผู้ประกอบการให้ได้รับความรู้ด้านการจัดการ
ธุรกิจค้าปลีกให้กว้างขวางขึ้น

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และผลจากการ
วิจัยเรื่อง “การจัดการธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำ
ในย่านการค้าที่มีประชากรหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานคร
ผู้เขียนมีความมั่นใจอย่างยิ่งว่าธุรกิจค้าปลีก
ประเภทขายของชำยังมีอนาคตดีอยู่ สามารถอยู่ต่อไปได้
ในสถาบันขายปลีก และยังมีโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าได้
อีก ทั้งนี้ ธุรกิจนั้นควรที่จะต้องปรับปรุงและพัฒนา
ตนเอง อีกทั้งมีโอกาที่จะได้รับความช่วยเหลือจาก
หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น●

บรรณานุกรม

- พรรณราย แสงวิเชียร “การศึกษาการจัดการธุรกิจค้าปลีกประเภทขายของชำในย่านการค้าที่มีประชากรหนาแน่น
ในเขตกรุงเทพมหานคร” มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 2531 : 91
สมชาย ลาโรวาท “ร้านค้าของชำเล็ก ๆ แบบโชห่วย ไม่สูญหายจากวงการแน่” ประชาชาติธุรกิจ (พธ 18
พ.ค. 31) : 44
สมภพ เจริญกุล “จะขายได้ต้องรู้จักปรับ” รวมประชาชาติธุรกิจ 10. 950 (2528 ต.ค. 29) : 29
สมภพ เจริญกุล “เชือดเฉือนกันด้วยการบริการ” รวมประชาชาติธุรกิจ 9795 (1 พ.ค. 2528) 26
“ร้านค้าปลีกรายย่อย ลำบากจริง แต่ไม่สิ้นอนาคต” ประชาชาติธุรกิจ (พธ 18 พ.ค. 31)

บริหารการเงิน

ของ

ธุรกิจอย่างไร ...จึงมีประสิทธิภาพ

ชนะใจ เดชวิทยพร*

อ
๑

ธุรกิจต่าง ๆ ทั้งที่ทำการผลิตสินค้าหรือผลิตบริการ ย่อมประกอบไปด้วยฝ่ายบุคคล ฝ่ายการเงิน ฝ่ายบัญชี ฝ่ายผลิต และฝ่ายการตลาด โดยจะขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปไม่ได้ ทุก ๆ ฝ่ายจะต้องทำงานสัมพันธ์กันเพื่อประโยชน์ของธุรกิจโดยส่วนรวม ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะฝ่ายการเงิน ว่าบริหารการเงินเช่นใดจึงทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ธุรกิจนั้น ผู้มีบทบาทหน้าที่ดังกล่าวได้แก่ผู้จัดการทางการเงิน โดยในขั้นต้นจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดหาเงินทุนว่าจะมาจากการออกหุ้น หรือจากการกู้ยืม เพราะจะมีผลต่อต้นทุนของเงินทุนของธุรกิจและความเสี่ยงทางการเงินของธุรกิจ เงินปันผลที่จ่ายสำหรับผู้ถือหุ้นจะมีต้นทุนสูงกว่าดอกเบี้ยที่จ่ายสำหรับการกู้ยืม แต่ความเสี่ยงในการชำระคืนจากการกู้ยืมจะสูงกว่าการออกหุ้น เพราะ

การออกหุ้นจะไม่มีกำหนดระยะเวลาไถ่ถอนคืน เนื่องจากถือเป็นส่วนของผู้ถือหุ้น ส่วนการกู้ยืมต้องมีการกำหนดระยะเวลาครบกำหนดการชำระคืนทั้งดอกเบี้ยและเงินต้น จึงเกิดความเสี่ยงจากการไม่สามารถชำระคืนเมื่อถึงกำหนดชำระได้สูงกว่า ดังนั้นผู้จัดการทางการเงินจึงต้องตัดสินใจว่า จะหาเงินทุนจากแหล่งใด เป็นจำนวนเท่าใดจึงทำให้ต้นทุนของเงินทุนต่ำสุดและมีความเสี่ยงทางการเงินพอสมควร

นอกจากนี้ ผู้จัดการทางการเงินต้องตัดสินใจว่า เงินทุนที่จัดหามานั้นจะจัดสรรอย่างไรจึงเกิดสภาพคล่อง และความสามารถในการทำกำไรแก่ธุรกิจ โดยถ้าจัดสรรเงินทุนไปลงในสินทรัพย์หมุนเวียน ได้แก่ เงินสด ลูกหนี้การค้า และสินค้าคงเหลือจำนวนมาก จะทำให้ธุรกิจมีสภาพคล่องมาก เพราะสินทรัพย์หมุน

* อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

เวียนสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้เร็ว แต่จะทำให้ธุรกิจมีความสามารถในการทำกำไรได้น้อย เพราะสินทรัพย์หมุนเวียนก่อให้เกิดรายได้จากการลงทุนต่ำ ถ้าจัดสรรเงินทุนไปลงในสินทรัพย์ถาวร ได้แก่ ที่ดิน อาคาร อุปกรณ์เครื่องจักรต่าง ๆ จำนวนมาก จะทำให้ธุรกิจมีความสามารถในการทำกำไรมาก เพราะสินทรัพย์ถาวรก่อให้เกิดรายได้จากการลงทุนสูง แต่จะทำให้ธุรกิจมีสภาพคล่องต่ำ เพราะนำสินทรัพย์ถาวรมาเปลี่ยนเป็นเงินสดเพื่อชำระหนี้ได้ช้า ดังนั้นผู้จัดการทางการเงินจึงต้องตัดสินใจว่าจะจัดสรรเงินทุนเช่นใด จึงเกิดดุลยภาพระหว่างสภาพคล่อง กับความสามารถในการทำกำไร โดยไม่ให้เกิดความเสี่ยงทางการเงินในการที่จะไม่มีเงินเพื่อการชำระหนี้ที่ถึงกำหนด จนทำให้ธุรกิจต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงทางด้านเครดิต และธุรกิจต้องมีความสามารถในการทำกำไรในระดับที่สูงด้วยการจัดหาเงินทุนของธุรกิจ

แหล่งเงินทุนของธุรกิจจะมี แหล่งเงินทุนระยะสั้น แหล่งเงินทุนระยะปานกลาง และแหล่งเงินทุนระยะยาว โดยธุรกิจต้องจัดหาเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับประเภทของสินทรัพย์ที่จะนำไปลงทุน เช่น แหล่งเงินทุนระยะสั้น หมายถึงเงินทุนที่ได้จากแหล่งที่ต้องชำระคืนภายใน 1 ปี เงินทุนส่วนนี้ควรใช้ลงทุนในสินทรัพย์หมุนเวียน เพราะ¹ สามารถชำระคืนได้ในตัวเอง การชำระคืนได้ในตัวเอง หมายถึงการที่ผู้กู้นำเงินกู้ไปลงทุนในสินทรัพย์หมุนเวียนเช่นลูกหนี้การค้า สินค้าคงเหลือ แล้วสินทรัพย์หมุนเวียนเหล่านี้เปลี่ยน

สภาพเป็นเงินสดภายในระยะเวลา 1 ปีและเงินจำนวนนี้จะถูกนำมาจ่ายชำระคืนเจ้าหนี้ ลักษณะเช่นนี้จะเห็นว่าผู้กู้สามารถชำระหนี้ได้จากเงินที่เก็บจากลูกหนี้หรือเงินที่เก็บจากการขายนั่นเอง จึงเรียกว่า การชำระคืนได้ในตัวเอง

แหล่งเงินทุนระยะสั้น จะแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ แหล่งเงินทุนระยะสั้นที่ไม่มีหลักประกัน และแหล่งเงินทุนระยะสั้นที่มีหลักประกัน โดยแหล่งเงินทุนระยะสั้นที่ไม่มีหลักประกันคือ ไม่ต้องนำหลักทรัพย์ต่าง ๆ ไปค้ำประกัน การกู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. สินเชื่อทางการค้า เป็นแหล่งเงินทุนที่มีอยู่ทั่วไปและหาได้ง่าย โดยผู้ซื้อไม่จำเป็นต้องจ่ายชำระเงินทันทีที่ได้รับสินค้านั้น แต่สามารถยืดเวลาชำระเงินไปในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ตามแต่จะตกลงกันกับผู้ขาย ช่วงเวลาดังกล่าวคือ ช่วงเวลาที่ผู้ขายให้เครดิตแก่ผู้ซื้อ จึงถือเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนที่สำคัญ เพราะไม่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่าย และมีความยืดหยุ่นได้มาก บางครั้งผู้ขายต้องการกระตุ้นให้ผู้ซื้อมาชำระก่อนครบกำหนด เช่น ให้เงื่อนไข 2/10, net 30 หมายความว่า ถ้าผู้ซื้อมาชำระภายใน 10 วัน จะได้รับส่วนลด 2% แต่อย่างไรก็ตามจะต้องชำระไม่เกิน 30 วันนับจากวันที่ซื้อ ผู้ซื้อจะต้องคำนวณเงื่อนไขที่ได้รับเป็นอัตราดอกเบี้ยต่อปี เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับอัตราดอกเบี้ยของการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนอื่น ๆ ว่าอย่างใดจะต่ำกว่า โดยคำนวณตามสูตรดังนี้

$$\begin{aligned}\text{อัตราดอกเบี้ยต่อปี} &= \frac{\text{อัตราส่วนลด}}{(100 - \text{อัตราส่วนลด})} \times \frac{360}{(\text{ระยะเวลาให้เครดิต} - \text{ระยะเวลาให้ส่วนลด})} \\ &= \frac{2}{(100 - 2)} \times \frac{360}{(30 - 10)} = 36.73\%\end{aligned}$$

¹ ยูดี้ ไชยศิริ, หน่วยที่ 8 การจัดหาเงินทุนระยะสั้น เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการเงิน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530) หน้า 397.

ถ้าผู้ซื้อสามารถหาแหล่งเงินทุนอื่นที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่า 36.73% ก็ควรจะหามาเพื่อนำมาใช้ชำระหนี้เมื่อครบ 10 วัน เพื่อจะได้รับส่วนลดซึ่งควรจะนำมาชำระวันที่ 10 พอดี เพราะถึงชำระก่อนวันที่ 10 ก็คงได้รับผลประโยชน์เท่าเดิม และถ้าไม่สามารถหาเงินมาชำระวันที่ 10 ได้ก็ควรชำระวันที่ 30 พอดี มิฉะนั้นจะทำให้อัตราดอกเบี้ยต่อปีสูงมาก เช่น จากเงื่อนไขเดิมถ้าผู้ซื้อไปชำระวันที่ 11 ก็จะไม่ได้รับส่วนลด แต่คิดเป็นอัตราดอกเบี้ยต่อไป

$$= \frac{2}{(100 - 2)} \times \frac{360}{(11 - 10)} = 734.96\%$$

นอกจากนี้ถ้าผู้ซื้อมีความจำเป็นไม่สามารถชำระได้ตรงตามกำหนด ควรรีบแจ้งให้ผู้ขายทราบถึงเหตุผลและระยะเวลาที่ขอลื่อนออกไป ซึ่งผู้ขายโดยทั่ว ๆ ไปก็มักจะผ่อนผันให้ ถ้าผู้ซื้อมีความจำเป็นจริง ๆ และไม่เคยมีประวัติไม่ดีในการชำระเงิน อย่างไรก็ตาม ผู้ซื้อจะต้องพยายามรักษาชื่อเสียงในด้านนี้ไว้ เพราะเครดิตทางการค้าของธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญ และถ้าชื่อเสียงต้องเสียไปก็ยากที่จะสร้างขึ้นมาใหม่ได้ ทำให้เสียแหล่งเงินทุนระยะสั้นที่ไม่มีหลักประกันที่สำคัญของธุรกิจไปอย่างน่าเสียดาย เพราะผู้ขายที่อยู่ในธุรกิจเดียวกันอาจมีการให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ซื้อ ทำให้ผู้ขายรายอื่น ๆ ก็ไม่กล้าจะให้สินเชื่อทางการค้า โดยจะขายให้ต่อเมื่อชำระเป็นเงินสดเท่านั้น

2. **ตราสารพาณิชย์** เป็นตัวสัญญาใช้เงินระยะสั้นที่ไม่มีหลักประกัน ออกโดยบริษัทขนาดใหญ่ มีฐานะการเงินดี เพื่อขายให้บุคคลทั่ว ๆ ไป เป็นการกู้เงินระยะสั้นจากประชาชน โดยจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ซื้อหรือขายโดยวิธีประมูลส่วนลด คือผู้ซื้อตัวจะหักส่วนลดจากราคาหน้าตัวไว้ก่อน และเมื่อครบกำหนดได้ถอนผู้ซื้อจะได้รับเงินเต็มตามราคาหน้าตัว ข้อดีของตราสารพาณิชย์คือต้นทุนน้อยกว่าการกู้ยืมจากธนาคาร และไม่ถูกจำกัดโดยกฎหมาย แต่มีข้อเสีย คือการขายตราสารพาณิชย์

อาจไม่เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้ เนื่องจากความเชื่อถือของผู้ซื้อที่มีต่อบริษัทผู้ออก เพราะตราสารนี้ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ผู้ซื้อจะซื้อก็ต่อเมื่อมีความเชื่อถือในเครดิตของบริษัทผู้ออกเท่านั้น

แหล่งเงินทุนระยะสั้นที่มีหลักประกัน คือต้องนำหลักทรัพย์ต่าง ๆ ไปค้ำประกันการกู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. **การกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์โดยเบิกเงินเกินบัญชี** ผู้กู้ต้องมีเงินฝากกระแสรายวัน และมีการกำหนดวงเงินสูงสุดของการกู้ โดยพิจารณาจากความเป็นในการค้า ความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ และหลักประกันที่นำมาประกันซึ่งอาจจะบุคคลหรือหลักทรัพย์ก็ได้ ผู้กู้สามารถเบิกเงินกู้ไปได้เรื่อย ๆ ถ้ายังไม่เกินวงเงินที่กำหนด และเมื่อมีเงินก็นำมาชำระคืนเงินกู้ได้ตลอดเวลา ดอกเบี้ยจะคิดเป็นรายวันตามจำนวนวันที่นำเงินไปใช้ ปกติสัญญาเงินเบิกเกินบัญชีจะมีอายุ 1 ปีและต่อสัญญาทุกปี แต่ในทางปฏิบัติสัญญาที่ทำแล้วจะใช้ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่จำเป็นต้องต่อสัญญาทุกปี ข้อดีของการกู้โดยเบิกเงินเกินบัญชี คือมีความคล่องตัวโดยขาดเงินทุนระยะสั้นเมื่อใดก็มาเบิกไปใช้ ถ้ามีเงินเหลือจากการใช้เมื่อใดก็มาชำระคืน ข้อควรระวัง คืออย่านำเงินเบิกเกินบัญชีไปใช้ลงทุนในสินทรัพย์ถาวรซึ่งธุรกิจส่วนใหญ่นิยมทำเช่นนี้ เพราะจะทำให้เงินกู้จำนวนนี้ไม่สามารถชำระคืนได้ในตัวเอง เนื่องจากสินทรัพย์ถาวรเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ยาก ธนาคารพาณิชย์ผู้อนุมัติวงเงินกู้จึงอาจเลิกสัญญาได้

2. **การกู้ยืมโดยใช้ลูกหนี้การค้าและสินค้าคงเหลือเป็นหลักประกัน** การใช้ลูกหนี้เป็นหลักประกัน หลักฐานที่ใช้แสดงความเป็นลูกหนี้คือ ใบกำกับสินค้า ซึ่งมีลายเซ็นรับสินค้าของลูกหนี้ ซึ่งอาจจะใช้บัญชีลูกหนี้ค้ำประกันเงินกู้ หรือขายบัญชีลูกหนี้ โดยถ้าผู้กู้ขอกู้โดยใช้บัญชีลูกหนี้ค้ำประกัน กรรมสิทธิ์ในลูกหนี้ยังคงเป็นของผู้กู้ ผู้กู้นำเงินที่เก็บได้จากลูกหนี้ส่งให้ผู้ให้กู้ แต่ถ้าขายบัญชีลูกหนี้ ผู้กู้ออนกรรมสิทธิ์ในบัญชีลูกหนี้

ไปให้ผู้ให้กู้ ผู้กู้จึงต้องแจ้งให้ลูกหนี้ทราบเพื่อลูกหนี้จะได้นำเงินไปชำระให้ผู้ให้กู้ ผู้ให้กู้จึงต้องรับผิดชอบต่อความเสี่ยงของหนี้สูญที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นผู้ให้กู้จึงต้องตรวจสอบฐานะทางเครดิตของลูกหนี้ให้ดีเสียก่อนที่จะให้กู้

ส่วนการใช้สินค้าคงเหลือเป็นหลักประกัน ผู้ให้กู้จะกำหนดจำนวนเงินที่จะให้กู้เป็นเปอร์เซ็นต์ของราคาสต็อกของสินค้าคงเหลือนั้น จะสูงหรือต่ำขึ้นกับความต้องการของตลาด ความเร็วหรือช้าในการเสื่อมสภาพ การมีเสถียรภาพของราคา ความยากลำบากและค่าใช้จ่ายในการขาย

แหล่งเงินทุนระยะปานกลาง หมายถึง การกู้ยืมจากแหล่งที่จะมีกำหนดชำระคืนตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปแต่ไม่เกิน 10 ปี เงินทุนจากแหล่งนี้ส่วนมากจะใช้อย่างทุนซื้ออุปกรณ์เครื่องจักรต่าง ๆ โดยคาดว่าจะจ่ายคืนจากเงินทุนจากแหล่งภายในของธุรกิจ คือจากกำไรสะสมและค่าเสื่อมราคาแบ่งเป็น 4 ประเภทคือ

1. การกู้ยืมระยะปานกลางจากธนาคาร จะมีกำหนดการชำระคืนเป็นงวด ๆ ละเท่า ๆ กัน แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1.1 เงินกู้ระยะปานกลางแบบธรรมดา จะกำหนดเวลาชำระคืนให้สอดคล้องกับความต้องการของธุรกิจที่จะใช้คืนได้ตามกระแสเงินสดของธุรกิจ การกู้เช่นนี้จะมีการกำหนดอายุการให้กู้ อัตราดอกเบี้ยไว้ข้อจำกัดของการกู้แบบนี้ คือข้อบังคับและเงื่อนไขที่เข้มงวดและบีบบังคับจนเกินไปของธนาคารพาณิชย์

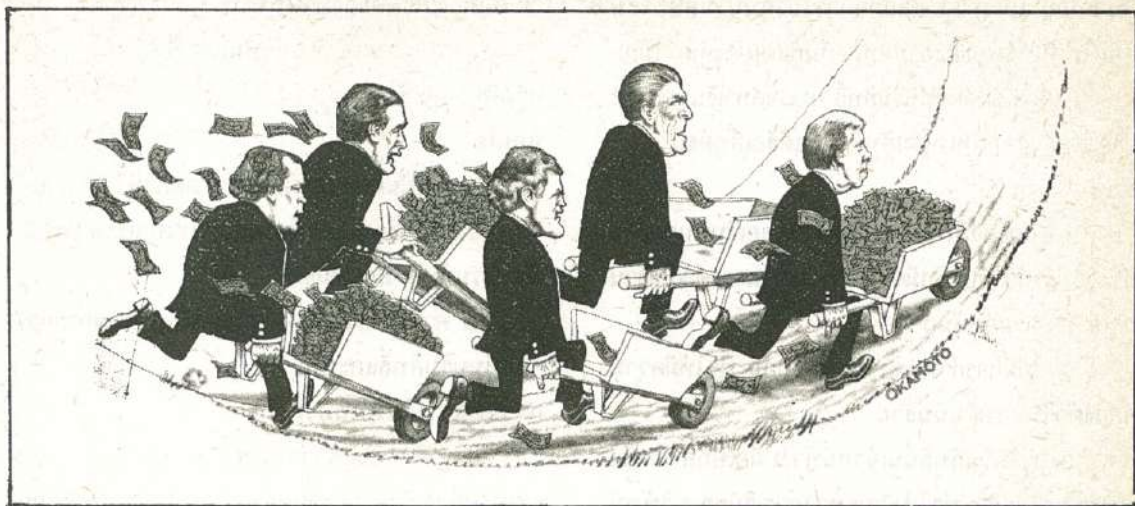
1.2 เงินกู้ระยะปานกลางแบบเครดิตชนิดหมุนเวียน ธนาคารพาณิชย์จะรับประกันกับผู้กู้ว่าสามารถกู้ได้ภายในวงเงินที่กำหนด ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยจะต้องเสียค่าธรรมเนียมสำหรับเงินส่วนที่ผู้กู้ยังไม่เบิกไปใช้เป็นข้อแลกเปลี่ยน

2. เงินกู้ระยะปานกลางจากบริษัทประกันภัย² บริษัทประกันภัยก็ให้เงินกู้แก่ธุรกิจโดยส่วนมากจะให้กู้ระยะเวลานาน ๆ เพราะแหล่งเงินทุนของบริษัทประกันภัยจะมาจากกรมธรรม์ประกันชีวิต ซึ่งมีจะนานกว่า 10 ปี อัตราดอกเบี้ยจะคิดสูงกว่าของธนาคารพาณิชย์ โดยทั่วไปเงินกู้ของบริษัทประกันภัยจะไม่แข่งขันกับของธนาคารแต่จะเป็นส่วนประกอบค้ำและกัน ในแง่การให้กู้ระยะปานกลางบางครั้งธนาคารอาจจะร่วมกันสนับสนุนให้เงินกู้กับผู้ขอกู้รายเดียวกันก็ได้โดยธนาคารจะสนับสนุนให้เงินกู้ในช่วง 5 ปีแรก ส่วนบริษัทประกันภัยรับให้ในช่วง 5 ปีหลัง

3. เงินกู้ระยะปานกลางโดยใช้อุปกรณ์เครื่องจักรเป็นหลักประกัน ผู้ให้กู้ต้องมั่นใจได้ว่าอุปกรณ์เครื่องจักรเหล่านั้นมีมูลค่าสูงเท่ายอดเงินกู้ที่ค้างชำระเสมอ การจ่ายเงินกู้ก็ต้องทำให้สอดคล้องกับการตัดค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์เครื่องจักรนั้น อุปกรณ์เครื่องจักรที่ซื้อขายขายคล่อง วงเงินกู้ก็จะมาก แหล่งเงินกู้ประเภทนี้ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทการเงิน และผู้ผลิตหรือผู้ขายอุปกรณ์เครื่องจักรนั้น ๆ

4. การเช่าสินทรัพย์ระยะยาว เป็นสัญญาระหว่างเจ้าของสินทรัพย์ฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้ให้เช่า กับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้ขอสิทธิในการใช้สินทรัพย์นั้น ๆ เรียกว่าผู้เช่า ซึ่งตกลงที่จะชำระเงินเป็นงวด ๆ ให้เจ้าของสินทรัพย์สำหรับเป็นค่าสิทธิในการใช้สินทรัพย์นั้น ๆ ข้อดีของการเช่าสินทรัพย์ระยะยาว คือ เป็นแหล่งที่มาของเงินทุนเต็มมูลค่าของสินทรัพย์ที่เช่า มีความยืดหยุ่น ถ้าสินทรัพย์ที่เช่าเกิดการล้าสมัยขึ้น ผู้เช่าก็เลิกเช่าได้เมื่อครบสัญญาเช่า มีภาระผูกพันน้อยในกรณีล้มละลาย เพราะผู้ให้เช่ามีสิทธิเรียกร้องได้แต่เฉพาะเงินค่าเช่าที่ยังคงค้างชำระอยู่ นอกจากนี้ยังช่วยประหยัดภาษี เพราะค่าเช่าถือเป็นค่าใช้จ่ายที่สามารถนำมาหักจากรายได้พึงประเมินได้

² จากเอกสารเรื่อง แหล่งเงินทุนในประเทศไทย จัดเตรียมโดย หน่วยพัฒนาระบบการเงิน ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย, หน้า 10.

ข้อเสียของการเช่าสินทรัพย์ระยะยาว คือประโยชน์จากมูลค่าซากของสินทรัพย์ เมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าตกแก่ผู้ให้เช่าซึ่งยังมีค่าสูงมาก เช่น ที่ดิน เมื่อมีเวลาผ่านไปราคาจะสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับ การซื้อจะให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า และดอกเบี้ยในการเช่าจะมีอัตราสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยที่ธุรกิจต้องเสียเพื่อกู้เงินมาซื้อสินทรัพย์

แหล่งเงินทุนระยะยาว หมายถึง แหล่งเงินทุนที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เงินทุนจากแหล่งนี้ควรใช้ลงทุนในสินทรัพย์ถาวร จึงทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างอายุของสินทรัพย์และเงินทุน แหล่งเงินทุนระยะยาวแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. แหล่งเงินทุนภายในกิจการ ได้มาจากค่าเสื่อมราคาและกำไรสะสม

2. แหล่งเงินทุนภายนอกกิจการ ได้มาจากการออกหลักทรัพย์ระยะยาว ได้แก่ หุ้นกู้ หุ้นบุริมสิทธิ และหุ้นสามัญ

หุ้นกู้ หมายถึงตราสารที่แสดงการเป็นหนี้ โดยจะออกเป็นฉบับ ๆ แต่ละฉบับมีมูลค่าเท่ากัน ในใบหุ้นกู่จะมีการระบุวันที่ออก วันที่ออก อัตราดอกเบี้ย ระยะเวลาครบกำหนดไถ่ถอน มูลค่าเมื่อครบกำหนดไถ่ถอน หรือมูลค่าที่ตราไว้

ในด้านผู้ออกหุ้นกู้ การจัดหาเงินทุนระยะยาวโดยการออกหุ้นกู่มีข้อดี ข้อเสียดังนี้

ข้อดี

1. ดอกเบี้ยหุ้นกู่มีจำนวนแน่นอนตายตัว ทำให้คาดการณ์รายจ่ายได้อย่างถูกต้อง
2. ผู้ถือหุ้นสามัญยังคงสิทธิในการควบคุมการดำเนินงานของบริษัท เพราะผู้ถือหุ้นกู่ไม่มีสิทธิในการบริหารงานของบริษัท
3. ค่าใช้จ่ายในการออกหุ้นกู่จะต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการออกหุ้นสามัญ

ข้อเสีย

1. ถ้ารายได้ของบริษัทมีลักษณะขึ้นลงไม่แน่นอน การต้องชำระดอกเบี้ยเป็นประจำทำให้เกิดความเสี่ยงในการผิดนัดชำระหนี้ได้
2. สัญญาการออกหุ้นกู่มีข้อกำหนด และข้อจำกัดที่เคร่งครัดมาก ทำให้บริษัทขาดความคล่องตัวในการดำเนินงานได้
3. บริษัทต้องกันเงินไว้เพื่อการไถ่ถอน เพราะมีอายุการไถ่ถอนที่แน่นอน

หุ้นบุริมสิทธิ มีลักษณะกึ่งหนี้และกึ่งทุน เพราะผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิได้รับผลตอบแทนในรูปของเงินปันผลคงที่ทุก ๆ ปีเช่นเดียวกับหุ้นกู้ แต่ก็ได้ผูกพันที่จะให้ธุรกิจจ่ายแน่นอน ในบางปีธุรกิจไม่มีกำไรก็อาจงดการจ่ายเงินปันผลได้ จึงเหมือนกับหุ้นทุนของกิจการ อย่างไรก็ตามผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิก็จะได้รับเงินปันผลก่อนผู้ถือ

หุ้นสามัญ และถ้าต้องเลิกกิจการไป หุ้นบุริมสิทธิ์จะมีสิทธิ์ในสินทรัพย์ของธุรกิจหลังหุ้นกู้แต่ก่อนหุ้นสามัญ

ในด้านผู้ออกหุ้นบุริมสิทธิ์ การจัดหาเงินทุนระยะยาวโดยการออกหุ้นบุริมสิทธิ์ มีข้อดีข้อเสียดังนี้

ข้อดี

1. ไม่ต้องมีการะผูกพันที่จะจ่ายเงินปันผลเป็นประจำ จึงทำให้บริษัทมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากกว่าการออกหุ้นกู้

2. ไม่มีการกำหนดอายุการไถ่ถอน ทำให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงาน

3. หุ้นบุริมสิทธิ์นั้นเจ้าหนี้ทั่วไปถือเป็นส่วนหนึ่งของทุนของธุรกิจ ทำให้ฐานะทางการเงินของบริษัทมีความมั่นคง

ข้อเสีย

1. เงินปันผลหุ้นบุริมสิทธิ์ จะจ่ายจากกำไรสุทธิหลังหักภาษีเงินได้แล้ว จึงไม่ช่วยลดภาษีให้แก่บริษัท

2. ค่าใช้จ่ายในการออกหุ้นบุริมสิทธิ์จะสูงกว่าการออกหุ้นกู้

3. เงินปันผลที่จ่ายให้แก่หุ้นบุริมสิทธิ์ มีอัตราสูงกว่าดอกเบี้ยที่จ่ายให้หุ้นกู้

หุ้นสามัญ เป็นหุ้นทุนซึ่งจัดเป็นส่วนของผู้ถือหุ้นของบริษัทที่บริษัทล้มละลายจะมีสิทธิ์เรียกร้องในสินทรัพย์ของบริษัทเป็นลำดับสุดท้าย คือหลังเจ้าหนี้ หุ้นกู้ และหุ้นบุริมสิทธิ์ หุ้นสามัญจะไม่มีกำหนดการไถ่ถอน และเงินปันผลก็จะไม่มีการกำหนดอัตราไว้แน่นอนขึ้นกับผลการดำเนินงานของธุรกิจเป็นสำคัญ

ในด้านผู้ออกหุ้นสามัญ การจัดหาเงินทุนระยะยาวโดยการออกหุ้นสามัญ มีข้อดี ข้อเสีย ดังนี้

ข้อดี

1. ไม่ต้องมีการะผูกพันในการจ่ายเงินปันผล
2. ไม่มีการกำหนดอายุการไถ่ถอน
3. เป็นการเพิ่มส่วนของผู้ถือหุ้น ทำให้ความ

เชื่อถือทางเครดิตของบริษัทดีขึ้น

4. สามารถจำหน่ายหุ้นสามัญได้ง่ายกว่าหุ้นบุริมสิทธิ์และหุ้นกู้

ข้อเสีย

1. เงินปันผลหุ้นสามัญไม่ช่วยลดภาษีให้แก่บริษัท

2. ทำให้กำไรต่อหุ้นของบริษัทลดลงได้ เพราะมีจำนวนหุ้นสามัญเพิ่มขึ้น

3. ค่าใช้จ่ายในการออกหุ้นสามัญ จะสูงกว่าการออกหุ้นบุริมสิทธิ์และหุ้นกู้

การจัดสรรเงินทุนของธุรกิจ

เมื่อได้ทราบแล้วว่าธุรกิจจะจัดหาเงินทุนได้จากแหล่งใดบ้าง จึงควรทราบต่อไปว่า ธุรกิจต้องนำเงินทุนที่จัดหามานั้น มาจัดสรรลงในสินทรัพย์อย่างไรบ้าง การจัดสรรเงินทุนของธุรกิจจะแบ่งตามประเภทของสินทรัพย์ที่ธุรกิจมีอยู่ ดังนั้นจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. สินทรัพย์หมุนเวียน ได้แก่ เงินสด ลูกหนี้การค้า และสินค้าคงเหลือ

เงินสด การบริหารเงินสดจำเป็นต้องทราบฐานะเงินสดของกิจการล่วงหน้าจึงต้องทราบประมาณเงินสดที่แสดงถึง รายรับ รายจ่ายของกิจการ เพื่อทราบว่าเดือนใดจะเกิดเงินสดขาดมือ จะได้เตรียมหาแหล่งเงินกู้ระยะสั้นไว้ และเดือนใดเงินสดจะเหลือเกินความต้องการ จะได้เตรียมหาแหล่งลงทุนระยะสั้นไว้ล่วงหน้า

หลักในการบริหารเงินสด คือเร่งเงินสดรับ ชะลอเงินสดจ่ายโดยไม่ให้เสียเครดิต และมีเงินสดขั้นต่ำที่จะทำให้ค่าใช้จ่ายรวมในการถือเงินสดต่ำสุด โดยคำนวณได้ดังนี้³

$$C = \sqrt{\frac{2bT}{r}}$$

³ ยุติ ไขศรี. หน่วยที่ 5 การบริหารสินทรัพย์หมุนเวียน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการเงิน (กรุงเทพมหานคร

กำหนดให้

C = เงินสดขั้นต่ำที่จะถือ

T = จำนวนเงินสดที่ต้องการใช้จ่ายสำหรับงวด

b = ค่าใช้จ่ายในการจัดหาเงินสดต่อครั้ง

i = อัตราผลตอบแทนจากการถือหลักทรัพย์หรือ
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้

เช่น บริษัทแห่งหนึ่ง ได้ประมาณเงินสดจ่ายสำหรับ
ระยะเวลา 12 เดือนเท่ากับ 100,000 บาท บริษัทนี้
จัดหาเงินสดโดยการนำหลักทรัพย์ไปขาย อัตราผล
ตอบแทนจากการถือหลักทรัพย์เท่ากับ 12% ต่อปี
ค่าใช้จ่ายในการจัดหาเงินสดต่อครั้งเท่ากับ 25
บาท บริษัทนี้ควรถือเงินสดขั้นต่ำเท่าใดจึงทำให้
ค่าใช้จ่ายรวมในการถือเงินสดต่ำสุด

$$C = \frac{2 \times 25 \times 100,000}{.12} = 6,455 \text{ บาท}$$

ลูกหนี้การค้า การบริหารลูกหนี้การค้า จะต้องมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลูกหนี้และนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการให้เครดิต โดยจะดู 5 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. คุณสมบัติของผู้ขอเครดิต ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อตรง ความตั้งใจในการชำระหนี้ของผู้ขอเครดิต ฯลฯ

2. เงินทุนของลูกค้า โดยดูจากงบดุล

3. ความสามารถในการชำระหนี้ โดยวิเคราะห์จากรายได้และรายจ่ายในงบกำไรขาดทุน

4. หลักประกันที่ใช้ เช่น ที่ดิน อาคาร อุปกรณ์ต่าง ๆ ว่าคุ้มกับวงเงินที่ขอสินเชื่อหรือไม่

5. สภาพการณ์ต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง พฤติกรรมของผู้บริโภค ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจ

นอกจากนี้การบริหารลูกหนี้การค้า จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่มและรายได้ส่วนเพิ่ม จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการให้เครดิตซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่มได้แก่ การเพิ่มขึ้นของระยะเวลาจัดเก็บหนี้โดยเฉลี่ย ทำให้เงินลงทุนในลูกหนี้การค้าเพิ่ม หนี้สูญเพิ่ม ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บหนี้เพิ่มขึ้น และเสียส่วนลดจ่ายเพิ่ม ส่วนรายได้ส่วนเพิ่ม ได้แก่ ยอดขายที่เพิ่มขึ้นทำให้กำไรเพิ่มขึ้น การลดลงของระยะเวลาจัดเก็บหนี้โดยเฉลี่ย ทำให้เงินลงทุนในลูกหนี้การค้าลดลง หนี้สูญลดลง บริษัทจะเปลี่ยนแปลงนโยบายการให้เครดิตต่อเมื่อรายได้ส่วนเพิ่มมากกว่าค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่ม และบริษัทจะไม่เพิ่มขนาดของลูกหนี้การค้าถ้ารายได้ส่วนเพิ่มน้อยกว่าค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่ม แม้ว่าจะทำให้ยอดขายของบริษัทเพิ่มขึ้น แต่ก็จะทำให้กำไรรวมทั้งสิ้นของบริษัทลดลง

สินค้าคงเหลือ การบริหารสินค้าคงเหลือจะหมายถึง วัตถุดิบ สินค้าระหว่างผลิต และสินค้าสำเร็จรูป 4 ธุรกิจที่มีการควบคุมสินค้าคงเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ คือ จัดสินค้าคงเหลือให้มีจำนวนเพียงพอกับความต้องการที่จะใช้โดยไม่ขาดมือ ขณะเดียวกันสินค้าคงเหลือก็มีจำนวนไม่มากเกินไปจนเกินความจำเป็น ซึ่งนอกจากจะทำให้ธุรกิจนั้นมีความคล่องตัวสูงแล้วยังทำให้จำนวนเงินที่จะต้องไปลงทุนในสินค้าคงเหลือลดลงอีกด้วย อีกทั้งเป็นการบรรเทาภาระในการจัดหาเงินทุนเพื่อการนี้ รวมทั้งดอกเบี้ยที่จะต้องจ่ายย่อมลดลงเป็นเงาตามตัว ผลที่สุดกำไรของธุรกิจนั้นจะเพิ่มขึ้น

การคำนวณหาปริมาณสั่งซื้อสินค้าที่ประหยัดหรือ EOQ แสดงให้ทราบว่า ณ ปริมาณสินค้าที่ต้องการในช่วงใดช่วงหนึ่ง ควรสั่งซื้อสินค้าครั้งละเท่าใด จึงทำให้ต้นทุนรวมของสินค้าคงเหลือทั้งหมดต่ำที่สุด โดยคำนวณได้ดังนี้

$$EOQ = \sqrt{\frac{2SO}{C}}$$

กำหนดให้

- EOQ = ปริมาณการสั่งซื้อต่อครั้ง
 S = ปริมาณความต้องการสินค้าที่จะใช้
 ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง
 O = ค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อต่อครั้ง
 C = ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาต่อหน่วย
 ต่อช่วงเวลาหนึ่ง

เช่น บริษัทแห่งหนึ่งขายไม้อัดได้ปีละ 4,000 แผ่น ต้นทุน
 การสั่งซื้อไม้อัดครั้งละ 400 บาท ต้นทุนการเก็บ
 รักษา 20 บาทต่อแผ่นต่อ 1 ปี บริษัทควรสั่งซื้อไม้
 อัดครั้งละเท่าใด จึงทำให้ต้นทุนรวมของสินค้า
 คงเหลือทั้งหมดต่ำสุด

$$EOQ = \sqrt{\frac{2 \times 4,000 \times 400}{20}}$$

$$= 400 \text{ แผ่น}$$

ต้องสั่งซื้อครั้งละ 400 แผ่น ดังนั้นปีหนึ่งต้องสั่ง
 ซื้อทั้งสิ้น 10 ครั้ง

2. **สินทรัพย์ถาวร** การจัดสรรเงินทุนเพื่อลงใน
 สินทรัพย์ถาวร เรียกว่า งบลงทุนการกำหนดงบลงทุน
 เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะมีผลกระทบต่อความเจริญ
 ก้าวหน้าของธุรกิจในอนาคต เป็นสิ่งกำหนดความเสี่ยง
 ทางธุรกิจและชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือความสามารถ
 ในการทำรายได้ของธุรกิจในระยะยาว งบลงทุนจะต้อง
 มีการประมาณกระแสเงินสดในอนาคต ต้องเป็นเงินสดที่
 เกิดขึ้นหลังหักภาษี และเป็นข้อมูลที่จัดหามาในรูปของ
 ส่วนเพิ่ม เพื่อจะได้วิเคราะห์เฉพาะส่วนแตกต่างระหว่าง
 กระแสเงินสดของกิจการในขณะที่มีโครงการลงทุนกับ
 ไม่มีโครงการลงทุน ต่อจากนั้นก็ประเมินค่าโครงการ
 โดยผลของการประเมินจะมียอมรับโครงการหรือปฏิเสธ
 โครงการ วิธีประเมินค่าโครงการมี 5 วิธีคือ

1. อัตราผลตอบแทนถัวเฉลี่ย
2. ระยะเวลาคืนทุน
3. มูลค่าปัจจุบันสุทธิ
4. ดัชนีการทำกำไร
5. อัตราผลตอบแทนที่แท้จริง

ในกรณีที่มีเงินทุนไม่จำกัด การลงทุนในสินทรัพย์
 ถาวรที่มีอัตราผลตอบแทนถัวเฉลี่ยสูงกว่ามาตรฐาน
 มีระยะเวลาคืนทุนสั้นกว่าที่กำหนดไว้ มูลค่าปัจจุบันสุทธิ
 เป็นบวก ดัชนีการทำกำไรมากกว่า 1 และอัตราผล
 ตอบแทนที่แท้จริงมากกว่าอัตราผลตอบแทนที่ต้องการ
 เป็นการลงทุนที่ควรพิจารณาลงทุน แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณา
 ถึงความเสี่ยงของโครงการลงทุนแต่ละโครงการประกอบ
 ด้วย

สรุป

ผู้จัดการทางการเงินมีหน้าที่บริหารการเงินของ
 ธุรกิจ โดยจัดหาเงินทุนที่ทำให้ต้นทุนของเงินทุนต่ำสุด
 และมีความเสี่ยงทางการเงินพอสมควร จากนั้นก็นำเงิน
 ที่จัดหามาไปจัดสรรลงในสินทรัพย์ของธุรกิจ โดยให้
 เกิดดุลยภาพระหว่างสภาพคล่องกับความสามารถ
 ในการทำกำไร นอกจากนี้เมื่อครบรอบบัญชีธุรกิจ ก็จะ
 ทราบถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่ามีกำไรสุทธิ
 หรือขาดทุนสุทธิเป็นจำนวนเท่าใด จะจ่ายเงินปันผลหรือ
 ไม่ ถ้าจ่ายจะจ่ายจำนวนเท่าใด ที่เหลือจะเก็บเข้าบัญชี
 กำไรสะสมเพื่อนำไปลงทุนต่อ หรือเพื่อขยายกิจการ
 การตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายเงินปันผลก็เป็นหน้าที่ของ
 ผู้จัดการทางการเงินที่สำคัญ เพราะจะกระทบกับการ
 จัดหาและการจัดสรรเงินทุน เพราะถ้าธุรกิจตัดสินใจ
 ไม่จ่ายเงินปันผล แสดงว่าธุรกิจนำกำไรที่กักไว้ในบัญชี
 กำไรสะสมไปลงทุนต่อ ถ้าธุรกิจตัดสินใจจ่ายเงินปันผล
 แสดงว่าธุรกิจตัดสินใจจัดหาเงินทุนจากแหล่งภายนอก
 คือจากการกู้ยืม หรือการออกหุ้นเพิ่มเติม

ดังนั้น เมื่อได้บริหารการเงินของธุรกิจตามแนวทาง
 ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น ก็จะทำให้ธุรกิจมีการ
 บริหารด้านการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งฝ่ายการ
 เงินนับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของธุรกิจ จึง
 ทำให้ธุรกิจโดยรวมดีขึ้น ทั้งหมดจะส่งผลโดยตรง
 ต่อผู้ถือหุ้นของธุรกิจนั้น คือสร้างความมั่งคั่งสูงสุดให้
 แก่ผู้ถือหุ้น อันนับเป็นวัตถุประสงค์ที่ธุรกิจทั้งหลาย
 พยายามจะทำให้เกิดขึ้นในท้ายที่สุดนั่นเอง.

บรรณานุกรม

การเงินธุรกิจและการภาษีอากร กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528.

การบริหารการเงิน กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530

ชนะใจ เดชวิทยาพร และคณะ. การเงินธุรกิจ กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2530.

เบญจวรรณ รักษ์สุธี. การเงินธุรกิจ กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

พรณราย แสงวิเชียร และกัลยาณี พริยะพันธุ์. การเงินบริษัท กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2530.

เพชร ชุมทรัพย์. หลักการบริหารการเงิน กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

สมพงษ์ วนาภา. การเงินธุรกิจ กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2527.

“แหล่งเงินทุนในประเทศไทย” หน่วยพัฒนาระบบการเงิน ฝ่ายวิชาการธนาคารแห่งประเทศไทย.

อรุณี นรินทร์กุล ณ อยุธยา และกุสุมา เวชชบุล. การเงินธุรกิจ กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.

Van Horne, James C. *Financial Management and Policy* Sixth Edition, Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc, 1983.

Weston, J. Fred and Brigham, Eugene F. *Managerial Finance* Seventh Edition, Hinsdale, Illinois : The Dryden Press, 1981.

"บทความส่งประกวด"

บทบาทผู้บริหาร

: การสร้างบรรยากาศในการทำงาน

บทนำ

ไพโรจน์ โตเทศ

1. ความเป็นมาของสารนิพนธ์

ส

ารนิพนธ์เรื่อง บทบาทผู้บริหาร: การสร้างบรรยากาศในการทำงาน เป็นบทสารนิพนธ์ที่จัดทำขึ้นภายใต้การฝึกอบรม หลักสูตรนักบริหาร จัดโดยกองฝึกอบรม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร ที่มุ่งให้นักบริหารการศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจในกลวิธีการบริหารงานในรูปแบบต่างๆ ซึ่งการพิจารณาความรู้ ความสามารถของผู้เข้ารับการอบรมนั้น จะต้องผ่านการรับรองด้วยการทำสารนิพนธ์ขึ้นมาฉบับหนึ่ง โดยผู้เขียนจะต้องนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการฝึกอบรมนำมาประยุกต์ใช้กับแนวความคิดที่สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งจะพิจารณาแนวคิดได้จากบทสารนิพนธ์ อย่างไรก็ตาม การจัดทำ

บทสารนิพนธ์ครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของฝ่ายฝึกอบรมที่กำหนดไว้ว่า

1. สามารถศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการบริหาร การศึกษา และจัดการศึกษาของไทยที่ตนเองมีความ สนใจมากที่สุด

2. ให้มีทักษะและความชำนาญในการเขียน รายงานอย่างมีระบบ และเป็นขั้นตอนตามมาตรฐานสากล

3. มีความรู้ความชำนาญในการเขียนรายงาน การบันทึกข้อมูลและผลการปฏิบัติงานประจำวัน

4. มีความรู้ความชำนาญในการเสนอผลต่อ คณะวิทยากรผู้บริหาร และเพื่อนเข้ารับการฝึกอบรม

5. เรียนรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีการวิจัย

6. นำสารสำคัญของสารนิพนธ์ไปประยุกต์ ใช้ในการปฏิบัติงาน¹

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงได้พิจารณา ศึกษาวิเคราะห์ในปัญหาการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร โดยเน้นปัญหาด้านการบริหารบุคลากรที่มีผลกระทบต่อบรรยากาศการศึกษาในระดับหนึ่ง

2. ปัญหาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารการศึกษา นับได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง เพราะการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่จะกำหนดอนาคตของความเป็นไปของชาติบ้านเมือง นักการเมือง ชาวฝรั่งเศส² เคยกล่าวไว้ว่า ความผิดพลาดอันเกิดจากสตรีนั้น สามารถจะแก้ไขให้ได้ดีภายใน 4-5 วัน ความผิดพลาดอันเกิดจากนักการเมืองนั้นสามารถแก้ไขให้ได้ดีภายใน 4-5 ปี แต่ความผิดพลาดอันเกิดจากการจัดการศึกษานั้นจะต้องแก้ไขกันหลายสิบปีนับแต่ 50-100 ปีทีเดียว ดังนั้นแนวทางในการจัดการศึกษารัฐจึงเข้ามามีบทบาทอย่างมาก แต่การบรรลุถึงจุดประสงค์ของการจัดการศึกษานั้น ดูเหมือนจะอยู่กับระบบของการบริหารโรงเรียนซึ่งเป็นฝ่ายนำนโยบายมาปฏิบัติ

ปัญหาที่พบอยู่เสมอในการจัดการบริหารก็คือ ผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชามีความสัมพันธ์ในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดที่เป็นอัตวิสัยของผู้บริหารจะมีผลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาค่อนข้างสูง เมื่อฝ่ายปฏิบัติการอื่นได้แก่ครูผู้สอนเกิดอคติต่อวิธีการบริหารหรือเกิดแนวคิดโต้แย้งแนวทางการทำงานของฝ่ายบริหาร ผลกระทบจะตกอยู่กับระบบงาน โดยเฉพาะความก้าวหน้าของหน่วยงานจะถดถอยลง อันนำไปสู่ความหายนะของการจัดการศึกษาในระดับหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ปัญหาส่วนหนึ่งอาจแก้ไขได้โดยการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานโดยผู้บริหารจะต้องกำหนดหลักและวิธีการที่เป็นไปได้จริง ปัญหาในเรื่องของบรรยากาศในการทำงานที่พบเห็นอยู่เสมอก็คือ

1. ผู้บริหารเคร่งวินัยและระเบียบมากเกินไป

2. ผู้บริหารขาดเมตตาธรรมและความยุติธรรม

3. ผู้ใต้บังคับบัญชาขาดขวัญและกำลังใจ

4. ผู้ใต้บังคับบัญชาขาดการเสนอแนะจากฝ่ายบริหาร

ฯลฯ

3. ความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวเคราะห์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้ จะมีคุณค่าอย่างสูงสำหรับนักบริหารการศึกษาโดยทั่วไป หรือแม้แต่ผู้บริหารในระดับอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากฝ่ายการศึกษา เพราะแนวการศึกษาของสารนิพนธ์ ฉบับนี้เป็นการศึกษาวเคราะห์ระบบงานที่สัมพันธ์อยู่กับการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเร่งเร้าให้ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดสำนึกร่วมกันในการทำงาน โดยมีผู้บริหารเป็นตัวแปรที่สำคัญในการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่แผ่เร้นอยู่ภายใต้การยอมรับของผู้

1. กองฝึกอบรม, โครงการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน, (เอกสารโรเนียวจัดทำโดยกองฝึกอบรม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, 2529), หน้า 53

2. หมายถึงประธานาธิบดีเดอโกล

ปฏิบัติการ ผู้วิเคราะห์เชื่อว่า หากนักบริหารมีความเข้าใจในกลวิธีที่ถูกต้อง จะทำให้บรรยากาศในการทำงานดีขึ้น ทั้งนี้ผลที่ได้รับจะสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของหน่วยงานโดยส่วนรวม ตลอดทั้งส่งผลถึงบุคคลต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จในการทำงาน
2. ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีความสุขกับการทำงาน
3. นักเรียนจะได้รับการพัฒนาในทุกด้านด้วยความรัก

4. สถาบันจะประสบความสำเร็จโดยตรงเป็นที่ชื่นชอบของชุมชน

วัตถุประสงค์ของสารนิพนธ์

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บุคลิกภาพของผู้บริหารโดยทั่วไป ที่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารการศึกษาโดยพิจารณาเน้นถึงบรรยากาศในการทำงานว่ามีความสำคัญ ไม่น้อยไปกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ

3. เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา

4. เพื่อเป็นการขจัดปัญหาทางด้านการบริหารอันเนื่องมาจากปัจจัยเกี่ยวกับบรรยากาศในการทำงาน ซึ่งถ้าหากผู้บริหารสามารถขจัดปัญหานี้ได้ จะทำให้ปัญหาในด้านอื่น ๆ ลดน้อยลง

5. เพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดทั้งเป็นการสร้างคุณค่าของผลงานร่วมกันในสถาบันนั้น ๆ

วิธีการศึกษาวิเคราะห์และวิจัย

เนื่องจากการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ มีขอบเขตจำกัดทางด้านเวลา จึงทำให้วิธีการศึกษาไม่อาจกล่าวได้ว่าถูกต้องนัก แต่ผู้ศึกษาก็พยายามสร้างสรรค์งานฉบับนี้โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการ

1.1 เตรียมหัวข้อเรื่องโดยการพิจารณาถึงหัว

ข้อที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นโดยการปรึกษาคณะวิทยากรผู้ให้ความรู้ตลอดทั้งผู้มีประสบการณ์ในด้านนี้มาโดยตรง

1.2 ร่างเค้าโครงเรื่อง อันเป็นส่วนที่ผู้ศึกษามีความลำบากใจ ไม่น้อยที่จะต้องนำเสนอเค้าโครงต่อคณะวิทยากรเพื่อแจกแจงรายละเอียดของสารนิพนธ์ที่สามารถกระทำได้

1.3 กำหนดแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้า

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากระยะเวลาในการทำงานมีน้อย ผู้ศึกษาจึงไม่อาจสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการสำรวจแนวความคิดของผู้บริหารได้ แต่ก็ได้ดำเนินการโดยวิธีต่อไปนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ทั่วไปโดยตรงแล้วบันทึก

2.2 เก็บรวบรวมเอกสารข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพิ่มเติม

3. แหล่งข้อมูลและการเก็บรวมข้อมูล

3.1 สัมภาษณ์บุคคล

3.2 รวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดต่าง ๆ ดังนี้

- ห้องสมุดโรงเรียนวัดพระยาทำ
- ห้องสมุดโรงเรียนวัดดาวคนอง
- ห้องสมุดโรงเรียนวัดนิมมานรดี
- ห้องสมุดโรงเรียนวัดขุนจันทร์
- ห้องสมุดกลางสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

มหานคร

- หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร (วังท่าพระ)

- ห้องหนังสือส่วนตัวของนายไพโรจน์ ไตเทศ
 ฯลฯ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์สภาพบรรยากาศทั่วไปในองค์การหรือสถาบันการศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการ

ทำงานของครูและผู้บริหารการศึกษา

4.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ลักษณะการสร้างบรรยากาศในสถานการศึกษาโดยคำนึงถึงความน่าจะเป็นไปของการบริหารงานที่ดีเพื่อการสร้างประสิทธิภาพของงานให้เกิดขึ้นในสถาบัน

4.3 พยายามแจกแจงข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการบริหารพื้นฐานที่อาจนำไปสู่พื้นฐานของการทำงานในสถาบันที่อำนวยความสะดวกการบรรลุถึงเป้าประสงค์ของโครงการทางการศึกษา

4.4 จัดนำผลการศึกษาค้นคว้าและการวิเคราะห์ทำเป็นรายงานตามรูปเล่มเพื่อเสนอต่อคณะวิทยากรและสาธารณชนต่อไป

ผลการศึกษาวิเคราะห์

1. ความหมายของคำว่า "การบริหารการศึกษา"

มีผู้กล่าวว่า "การจัดการศึกษาของชาติจะบรรลุจุดหมายได้ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ หลายอย่าง เช่น นโยบายของรัฐเกี่ยวกับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจของชาติ ปรัชญาการศึกษา หลักสูตรที่ใช้และครู เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้รัฐจะมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาอย่างจริงจังมีกำลังเงินมากพอ มีปรัชญาการศึกษาที่เหมาะสมและแก้ไขหลักสูตรให้ดีเลิศเพียงใดก็ตาม ถ้าครูผู้สอนไม่มีสมรรถภาพก็อาจเป็นผลให้การจัดการศึกษาล้มเหลวลงได้"

ดังนั้นผลการเรียนการสอนจะดีมากน้อยเพียงไรหาใช่อยู่ที่ปรัชญาการศึกษา หลักสูตรหรือวิธีการสอนของครูไม่ แต่ขึ้นอยู่กับตัวครูเองเป็นประการสำคัญ¹ และครูต่าง ๆ นั้นจะมีสมรรถภาพที่ดีเลิศเหมาะสมกับความต้องการของสังคม ปัจจัยประการหนึ่งที่เอื้ออำนวยต่อพฤติกรรมของครูก็คือ ผู้บริหารการศึกษา ที่จะผลักดันให้ครูผู้สอนมีสมรรถภาพเพียงพอ ผู้บริหารการศึกษาที่ไม่สามารถจัดปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวลงได้ก็ไม่อาจประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เพราะผู้บริหารการศึกษา (Educational Administration) คือ ผู้ดำเนินการต่าง ๆ ของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่และเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างเอกัตบุคคล เพื่อให้เขาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

การบริหารการศึกษามีความใกล้เคียงกับการบริหารงานโรงเรียน (School Administration) อันเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามหน้าที่ ความรับผิดชอบของโรงเรียน อันได้แก่การให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมให้บรรลุสู่จุดหมายตามที่สังคมกำหนดไว้²

อย่างไรก็ตามในฐานะที่เป็นผู้บริหาร บางครั้งก็ไม่อาจบริหารงานให้สำเร็จตามที่ตนคาดหวังไว้ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากตัวแปรหลาย ๆ ประการที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้บริหาร ดังที่ อติธรองผู้อำนวยการสำนักการศึกษาได้กล่าวไว้ว่า

“...การบริหารงานนั้น ผู้บริหารมีข้อจำกัดอยู่

เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารราชการ ข้อจำกัดจะมีมากกว่าการบริหารงานเอกชน กล่าวคือ ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงนโยบายของหน่วยเหนือ กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ ระเบียบแบบแผนของทางราชการและประชาชน การปฏิบัติราชการนั้นผู้บริหารโดยเฉพาะในระดับโรงเรียน ครูใหญ่กำหนดอะไรเอง ไม่ได้มากนัก เพราะมันจำกัดไปด้วยสิ่งต่าง ๆ....”³

แต่ในฐานะที่เป็นนักบริหารการศึกษา จึงจำเป็นอยู่เองที่เราจะต้องสร้างสรรค์งานในหน้าที่ของเราให้บรรลุสู่จุดหมายนั้นคือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อความสำเร็จของรัฐและสมาชิกของสังคม ผู้บริหารการศึกษาจะต้องสร้างความเข้าใจในงานและหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะด้านการศึกษา มีปัญหากล่าวขานกันอยู่เสมอว่า ผู้บริหารไม่ทำหน้าที่การบริหารแต่มาเป็นผู้ปฏิบัติเสียเอง และผู้บริหารการศึกษาบางท่านก็ไม่รู้ว่าการศึกษานั้นคืออะไร กล่าวโดยง่ายก็คืออะไรที่เป็นนโยบายเบื้องต้นลั้งมากก็ลงมือทำ ตอบสนองอย่างรีบด่วน แต่ถ้าหากไม่มีคำสั่งหรือการสั่งการใด ๆ เกิดขึ้นสภาพการบริหารก็เป็นไปแบบเรื่อย ๆ ไม่ตื่นเต้นนัก ดังนั้นผู้บริหารการศึกษาจึงควรรับรู้ในความหมายของคำต่อไปนี้คือ

การบริหาร - เราเชื่อว่าผู้บริหารหลายหน่วยงานยังมีความเข้าใจในเรื่องของการบริหารที่ไม่ตรงประเด็นนัก เพราะคำว่า การบริหาร ค่อนข้างจะเป็นปรัชญามากกว่าเป็นวิทยาศาสตร์โดยตรงนั้นก็หมายความว่า

1. กรมการฝึกหัดครู, หลักการบริหารโรงเรียนด้านวิชาการ, (พระนคร: โรงพิมพ์บรรหาร, 2515), หน้า 106

2. สมบูรณ์ บรรณาภพ, หลักเบื้องต้นของการบริหารโรงเรียน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2521), หน้า 8 - 9 และ ดร.นิพนธ์ กินาวงศ์, หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและกรณีศึกษา, น.

3. สมจิต สุคนธสวัสดิ์, “ผู้นำแบบประชาธิปไตย”, การอบรมนักบริหารการศึกษา กทม. รุน 3, 2525, หน้า 6

เราสามารถตีความหมายของคำว่า บริหาร ได้หลาย ๆ ประการ แต่อย่างไรก็ตามในทัศนะของนักวิชาการได้กำหนดความหมายไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ Harold Koontz ให้ความหมายไว้ว่า “...การบริหารคือ การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของเป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานนั้น...”

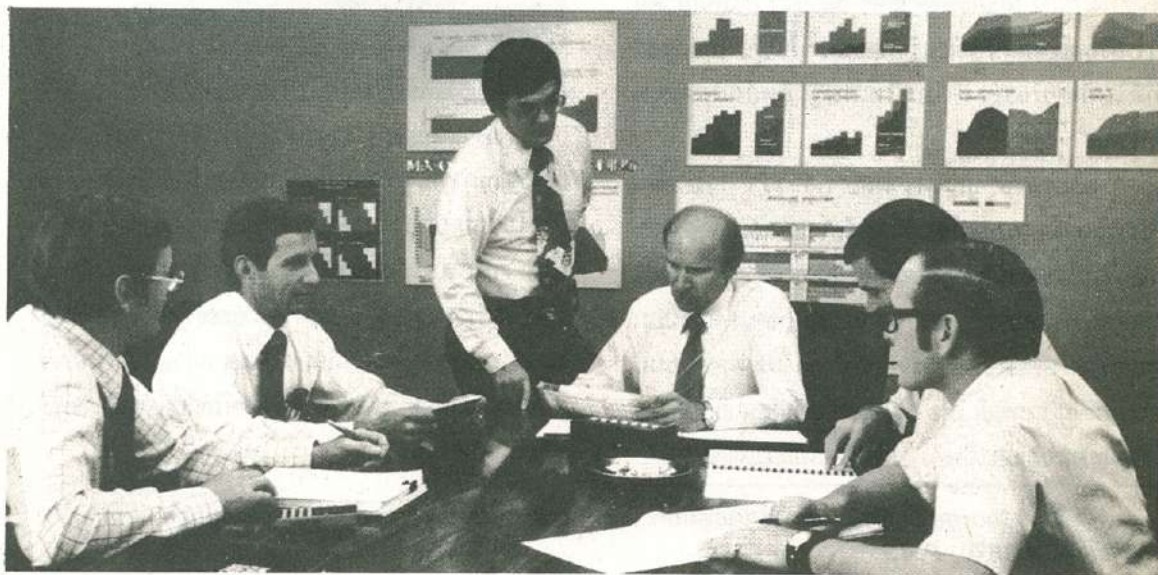
ศาสตราจารย์ Peter F. Drucker ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารคือศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

ศาสตราจารย์สมพงษ์ เกษมสิน กล่าวว่า การบริหารคือ การใช้ศิลปะและศาสตร์นำเอาทรัพยากรบริหาร (Administrative resources) มาประกอบตามกระ

บวนการการบริหาร (Process of administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ¹

อนพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ กล่าวว่า การบริหารหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการอย่างประสานสัมพันธ์และมีระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่บุคคลดังกล่าวได้ร่วมกันกำหนด มีความเห็นและรับรู้เข้าใจวัตถุประสงค์นั้นตรงกัน²

ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุป ได้ว่า การบริหารก็คือกลวิธีที่มีแบบแผนเพื่อดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายทั้งนี้การบริหารนั้น ๆ จะต้องได้รับการตอบสนองจากผู้ร่วมดำเนินการด้วยจึงจะกล่าวได้ว่าเป็นแนวการบริหารที่ถูกต้อง

1. โปรดศึกษารายละเอียดใน ศจ.สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ 7, 2522), หน้า 6 และ ดร.นิพนธ์ กีนาวงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 2

2. นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, ธรรมรส โชติบุญขร, บนเส้นทางสู่การบริหารการศึกษา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอราวัณการพิมพ์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 156 และโปรดศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมใน Herbert A. Simon, Donald W. Smithburg and Victor A. Thomson, Public Administration (New York : Alfred A. Knopf, 1966), P.3

การศึกษา - การศึกษาเป็นคำศัพท์อีกคำหนึ่งที่เป็นคำทางด้านปรัชญามากกว่าที่จะยึดถืออย่างตรงไปตรงมาได้ ดังนั้น จึงมีผู้โต้เถียงกันอยู่เสมอในเรื่องความหมายที่แท้จริงของคำคำนี้ แต่ในฐานะที่ผู้บริหารมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคำนี้จึงต้องพิจารณาวิเคราะห์จากนักวิชาการในสาขาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

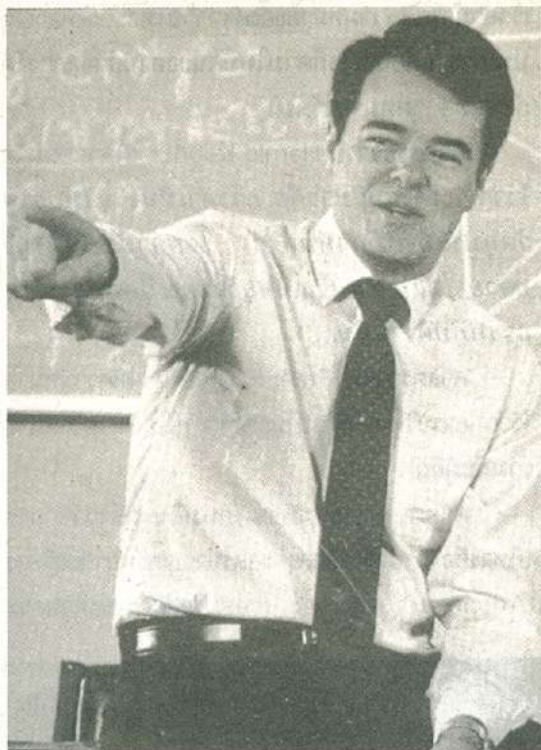
Splinder นักมนุษยวิทยาได้กล่าวไว้ว่า การศึกษา คือ กระบวนการอย่างหนึ่งในการถ่ายทอดวัฒนธรรม¹

Morris นักปรัชญากล่าวว่า การศึกษา คือ การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองในมนุษย์ทุก ๆ ด้าน²

Apter นักรัฐศาสตร์ กล่าวว่า การศึกษา คือ กระบวนการกระตุ้นความสนใจของบุคคลให้ทำตนให้ทันสมัย และส่งเสริมให้บุคคลแสดงบทบาทต่าง ๆ ในการสร้างสังคมให้ทันสมัย³

Shutz นักเศรษฐศาสตร์ กล่าวว่า การศึกษา คือ การลงทุนของมนุษย์เพื่อสร้างบุคคลให้เป็นผู้บริหารสินค้าที่ดีในปัจจุบันและเตรียมให้เป็นผู้ผลิตสินค้าที่ดีในอนาคต⁴

อ.นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ กล่าวว่า การศึกษา คือ กระบวนการทางสังคมที่จะเลือกสรรและควบคุมสิ่งแวดล้อมและดำเนินการเพื่อพัฒนาคนทางด้านต่าง ๆ เช่น บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม คุณธรรม ตลอดจนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้บุคคลนั้นเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่ตนอยู่และเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม⁵

กล่าวโดยสรุป เราจะพบว่าการศึกษา คือ เครื่องมือของรัฐในการหล่อหลอมโลกทัศน์ของสมาชิกในสังคมให้ เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่รัฐต้องการ โดยข้อเท็จจริง นั้นการศึกษาไม่เคยเป็นอิสระจากพันธะทางสังคมเลย ไซ้ตรวนแห่งสังคมและนโยบายของรัฐเป็นตัวกำหนด ขอบข่ายของการศึกษาเกือบทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การศึกษา ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความงามให้กับบุคคลในระดับหนึ่งที่พึงปรารถนา

1. George D. Splinder, Education and culture (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1964), P.43

2. Van Cleve Morris, Philosophy and the American School (Boston : Houghton Mifflin, 1961), p.4

3. David D. Apter, The Politics of Modernization (Chicago : The University of Chicago press, 1966), p.45

4. Theodore W. Shutz, The Economic Value of Education (New York : Columbia University Press, 1963), pp.38 - 46

5. โปรดศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมใน นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ และ ธรรมรส โชติบุญธร, เรื่องเดิม, หน้า 156

2. ทำไมต้องสร้างบรรยากาศในการทำงาน

เป็นที่รู้และเข้าใจกันโดยทั่วไปว่า บรรยากาศในการทำงานนั้นจัดได้ว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญสูงสุดประการหนึ่ง ทั้งนี้เพราะผู้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ต้องการสภาพแวดล้อมที่ดีและถูกสุขลักษณะของการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูในฐานะผู้มีบทบาทในการพัฒนา กำลังคนให้คนมีคุณภาพโดยให้การศึกษาแก่เยาวชน เพื่อเปลี่ยนทัศนคติ (Attitude Change) เปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior Change) เปลี่ยนวิถีชีวิต (Life Cycle Change) อันเป็นการเปลี่ยนแปลงบุคคลเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมในโอกาสต่อไป ดังนั้นครูจึงต้องมีอารมณ์ที่มั่นคง มีสุขภาพจิตดี ความสุขความสบายใจของครูจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการสร้างบรรยากาศต่อการเรียนการสอน ถ้าครูมีแต่ความหงุดหงิด ฉุนเฉียว เคร่งเครียด จะเป็นการสร้างบรรยากาศแห่งความหวาดกลัวให้กับเด็ก มากกว่าบรรยากาศใฝ่รู้ใฝ่เรียน¹

ในฐานะที่ครูก็เป็นเพียงปวงชนคนหนึ่ง ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อยู่เสมอ โดยเฉพาะในช่วงการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน เราต้องยอมรับว่าภาระหน้าที่ของครูโดยปกตินั้นก็หนักเอากการอยู่มาก ถ้ายังมาเจอเจอกับการบริหารงานที่ไม่เอาไหนของฝ่ายบริหารก็จะทำให้เกิดความเครียดขึ้นมาได้ และนำไปสู่การต่อต้านการทำงานตามนโยบาย จากการสำรวจแนวปฏิบัติงานของครูโดยทั่วไปจะพบบุคคลในลักษณะดังต่อไปนี้

- ลาภหรือลาป่วยหรือปฏิบัติงานต่าง ๆ อันส่อไปในทางหลีกเลี่ยงราชการเป็นนิจสิน
- เกียจคร้านและละเลยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่ครองอยู่ไม่เกิดผลงาน

- บกพร่องหน้าที่จนเป็นผลเสียต่อราชการ
- มารยาทและความประพฤติเสียจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นเดือดร้อนเสียงานในหน้าที่
- ปฏิบัติงานส่วนตัวในเวลาราชการเป็นประจำ
- ขาดหนี้ราชการอยู่เสมอ²

ข้าราชการครูที่ปฏิบัติตามแนวทางอันมิชอบดังกล่าวมานั้น เป็นเพราะบรรยากาศในการทำงานมีส่วนสนับสนุนพฤติกรรมให้เกิดการกระทำได้กล่าวจนเป็นที่กล่าวขานในหมู่ฝ่ายบริหารว่า ข้าราชการดังกล่าวเป็นพวกที่หมดสมรรถภาพในการทำงานเพราะลาป่วยเป็นนิจ ลาภเป็นประจำ การงานชอบเลี้ยง ส่งเสียงชวนคุย งานชุกอยู่เสมอ พอเพลอชอบหลับ มักกลับก่อนเวลา มาสายตลอดปี งานมีทำไม่เสร็จ บำเหน็จก็จะเอา หน้าเจ้าเมื่อไม่ได้ แกรมด้านายทั้งเข้าสายป่วยยืนว่านายไม่ยุติธรรม

ข้อเท็จจริงนั้นอาจเป็นไปได้ที่ข้าราชการผู้นั้นมีพฤติกรรมที่ชั่วร้าย แต่ข้อสมมุติฐานของฝ่ายบริหารนั้นควรหยิบยกปัญหาขึ้นพิจารณาว่า ทำไมเขาเหล่านั้นจึงมีพฤติกรรมเช่นนั้น ความซ่อนเร้นประการหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นก็คือ บำเหน็จก็จะเอา หน้าเจ้าเมื่อไม่ได้ ซึ่งจุดตรงนี้เป็นข้อที่น่าพิจารณาด้วยที่ข้าราชการดังกล่าวนี้มีจุดร่วมปกติคือความปรารถนาในความดีความชอบ ไม่ได้ก็เลยด้านายว่า ไม่ยุติธรรม เราเชื่อว่าข้าราชการที่มีพฤติกรรมดังกล่าวไม่ใช่เป็นผู้ที่เอาแต่ได้ แต่มีจุดหนึ่งที่ไม่สามารถผลักดันให้เขาได้แสดงออกเสียมากกว่า และจุดดังกล่าวก็คือ การสร้างบรรยากาศที่ดีที่จะชักจูงหรือทำให้เกิดแรงจูงใจให้บุคคลผู้นั้นได้ปฏิบัติงานร่วมกับคนอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ หลายครั้งที่ผู้วิจัยพบเสมอก็คือการบ่นและสนทนาที่ผู้ได้บังคับบัญชา มักกล่าว

1. สิริมา ศิริสัมพันธ์, “ครูกับสุขภาพจิต”, วารสารรายปักษ์ครูไทย, ฉบับที่ 7 วันที่ 1 - 15 ตุลาคม 2525, หน้า 19 - 21

2. ดุสิต เทพไพฑูรย์, “จะอย่างไรดีกับกำลังพลเสื่อม”, วารสารข้าราชการ, ปีที่ 27 ฉบับที่ 8 (สิงหาคม 2525), หน้า 16 - 19

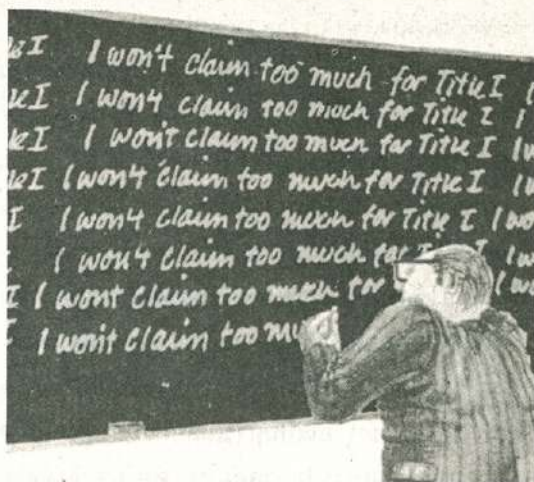
เสมอว่า “...คำของคน อยู่ที่(เป็น)คนของใคร...” ซึ่งจุดเล็กน้อยอย่างนี้ก็ทำให้บรรยากาศการทำงานขาดความเป็นเอกภาพขึ้น

โดยปกติแล้วโรงเรียนต่าง ๆ มักจะพยายามสร้างบรรยากาศในการทำงานให้เกิดขึ้น เพื่อครูจะได้มีสุขภาพจิตที่ดีต่อการเรียนการสอน อันเป็นการเสริมกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานเต็มความสามารถ ดังที่ ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา ได้กล่าวไว้ว่า¹

การเปลี่ยนแปลงระดับแรงจูงใจอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูอาจารย์และอาจนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่โรงเรียนต้องการได้ โรงเรียนประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 กลุ่ม คือ นักเรียน ครู และผู้บริหาร แต่ละกลุ่มต้องการแรงจูงใจที่แตกต่างกัน คือ

1. นักเรียน ต้องการบรรยากาศของการแข่งขันกัน การคบเพื่อนที่ถูกใจ

2. ครู ภารกิจเบื้องต้นของครูคล้ายกับนักเรียนคือการอยู่รอดในระบบโรงเรียน การที่ครูจะอยู่รอดได้นี้ครูต้องพยายามอยู่ร่วมกับบุคคล 4 กลุ่ม คือ นักเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน เพื่อนครูและผู้ปกครองนักเรียนตามลำดับ แต่ละกลุ่มจะมีแรงจูงใจอันมีผลกระทบต่อครูต่าง ๆ กัน โดยเฉพาะทางด้านผู้บริหารจะเป็นแรงจูงใจประเภทลบ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ต้องการให้ครูสร้างปัญหาใด ๆ อันจะทำให้การบริหารโรงเรียนผิดปกติหรือผิดกฎหมายผิดระเบียบของโรงเรียน นั่นคือ ถ้าครูทำผิดกฎหรือระเบียบหรือควบคุมห้องเรียนไม่ได้อาจจะมีความผิด ถ้าหากคุณขึ้นเรียนได้ดีและไม่ทำผิดกฎของโรงเรียนเลย ก็มิได้หมายความว่า จะให้ควมดีความชอบเป็นพิเศษ ผู้บริหารมักจะให้ความสำคัญของการรักษากฎและระเบียบเป็นอันดับแรก และส่งเสริมการเรียนการสอนเป็นอันดับที่สอง การรักษาระเบียบเป็นสิ่งที่เห็นได้ง่ายเพราะระเบียบมีตัวหนังสือกำหนดไว้ แต่การเรียนการสอนนั้นยากที่จะ

จัดได้ว่าครูคนนี้สอนดีทำให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้นกว่าครูคนก่อน ดังนั้นแรงจูงใจจากผู้บริหารมักจะมีผลทางลบต่อครูมากกว่าทางบวก

3. ผู้บริหาร ความสนใจอันดับแรกของผู้บริหารโรงเรียนก็คือ การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างราบรื่น ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงพยายามรักษาความราบรื่นของงานและการอยู่ร่วมกันของคณะครูเป็นอันดับแรก ส่วนความดีเด่นทางวิชาการเป็นเรื่องรองลงมา การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในโรงเรียนจึงเป็นไปอย่างเชื่องช้า ถ้าครูคนใดกระทำอะไรสักอย่างหนึ่งที่กระทบต่อความราบรื่นของระบบงาน ครูผู้นั้นจะได้รับแรงจูงใจทางลบขึ้นทันที ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารต้องการแรงจูงใจจากเบื้องบนหรือส่วนเหนือ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จึงมาจากปัจจัยภายนอกมากกว่ามาจากโรงเรียนเป็นการภายใน ผู้บริหารในโรงเรียนรัฐบาลโดยส่วนใหญ่ไม่มุ่งผลิตสินค้า(นักเรียน)เหมือนโรงเรียนเอกชน เพราะมุ่งเสนอผลงานเพื่อความอยู่รอดระดับหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเป็นความจริงที่เราปฏิเสธไม่ได้ เพราะแม้ว่าผลการเรียนของนักเรียนจะตกต่ำลงเพียงใด ผู้บริหารก็ยังคงอยู่ได้ในระบบราชการ

1. โปรดศึกษารายละเอียดใน ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา, “แรงจูงใจในโรงเรียน”, สารพัฒนาหลักสูตร, อันดับที่ 18 (มีนาคม 2526), หน้า 65 - 67

จากแนวโลกทัศน์ที่แตกต่างกันของฝ่ายบริหารกับฝ่ายปฏิบัติการอันได้แก่ครูผู้สอน จึงเป็นสิ่งที่เราพอจะมองเห็นได้ว่า แนวทางของครูดูเหมือนจะตรงข้ามกับฝ่ายบริหาร เมื่อเป็นเช่นนี้การสร้างบรรยากาศที่สอดคล้องต้องกันของฝ่ายบริหารจึงมีความจำเป็นต่อครูผู้สอนและผู้บริหารการศึกษาก็ควรเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของการทำงานของตน โดยการละเลียบ้างเกี่ยวกับการรอคำสั่งการจากเบื้องบนเพียงประการเดียว และพยายามกดดันผู้ใต้บังคับบัญชาของตนให้อยู่แต่ในกรอบของระเบียบมากเกินไปดังที่มีผู้กล่าวว่า “...ข้าราชการไทยเฉื่อยชาเพราะกฎระเบียบมากเกินไป รวมทั้งไม่ได้รับความยุติธรรมจากเจ้านาย และตำแหน่งต้น...”¹ ซึ่งก็อาจจะเป็นความจริง เพราะระบบราชการมีส่วนสำคัญต่อการสกัดกั้นความคิดริเริ่มของข้าราชการอยู่เสมอด้วยที่ต้องดำรงอยู่แต่ในกรอบที่มีกฎระเบียบเป็นหลักยึดที่มั่นคง ในส่วนเรื่องตำแหน่งหรือเงินเดือนต้นนั้น สำหรับข้าราชการครูดูเหมือนจะได้เปรียบกว่าข้าราชการประเภทอื่น ทั้งนี้เพราะ “...การบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูมีลักษณะพิเศษที่หลักการส่วนใหญ่แตกต่างไปจากการบริหารงานบุคคลอื่น ๆ...ตำแหน่งข้าราชการครูนับได้ว่าเป็นวิชาชีพที่กำหนดโดยยึดถือคุณวุฒิและประสบการณ์แต่ละตำแหน่งรับเงินเดือน ได้หลายระดับตามหลักการตำแหน่งที่เรียกว่า “Qualification Classification System”²

3. ผลประโยชน์อันเกิดจากการสร้างบรรยากาศในการทำงาน

เป็นความแน่นอนว่า การสร้างบรรยากาศในการทำงานนั้นจะส่งเสริมให้การบริหารงานโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้โดยธรรมชาติของบุคคลและธรรมชาติ

ของงานมีลักษณะที่น้ำจะเอื้ออำนวยต่อกัน โดยปกติคนเราโดยธรรมชาติต้องการอิสระเสรีภาพ และทำงานด้วยการยอมรับจากบุคคลที่เหนือกว่าหรือบุคคลที่แวดล้อมอยู่ ความปรารถนาในการยอมรับเป็นลักษณะหนึ่งของบุคคลตามทฤษฎีว่าด้วยความต้องการของมนุษย์ ซึ่งหลักสูงสุดก็คือความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ต่ำสุดก็คือต้องการความรัก ในขณะที่ธรรมชาติของงานมักมีระเบียบเป็นพื้นฐานของการบรรลุผล มีเกณฑ์ในการวัดระดับความสามารถในการทำงาน อย่างไรก็ตามเมื่อเราทราบธรรมชาติของงานและของคนก็จะมีผลต่อการสร้างคนสร้างงานให้มีคุณภาพภายใต้ความสัมพันธ์กัน การสร้างบรรยากาศในการทำงานของผู้บริหารจะส่งผลดังต่อไปนี้

3.1 ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุขกับการปฏิบัติงาน เรายอมรับกันว่าบุคคลจะทำงานได้ดีนั้นต้องมีทัศนคติที่ดีต่องานนั้น ๆ อันประกอบด้วย

- ความพอใจ
- ความเพียร
- ความเอาใจใส่
- ความหมั่นไตร่ตรอง

ถ้าหากผู้ทำงานเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่องาน โดยมีตัวแปรที่สำคัญคือผู้บริหาร งานนั้น ๆ จะก้าวหน้าไปไม่ได้ เพราะโดยสภาวะการณ์ในการทำงานระบบราชการนั้นผู้ทำงานมีความรู้สึกพื้นฐานอยู่แล้วว่า เป็นงานของรัฐ ไม่ใช่งานของตน ผลงานที่ตนทำลงไปจะตกอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ ดังนั้นการต่อต้านงานเพราะผู้บริหารจึงมีอยู่เสมอ แต่ถ้าผู้บริหารสามารถชักจูงและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อแนวความคิดของผู้ปฏิบัติงานแล้ว เราก็เชื่อได้ว่าทัศนคติในการทำงานจะดีขึ้นและ

1. ซี 12, “ข้าราชการไทยเฉื่อยชาจริงหรือไม่”, กรมประชาสัมพันธ์ (การอภิปรายเนื่องในวันข้าราชการพลเรือน วันที่ 1 เมษายน 2529 ห้องประชุมกรมประชาสัมพันธ์ เวลา 14.00 น.)

2. ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์, “ข้าราชการครู”, วารสารข้าราชการ, ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2519), หน้า 12 - 25

ผู้ทำงานก็จะมีความสุขกับการทำงานทำให้งานก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีสุขภาพจิตที่ดีในขณะที่ปฏิบัติงาน คงทราบกันดีว่าในปัจจุบันนี้สุขภาพจิตของคนเราค่อนข้างแย่ด้วยมีปัจจัยหลายประการคอยบีบคั้น แต่ปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้สุขภาพจิตเสียก็คือการไม่มั่นคงของฝ่ายบริหาร มีบ่อยครั้งที่เดี๋ยวที่ผู้บริหารระดับอารมณ์ไม่อยู่ ด้วยงานไม่แล้วเสร็จตามนโยบายหรือเกิดจากกรณีอื่น ๆ อันไม่ถูกใจผู้บริหาร แล้วนำอารมณ์เหล่านั้นมาถ่ายทอดต่อผู้ทำงาน จึงทำให้เกิดภาวะอกสั่นขวัญหนี สุขภาพจิตจึงไม่ดีไปด้วย คนเราจะมีความสุขจิตที่ดีได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือหลักการสำคัญ 5 ประการคือ

3.2.1 แหล่งที่มาของความสับสนอารมณ์

3.2.2 มีความยืดหยุ่นได้เมื่อเผชิญกับความเครียด

3.2.3 มีความตระหนักมองเห็นยอมรับความสามารถของตนเอง

3.2.4 ปฏิบัติต่อคนอื่นเหมือนว่าผู้อื่นเป็นคนมีหัวใจเหมือนกัน

3.2.5 มีความกระฉับกระเฉงและสนุกกับงาน¹

เราจะเห็นว่าหลักการ 5 ประการนั้น เน้นอนว่าผู้ใดกระทำได้อย่างมีความสุขจิตที่ดี แต่สำหรับผู้ทำงานโดยทั่วไปนั้นมีจำนวนไม่น้อยทีเดียวที่ไม่สามารถหาแหล่งที่สับสนอารมณ์ได้ คลายเครียดไม่ได้และที่สำคัญคือทอดยอดงาน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้แก้ไขกันได้ด้วยการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับหลักการของการเกิดสุขภาพจิตที่ดี

3.3 ช่วยให้ผู้บริหารมีการทำงานแบบประชาธิปไตยมากขึ้น โดยปกตินั้นการบริหารงานหลายรูปแบบโดยเฉพาะของไทยเรานั้นนับว่าเป็นวิธีการบริหารที่แย่มากที่สุด

คือ การบริหารงานใน 3 ลักษณะ อันประกอบด้วย

- การบริหารงานโดยทราบ
- การบริหารงานโดยเห็น
- การบริหารงานโดยสุก²

การบริหารงานในลักษณะทั้ง 3 ประการนั้นมีอยู่มากทีเดียวสำหรับในวงราชการไทย ซึ่งโดยปกติแล้ววิธีการบริหารงานนั้นจะมีรูปแบบที่ยึดถือกันอยู่ 2 ลักษณะ อันได้แก่การบริหารงานแบบวัตถุประสงค์ (Management by Objective) และการบริหารงานโดยกิจกรรม (Management by Activities) หรือการบริหารงานแบบวิกฤต (Management by Crisis) อย่างไรก็ตามการสร้างบรรยากาศในการทำงานจะช่วยลดบทบาทของผู้บริหารในการทำงานได้เป็นอย่างดีและจะทำให้การบริหารงานในลักษณะดังต่อไปนี้ลดน้อยลงคือ³

- การทำงานแบบคนเจ้าระเบียบ (Regulative leaders) ซึ่งผู้บริหารหรือผู้นำประเภทนี้จะชอบทำงานโดยยึดถือระเบียบเป็นสำคัญ ไม่ชอบให้มีการเปลี่ยนแปลงมักชอบการยกระเบียบขึ้นมาเพื่อการสั่งงาน ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาต้องระมัดระวังตัวอยู่เสมอ อันนับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งใหญ่ในวงการศึกษาที่เปิดกว้างอย่างเช่นหลักสูตรใหม่ในปัจจุบัน

- การทำงานแบบบงการ (Directive leaders) ผู้นำหรือผู้บริหารประเภทนี้จะใช้อำนาจในการปฏิบัติงาน ชอบการสั่งงานอย่างเดียว แต่ไม่รู้จักวิธีการแนะนำการทำงานขาดหลักมนุษยสัมพันธ์อย่างสูง จึงทำให้บรรยากาศในการทำงานเต็มไปด้วยความน่าหวาดกลัวและการหวาดระแวง

ดังนั้นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานจึงทำให้ผู้นำเพิ่มความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยลดบทบาทของการเป็นผู้นำใน 2 ประการข้างต้นลง ในขณะที่

1. โปรดศึกษารายละเอียดใน สิริมา ศิริสัมพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 20

2. ไพโรจน์ สิตปรีชา, "การบริหารงานโดย 3 ช.", วารสารข้าราชการ, ปีที่ 27 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2525), หน้า 26 - 29

3. สมพงษ์ เกษมสิน, เรื่องเดิม, หน้า 224

เดียวกันลักษณะการทำงานในลักษณะแบบใหม่ก็เกิดขึ้นคือ

- การทำงานแบบจูงใจ (Persuasive leaders) ซึ่งระบบงานดังกล่าวนี้ผู้บริหารหรือผู้นำจะนิยมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมพิจารณาในกิจกรรม เพื่อแสดงความคิดเห็นอันเป็นการบรรเทาแนวการต่อต้านของผู้ใต้บังคับบัญชา ลักษณะงานดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ผู้ทำงานค่อนข้างสูง

- การทำงานแบบร่วมใจ (Participative leaders) ลักษณะงานเช่นนี้จะเข้าไปในรูปของการปรึกษาหารือและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ร่วมงาน มีการประนีประนอมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3.4 ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน เป็นที่รู้และเข้าใจกันดีว่า ขวัญและกำลังใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำงานของบุคคล โดยเฉพาะในการจัดการศึกษาถ้าครูขาดขวัญและกำลังใจย่อมนำไปสู่การทำงานที่ผิดพลาดได้เสมอ ความเป็นกันเองที่ไม่เกิดขึ้นทั้งในส่วนผู้ร่วมงานและผู้รับ (นักเรียน) ในงานวิจัยหลายเรื่องได้ชี้ให้เห็นว่าครูที่ขาดขวัญและกำลังใจนั้นจะมีผลเสียต่อเด็กเช่น เด็กมักเกียติไป ไม่เป็นกันเองกับเด็ก¹ ทำให้นักเรียนขาดความอบอุ่นและจำเหว² ครูมีโอกาสไม่เข้าใจเด็กนักเรียนและนักเรียนก็มีโอกาสไม่ชอบครูมากขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะครูไม่มีสมรรถนะในการสร้างสรรค์งานด้วยที่ขาดขวัญและกำลังใจเป็นสำคัญ จึงทำให้ครูทำงานไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น ดังนั้นการสร้างบรรยากาศที่ถูกต้องในการทำงานจึงสามารถเรียกขวัญและกำลังใจเกิดขึ้นได้ และเมื่อขวัญกำลังใจมีขึ้นมา

การทำงานก็มีประสิทธิภาพคือ-

- 3.4.1 ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน
- 3.4.2 ทำให้เกิดความสามัคคี
- 3.4.3 ทำให้เกิดการเกื้อหนุนให้ระเบียบบังคับเกิด

ผล

- 3.4.4 ทำให้เกิดความรับผิดชอบสูงขึ้น
- 3.4.5 ทำให้เกิดมีศรัทธาในหน่วยงานของตน
- 3.5 ทำให้หน่วยงานมีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างกัน

1. บุญยยืน ทังสะอาด, “การสืบค้นปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการเรียนจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จังหวัดนครนายก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507, หน้า 4

2. เรณู ถูกษ์บรรเทิง, “การสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการเรียนจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2506, หน้า 4

การสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการทำงานนั้น แน่นอนว่าผู้ร่วมงานต่าง ๆ จะเกิดความเข้าใจกันดี ตลอดทั้งมีความสัมพันธ์กันแนบแน่นขึ้น นั่นก็หมายถึงว่ามนุษย์สัมพันธ์ได้เกิดขึ้นแล้วในหน่วยงาน เพราะมนุษย์สัมพันธ์จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อคนเรามีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- เข้าใจตนเอง
- เข้าใจคนอื่น
- เข้าใจในสิ่งแวดล้อม¹

ดังนั้นเมื่อบรรยากาศในการทำงานดีขึ้น ก็ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน เกิดความรักที่มีต่อกัน อันนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยมีความเข้าใจในตนเอง คนข้างเคียง และเข้าใจในสภาพแวดล้อมของหน่วยงานด้วย สังคมใดก็ตามหากบุคคลมีความเข้าใจอันดีต่อกัน เห็นอกเห็นใจกัน สังคมนั้นย่อมมีความอบอุ่น มีการช่วยเหลือกัน ด้วยเหตุนี้ถ้าผู้บริหารสามารถบรรดาลักษณะการทำงานให้เกิดตามแนวคิดที่ว่านี้ก็แน่นอนเหลือเกินว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกันจะนำไปสู่ความสำเร็จของงานมากขึ้น

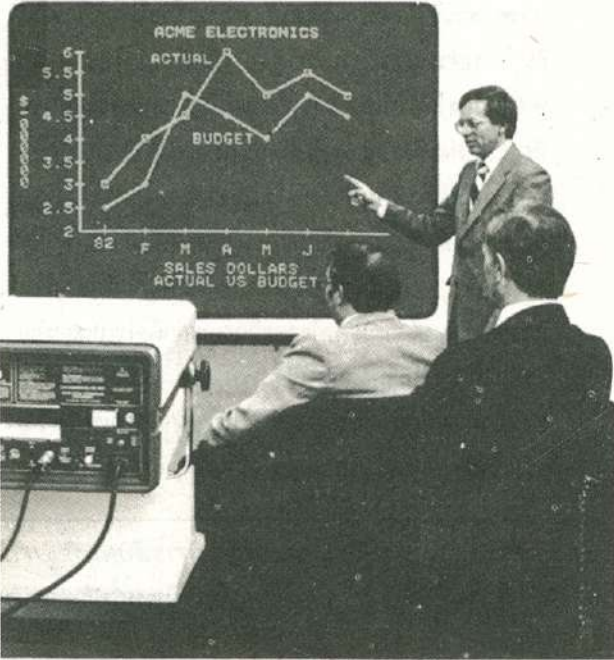
อย่างไรก็ตามถ้าหากผู้บริหารขาดการมีมนุษย์สัมพันธ์ บรรยากาศที่ดีในการทำงานก็ไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ ดังนั้นมนุษย์สัมพันธ์กับการสร้างบรรยากาศจึงเป็นปัจจัยที่เื้อออำวนัยกันอยู่ หากหน่วยงานใดมีบรรยากาศแห่งการทำงานที่ดี ก็ย่อมแสดงว่าหน่วยงานนั้นมีหลักของมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีด้วย แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่จะสร้างขอบเขตของบรรยากาศได้กว้างขวางระดับไหน การสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการทำงานนั้น โดยหลักทั่วไปแล้วจะต้องกระจายบรรยากาศให้ทั่วถึง ไม่ใช่สร้างขึ้นกับบุคลากรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

4. แนวการสร้างบรรยากาศในการทำงาน

การสร้างบรรยากาศในการทำงานนั้น ผู้บริหารสามารถใช้แนวทางในการกำหนดหรือการสร้างทำขึ้นได้ในหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีนั้นล้วนแต่เป็นหลักในการบริหาร

เกือบทั้งสิ้น โดยทั่วไปแล้ว ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี เพียงแต่ว่าผู้บริหารมักจะเลยที่จะไม่ปฏิบัติเลยมากกว่า ดังนั้นในสารนิพนธ์ฉบับนี้จึงขอเสนอแนวทางในการสร้างบรรยากาศในการทำงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ

4.1 การสร้างบรรยากาศในการทำงานโดยการนิเทศการศึกษา-เป็นที่รู้กันว่าบรรยากาศในการทำงานของครูที่ไม่ดีนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดประสบการณ์ในการสร้างความเข้าใจกับระบบงานและการจัดการศึกษา คนเราเมื่อไม่รู้ไม่เข้าใจก็แน่นอนว่าย่อมทำให้เกิดอารมณ์ที่หงุดหงิดขึ้นได้ อันเป็นการทำลายบรรยากาศในการทำงานต่อมา การนิเทศการศึกษาจึงเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของผู้บริหารที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นอยู่เสมอในหน่วยงานของตน ทั้งนี้ย่อ่าถือว่างานนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่ของศึกษานิเทศก์เท่านั้น มีผู้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) ไว้หลายแนวด้วยกัน อาทิเช่น

1. รศ.ดร.พรรณราย ทรัพย์ะประภา, “มนุษย์สัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน”, เอกสารการฝึกอบรมผู้ช่วยหัวหน้าสถานการศึกษาฝ่ายวิชาการ รุ่นที่ 3, หน่วยศึกษานิเทศก์ สนศ., 2528, หน้า 4

Carter V. Good กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้แนะนำครู หรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษา เพื่อช่วยให้เกิดความงอกงามในวิชาชีพ (Professional Growth) ช่วยพัฒนาครู (Development of Teachers) ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยเลือกและปรับปรุงเนื้อหาของการสอน ช่วยเลือกและปรับปรุงวิธีสอน และช่วยเลือกและปรับปรุงการประเมินผลการสอน¹

William H. Burton และ Leo Brueckner ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ เทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะให้บริการเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามแก่เด็ก²

Kimball Wiles ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ การช่วยเหลือให้สภาพการเรียน การสอน พัฒนาไปในทางที่ดี³

Eye และ Netzer ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ ส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้บริการทางการศึกษาเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลสัมฤทธิ์⁴

Adams & Dickey ให้ความหมายไว้ว่า การ

นิเทศการศึกษาคือ แผนงานอย่างหนึ่งที่จัดขึ้นเพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอน⁵

ดร.สาย ภาณุรัตน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษา มีคุณภาพทั้งด้านการเรียนและการสอน⁶

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว การนิเทศการศึกษาคือความพยายามของผู้มีส่วนรับผิดชอบทางด้านการศึกษา เพื่อที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีสมรรถภาพมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการนิเทศการศึกษาโดยฝ่ายบริหารจะทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีต่อการทำงาน ทั้งนี้เพราะการนิเทศการศึกษาจะส่งผลดังต่อไปนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจอย่างถ่องแท้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาและหน้าที่ โดยเฉพาะของโรงเรียนที่จะดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น
2. เพื่อช่วยครูได้เห็นและเข้าใจในความต้องการของนักเรียนและปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน พร้อมทั้งช่วยสนองความต้องการของนักเรียนอย่างดีที่สุด ตลอดจนช่วยแก้ไขและป้องกันปัญหาอันจะพึงมีต่อนักเรียน
3. เพื่อช่วยสร้างขวัญของครูให้อยู่ในสภาพที่ดีเข้มแข็ง และรวมหมู่คณะให้เป็นทีมปฏิบัติงานร่วมกันด้วยกำลังสติปัญญา เพื่อบรรลุสู่จุดหมายเดียวกัน
4. เพื่อช่วยสร้างครูให้มีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย

1. Carter V. Good, Dictionary of Education, (New York : McGrawHill Book Company, 1973), p.539

2. William H. Burton & Leo Brueckner, Supervission : A Social Processes (New York : Appleton - Century - Crofts, Inc. 1955), p. 11

3. Kimball Wiles, Supervission for Better Schools (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, Inc., 1967), p.5

4. Glenn G.Eye & Lanore A.Netzer, Supervission of Instruction - A Phase of Administration (New York :Harper & Row, Publishers, 1965), p. 12

5. Harold P.Adams & Frank G. Dickey, Basic Principles of Supervission (New York : American Book Company, 1953), p.2

6. สาย ภาณุรัตน์, "การนิเทศการศึกษา", คู่มือการนิเทศการศึกษา 2508 (พระนคร: แผนการพิมพ์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2511), หน้า 11

5. เพื่อช่วยพิจารณาความเหมาะสมของงานให้ถูกต้องกับความสามารถของครูแต่ละคนและมอบหมายงานนั้นให้ครูแต่ละคน แล้วช่วยกันประคับประคองให้ครูนั้นใช้ความสามารถของตนปฏิบัติงานนั้นให้ก้าวหน้า

6. เพื่อช่วยครูให้พัฒนาการสอนของตน โดยรู้จักใช้ความสามารถที่มีอยู่ทำการปรับปรุงการสอนของตนด้วยตนเอง

7. เพื่อช่วยให้ครูใหม่ให้เข้าใจงานในโรงเรียนและงานอาชีพครู

8. เพื่อช่วยประเมินผลงานของครูโดยอาศัยความเจริญของงานของเด็กไปตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้

9. เพื่อช่วยให้ครูค้นหาจุดยุ่งยากในการเรียนการสอนของเด็กแต่ละคน และช่วยครูวางแผนการสอนให้เหมาะสม

10. เพื่อช่วยหยิบยกปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนที่โรงเรียนไม่สามารถจะแก้ไขได้โดยลำพังเสนอขอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่จะแก้ไขให้ลุล่วงไปจากหน้าที่ฝ่ายบริหาร

11. เพื่อช่วยในด้านประชาสัมพันธ์ บอกเล่าและชี้แจงให้ท้องถิ่นทราบความเคลื่อนไหวของการศึกษา

12. เพื่อช่วยป้องกันครูให้พ้นจากการถูกใช้งานจนเกินขอบเขต และช่วยป้องกันครูจากการถูกตำหนิตყนินหรือถูกกล่าวโทษอย่างไม่เป็นธรรม¹

นอกจากนี้ บริกส์และจัสต์แมน ยังได้เสริมไว้ว่า การนิเทศการศึกษายังมีผลต่อครูผู้สอนโดยตรงคือ

- เพื่อส่งเสริมลักษณะความเป็นผู้นำในวิชาชีพ (Professional Leadership)

- เพื่อปรับปรุงการสอน (Improvement of Teaching)

- เพื่อช่วยพัฒนาครูให้มีความก้าวหน้า (Aiding Teacher Growth)

- เพื่อแนะนำแนวทางให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน (Guiding Staff and Community Relations)²

ดังนั้นการนิเทศการศึกษานั้นเป็นบทบาทประการหนึ่งของฝ่ายบริหาร จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความกระจำงทางการศึกษาให้เกิดขึ้นกับครูปฏิบัติการสอน ทั้งนี้เพื่อเป็นการขจัดความมีดมนทางวิชาการประการหนึ่งและเป็นการสร้างความเข้าใจที่แท้จริงของวิชาชีพครู อันเป็นบรรยากาศที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน และยังทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดความมั่นใจในตัวผู้บริหารอีกด้วย

4.2 การสร้างบรรยากาศในการทำงานโดยสร้างมนุษยสัมพันธ์ - มนุษยสัมพันธ์เป็นแนวทางอีกประการหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศในการทำงาน เพราะมนุษยสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเอง เข้าใจในผู้อื่น และเข้าใจในสภาพแวดล้อมของหน่วยงาน ดังนั้นผู้บริหารที่ดีจึงจะต้องมีความเข้าใจและมีความรู้ในเรื่องของการสร้างมนุษยสัมพันธ์ เพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันของครูผู้ปฏิบัติการ อย่างไรก็ตามก่อนอื่น ผู้บริหารควรเข้าใจในความหมายของคำว่า มนุษยสัมพันธ์ เสียก่อน เพื่อที่จะได้กำหนดแนวทางในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ได้อย่างถูกต้อง คำว่ามนุษยสัมพันธ์ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลายแนว อาทิ

Keith Davis กล่าวว่า มนุษยสัมพันธ์คือ วิธีการก่อให้เกิดวัตถุประสงค์และจงใจให้คนในกลุ่มได้ร่วมกันทำงานอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ โดยมีความพึงพอใจในทางเศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วถึง³

1. โปรดศึกษารายละเอียดใน สาย ภาณุรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า 29 - 40

2. Thomas H. Briggs & J. Tustman, Improving Instruction - Through Supervission (New York : The Macmillan Company, 1952), p.14

3. Keith Davis, Human Relation in Business (New York : McGrawHill Company, Inc., 1957) p.9

Edwin B. Flippo กล่าวว่า มนุษยสัมพันธ์คือการรวมคนให้ทำงานร่วมกันในลักษณะที่มุ่งให้เกิดความร่วมมือ ประสานงาน ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดผลบรรลุตามเป้าหมาย¹

William G. Scoff กล่าวว่า มนุษยสัมพันธ์คือ กระบวนการจูงใจคนอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่มีอยู่ เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ให้บรรลุเป้าหมายอันเป็นส่วนรวมขององค์การยิ่งขึ้น²

จากความหมายของคำว่า มนุษยสัมพันธ์ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เราจะพบว่ามนุษยสัมพันธ์เป็นกลวิธีที่จะสร้างบรรยากาศในการทำงาน โดยให้ผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจกับวิธีการขององค์การ และดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ด้วยเหตุนี้ หลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารจึงขาดไม่ได้ ผู้บริหารทุกคนจะต้องมีหลักในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในหน่วยงานของตน ทั้งนี้เพื่อผลสำเร็จของงานเป็นประการสำคัญ บรรยากาศแห่งการมีมนุษยสัมพันธ์ นับได้ว่าเป็นบรรยากาศที่เหมาะสมกับการทำงานที่ดี อันจะมีผลต่อความผาสุกของหน่วยงานด้วย โดยทั่วไปนั้นผู้บริหารจะต้องศึกษาวิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ โดยพิจารณาตามหลักการดังต่อไปนี้³

4.2.1 หลักการเกี่ยวกับความพอใจ ความพอใจในที่นี้เป็นความพอใจของผู้ใต้บังคับบัญชา ที่ผู้บริหารจะต้องสร้างให้เกิดขึ้น โดยปกติพื้นฐานแห่งความพอใจของบุคคลก็ประกอบด้วยความพอใจในสิ่งต่อไปนี้

- ความพอใจที่เกิดจากความรู้สึกมั่นคง (Security)
- ความพอใจที่เกิดจากความต้องการความรัก (Affection)
- ความพอใจอันเกิดจากการยกย่องนับถือ

(Recognition)

- ความพอใจอันเกิดจากการได้โน้มน้าวสิ่งที่ต้องการ (Need and Want)

4.2.2 หลักการเกี่ยวกับความหวังของเพื่อนร่วมงาน โดยส่วนใหญ่การทำงานในหน่วยงานนั้นจะต้องประกอบไปด้วยบุคคลหลายกลุ่ม ซึ่งเมื่อเกิดการเปรียบเทียบกันแล้วอาจนำไปสู่ความไม่พอใจได้ ดังนั้นความหวังของเพื่อนร่วมงานจึงปรารถนาในสิ่งต่อไปนี้คือ

- ความหวังเกี่ยวกับงานที่มั่นคง
- ความหวังเกี่ยวกับงานที่ดี
- ความหวังเกี่ยวกับหัวหน้างานที่ดี
- ความหวังเกี่ยวกับความเป็นธรรม
- ความหวังเกี่ยวกับความเสมอภาค

4.2.3 หลักการเกี่ยวกับความหวังของผู้บริหาร ซึ่งเป็นความแน่นอนว่า ผู้บริหารเองก็มีความหวังจากผู้ร่วมงานเช่นเดียวกัน แต่เป็นทัศนที่แตกต่างกันออกไปจากผู้ใต้บังคับบัญชาคือ

- ความหวังเกี่ยวกับความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่

- ความหวังเกี่ยวกับการได้เพื่อนร่วมงานที่ดี
- ความหวังเกี่ยวกับความจงรักภักดีจากผู้ใต้บังคับบัญชา

เราจะพบว่า หลักการในการสร้างมนุษยสัมพันธ์นั้น ผู้บริหารจะต้องประนีประนอมผลประโยชน์บางประการให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาจะได้ลงเอยกันในจุดประสงค์ที่ใกล้เคียงกัน อันเป็นกลวิธีที่ผู้บริหารจะมอบให้กับผู้ร่วมงาน และเกิดความพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่ายเมื่อผู้บริหารสามารถดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการแล้วก็เชื่อได้ว่า บรรยากาศที่ดีในการทำงานจะเกิด

1. Edwin B. Flippo, Management (Boston : Allyn and Bacon, 1966), p. 15

2. William G Scoff, Human Relation in Management (LLlinois : Richard D. Inwin, Inc., 1972), p. 3

3. โปรดศึกษารายละเอียดใน สงวน สิทธิเลิศอรุณ, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523), หน้า 147 - 151

ขึ้น การที่บรรยากาศในการทำงานไม่อาจเกิดขึ้นได้ในลักษณะที่ดี เป็นเพราะหน่วยงานนั้นๆ ขาดหลักแห่งการสร้างมนุษยสัมพันธ์

4.3 การสร้างบรรยากาศในการทำงานโดยการสร้างขวัญและกำลังใจ - เรื่องของขวัญและกำลังใจดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่กล่าวขานกันอยู่เสมอ ผู้ร่วมงานหลายท่านมีความรู้สึกไว้ในหลายหน่วยงานผู้ได้บังคับบัญชาขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดภาวะการทอดถอย ซึ่งนับได้ว่าเป็นการทำลายบรรยากาศในการทำงานอย่างยิ่ง ขวัญและกำลังใจจึงเป็นยอดปรารถนาของผู้ทำงาน ดังที่มีผู้กล่าวว่า “..สิ่งสำคัญคือประการหนึ่งคือการสร้างขวัญขึ้น ในหมู่ผู้ได้บังคับบัญชา กล่าวคือจะทำอย่างไรจึงจะให้ผู้ได้บังคับบัญชามีความรักและพอใจในการทำงานของตน และสามารถทำงานให้ได้เต็มความสามารถ..”¹

อย่างไรก็ตามการสร้างขวัญและกำลังใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารมีความจริงใจและตั้งใจให้เกิดขึ้นดังที่ ศาสตราจารย์ ราล์ฟ ซี เดวิส ได้กำหนดองค์ประกอบของการเกิดขวัญและกำลังใจไว้ว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

- ลักษณะท่าทางและบทบาทของผู้นำ
- ความพึงพอใจในหน้าที่การงานที่ปฏิบัติอยู่
- ความพึงพอใจต่อวัตถุประสงค์หลักและนโยบาย

ดำเนินงาน

- การให้บำเหน็จรางวัล
- สภาพการปฏิบัติงานที่มีเครื่องมือพร้อม
- สุขภาพของผู้ปฏิบัติงานโดยเฉพาะสุขภาพจิต

เมื่อขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งที่ดีที่นำไปสู่การสร้างบรรยากาศของการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารการศึกษาจึงต้องดำเนินบทบาทในการสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นในหน่วยงานโดยวิธีการดังต่อไปนี้คือ-

- สร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล

- สร้างความสำคัญให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชา

- กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อวัดผลการปฏิบัติงานที่แน่นอน

- สร้างสัมพันธภาพกับผู้ได้บังคับบัญชาโดยไม่รู้จักจิกจิก

- เป็นที่ปรึกษาที่ดี

- มีความเชื่อมั่นในตนเอง

- จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เหมาะสม

มีห้อง พอเพียง

- จัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับครู

- สร้างความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่เพื่อให้ผู้ได้บังคับบัญชามั่นใจ

- สร้างสถานที่การทำงานให้สามารถทำงานได้รวดเร็ว

- สร้างโอกาสแห่งความก้าวหน้าของผู้ได้บังคับบัญชา

- สร้างวัตถุประสงค์ที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงเพื่อความภูมิใจของผลงานที่ได้ทำ²

ขวัญและกำลังใจจึงเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน ซึ่งการสร้างขวัญและกำลังใจนับว่าเป็นบทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารทีเดียว มีหลายหน่วยงานที่ผู้ได้บังคับบัญชาไม่มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน อันเนื่องมาจากผู้บริหารมักแต่ให้ความสำคัญกับงานตามนโยบายมากจนลืมผู้ได้บังคับบัญชาไป และข้อสำคัญก็คือผู้บริหารมักคิดเสมอว่า คำสั่งการใด ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้ได้บังคับบัญชาจะต้องตอบสนองกลับมาให้ได้ อันเป็นเสมือนหนึ่งว่าผู้ได้บังคับบัญชาเป็นเครื่องจักรที่ไร้จิตใจและไร้ความรู้สึก ดังนั้นขวัญและกำลังใจจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

1. โปรดศึกษารายละเอียดใน วิทยุ อังคนารักษ์, วิธีทำงานให้ได้ดี (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ 4, 2522), หน้า 11

2. โปรดศึกษารายละเอียดใน วิทยุ อังคนารักษ์, เรื่องเดิม, หน้า 10 - 11

4.4 การสร้างบรรยากาศในการทำงานโดยการกระจายอำนาจ - เป็นความจริงประการหนึ่งว่า การทำงานโดยการรวบอำนาจนั้น ทำให้เกิดบรรยากาศที่ขัดกับความรู้สึกของผู้ร่วมงาน ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดสำนึกในความสามารถ ทำงานโดยรอการบงการเป็นสำคัญ อันเป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ได้บังคับบัญชามีลักษณะเป็นนาย-บ่าว ไม่เป็นเหมือนผู้ร่วมงาน ถึงแม้ว่าบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนจะมีอำนาจในการควบคุมนโยบาย แต่บทบาทที่นับว่าเป็นภาระของผู้บริหารที่น่าจะทำได้ก็คือ¹

4.4.1 เป็นผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกในกลุ่มอยู่ร่วมกันได้ดี (Maintenance of membership) ผู้บริหารจะต้องอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่ม มีความสัมพันธ์อันดีกับคนในกลุ่ม ทำให้คนในกลุ่มมีความสามัคคีกลมเกลียวกันและเป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่ม

4.4.2 เป็นผู้อำนวยความสะดวกต่อการติดต่อประสานสัมพันธ์ขึ้นในกลุ่ม (Group interaction facilitation) ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบในกระบวนการวิธีทำงานด้วยความเข้าใจดี และมีความมั่นคง ทำให้กลุ่มผลิตงานบรรลุตามเป้าหมาย

4.4.3 เป็นผู้นำในการปฏิบัติการกิจของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ (Objective attainment) อย่างน้อยที่สุดก็ต้องอำนวยความสะดวกในการติดต่อสัมพันธ์ที่ดีขึ้นภายในกลุ่มงาน

การกระจายอำนาจและการกระจายงานจึงเป็นการสรรค์สร้างระบบงานที่มีปัญหาน้อยลง บรรยากาศในการทำงานก็มีมากขึ้น มีผู้บริหารจำนวนมากที่พยายามรวบอำนาจไว้แต่เพียงผู้เดียว กล่าวโดยทั่วไปก็คือ ผู้บริหารจะทำเองเสียหมด นับแต่การอบรมนักเรียนในช่วงเช้า-บ่าย-เย็น หรือการจัดทำโครงการอื่น ๆ ทำให้บรรดาผู้ได้บังคับบัญชาที่มีหน้าที่ดังกล่าวโดยตรงมีความรู้สึก

ทำงานในหน้าที่ได้ โดยที่ผู้บริหารมาทำแทน และความรู้สึกประการที่สองก็คือ ความรู้สึกว่าตนเองไร้ความสำคัญ ผู้บริหารบางท่านยังมีทัศนคติที่ไม่ส่งเสริมความสำคัญของ ผู้ได้บังคับบัญชาอีกด้วย โดยสร้างอคติกับการทำงานของผู้ได้บังคับบัญชาว่า ทำงานล่าช้า ทำงานข้ามหน้า อันเป็นความหวาดกลัวว่าผู้ได้บังคับบัญชาจะดีหรือเด่นเกินผู้บริหาร การที่ผู้บริหารรวบอำนาจมากเกินไปทำให้ลักษณะผู้บริหารแบบเจ้าระเบียบและแบบบงการเกิดขึ้น อันเป็นการทำลายความรู้สึกของผู้ได้บังคับบัญชา

ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ผู้บริหารจึงพยายามกระจายงานและกระจายอำนาจให้มากที่สุด เพราะจากการสัมภาษณ์ผู้ร่วมงานโดยทั่วไป ไม่มีผู้บังคับบัญชาคนใดที่ได้รับการยอมรับโดยการใช้อำนาจ นอกจากนี้ยังทำงานไม่ก้าวหน้าอีกด้วย บุคลิกของผู้บริหารจึงนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยต่อการสร้างบรรยากาศในการทำงาน ผู้บริหารอาจไม่ต้องลงมือกระทำเองเสียถ้ารู้จักการกระจายและการมอบงาน ซึ่งจะให้ประโยชน์ต่องานอย่างมากคือ²

- ทำให้มีการปฏิบัติจัดทำงานนั้นโดยมีประสิทธิภาพ

- ทำให้ผู้บริหารมีเวลาที่จะทำงานด้านอื่น ๆ ที่สำคัญกว่า

- การกระจายงานเป็นการแสดงถึงการไว้วางใจ

- การกระจายงานเป็นการร่วมกันรับผิดชอบงาน ไม่ใช่การปิดงาน

- การกระจายงานทำให้ผู้ได้บังคับบัญชามีความก้าวหน้าขึ้น

- การกระจายงานเป็นการสร้างขวัญที่ดีในหน่วยงาน

- การกระจายงานเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาแสดงความสามารถให้ผู้บริหารได้เห็นและ

1. โปรดศึกษารายละเอียดใน นพพจน์ บุญจิตราดุลย์, เรื่องเดิม, หน้า 161 - 162

2. เป็นการปรับปรุงจากข้อเขียนของ วิญญู อังคนารักษ์, เรื่องเดิม, หน้า 53 - 54

เป็นการวัดความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยอีกทางหนึ่ง

- การกระจายงานเป็นการสร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การสร้างบรรยากาศในการทำงาน นับได้ว่าเป็นบทบาทของผู้บริหารทุกระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานโรงเรียนและการบริหารการศึกษา เพราะบรรยากาศในการทำงานจะช่วยผลักดันให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานเต็มความสามารถ ประกอบกับการใช้ความรู้ริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานอันจะมีผลต่อระบบงานให้มีความก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามการสร้างบรรยากาศในการทำงานนั้นผู้บริหารจะต้องเข้ากลวิธีในการใช้หลักบริหารที่สำคัญหลายประการอันได้แก่

- การใช้หลักการนิเทศการศึกษา
- การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์
- การสร้างขวัญและกำลังใจ
- การใช้ระบบงานแบบการกระจายงานและอำนาจ

ในส่วนของผู้บริหารเองก็ต้องมีการปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับบรรยากาศในการทำงาน และเป็นที่เข้าใจกันดีว่าผู้บริหารจะต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารโดยใช้วิธีการ “5 ย.” คือ

1. ยิ้มแย้ม
2. เยือกเย็น
3. ยินหยัด
4. ยึดหยุ่น
5. ยกย่อง

ซึ่งหากผู้บริหารทำใจและสร้างบุคลิกดังกล่าวได้ก็จะส่งผลต่อบรรยากาศในการทำงานอย่างสูง และงานการบริหารจะมีความก้าวหน้าถ้าผู้บริหารไม่ใช้วิธีการ

บริหารแบบ “3 ช.” คือ

1. ทราบ
2. เห็น
3. ชุก

เพราะการบริหารแบบดังกล่าวมีแต่จะทำให้ระบบงานมีแต่ความถดถอย รวมทั้งยังไม่เป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีต่อผู้ทำงานอื่น ๆ อันจะมีผลเสียเป็นประการสำคัญ การทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงานนั้นมิแต่จะสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อหน่วยงานอื่นได้แก่

- ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุขกับการปฏิบัติงาน
 - ผู้ใต้บังคับบัญชามีสุขภาพจิตที่ดีขณะทำการปฏิบัติงาน
 - ทำให้เกิดบรรยากาศแบบประชาธิปไตย
 - ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน
 - ทำให้หน่วยงานมีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน
- ฯลฯ

การที่ผู้บริหารจะสร้างหน่วยงานให้มีความสำเร็จในการปฏิบัติงานนั้น ผู้บริหารจะต้องแสวงหาเครื่องมือในการบริหารซึ่งก็มีอยู่มากมาย ในที่นี้จะขอแนะนำเครื่องมือการบริหารงานของ อ.วิญญู อังคนารักษ์ ที่นับว่าจะสร้างคุณประโยชน์ต่อผู้บริหารทุกท่านคือ.²

1. เครื่องมือสำหรับกระตุ้นเตือน (Stimulating Tools)
 - ผู้บริหารต้องมีความกระตือรือร้น (Enthusiasm)
 - ผู้บริหารต้องมีความสดชื่นรื่นเริง (Cheerfulness)
 - ผู้บริหารต้องไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness)
2. เครื่องมือสำหรับรักษาความมั่นคง (Stabilizing Tools)
 - ผู้บริหารต้องเยือกเย็น (Calmness)
 - ผู้บริหารต้องมีความสม่ำเสมอ (Consistency)

1. นายแพทย์อาคม สรสุชาติ, การบรรยายพิเศษที่หอประชุมกระทรวงศึกษาธิการ, 2524

2. โปรดศึกษารายละเอียดใน วิญญู อังคนารักษ์, เรื่องเดิม, หน้า 12-21

3. เครื่องมือสำหรับประหยัดเวลา (Time-saving Tools)

- ผู้บริหารต้องใช้ภาษาง่าย (Simplicity)
- ผู้บริหารต้องรับฟัง (Receptive)
- ผู้บริหารต้องเปิดเผย (Frankness)
- ผู้บริหารต้องสร้างความพึงใจ (Impressiveness)

4. เครื่องมือสำหรับสร้างความเหมือนกัน (Conforming Tools)

- ความมั่นคง (Firmness)
- ความแนบเนียน (Tact)
- ความอดทน (Patience)

5. เครื่องมือสำหรับเหนี่ยวรั้ง (Restraining Tools)

- เกียรติศักดิ์ (Dignity)
- อหิสา (Courtesy)

6. เครื่องมือสำหรับสร้างความจงรักภักดี (Tools for Fashioning Loyalty)

- ผู้บริหารต้องมีความเมตตากรุณา (Kindness)
- ผู้บริหารต้องมีความเป็นกันเอง (Friendliness)

จากแนวทางการใช้เครื่องมือการบริหารที่กล่าวมาทั้งสี่นั้น อาจเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การบริหารงานของหน่วยงานต่าง ๆ สำเร็จลงได้ และการสร้างบรรยากาศในการทำงานของผู้บริหารนั้นยังมีวิธีการอีกมากมายทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บริหารที่จะใช้ประยุกต์กรรมวิธีต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมของหน่วยงานเพียงไร เพราะผู้บริหารที่ดีนั้นจะต้องเคลื่อนไหวและติดตามกรรมวิธีการบริหารงานใหม่ ๆ อยู่เสมอบวกกับประสบการณ์ที่ตนมีอยู่เป็นเครื่องตัดสินใจพิจารณา.

6. บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่อง ผู้บริหารกับการสร้างบรรยากาศในการทำงาน เป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและประสบการณ์ของผู้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งปรากฏว่า ในการทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ นั้น เราจะต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดขึ้น ไม่เช่นนั้นระบบงาน ผลของงาน ผู้ทำงานจะไม่มีประสิทธิภาพตามเป้าหมาย ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องศึกษาสร้างความเข้าใจกับวิธีการบริหารให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และนำวิธีการบริหารในรูปแบบต่าง ๆ มาสร้างเป็นบรรยากาศในการทำงานให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมวิธีเกี่ยวกับเรื่องการบริหารดังต่อไปนี้คือ

- การนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่หนึ่งของผู้บริหารที่จะต้องสร้างความกระจ่างแจ้งให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานจะได้ดำเนินงานทางด้านการศึกษได้อย่างถูกต้อง อันเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งในการสร้างบรรยากาศที่ดีต่อวิธีการทำงานที่ไม่สับสน

- การสร้างมนุษยสัมพันธ์ เป็นกรรมวิธีหนึ่งที่ผู้บริหารจะขาดไม่ได้ในการสร้างบรรยากาศดังกล่าวให้เกิดขึ้นในหน่วยงานของตนเอง เพื่อมิตรภาพของการทำงานร่วมกัน

- การสร้างขวัญและกำลังใจ เป็นขั้นตอนต่อมาที่จะกระตุ้นเตือนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงจูงใจที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถ

- การกระจายงานและอำนาจ เป็นผลดีอีกประการหนึ่งที่ผู้บริหารจะมีความมั่นคงในการทำงานอย่างยิ่ง

เพราะถ้าผู้บริหารสามารถกระจายหรือมอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มากเท่าไรก็แสดงว่าผู้บริหารท่านนั้นได้ประสบความสำเร็จในการทำงานโดยที่ตนเองไม่ต้องลำบากใจในการร่วมงานไว้แต่เพียงผู้เดียว และยังทำให้เกิดสภาพประชาธิปไตยในสายงานด้วย

ดังนั้นการสร้างบรรยากาศในการทำงานของผู้บริหาร จึงเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการบริหารที่ได้รับความพอใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสูง อันเป็นแนวทางที่ตรงกันข้ามกับสภาพการไร้บรรยากาศในการทำงานที่มีแต่ผลเสียต่อผู้บริหารและหน่วยงานเป็นสำคัญ และจากการศึกษาค้นคว้า ปรากฏว่าลักษณะของผู้บริหารที่ดีนั้นต้องเป็นผู้ที่สามารถชักจูงผู้ใต้บังคับบัญชาให้สามารถร่วมงานได้อย่างมีความสุข โดยปราศจากการต่อต้านใดๆ ■

บรรณานุกรม

ซี 12 (นามแฝง). "ข้าราชการไทยเฉื่อยชาจริงหรือไม่". การอภิปรายเนื่องในวันข้าราชการ, กรมประชาสัมพันธ์, 2529

ดุสิต เทพไพฑูรย์. "จะทำอย่างไรต่อกับกำลังพลเสื่อม". วารสารข้าราชการ, ปีที่ 27 ฉบับที่ 8 (สิงหาคม 2525)
นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ และคณะ. บนเส้นทางสู่ผู้บริหารการศึกษา, กรุงเทพฯ: เอราวันการพิมพ์, มปป.
บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา, วิทยาลัยครู, ลักษณะของครูที่สังคมต้องการ, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามมิตร, 2518
บุญยืน ทังสะอาด. การสืบค้นปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการเรียนจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จังหวัดนครนายก, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507

ฝึกหัดครู, กรม. หลักการบริหารโรงเรียนด้านวิชาการ, พระนคร: โรงพิมพ์บรรหาร, 2505

พรรณราย ทวีพะระภา. "มนุษยสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน". เอกสารการฝึกอบรมผู้ช่วยหัวหน้าสถานการศึกษาฝ่ายวิชาการ, รุ่นที่ 3, จัดโดยหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร 2528

ไพโรจน์ ลิตปรีชา. "การบริหารงานโดย 3 ช.". วารสารข้าราชการ, ปีที่ 27 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2525)

เรณู ฤกษ์บรรเทง. การสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการเรียนจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจังหวัด

นนทบุรี, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2506

วิญญู อังคนารักษ์, **วิธีทำงานให้ได้ดี**, กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ 4, 2522
 ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์, **"ข้าราชการครู"**, วารสารข้าราชการ, ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2519)
 สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **การบริหารการศึกษา**, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523
 สมจิต สุนทรสวัสดิ์, **"ผู้นำแบบประชาธิปไตย"**, การอบรมนักบริหารการศึกษา รุ่น 3, กรุงเทพมหานคร, 2525

สมบูรณ์ บรรณาภพ, **หลักเบื้องต้นของการบริหารโรงเรียน**, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2521
 สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ 7, 2523
 สาย ภาณุรัตน์, **คู่มือการนิเทศการศึกษา**, พระนคร: แผนกการพิมพ์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2511
 สิริมา ศิริสัมพันธ์, **"ครูกับสุขภาพจิต"**, วารสารครูไทย, ฉบับที่ 7 (วันที่ 1-15 ตุลาคม 2525)
 สรศักดิ์ หลาบมาลา, **"แรงจูงใจในโรงเรียน"**, สารพัฒนาหลักสูตร, อันดับที่ 18 (มีนาคม 2526)
 Carter V. Good, **Dictionary of Education**, New York : McGrawHill Book Company, 1973
 David D. Apter, **The Politics of Modernization**, Chicago : The University Press, 1966
 Edwin B. Flippo, **Management**, Boston : Allyn and Bacon, 1966
 George D. Splinder, **Education and Culture**, New York : Holt, Rinehart and Winston, 1964
 Glenn G. Eye & Lanore A. Netzer, **Supervision of Instruction a Phase of Administration**, New York : Harper & Row, Publishers, 1956
 Harold P. Adams & Frank G. Dickey, **Basic Principles of Supervision**, New York American Book Company, 1953
 Herbert A. Simon, Donald W. Smithburg and Victor A. Thomson, **Public - Administration**, New York : Alfred A. Knopf, 1966
 Keith Davis, **Human Relation in Business**, New York : McGrawHill Company, 1957
 Kimball Wiles, **Supervision for Better Schools**, Englewood Cliffs, N.J : Prentice - Hall, 1967
 Theodore W. Shutz, **The Economic Value of Education**, New York : Columbia University Press, 1963
 Thomas H. Briggs & J. Tustman, **Improving Instruction Through Supervision**, New York : The Macmillan Company, 1952
 Van Cleve Morris, **Philosophy and the American School**, Boston : Houghton Mifflin, 1961
 William G. Scoff, **Human Relation in Management**, Illinois : Richard D. Irwin, 1972
 William H. Burton & Leo Brueekner, **Supervision : A Social Processes**, New York : Appleton - Century - Crofts, 1955

ส่องกล้องมองทาง...

การท่องเที่ยวไทย

บทนำ

ปริญ ลักษิตานนท์*

ถ้า

จะว่ากันตามจริงในฐานะคนไทยคนหนึ่งแล้ว เศรษฐกิจไทยนั้นนับว่าเติบโตช้า แต่วามั่นคง ที่ภาษาฝรั่งกล่าวว่า "SLOW BUT SURE" เป็นเศรษฐกิจที่มั่นคงประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน พื้นเพจากระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเกษตรอย่างแท้จริงเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ตามความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการสู่ระบบเศรษฐกิจที่สับสนยุ่งเหยิงหลายแห่งหลายระบบตามหลักเศรษฐกิจยุคนี้ อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ได้ถอยหลังเข้าคลองกลับเดินรุดหน้าไปด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการในบางสาขา

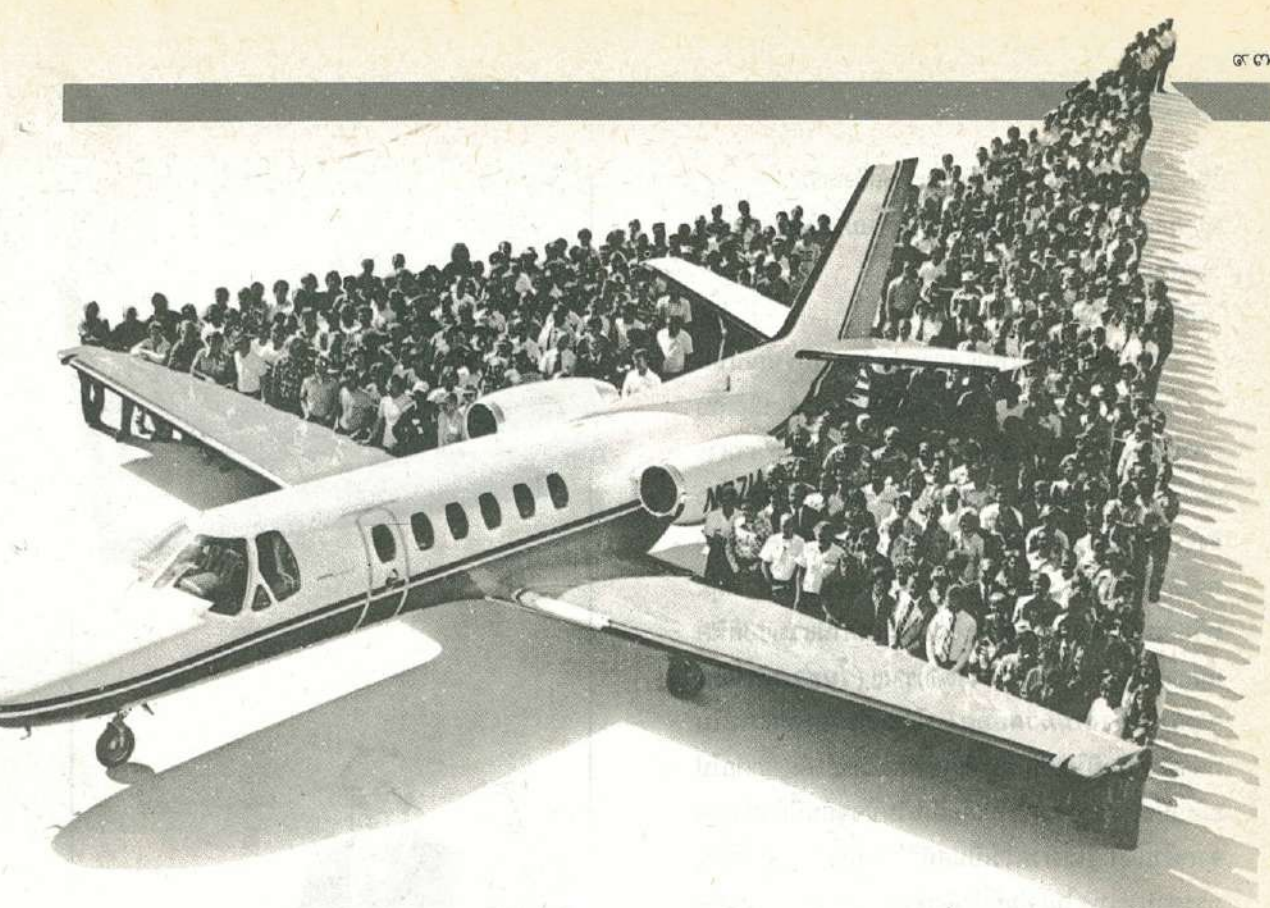
ทั้งมีทรัพยากรธรรมชาติอันน่าประการ ทั้งุดใช้ประโยชน์ได้นานปี ไม่เหมือนทรัพยากรธรรมชาติเฉพาะอย่าง เช่น น้ำมันดิบ ซึ่งประเทศในกลุ่มโอเพ็คนั้นมียากมหาศาลเพียงชนิดเดียว นอกเหนือจากที่กล่าวนี้แล้ว ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่ผลิตสินค้าประเภทอาหารส่งออกได้มากที่สุดในทวีปเอเชีย และครองอันดับที่ 5

ของโลกสำหรับสินค้าประเภทอาหารส่งออก

ฐานเศรษฐกิจหลักของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2513 นั้น เป็นเกษตรพืชไร่ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป กระจัดกระจายไปในรูปผลผลิตทางการเกษตรอย่างอื่น คือ ยางพารา เนื้อสัตว์ ไม่แปรรูป การประมง เหมืองแร่ และการอุตสาหกรรม

แต่แล้วอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมาได้เป็นตัวทำรายได้ส่งออกหลักให้กับประเทศไทย กล่าวคือนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เดินทางเข้ามาเที่ยวในดินแดนไทยมากกว่าที่เคยปรากฏมาก่อน (ในปี พ.ศ. 2530 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีถึง 3.48 ล้านคน) แถมยังพักอยู่นานเกินความคาดหมาย ย่อมแสดงว่านักท่องเที่ยวเหล่านี้จะต้องใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเปรียบเสมือนเงาตามตัวและย่อมหมายถึงการนำรายได้เข้าสู่ประเทศเพิ่มเติมตราต่างประเทศมากขึ้นนั่นเอง

* อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

การเฟื่องและฟู...อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

แล้ว ๆ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 การท่องเที่ยวระดับนานาชาติได้เปลี่ยนโฉมหน้ากลายเป็นตัวทำรายได้ติดอันดับหนึ่งของตลาดโลก แข่งหน้าสินค้าประเภทแป้งสาลี อุปกรณ์เครื่องจักร รถยนต์ ฯลฯ ด้วยเหตุผลดังกล่าว...อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นธุรกิจที่สรรหาและจัดสรรความประสงค์และความต้องการของบรรดานักท่องเที่ยว...ได้บรรลุถึงบทบาทที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อเศรษฐกิจโลก ข้อเท็จจริงนี้กล่าวเป็นนัย ๆ ว่า สำหรับบางประเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งสำคัญ สำคัญสำหรับการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ตัวอย่าง ประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแม็กซิโก ประเทศอิตาลี ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศสเปน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย

ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเริ่มฉายแสงถึงความสำคัญโดยจากท้องคึกการสหประชาชาติ

ได้เป็นผู้จัดการประชุมระดับนานาชาติ โดยให้หัวข้อว่า "การท่องเที่ยวและการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนานาชาติ" ที่กรุงโรม (สิงหาคม-กันยายน พ.ศ. 2507) เกินทศวรรษ ในการประชุมครั้งกระนั้น มีผู้เข้าร่วมประชุมถึง 600 คน จาก 84 ประเทศ เพื่อถกเถียงตีความของการท่องเที่ยวและการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนานาชาติ ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญทางฐานเศรษฐกิจและฐานสังคมในส่วนต่าง ๆ ของโลก

ความจริงมีอยู่ว่า การท่องเที่ยววนั้นเชื่อมความสัมพันธ์ไม่ตรีต่อกัน พันผาอุปสรรคไม่ว่าจะเป็นการเมือง ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือเศรษฐกิจอันเป็นฐานสำคัญของมวลมนุษย์ของทุกประเทศ เป็นปากท้องสำคัญเพื่อความอยู่รอดก็ได้ อีกทั้งลดความแตกต่างอันเกิดจากความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศอีกด้วย เชื่อหรือไม่ก็ต้องการว่ามีใช้อำนาจทางทหารและแสนยานุภาพทางสาดราวุธที่สามารถมีผลสะท้อนกลับที่ฉฉฉจริง

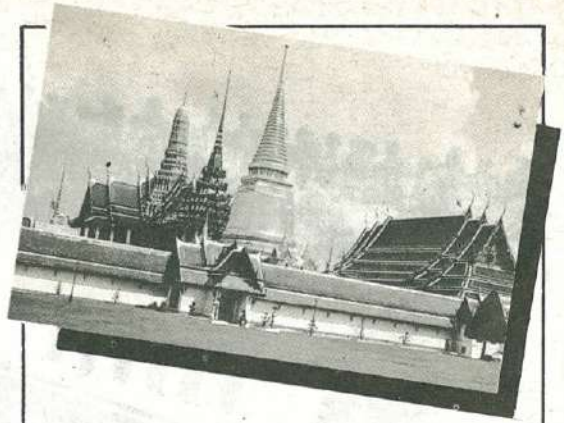
ในการเผชิญหน้าระหว่างกันและมีผลถึงเสรีภาพต่อมวลมนุษยชาติ (ถ้าจุดประสงค์นี้สามารถหยั่งได้) แต่เป็นการท่องเที่ยว!!

อดีตถึงปัจจุบัน

การท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความอภิรมณ์นั้นมีประวัติมาว่าจะเป็นเฉพาะบุคคลที่มีรายได้เหลือเก็บ กล่าวคือความต้องการในการบำบัดทุกข์ อาทิ อาหาร เสื้อผ้า และที่พักอาศัย ได้ถูกจัดเสียก่อน การท่องเที่ยวจึงจะกลายเป็นสิ่งให้เลือกซื้อหาได้ ในประเทศที่เจริญทางด้านวัตถุดิบ อย่างเช่นประเทศในกลุ่มยุโรป, กลุ่มทวีปอเมริกาตอนเหนือและบางประเทศในแถบแปซิฟิกนั้นการแสวงหาความสุขสำราญ (ในช่วงพักผ่อนจากการทำงานมาตลอด) โดยการท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ นั้นมิใช่เป็นเรื่องพิเศษหรือเรื่องสำคัญอีกต่อไป กลับเป็นเรื่องธรรมดาไปเสียอีก ในปัจจุบันนี้ถ้าสังเกตจากตัวเลขที่ประมวลไว้เป็นสถิติรวบยอด พบว่าในบรรดาประเทศในกลุ่มที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย ประเทศในกลุ่มตะวันออกกลาง เอเชียตะวันออก ลาตินอเมริกา บางส่วนในทวีปแอฟริกา และทวีปส่วนอื่นๆ นั้น.....การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนอารมณ์นั้นเป็นตัวนำรายได้ที่รัฐบาลในประเทศเหล่านี้ไม่สามารถเพิกเฉยหรือมองข้ามได้เลย พุดก็พุดเกิดการท่องเที่ยวได้กลายเป็นสิ่งที่เราเรียกว่า "ปศุสถานทางสังคมโลก" ไปเสียแล้ว โดยเฉพาะกลุ่มประชาโลกที่มีการศึกษา มีอัตราเงินเดือนสูง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนองค์ประกอบในการดำรงชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งสำหรับ "คุณภาพชีวิต" ของมวลมนุษย

เบื้องหลังฉาก...แรงจูงใจ

แรงจูงใจมีต้นกำเนิดจากศาสตร์ที่เกี่ยวกับจิตวิทยา และสังคมสงเคราะห์ กระนั้นก็ดี การดำเนินงานการตลาดเกี่ยวกับการบริการและการบริหารถึงแหล่งเที่ยวนั้น จำเป็นต้องมีระดับของความเข้าใจระหว่างบริษัทนำเที่ยว คนกลางที่เกี่ยวข้องในธุรกิจต้องเข้าใจถึงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจที่ให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ

ตัดสินใจเดินทาง กอปรกับลักษณะการใช้จ่ายระหว่างเดินทาง แต่ที่แปลกสักหน่อยก็คือแรงจูงใจที่สำคัญนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะการในรูปจุดหมายปลายทาง แต่เกี่ยวข้องและเน้นหนักไปในทางธุรกิจ การศึกษา สุขภาพ ศาสนา การเมือง และ จุดประสงค์ส่วนตัวเป็นเกณฑ์ หรือมีจะนั้นก็เป็นเรื่องฉุกเฉินภายในครอบครัว ในกรณีการเดินทางเพื่อหาความสำราญนั้น แรงจูงใจหลักเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงด้านการดำรงชีวิตฐานะทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น อัตราเงินเดือนสูงขึ้น ข้อได้เปรียบจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เหตุผลทางการเมือง รัฐบาล และท้ายสุดการเดินทางอันมี

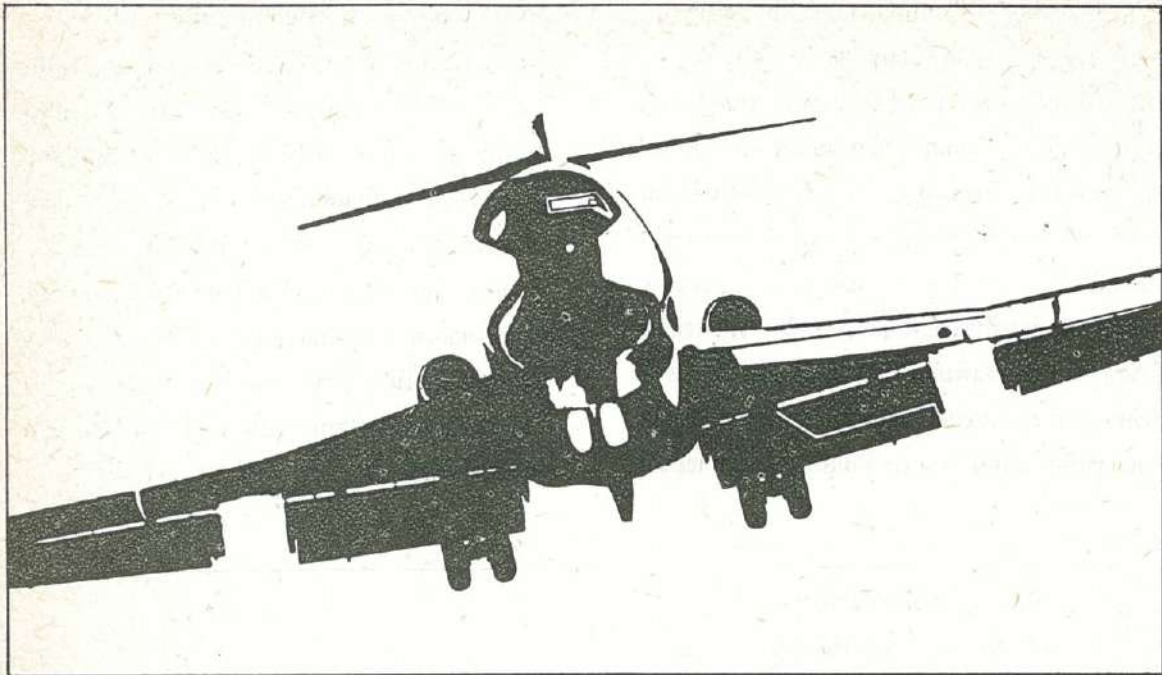
สาเหตุเนื่องจากการลดหย่อนด้านราคา ค่าเดินทาง การอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย...อยู่ตรงไหนเอ่ย?

เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถทำรายได้ให้กับประเทศเป็นอันดับหนึ่ง (พ.ศ. 2526) เฉลี่ยแล้วนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เดินทางเข้ามาในประเทศไทยมีถึงปีละไม่ต่ำกว่า 2.2 ล้านคน รัฐบาลและธุรกิจที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมด้านนี้โดยเฉพาะได้สนับสนุนจัดสร้างอาคารเพิ่มจำนวนโรงแรมที่พักในกรุงเทพมหานครอย่างรวดเร็วถึง 16,000 ห้องและในช่วงนั้นรายได้ที่ได้รับจากนักท่องเที่ยวสรุปผลได้ดังนี้-

ที่พักอาศัย คิดเป็นร้อยละ	24.6
ซื้อของต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ	37.4
เที่ยวกลางวัน/กลางวัน คิดเป็นร้อยละ	8.9
อาหารและเครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ	17.3
เดินทาง/ขนส่ง คิดเป็นร้อยละ	8.5

ส่วนในปี พ.ศ. 2530 รายได้จากการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 6 ประเภทใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

โรงแรมและที่พักอาศัย คิดเป็นร้อยละ	26.81
อาหารและเครื่องดื่ม	18.02
เดินทาง/ขนส่งภายในประเทศ	13.36
ซื้อของต่าง ๆ	26.82
เที่ยวหาความสำราญ	12.12
เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ	2.87

ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2527 ปรากฏว่ารายรับและรายจ่ายของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยเริ่มแสดงยอดบวกให้ปรากฏหมายถึงอุตสาหกรรมด้านนี้กำลังเจริญเติบโต และในปี พ.ศ. 2528-2529 ปรากฏว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศแะเยี่ยมประเทศไทย (โดยเชื้อชาติและพาหนะที่ใช้) คือในปีพ.ศ. 2528 มีจำนวนถึง 2,438,270 และในปีพ.ศ. 2529 มีจำนวนถึง 2,818,092 (+ 15.58%)

เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยเติบโตเร็วมาก รัฐบาลไทยและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงจัดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย โดยให้ชื่อว่า “ปีท่องเที่ยวไทย 2530” เพื่อเป็นวโรกาสเฉลิมฉลองแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมีพระชันษารอบ 60 ปีบริบูรณ์ โดยได้เริ่มการดำเนินการเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2529 วัตถุประสงค์หลักก็คือเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศอีกร้อยละ 13.2 หรือประมาณ 2.9 ล้านคน ซึ่งเมื่อผลลัพธ์สรุปมาให้เห็นในปลายปี 2530 นั้นปรากฏว่าจำนวนนักท่องเที่ยวมีถึง 3.48 ล้านคนเพิ่มจากปี 2529 ถึงร้อยละ 23.59

เมื่อเป็นตัวเลขที่ปรากฏชัดขึ้นแล้ว การวางแผนการส่งเสริมการตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในช่วงปี 2530/2531 และ ในปี 2532 นี้ จึงได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลโดยได้รับจัดสรรงบประมาณเกินกว่า 200 ล้านบาท การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเล็งเห็นแล้วว่าในปีนั้นนโยบายการตลาดควรจะเน้นหนักไปในการส่งเสริมการ “ซื้อ” โดยมีกลยุทธ์ในการเสนอขาย/สินค้า เฉพาะที่มี “คุณภาพ” เท่านั้น

การท่องเที่ยวไทยในสายตาชาวโลก

สมาคมพาต้า (PATA) ได้พยากรณ์ออกมาว่าการท่องเที่ยวบริเวณเขตเอเชีย-แปซิฟิกจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น คือในปี

2528	22.8 ล้านคน
2530	25.1 ล้านคน
2533	28.7 ล้านคน

นั่นก็หมายความว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในทวีปยุโรปและแถบอเมริกาเหนือจะถดถอยลง แต่จะไปเพิ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่เอเชียตะวันออกเพิ่มขึ้นอีกถึงร้อยละ 7.2 ส่วน พื้นที่แถบแปซิฟิก-เอเชีย นั้นจะเพิ่มขึ้นเช่นกันเป็นร้อยละ 4.3 ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มเท่าตัวของการท่องเที่ยวในส่วนต่าง ๆ ของโลก

มร.ชอย (CHOY) ได้วิเคราะห์โดยการกระจายเปิดเผยว่าพื้นที่บริเวณเอเชียตะวันออก และพื้นที่บริเวณออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวสนใจและแวะเยี่ยมมาก ที่สุดในอาณาบริเวณเอเชีย-แปซิฟิกทั้งหมด ถ้าจะเป็นที่ประเทศแล้ว ฮองกงและสิงคโปร์ ยังคงเป็นประเทศที่นักท่องเที่ยวแวะเยี่ยมมากที่สุด โดยมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากถึงปีละกว่า 3 ล้านคน ส่วนประเทศไทยนั้นยังน้อยกว่า 3 ล้านคนต่อไป

การท่องเที่ยวไทยเป็นหนึ่งในไม่มีสอง

แม้ว่าประเทศไทยจะครองอันดับที่ 3 ตามยอดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศแวะเข้าประเทศก็ตามซึ่งรองจากฮองกงและสิงคโปร์ แต่เมื่อพุดถึงจำนวนคืนที่พักอยู่ในประเทศ (จำนวนนักท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศ คูณกับจำนวนคืนที่พัก) ปรากฏว่าประเทศไทยมาเป็นอันดับหนึ่ง (21,097,638 คืน)

นี่ก็เป็นหลักฐานปรากฏอย่างแจ่มแจ้งแล้วว่า การแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับนานาชาตินั้นสามารถเรียกได้ว่า “เอาเป็นเอาตาย” ก็ว่าได้ นี่จึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้การท่องเที่ยวไทยต้องจัดนโยบายด้านการตลาดประจำปีพ.ศ. 2532 โดยยึดถือนโยบายหลัก เพื่อเพิ่มอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา ขยายรายได้จากส่วนอื่น ๆ ของการท่องเที่ยว และส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทยในปี

สรุป

เกิอาจารย์ระดับยอดท่านหนึ่งเป็นบุคคลที่ย่อม

รับกันในแวดวงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และโรงแรม แถมยังเขียนหนังสือมากมาย คือ ดร.โดแนล อี ลอนเบอร์ก ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งถึงคำจำกัดความของการท่องเที่ยวที่ว่า “การท่องเที่ยวที่แสวงหาความสุขนั้น ต้องพร้อมด้วยความสะดวกสบาย ราคาไม่แพงเกินไป นัก สถานที่เที่ยวต้องเป็นที่ที่น่าสนใจมาก และท้ายสุดต้องปลอดภัย และการท่องเที่ยวระดับนานาชาติ นั้นเปรียบเสมือนยาเสพติดให้โทษดี ๆ นี่เอง มิได้ให้โทษแต่ให้คุณประโยชน์ คือ สุขภาพจิตดีขึ้น”

คุณภาพของชีวิตในศตวรรษนี้เห็นจะต้องเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มความสุขสดชื่นให้กับชีวิต นักทัศนศาสตร์ต่างชาติต่างภาษาเดินทางไปตามที่ต่าง ๆ ด้วยสาเหตุนานาประการ อาทิ เพื่อแวะเยี่ยมครอบครัว และเพื่อนสนิทในวาระที่สมหวังหรือผิดหวัง เพื่อดำเนินธุรกิจหรือเพื่อการศึกษา หรือมิฉะนั้นเพื่อการเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีจากชาติอื่น ๆ เพื่อได้รับการบำบัดโรคหรือเพื่อพักผ่อนหรือเพื่อการทัศนจรไปในที่ต่าง ๆ ที่รอคอยมานาน ไข่แล้วมนุษย์เรากำลังอยู่ในช่วงมีเวลาว่างส่วนตัวมากขึ้นทุกที คราวนี้ประเทศไทยที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองมากกว่าประเทศอื่น ๆ ย่อมมีจุดยืนที่ดีกว่าในเชิงการตลาด อุปมาเหมือนเช่น “น้ำขึ้นให้รีบตัก” ควรเก็บตุนไว้ให้มากที่สุดแถมต้องอนุรักษ์ธรรมชาติและพัฒนาการท่องเที่ยวและสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศอีกด้วย

ประเทศไทยควรที่จะอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย ถ้าขึ้นชักช้า ยืดเยื้อก็คงจะแยเป็นแน่แท้ ทั้งรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องทั้งหลายพึงยึดความสามัคคี ไม่เอารัดเอาเปรียบ สร้างสายไมตรีให้แน่นเกิด เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศ คนไทยเราจะได้มีการกินดีอยู่ดี ลดความแตกต่างกลุ่มคนรวยและคนจน พึงให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่นักท่องเที่ยวจากประเทศไหน ๆ ก็ตามปรารถนาจะแวะเยี่ยมประเทศไทย เอกลักษณ์ของไทย และความเป็นคนไทยเกิด □

REFERENCES

- _____. (1986), **Annual Statistical Report on Tourism in Thailand**, Tourism Authority of Thailand, 10 - 11.
- Choy, Dexter J.L. (1988), *"Pacific Asia: The Mass Market in Travel,"* The Cornell H.R.A Quarterly, (February), 83 - 88.
- Cee, Chuck Y.; Choy, Dexter J.L.; and James C. Makens. (1984), *"The Travel Industry,"* The AVI Publishing Company, Inc, 38 - 51, 106 - 121.
- _____. (1970), IUOTO Economic Review of World Tourism, The review mentions Ceylon, India, Iran and Thailand, 44.
- _____. (1988), **Exotic Thailand**, The Tourism Authority of Thailand, No. 5/88.
- _____. (1986), International Tourists Arrivals to Thailand by Nationality and Mode of transport, Immigration Division, Police Department of Thailand.
- Lehmann, Armin D. (1984), *"Travel and Tourism: An Introduction to Travel Agency Operations,"* First Edition, Seventh Printing, The Bobbs-Merrill Company, Inc.
- Lundberg, Donald E. (1985), Introduction Travel and Tourism, John Wiley & Sons, Inc., 2.
- Meintosh, Robert W. (1972), **Tourism, Principles, Practices, Philosophies**, Crid, Inc., 7.
- _____. (1986), Special Report on Welcoming the Travellers: Thailand's hotel industry expands, **Business Review**, (December), 44, 48 - 50, 54.
- _____. (1984), **Thailand in the 80s**, the National Identity Office, Office of the Prime Minister, Kingdom of Thailand, 6 - 303.
- _____. (1987 - 1988), Tourist Arrivals and Accommodation, **International Marketing Data and Statistics**, 369.
- _____. (1982 - 1983), World Tourism Organization-Madrid, **World Travel and Tourism Statistics Yearbook**, (December), Volume 37, 81 - 82.

วิเคราะห์ เศรษฐกิจการค้า สินค้าเกษตรกรรม ไทย-อาเซียน

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์*

“บทความส่งประกวด”

1. คำนำ

ว

กฏการณ์น้ำมัน 2 ครั้งในปี 1973 และ 1979 นั้น ได้ส่งผลต่อเศรษฐกิจของโลกอย่างกว้างขวาง ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ เงินเฟ้อ ภาวะดอกเบี้ยสูง และการว่างงานส่งผลให้ประเทศอุตสาหกรรมมีแนวโน้มในการกีดกันการค้ามากขึ้น¹

สำหรับสินค้าเกษตรกรรมได้มีความพยายามที่จะทำข้อตกลงทั้งในแบบทวิภาคีและพหุภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอปัญหาการค้าสินค้าเกษตรกรรมเข้าสู่การเจรจาของแกตต์ในรอบอุรุกวัยซึ่งจะใช้เวลาทั้งสิ้น 4 ปี และจะสิ้นสุดในปี 1990

ประเทศที่กำลังพัฒนานั้น เนื่องจากอำนาจต่อรองต่ำ ทำให้ไม่มีความคืบหน้าในการเจรจาต่อรองกับประเทศที่พัฒนาแล้ว และมักจะต้องทำข้อตกลงในลักษณะที่เสียเปรียบอยู่เสมอ ทำให้การค้าในรูปแบบนี้ได้ดังกล่าวตึงเครียดมากขึ้น² ด้วยปัญหาดังกล่าวจึงได้มีความพยายามที่จะพิจารณาข้อเสนอ ให้หันเหการค้ามาเน้น

ในแบบได้-ได้ คือระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรวมกลุ่ม (integration) ตามแบบของกลุ่มประชาคมยุโรปได้มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวางในหมู่ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งในเอเชีย แอฟริกา และอเมริกาใต้³ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือการกีดกันการค้ากันเองในระหว่างประเทศกำลังพัฒนา ทั้งในรูปภาษี (tariffs) และไม่มีภาษี (non-tariffs) นั้น อยู่ในระดับสูงเช่นกัน⁴

สมาคมประชาชาติเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) นั้น ก่อตั้งในปี 2510 โดย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ได้ตั้งเป้าหมายที่จะร่วมมือกันทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม มุ่งหวังที่จะลดการกีดกันการค้าระหว่างกัน และให้การสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วยการให้สิทธิพิเศษทางภาษีสำหรับสินค้าที่ใช้ร่วมกันแก่ประเทศสมาชิกของอาเซียน ในปี 2527 อาเซียนได้ขยายตัวครั้งแรกโดยบรูไน

* รองศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 H. Giersch, (1987)

2 P.A. Samuelson, (1976)

3 UNCTAD, (1967)

4 D.A. DeRosa, (1987)

เข้าเป็นสมาชิก จนถึงปัจจุบันสมาชิกอาเซียนจึงมีรวมกันทั้งสิ้น 6 ประเทศ

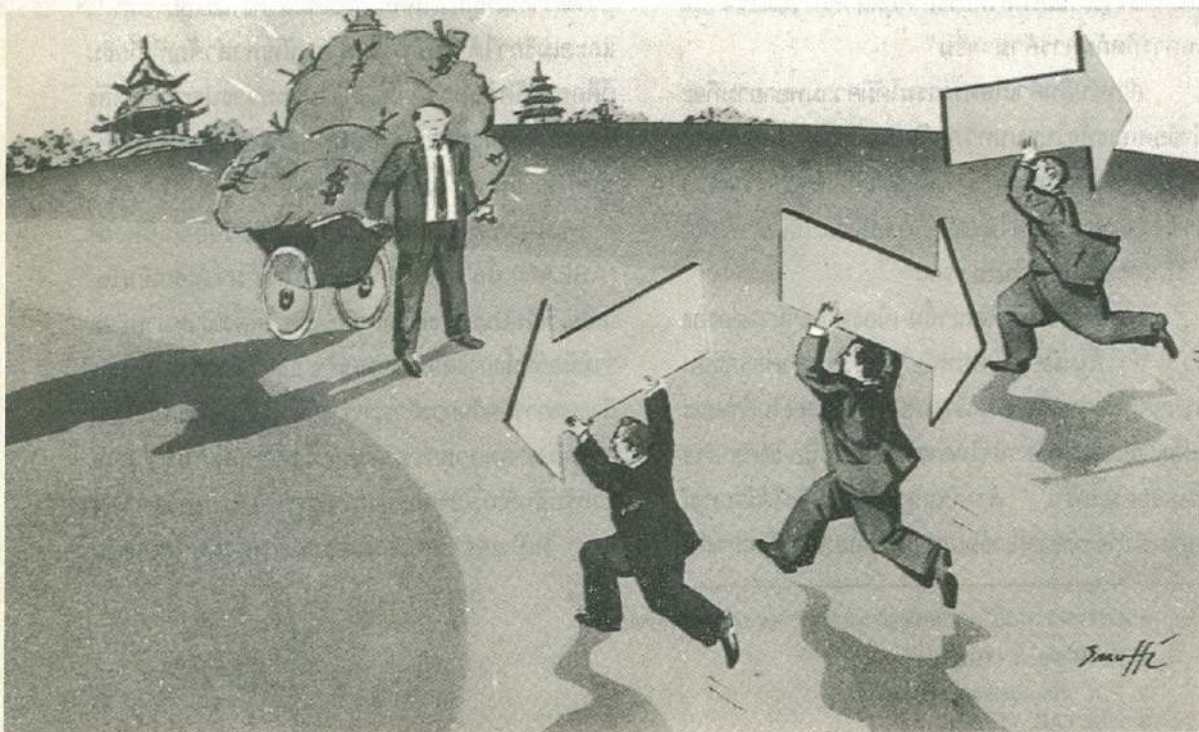
ตลอด 20 ปี ที่ผ่านมานี้ ประเทศสมาชิกของอาเซียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วที่สุดในโลก แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าอาเซียนพิจารณาในรูปกลุ่มจะประสบความสำเร็จไปด้วยทั้งในด้านการขยายการค้าระหว่างกัน และโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน นอกจากนั้น ยังมีการประชุมระดับสุดยอดเพียง 3 ครั้งในรอบ 30 ปี

จนถึงปัจจุบัน อาเซียนได้บรรลุข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจหลายเรื่อง ที่มีความสำคัญในที่นี้ก็คือ ขัลดกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษทางการค้า (Preferential Trading Arrangement : PTA) ซึ่งจากผลการประชุมสุดยอดครั้งที่ 3 นั้น จะมีการพยายามลดรายการสงวนสิทธิ์ ไม่ลดอากรขาเข้าให้เหลือไม่เกินร้อยละ 10 ของรายการที่ซื้อขายกัน และรายการที่คงอยู่

ในรายการสงวนสิทธิ์ไม่ควรมีมูลค่าเกินกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่าการค้าในอาเซียน นอกจากนั้นจะมีการเพิ่มส่วนลดพิเศษทางด้านภาษีศุลกากรจากร้อยละ 75 เป็นร้อยละ 90 สำหรับโครงการร่วมลงทุนทางอุตสาหกรรมของอาเซียน

โครงการ PTA นี้เริ่มต้นมาตั้งแต่ 1 มกราคม 2531 จนถึงการประชุมสุดยอดครั้งที่ 3 มีสินค้าที่อยู่ในขอบข่ายของข้อตกลง 12,649 รายการ และมีสินค้าที่ขอสงวนสิทธิ์อยู่ 4,959 รายการ และจากการประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนเมื่อกลางเดือนตุลาคม 2531 ได้มีการตกลงที่จะเพิ่มรายการสินค้าให้เป็น 14,462 รายการ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันปรากฏว่า สินค้าภายใต้ PTA นี้ ได้ลดน้อยมาก ทั้งในรูปของการสร้างการค้า (trade creation) และการค้าเปลี่ยนทิศ (trade diversion) อย่างไรก็ตาม ก็เป็นที่มุ่งหวังว่าข้อตกลงดังกล่าวจะเป็นก้าวแรกที่จะไปสู่

การค้าเสรีระหว่างประเทศสมาชิกของอาเซียนในอนาคต¹

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์เศรษฐกิจการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียน เนื่องจากอาเซียนเป็นตลาดสินค้าที่สำคัญที่สุดของไทย² โดยศึกษาถึงรูปแบบการค้า ความชำนาญเฉพาะอย่าง สภาพการแข่งขัน ศักยภาพการค้าและ

มาตรการกีดกันสินค้าต่าง ๆ ทั้งในรูปภาษีและไม่ใช่ภาษีเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในอนาคต และเพื่อแสวงหาแนวคิดสำหรับการศึกษาต่อไป

สำหรับคำว่าสินค้าเกษตรกรรมที่ใช้ในการศึกษานี้ จะมีความหมายครอบคลุมถึงสินค้า 27 รายการแยกตาม SITC ดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 : สินค้าเกษตรกรรมที่ทำการศึกษา

SITC	รายการ	SITC	รายการ
001	Live animals for food	073	Cacao products
0113	Meat of swine	074	Tea and mate
0114	Poultry fresh, chilled, frozen	075	Spices
02	Dairy products, birds eggs	081	Feeding stuff for animals
03	Fish and preparation	11	Beverages
042	Rice	12	Tobacco and Manufactures
044	Maize unmilled	2221	Groundnuts, green
054	Veg. etc. fresh	2222	Soya beans
056	Vegetables etc. (prepd, prepd)	2223	Cotton seeds
057	Fruit, fresh or dried	2231	Copra
058	Fruit preparations	2232	Palm nuts & kernels
06	Sugar and preparation honey	411	Animal oils and fats
071	Coffee and substitutes	42	Fixed vegetable oils, fats
072	Cacao		

2. รูปแบบการค้า : ภาพรวม

ตารางที่ 2 นั้น แสดงให้เห็นความสำคัญของสินค้าเกษตรกรรมที่มีต่อการค้าของไทย ทั้งกับโลกและกับอาเซียนได้เป็นอย่างดี กล่าวโดยส่วนรวมแล้ว ถึงแม้ว่าไทยจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางอุตสาหกรรมอย่างมากในช่วง 1980-85 แต่การส่งออกสินค้าเกษตรกรรมก็ยังมีสัดส่วนถึงร้อยละ 50 ของมูลค่าการส่งออก

ทั้งหมด นอกจากนั้น สินค้าเกษตรกรรมยังมีความสำคัญอย่างมากต่อการค้ากับประเทศสมาชิกอื่น ๆ ของอาเซียนทุกประเทศ โดยมีสัดส่วนอยู่ระหว่างร้อยละ 46-80 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดไปยังประเทศดังกล่าว

สำหรับทางด้านการนำเข้านั้นจะเห็นได้ว่าสินค้าเกษตรกรรมมีความสำคัญค่อนข้างน้อย โดยมีสัดส่วนการนำเข้าอยู่ในระดับต่ำมาก คือเพียงร้อยละ 4 ของ

1 P. Sricharatchanya, (1984), G.T. Ooi, (1981 : 1986) G. Tan, (1982), W. Lutkenhorst, (1984),

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2531)

2 C. Chaipan, (1988)

มูลค่าการนำเข้าทั้งหมด สำหรับการนำเข้าจากประเทศในอาเซียนนั้นมีการนำเข้าจากฟิลิปปินส์เท่านั้นที่มีสัดส่วนเป็นสินค้าเกษตรสูงประมาณร้อยละ 14 ของมูลค่าการนำเข้าจากประเทศนั้นทั้งหมด

การที่ไทยมีการนำเข้าสินค้าเกษตรกรรมมีสัดส่วนค่อนข้างต่ำนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะลักษณะของโครงสร้างการผลิต และลักษณะของสินค้าที่สามารถทดแทนกันได้ค่อนข้างสูง แต่ปัจจัยที่มีความสำคัญเช่นกันก็คือมาตรการกีดกันการค้าทั้งในรูปภาษี และมีใช้ภาษีเพื่อคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศ

ประเทศสมาชิกของอาเซียนซึ่งเป็นตลาดที่สำคัญสำหรับสินค้าเกษตรกรรมของไทยคือ สิงคโปร์และมาเลเซีย ซึ่งมียอดนำเข้ารวมกันในช่วงปี 1980-85 เฉลี่ยปีละ 446 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 78.7 ของยอดการส่งออกสินค้า เกษตรกรรมของไทยไปยังอาเซียนทั้งหมด (ตารางที่ 3) ส่วนทางด้านการนำเข้าสินค้า

การเกษตรของไทยนั้น ไทยนำเข้าจากสิงคโปร์และมาเลเซียในช่วงเดียวกันเฉลี่ยปีละ 41 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 82 ของการนำเข้าจากอาเซียน

พิจารณาจากทางด้านการขยายตัวของการค้าสินค้าเกษตรกรรมจะพบได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเพิ่มการส่งออกของโลกในช่วง 1980-85 ซึ่งโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.8 แล้ว อัตราการเพิ่มการส่งออกของไทยร้อยละ 2.7 นับว่าอยู่ในระดับสูง สำหรับประเทศในอาเซียนนั้น ไทยมีอัตราเพิ่มการส่งออกไปยังฟิลิปปินส์สูงที่สุด รองลงมาคือ สิงคโปร์ และมาเลเซีย สำหรับอัตราเพิ่มการส่งออกไปยังอินโดนีเซียนั้น มีแนวโน้มลดลง

การนำเข้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยในช่วง 1980-85 เฉลี่ยเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.56 ต่อปี แม้ว่าการนำเข้าจากอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์จะเพิ่มขึ้นสูงมาก แต่การนำเข้าจากประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยคือสิงคโปร์และมาเลเซียมีแนวโน้มลดลง

ตารางที่ 2 : สัดส่วนของสินค้าเกษตรกรรมในการค้าของไทยกับอาเซียน, 1980-85 (%)

ค้ากับ	ส่งออก	นำเข้า
โลก	50.09	3.83
สิงคโปร์	46.23	1.94
ฟิลิปปินส์	66.20	13.50
มาเลเซีย	67.13	6.72
อินโดนีเซีย	80.41	9.78

ที่มา : คำนวณจาก UN, Commodity Trade Statistic, หลายเล่ม, IMF, Direction of Trade, หลายเล่ม, UNCTAD, Handbook of International Trade, หลายเล่ม, FAO, Trade Yearbook, หลายเล่ม

ตารางที่ 3 : การค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียน, เฉลี่ย 1980-85

ค้ากับ	มูลค่า (ล้าน \$)			อัตราเพิ่มเฉลี่ย (%)	
	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	ส่งออก	นำเข้า
โลก	3,391	372	+3,019	2.72	0.56
สิงคโปร์	234	13	+221	32.68	-4.86

ฟิลิปปินส์	23	5	+18	120.38	69.48
มาเลเซีย	212	28	+184	9.73	-23.24
อินโดนีเซีย	97	4	+93	-16.71	95.12
อาเซียน	567	50	+517	-	-

ที่มา : เหมือนตารางที่ 2

เราสามารถเห็นภาพของรูปแบบการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยศึกษาจาก Export และ Import Intensity¹ สำหรับ Export Intensity นั้นวัดได้โดย

$$EI_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_i} / \frac{M_j}{M_w - M_i}$$

โดยที่ X_{ij} = การส่งออกจาก i ไป j

X_i = การส่งออกทั้งหมดของ i

M_j = การนำเข้าทั้งหมดของ j

M_w = การนำเข้าทั้งหมดของโลก

M_i = การนำเข้าทั้งหมดของ i

และ Import Intensity นั้นวัดได้โดย

$$II_{ij} = \frac{M_{ij}}{M_i} / \frac{X_j}{X_w - X_i}$$

โดยที่ M_{ij} = การนำเข้าของ i จาก j

M_i = การนำเข้าทั้งหมดของ i

X_j = การส่งออกทั้งหมดของ j

X_w = การส่งออกทั้งหมดของโลก

X_i = การส่งออกทั้งหมดของ i

ดัชนีดังกล่าวจะมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อสัดส่วนการส่งออกของ i ไป j เท่ากับสัดส่วนของอุปสงค์การนำเข้าของ j จากตลาดอื่น หรือสัดส่วนการนำเข้าของ i จาก j เท่ากับสัดส่วนการส่งออกของ j ไปตลาดอื่น ผลการคำนวณได้แสดงไว้ในตารางที่ 4

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าประเทศสมาชิกของอาเซียนทุกประเทศ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทย โดยมีค่าดัชนีมากกว่า 1 ทั้งสิ้น ในขณะที่ดัชนีการส่งออกมีค่าสูงมาก คือ 5.5 สำหรับอาเซียนทั้งหมด และ 7.2 สำหรับฟิลิปปินส์

ตารางที่ 4 : Export และ Import Intensity ในการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียน

ค้ากับ	ส่งออก	นำเข้า
อาเซียน	5.52	3.46
สิงคโปร์	2.03	1.02
ฟิลิปปินส์	7.15	4.51
มาเลเซีย	3.89	1.17
อินโดนีเซีย	4.80	1.79

ที่มา : จำนวนจาก UN, Commodity Trade Statistic, หลายเล่ม, IMF, Direction of Trade, หลายเล่ม, UNCTAD, Handbook of International Trade, หลายเล่ม, FAO, Trade Yearbook, หลายเล่ม

1 K. Kojima, (1970), pp. 16-36.

3. โครงสร้างความชำนาญเฉพาะอย่างและ
สถานะการแข่งขัน

เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนถึงโครงสร้างการค้าระหว่าง
ไทยกับอาเซียนนั้นจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ลงไป
ในรายละเอียดโดยแยกออกเป็นสินค้าการเกษตรทั้งสิ้น
27 ชนิด ดังที่ได้แสดงไว้แล้วในตารางที่ 1 ในการ
วิเคราะห์นั้นต้องการจะตอบคำถามดังต่อไปนี้

- 1. ไทยมี Comparative advantages
และ disadvantages ในการค้าสินค้า
เกษตรกรรมอย่างไรบ้าง
- 2. การส่งออกสินค้าเกษตรกรรมของไทย
มีการนำเข้าสินค้าชนิดนั้นในขณะเดียวกัน
หรือไม่ กล่าวคือ การค้าเป็นแบบ inter-
industry specialization หรือเป็นแบบ
intra-industry specialization
- 3. ไทยมีศักยภาพในการขยายการค้าสินค้า
เกษตรกรรมกับอาเซียนอย่างไรบ้าง

ก. Revealed Comparative Advantage

ดัชนีที่ใช้วัดลักษณะของโครงสร้างการค้า
ที่เป็นที่รู้จักกันดีคือดัชนี revealed comparative
advantage : RCA ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังนี้¹

$$RCA_{ik} = (X_{ik} / X_i) / (X_{wk} / X_w)$$

โดยที่ X_{ik} = การส่งออกสินค้า k ของ i
 X_i = การส่งออกทั้งหมดของ i
 X_{wk} = การส่งออกสินค้า k ของโลก
 X_w = การส่งออกทั้งหมดของโลก

การที่ดัชนีนี้มีค่าต่างไปจาก 1 นั้น หมายถึง
comparative advantage ของประเทศนั้น กล่าวคือ
แสดงให้เห็นขนาดของการค้าที่เป็นจริงซึ่งต่างไปจาก
การค้าที่คาดคะเนในโลก อย่างไรก็ตาม ไม่มีการพิจารณา
ถึงทิศทางของการค้าแต่อย่างใด²

ข้อโต้แย้งที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ comparative

advantage นั้นน่าจะหมายถึงการค้าสุทธิ (net
trade) กล่าวคือ การส่งออกของประเทศใดประเทศหนึ่ง
นั้นจะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขัน
ในขณะที่การนำเข้าจะแสดงให้เห็นถึงการสูญเสียสถานะ
การแข่งขันระหว่างประเทศ ดุลการค้าที่เป็นบวก (หรือลบ)
จึงแสดงให้เห็น comparative advantage (dis-
advantage) อย่างแท้จริง สูตรการคำนวณหา RCA
จึงได้รับการปรับปรุงใหม่เป็นดังนี้³

$$RCA_{ik} = \frac{1/n (X_{ik} / M_{ik})}{\sum_{k=1}^n X_{ik} / \sum_{k=1}^n M_{ik}}$$

โดยที่ M_{ik} = การนำเข้าสินค้า k ของ i
แบ่ง k ตาม SITC ตามที่ได้แสดงไว้ในตาราง
ที่ 1 ดังนั้น $n = 27$ ดัชนี RCA จะยังมีค่ามากเมื่อ
ประเทศ i ประสบความสำเร็จทางด้านการค้าในสินค้า
ชนิดนั้นมาก ผลการคำนวณโดยใช้ข้อมูลในช่วง 1980-85
ได้แสดงไว้ในตารางที่ 5

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ เนื่องจากขาดข้อมูลเราจึง
ไม่สามารถตีความ RCA ในรูปของความแตกต่างของ
ราคาส่งออก มาตรการการคุ้มครองและป้องกันผู้ผลิต
หรือผู้บริโภคภายในค่าขนส่ง ธรรมเนียม หรือปัจจัยที่
เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีแต่อย่างใด

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ดัชนี RCA นั้น
มีพื้นฐานจากข้อมูลการส่งออกและการนำเข้าที่เกิดขึ้น
จริง จึงทำให้มาตรการกีดกันการนำเข้าต่าง ๆ ทั้งใน
รูปภาษี (tariff) และ ไม่ใช่ภาษี (non-tariff) อาจมีผล
ทำให้ผลการคำนวณบิดเบือนไปจากความเป็นจริงได้
นอกจากนั้น การสนับสนุนการส่งออกก็อาจจะทำให้
เกิดการบิดเบือนได้เช่นกัน แต่เนื่องจากนโยบายการ
สนับสนุนการส่งออกทางด้านการเกษตรของไทยไม่ค่อย
มีความสำคัญมากนัก จึงอาจจะละเลยประเด็นนี้ไปได้

1 B. Balassa, (1967)
2 K. Kunimoto, (1977) pp. 15-32.
3 J. Donges, (1982)

เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างการแข่งขันโดยพิจารณามาตรการ
การกีดกันการนำเข้าดังกล่าวจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์
จากการส่งออกเปรียบเทียบ ประกอบไปด้วย หรือที่
เรียกกันว่า "comparative export performance"
หรือ CEP ซึ่งคำนวณได้ดังนี้

$$CEP_{ik} =$$

$$X_{ik} / X_{wk} : \sum_{k=1}^n X_{ik} / \sum_{k=1}^n X_{wk}$$

โดย $n = 27$ ผลการคำนวณได้แสดงไว้ใน
ตารางที่ 5 ดัชนี CEP ที่มีค่าเกิน 1 หมายความว่า
สัดส่วนของสินค้าดังกล่าวในการส่งออกสินค้าเกษตร
ทั้งหมดมากกว่าของโลก ดังนั้น ไทยจะมีความได้เปรียบ
เปรียบเทียบ (relative advantage) ในสินค้านั้น
สำหรับดัชนี CEP ที่มีค่าต่ำกว่า 1 ก็มีความหมาย
ในทางกลับกัน

จากดัชนี RCA ในตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า
ไทยมี comparative advantage ในสินค้า ไม้ ข้าว
ข้าวโพด ผัก ผลไม้กระป๋อง และน้ำตาล ความสอดคล้อง
กันระหว่าง RCA และ CEP เป็นส่วนใหญ่ นั้น อาจ
อธิบายในขั้นนี้ว่าการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทย
เป็นแบบ inter-industry มากกว่า intra-industry
ถึงแม้ว่าสินค้าเกษตรกรรมชนิดเดียวกันจะมีความ
แตกต่างกันได้ในสายตาของผู้บริโภคอันเนื่องมาจาก
สภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันก็ตาม แต่โครงสร้าง
การค้าเกษตรกรรมของไทยในช่วง 1980-85 ไม่แสดงให้เห็น
ถึงลักษณะดังกล่าว ซึ่งประเด็นนี้จะได้วิเคราะห์
ในรายละเอียดต่อไป

สินค้าที่มี relative advantage (CEP มีค่า
มากกว่า 1) แต่ RCA มีค่าต่ำหรือติดลบ คือ ปลา และ
ปลากระป๋อง ผลิตภัณฑ์จากผัก และเมล็ดฝ้าย

ตารางที่ 5 : Revealed Comparative Advantage และ Comparative Export Performance ใน
การค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทย, 1980-85

รายการ	RCA	CEP
001 Live animals	-2.35	-
0113 Meat of swine	-	-
0114 Poultry	5.97	1.0
02 Dairy pro.	-4.4	0.1
03 Fish & pre.	-0.1	1.3
042 Rice	12.3	9.2
044 Maize	4.4	1.4
054 Veg.	2.3	3.9
056 Vegetables pre.	0.7	1.4
057 Fruit	-1.0	0.1
058 Fruit pre.	2.9	1.1
06 Sugar & pre.	1.1	1.1
071 Coffee & sub.	0.3	0.1
072 Cacao	-7.1	-
073 Cacao pro.	-6.0	-

074	Tea & Mate	-2.6	-
075	Spices	-1.3	0.3
081	Feeding stuff	-2.1	0.3
11	Beverages	-5.1	-
12	Tobacco & Ma	-1.8	0.8
2221	Groundnut	-	0.3
2222	Soya beans	-2.5	-
2223	Cotton seeds	-	4.9
2231	Copra	-10.4	-
2232	Palm nuts & k.	0.7	0.2
411	Animal oils & fat	-5.0	-
42	Fixed veg. oil & fat	-3.2	0.1

ที่มา : คำนวณจาก UN, Commodity Trade Statistic, หลายเล่ม, IMF, Direction of Trade, หลายเล่ม, UNCTAD, Hand-book of International Trade, หลายเล่ม, FAO, Trade Tearbook, หลายเล่ม

ข. Inter-industry specialization

จากคำถามที่ 2 ที่ว่าการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมของไทยไปยังโลก และอาเซียน มีการนำเข้าสินค้าชนิดนั้น ในขณะเดียวกันหรือไม่นั้น สามารถวิเคราะห์ได้โดย trade overlap coefficients หรือ TO ซึ่งมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$TO = 2 \frac{\sum_{k=1}^n \min (X_k, M_k) /}{\sum_{k=1}^n (X_k + M_k)}$$

โดยที่ n = 27 เช่นเดิม ผลการคำนวณได้แสดงไว้ในตารางที่ 6 ผลการคำนวณที่ได้สนับสนุนข้อสมมติฐานที่ว่าการค้าสินค้าเกษตรของไทยทั้งกับโลกและกับอาเซียนนั้นเป็นแบบ inter-industry specialization ยกเว้นการค้ากับฟิลิปปินส์ซึ่งมีค่า TO ค่อนข้างสูง คือ 0.47

ค. Export similarity

การที่การค้าสินค้าของไทยกับประเทศสมาชิกของอาเซียนมีลักษณะเป็น inter-industry specia-

lization นั้น อาจเป็นเพราะว่าประเทศสมาชิกของอาเซียนนั้น มีโครงสร้างการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมแตกต่างกัน หรือเป็นเพราะการกีดกันการค้าทั้งที่เป็นภาษีและไม่ใช่ภาษีระหว่างกัน กล่าวคือ ถ้าโครงสร้างการส่งออกต่างกัน การค้าย่อมเป็นการแลกเปลี่ยนในสินค้าที่มี comparative advantage แตกต่างกัน แต่ถ้าโครงสร้างการส่งออกเหมือนกัน การที่การค้ายังคงเป็นแบบ inter-industry specialization ก็เพราะการกีดกันการค้าระหว่างกันเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศของตัวนั่นเอง

การทดสอบว่าการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมของไทยมีโครงสร้างเหมือนหรือต่างกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนอย่างไรนั้น ทำได้ด้วยการคำนวณหาดัชนี Export Similarity หรือ ES ซึ่งคำนวณได้ดังนี้

$$ES = \sum_{k=1}^n \min [X_k (ac), X_k (bc)] 100$$

โดยที่ $X_k (ac)$ = สัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของ a ไป c ต่อการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมด

$X_k(bc) =$ สัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของ b ไป c ต่อการส่งออกสินค้า เกษตรทั้งหมด

ตารางที่ 6 : Trade Overlap Coefficients ในการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียน, 1980-85

ค้ากับ	TO
โลก	0.129
อาเซียน	0.162
สิงคโปร์	0.063
ฟิลิปปินส์	0.472
มาเลเซีย	0.062
อินโดนีเซีย	0.086

ที่มา: เหมือนตารางที่ 2

ตารางที่ 7 : Export Similarity Indice สำหรับสินค้าเกษตรกรรมไทย เปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ ของอาเซียน, 1980-85 (%)

เปรียบเทียบกับ	ES
สิงคโปร์	29.45
ฟิลิปปินส์	29.63
มาเลเซีย	99.00
อินโดนีเซีย	25.12

ที่มา: เหมือนตารางที่ 2

สำหรับ $n = 27$ จะได้ผลการคำนวณดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 7 ถ้าลักษณะการส่งออกของ a และ b เหมือนกัน ดังนั้น $X_k(ac) = X_k(bc)$ และ ES จะมีค่าเท่ากับ 100 แต่ถ้าลักษณะการส่งออกไม่เหมือนกันเลย ES จะมีค่าเป็นศูนย์

ไทยกับมาเลเซีย นั้น มีโครงสร้างการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมคล้ายคลึงกันมาก คือ มีค่า $ES = 99$ ส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในอาเซียนนั้น ES มีค่าอยู่ระหว่าง 25-30

ผลการคำนวณยืนยันว่าการที่การค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียนเป็นแบบ inter-industry specialization นั้น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากมาตรการ

การกีดกันการค้าเพื่อคุ้มครองผู้ผลิตภายในนั่นเอง

ง. Potential for trade expansion

สำหรับคำถามที่ 3 ที่ว่าไทยมีศักยภาพในการขยายการค้าสินค้าเกษตรกรรมกับประเทศสมาชิกของอาเซียนอย่างไรนั้น สามารถวิเคราะห์ได้จากการคำนวณหาสัมประสิทธิ์ของศักยภาพในการขยายการค้า ดังนี้

$$PTE = \left[\frac{\text{Min}(X_k, M_k)}{\text{Max}(X_k, M_k)} \right] 100$$

ผลการคำนวณได้แสดงไว้ในตารางที่ 8 โดยเปรียบเทียบให้เห็นระหว่างการค้ากับโลก กับอาเซียน ทั้งหมด และกับประเทศสมาชิกของอาเซียนแต่ละ

ประเทศ

ศักยภาพในการขยายการค้า สินค้าเกษตรกรรม
ของไทยกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนนั้น แตกต่างกันไป
ในแต่ละสินค้าค่อนข้างมาก สินค้าที่มีศักยภาพในการ

ขยายการค้ากับอาเซียนในฐานะกลุ่มค่อนข้างมาก
(PTE>10) ก็คือ ปลา และ ปลากระป๋อง น้ำตาล
ยาสูบ และน้ำมันและไขมันพืช

ตารางที่ 8 : Potential for Trade Expansion ในการค้าสินค้าเกษตรกรรมของไทยกับอาเซียน,
1980-85 (%) (เฉพาะบางรายการที่ PTE>10)

รายการ	โลก	อาเซียน	สิงคโปร์	ฟิลิปปินส์	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย
001 Live anim.	87.4	3.2	2.7	-	0.1	24.9
02 Dairy pro.	11.7	-	-	-	-	-
03 Fish & pre.	12.3	43.1	33.4	51.2	27.0	-
057 Fruit	30.1	5.1	-	-	28.3	-
06 Sugar	3.6	15.2	-	93.0	0.9	7.2
074 Tea & m.	64.7	-	-	-	-	-
075 Spices	39.7	-	-	-	-	-
081 Feeding st.	86.4	4.3	9.3	-	1.1	-
12 Tobacco	65.3	16.4	54.9	-	-	-
2222 Soya beans	78.5	-	-	-	-	-
42 Fixed veg. oil	37.9	12.6	23.1	-	9.2	-

ที่มา : เหมือนตารางที่ 2

4. การกีดกันการค้าสินค้าเกษตรกรรมในอาเซียน
ตารางที่ 9 แสดงให้เห็นมาตรการในการกีดกัน
การค้าสินค้าเกษตรกรรมทั้งในรูปภาษีและไม่ใช่ภาษี
ของประเทศสมาชิกของอาเซียน รวบรวมโดย UNCTAD
เห็นได้ชัดเห็นว่าทุกประเทศสมาชิกมีความถี่
ของการใช้มาตรการกีดกันด้วยภาษีในหมวดอาหาร
(SITC 0) สูงมาก โดยเฉพาะร้อยละ 76 โดยมีไทยต่ำ
ที่สุดคือ ร้อยละ 45
อัตราภาษีนำเข้านั้นตกอยู่ในช่วงร้อยละ 0.2-44
โดยมีสิงคโปร์ต่ำที่สุด และอินโดนีเซียสูงที่สุด กล่าว
โดยทั่วไปแล้ว สิงคโปร์และมาเลเซียมีนโยบายการค้า
เสรี ในขณะที่ไทย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย มีนโยบาย
เก็บภาษีนำเข้าในระดับสูงโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ

ก็คือคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศ
ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือประเทศ
ในอาเซียนจะใช้ ad valorem tariffs เป็นหลัก และ
ใช้ specific tariffs เป็นส่วนประกอบ (comple-
mentary) นอกจากนั้น ตามข้อตกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษ
ทางการค้า (Preferential Trading Arrangement :
PTA) ได้มีการลดภาษีนำเข้าระหว่างประเทศสมาชิก
เป็นกรณีพิเศษ โดยฟิลิปปินส์ มีความถี่ของ PTA
สูงที่สุดรองลงมาก็คือ มาเลเซียและไทย
จากตารางที่ 9 จะเห็นว่า มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี
(NTBs) นั้น มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน มาตรการ
เหล่านี้ เช่น ภาษีอากร ภาษีการค้า การเข้มงวดการ
ออกใบอนุญาตนำเข้า โควตาห้ามนำเข้า กำหนดการ

แลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ และการผูกขาด การค้าโดยรัฐบาล เป็นต้น พิจารณาในรูปของความถี่ จะเห็นว่า ภาษีอากรและภาษีการค้ามีความถี่สูงมาก คือ มักจะเท่ากับ 100% ส่วนมาตรการอื่นๆ นั้น มีความถี่ อยู่ระหว่าง 0-70%

อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการทั้งในรูปภาษีและ ภาษีอากรนี้ แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศสมาชิก ของอาเซียนดังนี้

ไทย : มีการใช้มาตรการด้านภาษีมากกว่า อย่างอื่น โดยเฉพาะภาษีนำเข้า เครื่องดื่ม ยาสูบ น้ำมัน และไขมันพืชและสัตว์นั้น กำหนดไว้ในอัตราที่สูงมาก นอกจากนั้น ความถี่ในการใช้ Specific Tariffs ยังสูงกว่า Ad Valorem Rates ค่อนข้างมาก สำหรับ มาตรการ NTBs ซึ่งไม่ใช่ภาษีที่มีใช้คือ การเข้มงวด การออกใบอนุญาตและการห้ามนำเข้า แต่มีความถี่ ค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 9 : Principal Import Barriers in ASEAN Countries (SITC 0, 1 and 4)

Country	Food, Live Animals (SITC 0)	Beverage, Tobacco (SITC 1)	Animal, Vegetable Oil, Fats (SITC 4)
Thailand :			
Tariffs (Level, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	26.1 (44.5)	30.0 (10.5)	37.5 (4.7)
- As Preference Rates	13.0 (10.5)	10.0 (5.3)	12.5 (18.6)
- Specific Tariffs	(55.0)	(89.5)	(95.3)
NTBs (Fre., %)			
- Business Tax	95.1	63.2	100.0
- Profit Tax	94.1	63.2	100.0
- Additional Local Tax	100.0	100.0	100.0
- Restrictive Licensing	4.5	15.8	4.7
- Prohibition	6.8	0.0	2.3
Singapore :			
Tariff (Levels, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	0.2 (96.8)	0.0 (12.5)	0.0 (100.0)
- As Preference Rates	3.7 (2.9)	0.0 (0.0)	0.0 (0.0)
- Specific Tariffs	(3.2)	(87.5)	(0.0)

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

Country	Food, Live Animals (SITC 0)	Beverage, Tobacco (SITC 1)	Animal, & Vegetable Oil, Fats (SITC 4)
NTBs (Fre., %)			
- Stamp Tax	100.0	100.0	100.0
- Restrictive Licensing	16.9	1.2	0.0
- Prohibitions	0.0	0.0	0.0
Philippines :			
Tariff (level, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	37.6 (100.0)	45.7 (100.0)	28.4 (100.0)
- As Preference Rates	19.8 (55.3)	20.0 (43.5)	22.1 (68.8)
- Specific Tariffs	(0.0)	(0.0)	(0.0)
NTBs (Fre., %)			
- Petroleum, Other Taxes	0.5	21.7	0.0
- Restrictive Licensing	4.1	0.0	0.0
- Quotas	5.9	60.9	0.0
- Prohibitions	1.4	0.0	0.0
- Foreign Exchange Restrictions	21.5	60.9	0.0
- State Trading Monopolies	6.4	0.0	0.0
Malaysia :			
Tariffs (Level, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	5.3 (61.2)	33.3 (6.1)	1.5 (86.0)
- AS Preference Rates	7.6 (38.4)	6.7 (6.1)	3.5 (53.5)
- CW Preference Rates	0.0 (3.5)	0.0 (0.0)	0.0 (0.0)
- Specific Tariffs	(38.8)	(93.9)	(14.0)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

Country	Food, Live Animals (SITC 0)	Beverage, Tobacco (SITC 1)	Animal, Vegetable oil, Fats (SITC 4)
NTBs (Fre., %)^a			
- Sales/Surtax	100.0	100.0	100.0
- Restrictive Licensing	11.5	12.2	0.0
- Prohibitions	0.0	14.3	0.0
Indonesia			
Tariff (Levels, %)^a			
- Average Ad Valorem Rates	44.0 (46.0)	49.5 (69.2)	28.1 (100.0)
- AS Preference Rates	11.8 (7.5)	0.0 (0.0)	12.6 (35.9)
- Specific Tariffs	(24.0)	(30.8)	0.0
NTBs (Fre., %)^a			
- Sales Taxes	100.0	100.0	100.0
- Restrictive Licensing	0.1	0.0	0.0
- Quotas	0.0	0.0	0.0
- Prohibitions	29.0	9.6	3.1
- State Trading Monopolies	3.2	0.0	0.0

a Tariff-related values in parentheses are frequency ratios expressed as percentages.

Notes : NTBs = Non-tariff barriers, SITC = Standard International Trade Classification, AS = ASEAN preference scheme, CW = Commonwealth preference scheme. The data refer to the following years : 1980 (Indonesia), 1981 (Malaysia), 1983 (Philippines, Singapore and Thailand)

ที่มา : UNCTAD, Trade Information System (Computer Tape), 1984, อ้างถึงใน De Rosa, D.A. (1987) Trade and Protection in the Asian Developing Region, Asian Development Review.

สิงคโปร์ : นับได้ว่ามีระดับภาษานำเข้าต่ำที่สุด ในอาเซียน โดยที่สินค้าส่วนใหญ่นำเข้าโดยไม่เสียภาษีนำเข้า และมีการใช้ NTBs น้อยมากเช่นเดียวกัน

ฟิลิปปินส์ : ใช้มาตรการทางด้านภาษีทุกรายการ สินค้า มีอัตราภาษีอยู่ในระดับสูงโดยเฉพาะเครื่องดื่ม ยาสูบ น้ำมัน และไขมันพืชและสัตว์ นอกจากนั้น ยังมี

การใช้ NTBs ค่อนข้างมากด้วย โดยเฉพาะการกำหนดโควตาและเงื่อนไขในการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ สำหรับเครื่องดื่มและยาสูบมีความถี่สูงมาก

มาเลเซีย : ถือได้ว่ามีระดับภาษานำเข้าต่ำรองลงมาจากสิงคโปร์ ยกเว้นเครื่องดื่ม และยาสูบ มีการเก็บภาษานำเข้าในอัตราสูงมาก สำหรับมาตรการ

NTBs นั้น มีการใช้ค่อนข้างน้อยเช่นเดียวกับสิงคโปร์
อินโดนีเซีย : ถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีอัตราภาษี
นำเข้าสูงที่สุดในอาเซียน นอกจากนั้นมาตรการห้าม
นำเข้ายังมีความถี่อยู่ในระดับที่สูงมาก

5. ข้อสรุปและแนวทางสำหรับอนาคต

ตลาดสินค้าเกษตรกรรมของไทยที่สำคัญที่สุดนั้น
อยู่ในอาเซียน ดังนั้น ความพยายามใด ๆ ที่จะเปลี่ยน
รูปแบบการค้าจากรูปแบบ เหนือ-ใต้ มาเป็นได้-ได้ สำหรับ
สินค้าเกษตรกรรมนั้น จะมีผลต่อความเจริญเติบโตของ
เศรษฐกิจไทยโดยตรง คู่ค้าที่สำคัญที่สุดของไทยคือ
สิงคโปร์ และมาเลเซีย เนื่องจากมีนโยบายในการกีดกัน
การค้าทั้งทางด้านภาษีและไม่ใช่ภาษีค่อนข้างน้อย

แต่การค้าสินค้าเกษตรกรรมระหว่างไทยกับ
ประเทศอาเซียนก็ยังเป็นในลักษณะ inter-industry
specialization จากการเปรียบเทียบโครงสร้างการ
ส่งออกไปยังตลาดโลกของประเทศอาเซียน พบว่า
เหมือนกันอยู่ในระดับ 25-90% จึงเป็นที่เชื่อได้ว่ามาตรการ
กีดกันทางการค้าทั้งในรูปภาษีและไม่ใช่ภาษีมีความ
สำคัญต่อการพัฒนาการค้าระหว่างกันเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์สำคัญของการใช้มาตรการกีดกัน
ทางการค้านั้นก็เพื่อคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศ โดย
ใช้มาตรการทางด้านภาษีเป็นสำคัญ และประกอบด้วย
มาตรการอื่นๆ อีกเช่น การกำหนดโควต้า เข้มงวดการ
ให้ใบอนุญาต เข้มงวดการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่าง
ประเทศห้ามนำเข้า และรัฐบาลผูกขาดการนำเข้า เป็นต้น
อินโดนีเซียมีระดับอัตราภาษีสูงที่สุด รองลงมาคือ
ฟิลิปปินส์ ไทย ส่วนมาเลเซียและสิงคโปร์นั้น ส่วนใหญ่
ปล่อยให้มีการค้าเสรี

แนวทางที่ชัดเจนของไทยสำหรับการดำเนิน
นโยบายการค้าสินค้าเกษตรกรรมในอาเซียน สำหรับ
อนาคตก็คือการเจรจาต่อรองเพื่อเพิ่มรายการสินค้า
เกษตรกรรมเข้าไปในข้อตกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษทาง
การค้า (PTA) ให้มากขึ้น และลดรายการสงวนสิทธิ์
ให้น้อยลง ส่วนผลประโยชน์ต่อการขยายการค้าสำหรับ
ไทยจะมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับค่าความ
ยืดหยุ่นของอุปสงค์การนำเข้าซึ่งจำเป็นจะต้องศึกษา
ในรายละเอียดต่อไป ■

บรรณานุกรม

ก. ภาษาไทย :
ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2531), การวิเคราะห์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน, เอเชียปริทัศน์, Vol.9,
No.1
วินิตา ศุภเสพย์ และ สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2529), อาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: อาเซียน
ในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ, ชุดที่ 1 เล่มที่ 3, สถาบันความมั่นคงและนานาชาติ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- Balassa, B. (1967), **Trade Liberalization Among Industrial Countries : Objectives and Alternatives**. New York.
- Chaipan, C. (1988), **Export Performance of Developing ASEAN Countries : Past Trends and Policy Options**, Paper No. 3101, Faculty of Economics, Chulalongkorn University.
- DeRosa, D.A. (1987), *"Trade and Protection in the Asian Developing Region"*. **Asian Development Review**. pp.27.110.
- Donges, J. et al (1982). **The Second Enlargement of the European Community : Adjustment Requirements and Challenges for Policy Reform**, Kieler Studies 197. FAO, Trade. Yearbook. Rome, various issues.
- Giersch, H. (1987), *"Trade Liberalization and Economic Growth in Europe and the United States"*. **Asian Development Review**. pp. 25-36
- IMF, **Direction of Trade**, Washington D.C., various issues.
- Kojima, K. (1970), *"Structure of Comparative Advantage in Industrial Countries : A Verification of the Factor-Proportions Theorem"*; **Hitotsubashi Journal of Economics**, Vol. 11, No. 1, pp. 1-29.
- Lutkenhorst, W. (1984), *"Import Restrictions and Export Promotion Measures in Southeast Asian Countries"*, **ASEAN Economic Bulletin**, (July 1984) pp. 43-69.
- Ooi, G.T. (1981), *"The ASEAN Preferential Trading Arrangements (PTA) : An Analysis of Potential Effects of Intra-ASEAN"*, **Research Notes and Discussions Paper**, no. 26, Singapore, ISAS.
- _____. (1986), *"Towards a Liberal Trade Regime"*. **ISIS ASEAN Series**. Kuala Lumpur : ISIS.
- Samualson, P.A. (1976), *"Illogic of Neo-Marxian Doctrine of unequal Exchange"* in D.A. Belsley, et. al. **Inflation, Trade and Taxes**, Essays in Honer of Alice Bournent (Columbus, Ohio) pp. 96-107.
- Sricharatchanya, P. (1984), *"An Economic Bloc"*, **Far Eastern Economic Review**, (March,) pp. 78,
- Tan, G. (1982), **Trade Liberalization in ASEAN**, *"Research Notes and Discussions Paper*, no. 32, Singapore ISAS.
- UN, **Commodity Trade Statistics**, various issues.
- UNCTAD, **Handbook of International Trade and Development Statistics**, Various issues
- _____. (1967), *"Trade and Economic Integration among Developing Countries"*, **TDIBI 85 Rev 1**. New York.
- World Bank, **World Development Report**, Washington D.C., various issues.

ปัญหาข้อขัดแย้ง

ไทย-ลาว

: กรณีปัญหาผู้อพยพชาวลาว

ใน

ประเทศไทย

วิรัช ร่วมพงษ์พัฒนะ*

บทนำ

ปัญหาผู้อพยพ^{*} ชาวลาวในประเทศไทย เป็นปัญหาที่สร้างความขัดแย้งที่สำคัญ ปัญหาแรกระหว่างไทยกับลาว ซึ่งเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2518 เมื่อลาวได้เปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ และก่อให้เกิด

เกิดการหลบหนีออกนอกประเทศของฝ่ายที่มีผลประโยชน์กับระบอบเก่า และย่นนำไปสู่การลี้ภัยของคนจำนวนมากที่มีผลประโยชน์ ชีวจิตใจ ความนึกคิดขัดแย้งกับระบบเศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นใหม่¹

* อาจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

^{*} ผู้อพยพ (displaced persons) หมายถึงผู้ที่อพยพมาจากกลุ่มประเทศอินโดจีน ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทยเหล่านั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ด้วยเหตุผลที่กลัวภัยสงครามหรือวิกฤตการณ์ทางการเมือง และรัฐบาลไทยได้รับเข้ามาพักพิงอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว เพื่อคอยการเดินทางไปตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในประเทศที่สาม หรือกลับสู่ประเทศมาตุภูมิด้วยความสมัครใจ หรือเมื่อเหตุการณ์ในประเทศของตนคลี่คลายลงแล้ว ทั้งนี้ผู้อพยพดังกล่าวอยู่ภายใต้การดูแลและได้รับความช่วยเหลือจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ (UNHCR) โดยพำนักรชั่วคราวอยู่ในศูนย์รับผู้อพยพต่าง ๆ ภายใต้การควบคุมของกระทรวงมหาดไทย

¹ ถาวร สุชากันยา, “มูลเหตุผู้ลี้ภัยในอินโดจีน” การประชุมสัมมนาเรื่องผู้ลี้ภัยในอินโดจีน ณ ศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 13-14 สิงหาคม 2522 (โรเนียว), หน้า 2-3.

ความกลัวคอมมิวนิสต์ โดยเชื่อว่าเป็นลัทธิที่ต้องการกำจัดชนชั้นนายทุน กำจัดกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในที่ดิน กำจัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และกลัวว่าระบอบใหม่จะต้องบีบบังคับต่าง ๆ นานา ทำให้ประชาชนลวกที่เคยชินกับระบอบเก่าอพยพหนีออกจากประเทศของตนเป็นจำนวนมาก¹ และมีจำนวนหลายแสนคนที่ทะลักเข้ามาอยู่ในเขตประเทศไทย ซึ่งได้สร้างปัญหาให้กับประเทศไทยหลายประการ แม้รัฐบาลไทยพยายามขอให้ลารับกลับไป แต่ลาก็พยายามบ่ายเบี่ยงมาตลอด²

บทความนี้จะกล่าวถึงผลกระทบต่อประเทศไทย อันเกิดจากผู้อพยพชาวลาว นโยบายของประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาผู้อพยพลี้ภัยชาวลาว ตลอดจนปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างไทยกับลาว ในกรณีปัญหาผู้อพยพชาวลาวในประเทศไทย รวมทั้งแนวโน้มของปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างไทยกับลาวเกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพชาวลาวในประเทศไทย

ผลกระทบต่อประเทศไทย

ปัจจุบันมีผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนถึง 326,675 คน³ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทยหลายด้านด้วยกัน คือด้านการบริหารในการปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัย ด้านการเมืองภายในและภายนอกของไทย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านความมั่นคงปลอดภัย

· ผลกระทบด้านการบริหารในการปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัย

การที่มีผู้ลี้ภัยชาวลาวหลายแสนคนลี้ภัยเข้ามาพำนักอยู่ในประเทศไทย ในช่วงเวลาเดียวกันหรือต่อเนื่องกัน ก่อให้เกิดภาระแก่รัฐบาลไทยในด้านการบริหาร คือ ภาระในการเลี้ยงดูผู้ลี้ภัยให้ทั่วถึงของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งรัฐบาลไทยต้องระดมและเพิ่มอัตรากำลัง

เจ้าหน้าที่ให้มารับผิดชอบในเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน คือ นอกจากเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่แล้ว เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและตำรวจในพื้นที่ทางรัฐบาลยังได้ตั้งฝ่ายอำนวยการ และหน่วยปฏิบัติการเฉพาะกิจอีกจำนวนหนึ่งเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับผู้อพยพลี้ภัยชาวลาว ทั้ง ๆ ที่อัตรากำลังของรัฐบาลเองก็ขาดแคลนอยู่แล้ว กลับต้องไปเพิ่มอัตรากำลังเพื่อคนอื่นอีก ซึ่งเป็นปัญหาที่สร้างความลำบากใจให้แก่รัฐบาลไทย

· ผลกระทบทางการเมือง ด้านการเมืองภายในประเทศ

การที่รัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมและกฎหมายระหว่างประเทศ ทำให้ผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวเหล่านี้ ได้รับการเอาใจใส่ดูแลในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นอย่างดีจากองค์การและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ ทำให้ประชาชนไทยที่อาศัยอยู่รอบ ๆ ศูนย์รับผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวเกิดความรู้สึกว่า รัฐบาลให้การเลี้ยงดูคนต่างชาติดีกว่าคนไทยเจ้าของประเทศ ทำให้คนไทยในท้องถิ่นเหล่านั้นเกิดความไม่พอใจรัฐบาล ซึ่งหากปล่อยให้ความรู้สึกเช่นนั้นขยายตัวออกไปมากขึ้นในหมู่ประชาชนแล้ว ย่อมจะไม่เป็นผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาล

1 วิรัช ร่วมพงษ์พัฒนะ, “ปัญหาข้อขัดแย้งไทย-ลาว ในช่วงปี พ.ศ. 2518-ปัจจุบัน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531) หน้า 12-13.

2. เรื่องเดียวกัน.

3. สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ (UNHCR)

นอกจากนี้การที่เรามีเจ้าหน้าที่ควบคุมตรวจตราที่จำกัดมากนั้นย่อมจะมีช่องโหว่หรือความบกพร่องทำให้กำลังของคอมมิวนิสต์ฝ่ายลาว เข้ามาทำจารกรรมและส่งข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย¹ รวมทั้งยังทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่คนไทยหรือฝ่ายปกครองของไทย และเมื่อถึงยามคับขัน บุคคลเหล่านี้สามารถจะฉวยโอกาสสร้างความปั่นป่วนทางการเมืองให้กับประชาชนไทยและประเทศไทยได้ง่าย²

ด้านการเมืองระหว่างประเทศ

ผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวที่เข้ามาในประเทศไทย ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านการเมืองระหว่างประเทศไทยและลาวหลายประการ ได้แก่

ประการแรก ความระแวงซึ่งกันและกันระหว่างไทยกับลาว เพราะผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวเหล่านี้มีนักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐบาลชุดเก่า และประชาชนที่เคยชินอยู่กับระบบเก่า ซึ่งมีความเกลียดชังรัฐบาลใหม่ที่เป็นคอมมิวนิสต์ ผู้อพยพลี้ภัยเหล่านี้บางคนก็ได้รวมกลุ่มกันเคลื่อนไหว โดยมุ่งที่จะทำลายอำนาจของรัฐบาลใหม่ การกระทำต่าง ๆ เหล่านี้ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะประกาศว่าไม่ได้ให้ความสนับสนุน แต่จากการที่เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมมีจำนวนน้อย ควบคุมไม่ทั่วถึง ทำให้ผู้อพยพลี้ภัยกระทำการได้ง่าย ซึ่งเป็นผลให้รัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาว มีความระแวงสงสัยว่ารัฐบาลไทยรู้เห็นเป็นใจด้วย ขณะเดียวกันทางด้านรัฐบาลไทยซึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์ และมีอาณาเขตติดต่อกับลาวถึงประมาณ 1,750 กิโลเมตร ก็มีความระแวงสงสัยอยู่ตลอดเวลาว่า รัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวพยายามบ่อนทำลายประเทศไทยทุกวิถีทาง โดยการส่งกำลังของตนแทรกซึมเข้ามาทางพรมแดนอันยาวเหยียด และส่งสายลับปะปนเข้ามากับผู้อพยพลี้ภัย เพื่อบ่อนทำลายความมั่นคงของไทย ครอบงำได้ที่ผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวทะลักเข้ามามากขึ้นเท่าใด

ความระแวงสงสัยของรัฐบาลและประชาชนไทยต่อรัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวจะมีมากขึ้น ความระแวงสงสัยกันและกันดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดในทางการทูตและการเมืองอยู่เสมอ ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาว และหลายครั้งนำไปสู่การปะทะกันบริเวณพรมแดนระหว่างประเทศทั้งสอง³

ประการที่สอง การรับผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวด้วยความมีมนุษยธรรมของรัฐบาลไทย ทางด้านนโยบายของรัฐบาลเป็นสิ่งที่ได้รับการสรรเสริญจากประเทศทั้งหลาย แต่ในทางความเป็นจริงแล้วเกิดปัญหา มาก เช่น ปัญหาการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบต่อผู้อพยพลี้ภัย ซึ่งเจ้าหน้าที่มีน้อยมาก ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง ปัญหาเจ้าหน้าที่รังแกผู้อพยพลี้ภัยซึ่งเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์และสำนักข่าวต่างประเทศไปพบเห็นเข้า เมื่อข่าวเหล่านั้นออกไปสู่ประเทศต่าง ๆ โดยสื่อมวลชน ซึ่งอาจจะเ็นข่าวที่มีมูลและถูกตบแต่งขึ้นให้เกินกว่าความเป็นจริง ทำให้นานาชาติเกิดความสงสัยในความมีมนุษยธรรมของคนไทยว่ามีอยู่จริงตามที่รัฐบาลไทยประกาศไว้หรือไม่ ปัญหาดังกล่าวนี้นำให้ประเทศไทยเสียภาพพจน์ในทางการเมืองระหว่างประเทศอยู่ไม่น้อย⁴ ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลไทยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการสร้างภาพพจน์ที่ดีในทางการเมืองระหว่างประเทศ และหวังความสนับสนุนของนานาประเทศต่อนโยบายดังกล่าวของตน

¹ วิรัช ร่วมพงษ์พัฒนะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

² สมพงศ์ ชูมาก และอรณี นวลสุวรรณ, ปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีน : ทำติและการปฏิบัติของประเทศต่าง ๆ และองค์การระหว่างประเทศ (สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525) หน้า 216-217.

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 218.

ประการที่สาม ตามหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ และความตกลงที่รัฐบาลไทยได้กระทำกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ (UNHCR) ในเรื่องหลักการไม่ผลักดันกลับ (principe de non-refoulement) นั้น* ทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบทางยุทธศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ คือรัฐบาลไทยต้องมาพะวักพะวนเลี้ยงดูผู้พลีภัยที่มาจากประเทศลาว งบประมาณจำนวนไม่น้อยของรัฐบาลไทยต้องเจียดจ่ายเพื่อการนี้ แทนที่จะนำไปใช้จ่ายในทางยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ เช่น การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของกองทัพ หรือกองกำลังประเภทอื่นๆ ของชาติ และนำไปใช้ในการโฆษณาต่อต้านตอบโต้รัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวและกลุ่มอินโดจีน ขณะที่ลาวสามารถลดภาระการเลี้ยงดูบุคคลของตนลงอย่างมาก สามารถนำเอางบประมาณส่วนนี้มาใช้ในการทหาร และการโฆษณาชวนเชื่อต่อชาวโลกได้อย่างขนานใหญ่ ประเทศไทยกลับสูญเสียโอกาสทางด้านยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศอันเป็นผลเนื่องมาจากหลักการไม่ผลักดันกลับตามที่รัฐบาลไทยได้ทำความตกลงกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ แห่งสหประชาชาติ¹

ผลกระทบทางด้านความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ

การที่ประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับลาวเป็นระยะทางถึง 1,750 กิโลเมตร และมีผู้พลีภัยชาวลาวจำนวนมากในประเทศไทย และการที่ประเทศไทยมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบด้านนี้จำนวนจำกัด อันเนื่องมาจากงบประมาณจำกัด ได้ส่งผลกระทบทางด้านความมั่นคงของประเทศด้วยคือ

ประการแรก ทำให้รัฐบาลไทยต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากในแต่ละปี เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับผู้พลีภัยชาวลาว เช่น การเพิ่มเจ้าหน้าที่เพื่อการนี้

ทำให้ต้องเพิ่มงบประมาณด้านเงินเดือน งบประมาณด้านเบี้ยเลี้ยง ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ค่าจัดซื้อยานพาหนะและวัสดุครุภัณฑ์รวมทั้งค่าใช้จ่ายและการให้บริการสาธารณสุขแก่ผู้พลีภัยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519-2529 ประเทศไทยได้สิ้นเปลืองเพื่อการนี้เป็นจำนวนเงินรวมทั้งสิ้น 160,995,498 บาท ดังสถิติต่อไปนี้

บริหารงานควบคุมผู้พลีภัย ตั้งแต่ปี 2519-2529

พ.ศ.	งบประมาณค่าใช้จ่าย (บาท)
2519	6,003,356
2520	6,910,287
2521	7,748,955
2522	16,063,300
2523	20,955,500
2524	18,001,600
2525	19,626,000
2526	14,406,384
2527	16,995,000
2528	14,772,000
2529	15,759,500
รวมทั้งสิ้น	160,995,498

ที่มา : ชัดภัย บุรุษพัฒน์, "ผู้พลีภัยจากอินโดจีน," จิตวิทยาความมั่นคง (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2530) หน้า 363.

* ความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติที่ได้ลงนามกัน เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2518 ซึ่งได้ระบุหลักการสำคัญ ๆ ที่รัฐบาลไทยยอมรับคือ หลักการที่คำนึงถึงความสะดวกใจของผู้ลี้ภัยในการไปตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในประเทศที่สาม และในการเดินทางกลับมาตุภูมิ voluntary resettlement and repatriation และหลักการไม่ผลักดันกลับ principe de non-refoulement

¹ วิรัช ร่วมพงษ์พัฒน์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

ดังนั้น หากผู้อพยพยังคงพำนักอยู่ในประเทศไทย เป็นจำนวนมากเช่นนี้ต่อไปแล้ว ก็ย่อมจะเป็นภาระที่ ประเทศไทยจำต้องสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมาก ในการนี้ต่อไปอีก แทนที่จะได้นำงบประมาณส่วนนี้ ไปใช้ในกิจการอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อประเทศ¹

ประการที่สอง การที่รัฐบาลไทยมีจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ควบคุมและรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้จำกัดมาก ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง และผู้ลี้ภัยชาวลาวที่เข้ามาส่วนใหญ่ไม่มีหลักฐานบัตรประจำตัว ทำให้ยากแก่การตรวจสอบว่าเป็นใครบ้างและไว้วางใจได้หรือไม่ ซึ่งเป็นการสะดวกแก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาวที่จะส่งฝ่ายสอดแนมของตน เข้ามาหาข่าวหรือทำจารกรรม ซึ่งการเข้ามาในรูปผู้ลี้ภัยดังกล่าว ทำให้ยากแก่เจ้าหน้าที่ของไทยที่จะตรวจสอบ สืบทราบให้แน่ชัดได้

· ผลกระทบทางด้านสังคม

ผลกระทบทางด้านสังคมจากการที่มีผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ได้แก่

ประการแรก การที่รัฐบาลมีนโยบายให้ผู้อพยพลี้ภัยสามารถทำงานรับจ้างได้ ทำให้เกิดการแย่งงานคนไทย เพราะผู้อพยพลี้ภัยยอมรับค่าจ้างต่ำกว่าลูกจ้างคนไทย ทั้ง ๆ ที่คนไทยเองก็ว่างงานเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว

ประการที่สอง ปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัย การที่ผู้อพยพลี้ภัยเข้ามาอยู่แออัดในศูนย์รับผู้อพยพลี้ภัย

และอาหารก็ไม่เพียงพอ ทำให้เกิดโรคติดต่อต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพอนามัยแก่คนไทยที่อยู่ใกล้เคียงด้วย

ประการที่สาม ผู้อพยพลี้ภัยมีวิธีการคอร์รัปชันต่าง ๆ แก่เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เพื่อให้ตนเองหลบเลี่ยงออกไปนอกศูนย์ฯ เพื่อประโยชน์ส่วนตัว เช่น ออกไปรับจ้างทำงานในเมือง เป็นการส่งเสริมวิธีการคอร์รัปชันให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทย

ประการที่สี่ ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคในจังหวัดที่มีผู้อพยพลี้ภัยอยู่นั้นสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวประสบความเดือดร้อนในเรื่องการครองชีพ

ประการที่ห้า ประชาชนไทยในจังหวัดที่มีผู้อพยพลี้ภัยเข้ามา รู้สึกไม่พอใจที่ผู้อพยพลี้ภัยได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่ แต่เขาเหล่านั้นทั้งที่เป็นคนไทยรู้สึกว่าการเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่

กล่าวโดยสรุป การอพยพเข้ามาของชาวลาวเป็นจำนวนมากสร้างปัญหาให้กับประเทศไทยหลายประการ ปัญหาเหล่านี้ยิ่งเพิ่มพูนความระแวงของไทยที่มีต่อลาว และเพิ่มพูนความระแวงของลาวที่มีต่อไทยด้วย ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับลาวในเรื่องนี้เป็นปัญหาความขัดแย้งที่ได้จบสิ้นลงไปทันที แต่เป็นปัญหาความขัดแย้งที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518

¹ สำนักงานศูนย์ดำเนินการเกี่ยวกับผู้อพยพ กระทรวงมหาดไทย, ตารางแสดงค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการช่วยเหลือผู้อพยพ, หน้า 1-2 (เอกสารโรเนียว).

นโยบายของประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาค้า
ฝิ่น

เดิมทีเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดภาวะคับขัน
ในประเทศข้างเคียง รัฐบาลไทยเคยมีนโยบายปฏิบัติต่อ
ผู้อพยพจากประเทศเหล่านั้นไว้แล้ว คือเมื่อ พ.ศ. 2497
รัฐบาลได้จัดทำ “ระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้
อพยพจากประเทศข้างเคียง” โดยคณะรัฐมนตรีได้
ลงมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2497¹ มีสาระ
สำคัญคือ ผู้อพยพหมายถึงผู้หลบภัยอันเนื่องมาจากการ
จลาจล การรบ หรือการสงคราม และเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักร
โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง² และโดยปกติไม่ผ่อนผันให้เป็นคนเข้าเมือง เพราะ
ถือว่าเป็นคนต้องห้ามตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง
ซึ่งจะต้องควบคุมตัวไว้ ในฐานะเป็นการต้องห้ามตาม
กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือส่งกลับออกไป³
เป็นต้น

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2504 ตามบริเวณชายแดนบางแห่ง
ยังมีผู้อพยพเข้ามาในราชอาณาจักร อันเนื่องมาจาก
สถานการณ์ผันผวนในประเทศของผู้อพยพเหล่านั้น
รัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายในเรื่องคนต่างด้าวอพยพ
ลี้ภัยว่า “โดยหลักการแล้วทางราชการไม่พึงประสงค์
จะให้คนต่างด้าว ไม่ว่าจะเป็นทหารหรือพลเรือน
และสัญชาติใดอพยพลี้ภัยเข้ามาพำนักอาศัยใน
ราชอาณาจักรเป็นอันขาด”⁴ นอกจากนั้นยังได้กำหนด
วิธีการควบคุมไว้ด้วย

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศ

ลาว เมื่อ ปี พ.ศ. 2518 ประชาชนลาวจึงได้อพยพหลบ
หนีเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยหลักการ
และนโยบายของรัฐบาลไทยต่อผู้อพยพชาวลาว ก็จะรวม
อยู่ในนโยบายต่อผู้อพยพชาวจีนทั้งหมด ซึ่งพอ
จะวิเคราะห์ว่ามีการเน้นอยู่ 2 แนวทางคือ แนวทางหนึ่ง
เน้นการสกัดกั้นผลักดัน และควบคุมไว้ชั่วคราวแล้วส่ง
ไปประเทศที่สาม อีกแนวทางหนึ่งเน้นความมั่นคงของ
ชาติ และนานาชาติต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้

นโยบายสกัดกั้น ผลักดัน และควบคุมไว้
ชั่วคราว

รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความมีมนุษยธรรมต่อ
บรรดาผู้อพยพดังกล่าวตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ
มนุษยชน ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะไม่ได้เป็นภาคีของ
อนุสัญญาว่า ด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัยปี พ.ศ. 2494
(ค.ศ. 1951) และพิธีสารต่อท้าย และประเทศไทยไม่มี
พันธะในแง่กฎหมายที่จะรับบุคคลเหล่านี้ไว้ก็ตาม⁵
และในขณะเดียวกันประเทศไทยก็ได้คำนึงถึงความมั่นคง
ปลอดภัยของประเทศด้วย จึงได้พยายามรักษาสถานะ
ของผู้อพยพเหล่านี้ให้อยู่ได้เพียงชั่วคราว และตั้งนโยบาย
หลักว่า จะต้องผลักดันให้ผู้อพยพกลับคืนไปยังถิ่น
ฐานเดิม เมื่อวิกฤตการณ์ในบ้านเมืองของเขาอันเป็นเหตุ
ให้มีการอพยพลี้ภัยได้กลับคืนสู่สภาพปกติ หรือถ้า
ไม่กลับถิ่นฐานเดิมก็ต้องออกจากราอาณาจักรไป
ตั้งถิ่นฐานในประเทศอื่น⁶ รัฐบาลได้กำหนดมาตรการ
เกี่ยวกับผู้อพยพตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 มิถุนายน
พ.ศ. 2518 ดังนี้⁷

¹ หนังสือกรมสารบรรณ คณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร ที่ มท. 4678/2497 ลงวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2497

² “ระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้อพยพจากประเทศข้างเคียง พ.ศ. 2497”

³ “ระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้อพยพจากประเทศข้างเคียง พ.ศ. 2497”

⁴ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ 1887/2504 ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2504.

⁵ ประสงค์ สุ่นศิริ, “นโยบายและการปฏิบัติของประเทศไทยต่อปัญหาผู้อพยพลี้ภัยจาก
อินโดจีน” การสัมมนาเรื่องผู้ลี้ภัยอินโดจีน ณ ศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 14 สิงหาคม
2522.

⁶ กระทรวงมหาดไทย, ผู้อพยพชาวจีนในประเทศไทย, สำนักงานศูนย์ดำเนินการ
เกี่ยวกับผู้อพยพ, หน้า 3.

⁷ เรื่องเดียวกัน.

1. ไม่พึงประสงค์ให้ผู้อพยพหนีภัยเข้ามาในราชอาณาจักร ถ้าหากมีผู้อพยพหนีภัยเข้ามา ให้ผลักดันออกไปโดยเร็วที่สุด ถ้าไม่สามารถจะผลักดันออกไปได้ ให้ควบคุมไว้ในศูนย์รับผู้อพยพ

2. ผู้อพยพที่เข้ามาในราชอาณาจักรจะต้องไปรายงานตัว และอยู่ในความควบคุมของศูนย์รับผู้อพยพ ในกำหนด 20 วัน (นับตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2518) บุคคลที่ไปรายงานตัวแล้วเข้าอยู่ในศูนย์รับผู้อพยพ ถือว่าเป็นบุคคลที่หลบหนีเข้าเมืองจะต้องถูกดำเนินคดี และลงโทษตามกฎหมาย

3. ให้ทำการปลดอาวุธ ในกรณีที่ผู้อพยพนำเอาอาวุธยุทโธปกรณ์ติดตัวมา ถ้าเป็นอาวุธที่ใช้ในราชการสงคราม ให้นำไปมอบให้หน่วยทหารในพื้นที่นั้น ถ้าเป็นอาวุธส่วนตัวให้นำส่งกองกำกับการตำรวจภูธรเก็บรักษาไว้

4. ให้กระทรวงมหาดไทยกำหนดพื้นที่ควบคุม โดยจัดตั้งศูนย์รับผู้อพยพขึ้นตามจังหวัดชายแดน ให้ผู้อพยพอยู่อาศัยชั่วคราวเพื่อมนุษยธรรม และหลักปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ และให้ดำเนินการทั้งปวงเกี่ยวกับผู้อพยพ

5. ให้กระทรวงการต่างประเทศติดต่อกับประเทศต่าง ๆ หรือองค์การระหว่างประเทศ และติดต่อกับรัฐบาลลาว กัมพูชา และเวียดนาม เพื่อให้ประเทศนั้น ๆ รับผู้อพยพไปอยู่ในประเทศของตน

ตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2518 นี้ กระทรวงมหาดไทย จึงได้ประกาศเรื่องให้คนอพยพชาวเขมร เวียดนาม และลาวรายงานตัว ลงวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 และได้ออกประกาศ "ห้ามให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อพยพที่เข้ามาในราชอาณาจักร" ลงวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2518

ในการลงนามในข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยอินโดจีนในประเทศไทย ฉบับลงวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2518 สำนักงานข้าหลวง

ใหญ่ฯ ไม่พึงประสงค์ที่จะให้ทางการไทย ดำเนินการผลักดันผู้อพยพจากประเทศไทย หากผู้อพยพไม่สมัครใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลักดันกลับไปยังประเทศมาดากัสการ์ ซึ่งเขาเหล่านั้นหลบหนีออกมา จนกระทั่งเมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2519 คณะรัฐมนตรีจึงกำหนดนโยบายต่อผู้อพยพเพิ่มเติม โดยย้ำให้มีการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2518 รวมทั้งได้เน้นในมาตรการการควบคุมและการผลักดันด้วย

อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้อพยพก็ยังคงหลั่งไหลเข้ามาในราชอาณาจักรไทยเรื่อย ๆ และผู้อพยพที่เข้ามาในระยะหลังกำหนดรายงานตัวตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 ต่างก็พยายามหลบเลี่ยงและหลบซ่อนไม่ไปรายงานตัวเพราะเกรงว่าจะถูกดำเนินคดีในข้อหาหลบหนีเข้าเมือง ทั้งนี้เพราะผู้อพยพที่ไม่ได้ไปรายงานตัวหรือเดินทางเข้ามาหลังจากวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2518 ให้ถือว่าเป็นคนต่างด้าว ต้องห้ามเข้าเมืองตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 ซึ่งจะถูกกักตัวไว้เพื่อรอการส่งกลับหรือส่งตัวออกนอกราชอาณาจักรได้ โดยมีต้องขอความสมัครใจจากบุคคลต่างด้าวนั้น¹ ดังนั้นจึงทำให้ผู้อพยพที่อยู่นอกศูนย์รับผู้อพยพมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนไม่อาจทราบจำนวนที่แน่นอนได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มความยากลำบากในเรื่องการควบคุมดูแลการสำรวจที่แน่นอนยิ่งขึ้น ดังนั้นมาตรการนี้ของรัฐบาลจึงไม่อำนวยความสะดวกแก่ฝ่ายรัฐบาลเองเท่าใดนัก ขณะเดียวกันยังก่อให้เกิดผลเสียอีกด้วย ปัญหานี้ทางการได้แก้ไขโดยส่งผู้อพยพที่ถูกดำเนินคดีแล้วและรอการส่งกลับ (ตาม พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ. 2493) เข้าไปไว้ในศูนย์รับผู้อพยพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการควบคุมคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาในราชอาณาจักรให้มีประสิทธิภาพและรัดกุมยิ่งขึ้น

นโยบายที่เน้นหลักอธิปไตยและความมั่นคงของชาติ และเน้นถึงความจำเป็นที่นานาชาติจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้

¹ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท. 0206/ว.19 ลงวันที่ 10 มกราคม 2520.

² อารณีย์ พุ่มนิคม, "ปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีนในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านการศึกษาระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522) หน้า 38.

เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 รัฐบาลไทยกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ ได้ลงนามในความตกลงเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยอินโดจีนในประเทศไทย ฉบับที่ 2 ซึ่งรัฐบาลไทยได้แก้ไขข้อเสียเปรียบเกี่ยวกับการใช้อำนาจอธิปไตยในดินแดนของตน ที่ทางการไทยจะต้องยอมรับหลักการไม่ผลักดัน (principe de non – refoulement) ตามความตกลงฉบับแรกดังกล่าว ฉะนั้น ในความตกลงฉบับที่ 2 นี้ จึงได้มีการย้ำหลักการเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อย ภายในและศีลธรรมอันดีของชาติ ตลอดจนหน้าที่ของผู้พลีภัยที่จะต้องเคารพต่อกฎหมายและกฎเกณฑ์ของไทย รวมทั้งการกำหนดกระบวนการในการแบ่งแยกผู้ลี้ภัยโดยสุจริตออกจากผู้ลี้ภัยที่เข้ามาโดยหวังความสะดวกและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนตัว ซึ่งหลักการนี้เป็นผลดีแก่ฝ่ายไทย ในแง่ที่ว่าฝ่ายไทยจะสามารถดำเนินการต่อบุคคลที่มีใช่ผู้ลี้ภัยที่ไม่อยู่ภายใต้อาณัติของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ ได้อย่างสะดวกขึ้น อันน่าจะหมายถึงการดำเนินการในด้านการผลักดันนั่นเอง¹ หลักการดังกล่าวมีดังนี้ คือ *

1. ผู้พลีภัยจะต้องเคารพต่อกฎหมาย คำนึงถึงความสงบเรียบร้อยของไทย
2. ต้องมีการแบ่งแยกผู้ลี้ภัย ที่มีคุณสมบัติอยู่ภายใต้อาณัติของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ ออกจากบุคคลที่ละทิ้งประเทศบ้านเกิดหรือที่อาศัยของตน โดยเหตุผลเพื่อความสุขสบายส่วนตัวหรือเพื่อเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ และเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งถือว่ามิใช่ผู้ลี้ภัยโดยสุจริต
3. รัฐบาลจะใช้มาตรการที่เข้มงวดเพื่อปราบปรามผู้เข้าประเทศมาโดยผิดกฎหมาย และออกประกาศระบุบุคคลดังกล่าว จะถูกลงโทษตามกฎหมาย

หลังจากนั้น เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2523 คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติอนุมัติการดำเนินการต่อผู้พลี

จากลาว กัมพูชาและเวียดนาม ที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทย ตามที่สภาความมั่นคงแห่งชาติได้เสนอไว้ เพื่อจะได้มีการกำหนดมาตรการปฏิบัติอย่างแน่นอน และที่ผ่านมา เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2522 รัฐบาลในขณะนั้น² ได้แถลงนโยบายในส่วนที่เกี่ยวกับผู้พลีภัยต่อรัฐสภา ดังนี้²

“ในด้านปัญหาผู้พลีภัยพลีภัยจะดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาตามหลักมนุษยธรรมควบคู่กับหลักอธิปไตย ความมั่นคงและความปลอดภัยของชาติ โดยเฉพาะผู้ลี้ภัยจากอินโดจีน รัฐบาลจะเร่งดำเนินการทางการเมืองและการทูต ให้องค์การระหว่างประเทศและประชาคมระหว่างประเทศเข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการแก้ปัญหาเรื่องนี้ เพื่อให้ภาระหนัก และความกระทบกระเทือนที่ประเทศไทยได้รับอยู่ขณะนี้หมดไป หรือบรรเทาเบาบางลงให้มากที่สุด และภายในกรอบของนโยบายที่รัฐบาลไทยกำหนดมาตรการต่อผู้หลบหนีเข้าเมือง เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 ว่ารัฐบาลจะติดต่อให้ประเทศที่สามรับผู้พลีภัยที่เข้ามาภายหลังปี พ.ศ. 2518 ออกไปให้มากที่สุด รวมทั้งรณรงค์ให้นานาชาติรับรู้ถึงภาระของไทย”

ในช่วงนี้นานาชาติได้ลดความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยลงมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินช่วยเหลือการรับผู้พลีภัยเหล่านี้ไปประเทศที่สาม ซึ่งทำให้รัฐบาลและผู้นำไทยต้องเน้นถึงการร่วมกันรับผิดชอบของนานาชาติ ลำพังแต่ประเทศไทยไม่อาจรับภาระปัญหานี้ ดังจะเห็นได้ว่าองค์การระหว่างประเทศที่ให้ความช่วยเหลือเหล่านี้สภากาชาด องค์การยูนิเซฟ และองค์การอาหารโลก ได้แสดงความจำนงต่อรัฐบาลไทย เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 จะเลิกให้ความช่วยเหลือผ่านดินแดนไทย ทั้งจะทบทวนและเลิกให้ความช่วยเหลือผ่าน

¹ เรื่องเดียวกัน.

* ความตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ ฉบับลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2520

² พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

² ประสงค์ สุ่นศิริ, “นโยบายและการปฏิบัติของประเทศไทยต่อปัญหาผู้พลีภัยจากอินโดจีน”

ดินแดนไทยทั้งหมดในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2523 อีกด้วย¹ แต่ประเทศไทยพร้อมด้วยประเทศอื่น ๆ ได้พากันคัดค้านไม่เห็นด้วย

ดังเช่นพลอากาศโทสิทธิ เสวตศิลา* เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้กล่าวว่า “แม้จะมีประเทศที่สามเสนอรับผู้อพยพเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังเพิ่มน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้อพยพที่มีอยู่ นอกจากนี้ข้อให้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณเพิ่ม ตลอดจนพิจารณาข้อเสนอที่จะมีศูนย์รับผู้อพยพพิเศษ เพื่อแก้ไขการตั้งถิ่นฐานอย่างมีระเบียบในเวลาที่จะต้องกำหนดแน่นอน”² นอกจากนี้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้กล่าวถึงเรื่องการลดความช่วยเหลือแก่ผู้อพยพลี้ภัยของประเทศต่าง ๆ และองค์การระหว่างประเทศว่า “ปัญหาผู้ลี้ภัยเป็นปัญหาระหว่างประเทศที่ทุกประเทศควรจะได้ช่วยเหลืออย่างจริงจัง ไม่ใช่เพียงแค่พูดว่าเป็นเรื่องของมนุษยธรรม นอกจากนี้ให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้รับทราบภาวะที่ประเทศไทยต้องรับอยู่ในเรื่องผู้ลี้ภัย ซึ่งเมื่อประเทศต่าง ๆ ได้รับทราบ ก็เป็นหน้าที่ที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือให้ผู้ลี้ภัยทั้งหลายได้แยกย้ายไปอยู่ในที่อันสมควร เพราะประเทศไทยขณะนี้ก็มีผู้ลี้ภัยจำนวนมากเกินไปแล้ว และยังมีผู้อพยพที่เข้ามาก่อนสงครามอินโดจีนอีก ประเทศไทยได้ช่วยเหลือจนรับภาระไม่ไหวแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องพยายามให้ผู้ลี้ภัยพอนโดจีน ได้ออกไปนอกประเทศโดยเร็วที่สุดและออกไปจนหมดสิ้นด้วย”³

ในกรณีผู้ลี้ภัยจากอินโดจีน ประเทศไทยและอาเซียนได้พยายามแก้ไขปัญหานี้อย่างรีบเร่ง เนื่องจากผู้ลี้ภัยเหล่านี้ได้พากันหลั่งไหลมาสู่ประเทศสมาชิกของอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเป็นอันมาก

ปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีนนี้เป็นปัญหาที่คุกคามสวัสดิภาพและความมั่นคงของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นเมื่อมีการประชุมระดับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ของประเทศภาคีของอาเซียนที่บาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 28-29 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ที่ประชุมจึงได้กำหนดทำที่ร่วมกันในปัญหานี้ พร้อมกับได้ออกแถลงการณ์ร่วมกัน โดยประเทศสมาชิกแต่ละประเทศได้ยืนยันที่จะสนับสนุนประเทศไทย หากสงครามกับกัมพูชาย้ายออกไป⁴ ซึ่งก็นับได้ว่าประเทศสมาชิกอาเซียนได้ผนึกกำลังกันเป็นอย่างดี นอกจากนี้สหรัฐอเมริกาที่ยืนยันว่าจะช่วยอาเซียนทั้งหมด ทั้งจะบริจาคเงินช่วยเหลือเพื่อการนี้อีกด้วย⁵ แต่อย่างไรก็ดี แนวโน้มที่ประเทศต่าง ๆ จะรับผู้ลี้ภัยเหล่านี้ไปตั้งหลักแหล่งในประเทศตนนั้นมีอัตราต่ำมาก เมื่อเทียบกับผู้ลี้ภัยที่ยังอยู่ในประเทศไทย ดังนั้น ผู้ลี้ภัยที่จะตกค้างอยู่ในประเทศไทย มีแนวโน้มว่าจะมีจำนวนมาก และจะสร้างภาระและปัญหาแก่ประเทศไทย ในระยะยาวหลายอย่างต่อไป เช่น ปัญหาการเลี้ยงดู ปัญหาความจงรักภักดีของบุคคลเหล่านี้ต่อประเทศไทย ปัญหาการกระทบกระทั่งอันเนื่องมาจากผู้ลี้ภัยเหล่านี้กับประเทศเพื่อนบ้าน ฯลฯ

ปัญหาข้อขัดแย้งอันเกี่ยวกับผู้อพยพชาวลาวในประเทศไทย

ประเทศลาวระแวงว่าประเทศไทยจะใช้ผู้อพยพชาวลาวเหล่านี้เป็นฐานในการแทรกแซงกิจการภายในของลาว ผู้นำของลาวกล่าวว่าบรรดาผู้นำลาวฝ่ายขวาหลายคนได้ลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย ได้ดำเนินการต่อต้านลาวโดยอาศัยกำลังทหารเมี้ยวของนายพลวังเปา ที่อพยพออกจากลาวในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2518 และได้รับความร่วมมือของชาวลาวอพยพในศูนย์อพยพ

¹ สมพงษ์ ชูมาก และอรณี นวลสุวรรณ, “ปัญหาผู้ลี้ภัยอินโดจีน : ทำที่และการปฏิบัติของประเทศไทยต่าง ๆ และองค์การระหว่างประเทศ”, หน้า 91-92.

* ปัจจุบันยศพลอากาศเอก

² สยามจดหมายเหตุ, ปีที่ 4 ฉบับที่ 5 (26-31 มกราคม 2522) หน้า 114.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 115.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵ เรื่องเดียวกัน.

ต่าง ๆ ในประเทศไทย ดังนั้น รัฐบาลลาวจึงเรียกร้องให้ไทยส่งผู้อพยพเฉพาะที่เป็นลาวฝ่ายขวากลับ เพื่อลาวจะได้ลงโทษ และขอให้รัฐบาลไทยขับไล่ผู้นำลาวฝ่ายขวาออกไป¹ ทั้งนี้ปรากฏชัดในคำแถลงการณ์ของนายไกรสร พรหมวิหาร ต่อรัฐสภาเมื่อตอนที่เข้ารับตำแหน่ง ดังนี้²

...จะกำจัดลัทธิอาณานิคมและจักรวรรดินิยม
รวมทั้งดำเนินการต่อต้านจักรวรรดินิยม
อเมริกาและกลุ่มปฏิกริยาไทย...

และได้แสดงในที่ประชุมใหญ่ผู้แทนประชาชนว่า “...จะต่อสู้ด้านทานกลอุบายเล่ห์เหลี่ยมทำลายแบบใหม่ของจักรวรรดินิยมอเมริกา ที่คบคิดกับพวกปฏิกริยาไทยอย่างเด็ดเดี่ยว...”³ ถ้ารัฐบาลไทยยังขู่มลึงพวกปฏิกริยาลาวชายชาติสืบต่อไปเพื่อต่อต้านการปฏิวัติลาวแล้ว จะทำอย่างไรเพื่อจะให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น...⁴ นอกจากนี้พวกปฏิกริยาจีนและพวกปฏิกริยาไทยได้สมรู้ร่วมคิด และสมทบกันหลอกลวง บีบบังคับเอาคนลาวนับพันหลบหนีไปไทย และจัดตั้งสิ่งที่เรียกว่า “ศูนย์อพยพ” ลาวตามบริเวณพรมแดน ไทย-ลาว แล้วจัดส่งไปจีนเพื่อฝึกอบรมและจัดตั้งเป็นกำลังติดอาวุธส่งกลับมาเคลื่อนไหวในลาว⁵ เช่น ปี พ.ศ. 2522 ก่อตั้ง “แนวร่วมสามัคคีประชาชาติลาว” ของวังปาว (นายพลวังเปา) “แนวร่วมเอกภาพปลดปล่อยแห่งชาติ” ของภูมิ หน่อสวรรค์ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2525⁶

ประเทศไทยมองว่า การที่ลาวบ้ายเบี่ยงในการรับผู้อพยพชาวลาวกลับเป็นแผนที่จะบ่อนทำลายประเทศ

ไทยได้ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และแผนนี้ก็มาจากการบงการของเวียดนาม⁷ ผู้อพยพเหล่านี้ได้สร้างภาระทางเศรษฐกิจและการเงินแก่ประเทศไทยมาก และลาวสามารถใช้เป็นเงื่อนไขเพื่อวิพากวิจารณ์ หรือโจมตีไทยได้อย่างสะดวกด้วย ดังกรณีที่รัฐบาลสมัย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ พยายามที่จะส่งผู้อพยพชาวลาวยืนติจะกลับประเทศ จำนวน 200 คน แต่สำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ ได้รับแจ้งจากรัฐบาลเวียงจันทน์ว่า ฝ่ายลาวยังไม่สามารถจะรับตัวไว้ได้ ดังนั้น เมื่อรัฐบาลไทยได้ส่งผู้ลี้ภัยจำนวนนี้กลับประเทศ จึงถูกทางฝ่ายทหารประเทศลาวยิง ซึ่งเรื่องนี้ข่าวอากาศตรึงประสงค์ สุนศิริเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการที่ลาวแสดงท่าทีอันแข็งกร้าวเช่นนี้ เกิดขึ้นหลังจากที่กองทัพเวียดนามที่ยึดครองดินแดนกัมพูชา ปฏิเสธข้อเสนอที่จะให้ผู้ลี้ภัยชาวเขมรเดินทางกลับเข้าไปในหมู่บ้านของพวกเขา ซึ่งทางฝ่ายไทยก็จะต้องให้อยู่ต่อไป เพราะหากส่งกลับไปในลาวก็จะเกิดปัญหาเช่นเดิมอีก⁸

จนถึงทุกวันนี้ ข้อขัดแย้งระหว่างประเทศไทยกับลาวเกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวในประเทศไทย ยังไม่อาจหาข้อยุติได้ ประเทศไทยก็ต้องเลี้ยงดูชาวลาวยอพยพจำนวนนับแสนคนเหล่านี้อยู่ต่อไป จนกว่าบุคคลเหล่านี้จะเดินทางไปประเทศที่สามหรือกลับบ้านเกิดเมืองนอนของตน แนวโน้มของปัญหาข้อขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพชาวลาวในประเทศไทย

นับเป็นเวลา 13 ปีเศษ ที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับการหลั่งไหลเข้ามาของผู้อพยพอินโดจีน แม้สถาน-

¹ "Thailand", Far Eastern Economic Review 1976 Yearbook, p. 305.

² Ibid.

³ MacAlister Brown and Joseph J. Zasloff, "Laos in 1975 : People's Democratic Revolution Lao Style" Asian Survey (February 1976) No.2., p. 198.

⁴ สุรัชย์ ศิริไกร, "รายงานการวิจัยสาเหตุของการกระทบกระทั่งตามพรมแดน ไทย-ลาว 1975-1980", (สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 66-68.

⁵ เหตุการณ์และข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ลาว-ไทย ใน 10 ปีที่ผ่านมา (สำนักข่าวสารประเทศลาว, เวียงจันทน์) หน้า 15-16.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

⁷ วิรัช ร่วมพงษ์พัฒนะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

⁸ สยามรัฐรายวัน, (1 สิงหาคม 2526)

การณ์สู้รบในอินโดจีนได้ยุติลงแล้ว แต่การอพยพหลบหนีออกนอกประเทศก็หาได้ยุติลงไม่ โดยเฉพาะผู้อพยพจากลาวในระยะ 2-3 ปี ที่ผ่านมากลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับ สาเหตุในการอพยพหลบหนีนั้น นอกเหนือจากสาเหตุทางด้านการเมืองแล้ว ในระยะหลังนี้ผู้อพยพชาวลาวยังมีจำนวนมากหลบหนีออกนอกประเทศด้วยเหตุผลอื่น เช่น หลบหนีปัญหาความยากลำบากทางเศรษฐกิจ การเกณฑ์ทหาร เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงนโยบายของลาว โดยยินยอมให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงท่าทีของลาวที่มีต่อไทยอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่กรณีบ้านร่มเกล้า โดยหันมาพยายามสร้างความเข้าใจกับไทยด้วยความจริงใจมากขึ้น คงจะทำให้ปัญหาข้อขัดแย้งในเรื่องนี้มีแนวโน้มที่จะแก้ไขได้ง่ายขึ้นในอนาคต ทั้งนี้พอจะวิเคราะห์ให้เห็นได้ดังต่อไปนี้คือ

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจของลาว ถึงแม้ว่าลาวยังคงมีผู้นำเก่าปกครองอยู่ แต่ผู้นำเหล่านั้นก็มีความยืดหยุ่นพอในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งได้ทำกันอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา โดยเปิดให้เอกชนมีบทบาททางการค้าเพิ่มขึ้น และระบบสหกรณ์การผลิตต่างๆ ก็เป็นรูปของอาสาสมัครแทนที่จะเป็นรูปของการบีบบังคับเหมือนในอดีต ภายหลังการปลดปล่อยใหม่ๆ พร้อมกันนั้นรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ 8 แห่งก็ได้รับอนุญาตให้มีอำนาจในการตัดสินใจ การจัดการที่เป็นอิสระ ตลอดจนการจ่ายเงินโบนัสเพื่อการกระตุ้นให้เศรษฐกิจของประเทศก้าวไปตามแผนพัฒนา 5 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2529-2533)¹ ผลของการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจของลาวดังกล่าว อาจจะทำให้ผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวใน

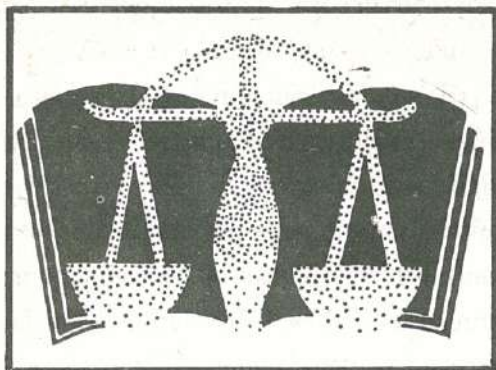
ประเทศไทยมีจำนวนลดลง ตลอดจนชาวลาวที่ต้องการอพยพหลบหนีออกนอกประเทศ เพราะไม่พอใจต่อระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมก็จะค่อยๆ ลดจำนวนลงจนกระทั่งหมดไปได้ในที่สุด

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงท่าทีของลาวต่อไทย

นับตั้งแต่ปัญหาบ้านร่มเกล้ายุติลง และมีการเจรจาทางการทูตกัน ท่าทีของลาวได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด โดยหันมาสร้างความเข้าใจกันกับไทยด้วยความจริงใจมากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำทางทหารของประเทศทั้งสอง ซึ่งจะมีผลทำให้ปัญหาข้อขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวในประเทศไทยแก้ไขได้ง่ายขึ้นในอนาคต

ประการที่สาม ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตและเวียดนาม ซึ่งเป็นผลมาจากการเดินทางไปเยือนประเทศสหภาพโซเวียตของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรี ทำให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้นระหว่างประเทศทั้งสอง และโซเวียตก็มีท่าทีที่จะหันมาประนีประนอมมากขึ้นในกรณีปัญหากัมพูชา รวมทั้งความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นระหว่างไทยกับลาวและเวียดนาม ในการแก้ไขปัญหากัมพูชา จากการไปเยือนลาวของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบกและผู้บัญชาการทหารสูงสุด และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี รวมทั้งการเดินทางไปเยือนเวียดนามของพลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งก็จะส่งผลถึงความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับลาวและไทยด้วย โดยอาจจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลาวดีขึ้น มีการเจรจาปัญหาต่างๆ ได้ง่ายขึ้น รวมทั้งปัญหาผู้อพยพลี้ภัยชาวลาวในประเทศไทยด้วย ■

¹ วิรัช ร่วมพงษ์พัฒนนะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

จะปรับปรุง
และแก้ไข

กฎหมาย

อย่างไรดี

“ บทความล่งประกวด ”

บทความฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อแสดงความคิดเห็นในเชิงวิชาการที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้บ้าง โดยพยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของการแก้ไขกฎหมายและผลเสียหายของการไม่แก้ไขกฎหมาย ว่าจะมีผลต่อสังคมอย่างไรในขณะที่สังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางวัตถุและจิตใจ

วิทยา ปุงคะบุตร

กฎหมาย คือ บทบัญญัติที่ใช้บังคับในบ้านเมือง (จากพจนานุกรม) ประชาชนทุกคนที่อยู่อาศัยในประเทศหนึ่งประเทศใดก็ตามไม่ว่าประเทศนั้นจะอยู่ในลัทธิปกครองแบบใดประชาชนนั้นต้องให้ความเคารพกฎหมายของประเทศนั้น กฎหมายเป็นบทบัญญัติที่ประชาชนในประเทศนั้นพึงสร้างขึ้นใช้บังคับพลเมืองของตน ผู้ฝ่าฝืนย่อมได้รับโทษตามกฎหมายนั้น

กฎหมายเก่าที่มีหลักฐานอยู่บ้าง พอจะสันนิษฐานได้ว่าเกิดขึ้นในสมัยโรมัน เพราะได้มีการจารึกไว้ แต่ถ้าวเราจะนับกฎหมายที่ไม่ได้มีการจารึกไว้ เราคงต้องย้อนกลับไปดูในสมัยโบราณ มนุษย์ใช้กฎหมายเพื่อความอยู่รอดของสังคมโดยเน้นให้เห็นถึงบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนต้องเกรงกลัว โดยเฉพาะสมัยโบราณมนุษย์อยู่อาศัยกันอยู่เป็นกลุ่ม ๆ และยังมีวัฒนธรรมที่ไม่ชัดเจนนักจึงต้องอาศัยกฎเกณฑ์เป็นเครื่องกำหนดความเป็นไปในกลุ่ม กลุ่มใดจะมีลักษณะของกฎหมายอย่างใดก็ขึ้นอยู่กับลักษณะการปกครอง, สภาพภูมิประเทศ, วัฒนธรรม และข้อกำหนดอื่น ๆ อีก และมนุษย์ก็ได้พัฒนาโครงสร้าง

ของกฎหมายขึ้นมาตามยุคตามสมัย ตามความต้องการของกลุ่มตน การพัฒนาจะเห็นได้จากสมัยหนึ่งเคยใช้จารีตประเพณีเป็นเครื่องกำหนด ผู้ใดฝ่าฝืนก็ต้องมีโทษเช่นเดียวกับกฎหมายที่มีการจารึก ทั้งจารีตประเพณีและกฎหมายลายลักษณ์อักษร ก็มีผลดีและผลเสียอยู่ในตัว ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า บางประเทศยังคงใช้กฎหมายจารีตประเพณีอยู่

ประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นย่อมถือเอาข้อกฎหมายของตนเป็นสำคัญและรวมไปถึงข้อตกลงในการให้มีกฎหมายที่สามารถใช้ได้ร่วมกันระหว่างประเทศหนึ่งกับอีกประเทศหนึ่ง ที่เรียกว่า กฎหมายระหว่างประเทศเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกฎหมายที่จะต้องมิอยู่กับสังคมทุกยุคทุกสมัยความสำคัญของกฎหมายจึงไม่ใช่เป็นแต่เพียงบทบัญญัติที่ห้ามให้ประชาชนประพฤติผิด แต่เพียงอย่างเดียว แต่ได้รวมไปถึงข้อตกลงระหว่างประชาชนภายในสังคม ที่ต้องการมีข้อบังคับ เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงาม กฎหมายเป็นกลไกป้องกันสังคมวิธีหนึ่ง มีทั้ง

ข้อห้ามและข้อเตือนใจ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างนี้ เช่น มาตรา 273 ประมวลกฎหมายอาญา “ผู้ใดปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น ซึ่งได้จดทะเบียนแล้ว” หรือ มาตรา 276 ประมวลกฎหมายอาญา “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตน โดยขู่ขู่.....” จะเห็นได้ว่าเป็นการร่างข้อกฎหมายเพื่อรักษาไว้ซึ่งภาพของสังคมให้เกิดความสงบสุขและถูกต้อง ผู้ใดเคารพกฎหมายย่อมเป็นผู้เห็นคุณค่าของระเบียบสังคม ส่วนผู้ฝ่าฝืนย่อมต้องถูกลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย ส่วนประเทศใดจะมีบทบัญญัติหนักเบาแค่ไหนย่อมต้องมองดูสภาพความจำเป็นและความเป็นจริงเป็นเครื่องประกอบการพิจารณาและพึงต้องรักษาสีทึบต่าง ๆ ของประชาชนไว้เป็นสำคัญ ข้อกฎหมายใดลงโทษผู้กระทำความผิดหนักเกินความจำเป็น ย่อมไม่เป็นที่ต้องการของประชาชนและเช่นเดียวกัน ถ้ากฎหมายได้มีบทลงโทษที่เบา หรือมีช่องว่างของกฎหมายอยู่มาก ก็อาจเปิดโอกาสให้ผู้ฝ่าฝืนมากขึ้น จนอาจทำให้กฎหมายไม่เป็นที่เคารพยำเกรงของประชาชน โดยส่วนรวมได้ เป็นข้อคิดที่ผู้มีอำนาจแก้ไขจะทำให้ประชาชนโดยส่วนมากเคารพกฎหมาย ย่อมต้องพึงพาแก่นนำที่สำคัญ เช่น รัฐบาลที่บริหารประเทศก็ควรที่จะได้ใช้กฎหมายในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ก็จะนำมาประเทศสู่ความเจริญก้าวหน้า อีกทั้งยังช่วยแก้ปัญหาให้กับประชาชนได้อีกด้วย และที่สำคัญไม่ควรจะปฏิบัติ เช่น ตัวอย่างที่ไม่ดีให้เป็นอย่างแก่ผู้อื่น เช่น ผู้รักษากฎหมาย หรือผู้ใช้กฎหมายกระทำผิดกฎหมายเสียเอง

สิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ คนในสังคมมองข้ามยังมีอีกมาก การทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ มีอยู่บ่อยในสังคม การทำผิดกฎหมายจรรยาบรรณ เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง ที่เห็นอยู่บ่อย ๆ มีทั้งที่สร้างความเสียหายให้กับตนเองและผู้อื่น อีกทั้งความเสียหายนั้นก็เป็นผลกระทบต่สังคมอยู่เป็นอันมาก และสิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้น ถ้าทุกคนทำตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด การไม่ทำผิดกฎหมายเลยไม่ว่าจะเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม ก็จะช่วยเสริมสร้างความมีระเบียบเรียบร้อยขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งเราก็คงจะไม่ต้องเห็นภาพความเสียหายที่เกิดขึ้น ในบางครั้งความเสียหายที่เกิดจากการทำผิดกฎหมายเพียงเล็กน้อยก็สามารถสร้างความ

เสียหายได้อย่างมากมาย ถ้าไม่ใช่เพราะการพยายามทำความผิดกฎหมายเพื่อเห็นประโยชน์ของตนเอง

ผู้รักษากฎหมายย่อมต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด แต่ในบางครั้งผู้รักษากฎหมายกลับละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ควรจะทำ อีกทั้งการใช้อำนาจหน้าที่อย่างไม่สมควร พยายามสร้างอิทธิพลใช้อำนาจหาผลประโยชน์อยู่ทั่วไป ส่งผลให้คนในสังคมนำเอามาเป็นแบบอย่าง และอาจจะได้รับการสนับสนุนให้ทำผิดกฎหมายอีกด้วย บ่อยครั้งที่กฎหมายไม่สามารถเอาผิดกับคนเหล่านี้ เป็นเพราะเหตุใด เราคงต้องหาคำตอบกันอีกนาน จะเห็นได้ว่าการกระทำผิดกฎหมายมักเกิดขึ้นบ่อยในชนบทที่ยังมีความเป็นอยู่อย่างยากจน ขาดการศึกษา

การให้การศึกษาในวิชากฎหมายอย่างทั่วถึงจะสามารถช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพให้ดีขึ้นและยังจะรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายให้คงอยู่ ประชาชนโดยส่วนรวมจะเป็นผู้กำหนดแนวทางการร่างบทบัญญัติจากความเป็นจริง ซึ่งมีผลให้กฎหมายนั้น ๆ มีคุณค่ามากขึ้นด้วย ฉะนั้น การสอนวิชากฎหมายให้กับประชาชนที่ไม่รู้กฎหมายอย่างดีพอ ก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ ประชาชนของประเทศที่ยังไม่พัฒนาส่วนใหญ่มักมีการศึกษาต่ำหรือขาดการศึกษา ย่อมอาจจะต้องเสียประโยชน์ของตนให้กับผู้รู้กฎหมาย ที่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการกระทำผิด และยังมีอีกมากที่ไม่สามารถนำกฎหมายมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ทำให้เกิดการกดขี่ข่มเหง เอาเปรียบเปรียบซึ่งส่วนใหญ่มักเกิดกับประชาชนที่อยู่ในชนบททางไกลความเจริญ รัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องควรที่จะได้นำมาปรับปรุงและแก้ไข ซึ่งสิทธิที่ประชาชนทุกคนในประเทศพึงจะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายโดยยุติธรรม การบรรจุหลักสูตรวิชากฎหมายให้กับนักเรียนในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลาย ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้บ้าง อีกทั้งเป็นการปลูกฝังวิชากฎหมายเป็นวิธีที่ดีอีกวิธีหนึ่ง เมื่อเด็กได้เรียนรู้ วิชากฎหมายเบื้องต้นก็จะนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง เกิดความเคารพยำเกรงเมื่อคิดจะกระทำผิด

“อันจะอ้างว่า ไม่รู้กฎหมายย่อม ไม่ได้ ประชาชนทุกคนต้องรู้กฎหมาย” ประโยคนี้อาจจะพูดได้เต็มปาก

ถ้าได้มีการเผยแพร่กฎหมายไว้อย่างทั่วถึง กฎหมายที่ใช้กับประชาชนในประเทศก็ควรให้ประชาชนในประเทศได้รับประโยชน์และมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบัญญัติมากที่สุด มิใช่ต้องขึ้นอยู่กับคณะบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งยึดถือเอาประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง แล้วนำเอาอำนาจหน้าที่มาเป็นเครื่องมือให้การทำลายผลประโยชน์ของชาติไม่คิดจะแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายให้ทันต่อความเป็นจริงของสังคมปัจจุบัน ในบางประเทศอาจใช้กฎหมายเก่าแต่ผู้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก็สามารถนำพากฎหมายของตนไปสูรูปแบบของความก้าวหน้าและแก้ไขเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นั่นแสดงให้เห็นถึงการนำเอาความรู้ความสามารถและอำนาจหน้าที่มาใช้ได้อย่างถูกต้องและรวมไปถึงความรับผิดชอบที่มีให้กับคนโดยส่วนรวมเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง จะเห็นได้จากประเทศที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และทางเศรษฐกิจ ประเทศเหล่านี้สามารถสร้างรูปแบบขององค์กรทางกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนากฎหมายของตนให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าด้านต่าง ๆ อีกทั้งประชาชนภายในประเทศเหล่านั้นก็ให้ความสำคัญต่อกฎหมายด้วยดี มีความเข้าใจและยังสามารถใช้กฎหมายให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนามากฎหมายส่วนใหญ่ยังล้าสมัยและไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้ทันต่อความต้องการกฎหมายบางประเทศมีช่องว่างของกฎหมายอยู่มากมายเป็นสาเหตุให้กลุ่มบุคคลบางกลุ่มนำเอาช่องว่างเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ให้กับตนเอง อีกทั้งยังสร้างความเสียหายให้กับบุคคลอื่นเป็นจำนวนมาก เช่น กฎหมายที่ว่าด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ, กฎหมายป่าไม้, กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุโบราณและสมบัติของแผ่นดินดังจะเห็นได้จากความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นประจำ โดยที่ไม่สามารถเอาผิดกับใครได้หรือไม่เช่นนั้นก็มีคามผิดน้อยกว่าที่สมควรจะได้รับ เราจึงสมควรร่วมมือกันทั้งภาครัฐบาลและเอกชนหาทางแก้ไข

เป็นความจริงที่ว่าสาเหตุของการที่มีผู้กระทำความผิดมากขึ้น ตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นนั้น ไม่ใช่แค่เพียงปัญหาความยากจนเท่านั้น ยังอาจนับสาเหตุอีกประการหนึ่งได้ นั่นคือ บทลงโทษในกฎหมายบางมาตรา

มีบทลงโทษที่เบากว่าที่ควรจะได้รับ บางครั้งบทลงโทษสถานเบาก็ไม่อาจทำให้ผู้กระทำความรู้สำนึกหรือเข็ดหลาบได้ ด้วยเพราะผู้ร่างกฎหมายในสมัยก่อนมีความเมตตาปราณีเป็นที่ตั้ง จึงได้กำหนดบทลงโทษไว้นานเบา บัดนี้ยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บทลงโทษที่เคยใช้ได้ดีในยุคสมัยหนึ่ง ก็อาจจะเป็นบทลงโทษที่ใช้ไม่ได้ผลในอีกยุคสมัยหนึ่งก็เป็นได้ ด้วยเพราะสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เมื่อประชากรมีเพิ่มมากขึ้น ปัญหาความยากจนก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ก็ส่งผลให้จิตใจมนุษย์เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว มีการกระทำความผิดในรูปแบบต่าง ๆ กันอยู่ตลอดเวลา บางครั้งมีการกระทำความผิดโดยจงใจ โดยไม่มีความเกรงกลัวกฎหมายเลย

มีตัวอย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ชัด คือ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งดำเนินกิจการไม่ถูกต้องตามกฎหมาย มีการใช้แรงงานเด็กเพื่อที่จะได้ลดค่าจ้างแรงงาน โดยที่ไม่มีสวัสดิการให้แกเด็ก บางครั้งเด็กต้องทำงานเกินกว่าที่สภาพร่างกายจะรับได้ทำให้เกิดผลเสียตามมาอย่างมาก เช่น เด็กได้รับอาหารไม่พอแก่ความต้องการของร่างกาย ไม่ได้รับการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ถูกขู่บังคับและทรมานจนทำให้สภาพร่างกายและจิตใจไม่เป็นปกติ

มีผู้ลงความเห็นว่ ควรเพิ่มบทลงโทษให้มีความเหมาะสมขึ้นกว่านี้ ในบางครั้งมีผู้กระทำความผิดร้ายแรงและทำให้บุคคลเป็นจำนวนมากเดือดร้อนและเสื่อมเสียแต่เมื่อทำการจับกุมและดำเนินคดีกลับได้รับบทลงโทษที่เบากว่าที่สมควรจะได้รับ ซึ่งจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่เขเหล่านั้นกลับมากระทำความผิดอีก เพราะไม่มีความเกรงกลัวกฎหมายอยู่เลย อีกทั้งเป็นตัวอย่างให้กับบุคคลอื่นอีกต่อไป จึงควรที่จะได้มีการแก้ไขกฎหมายให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ผู้ที่ได้รับการศึกษาทางด้านกฎหมายซึ่งเชื่อว่ามีอยู่เป็นจำนวนมากนี้ ก็สามารถที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังแนะนำความรู้ให้กับครอบครัวของตนเองหรือจะเป็นเพื่อนร่วมงานก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่สามารถช่วยเหลือสังคม

ได้ดีเช่นกัน ความรู้ด้านกฎหมายเมื่อนำไปเผยแพร่ให้กับประชาชนไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมก็มีส่วนช่วยสังคมอีกแรงหนึ่ง เช่น พ่อ แม่ สอนลูกของตนเองให้เคารพกฎหมายอยู่เป็นประจำก็จะช่วยพัฒนาโครงสร้างของสังคมได้เป็นอย่างดี หรืออาจารย์สอนลูกศิษย์ของตนเองและทางแก้ไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้รักษากฎหมายหรือผู้ใช้กฎหมายไม่ควรทำผิดกฎหมายเสียเอง การที่กฎหมายสามารถบังคับคนและเตือนใจคนในสังคมให้ทำถูกต้องก็มีส่วนอย่างมาก ที่จะนำมาซึ่งความเจริญเติบโตในด้านต่าง ๆ การที่เราช่วยกันรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายก็เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงความมีวัฒนธรรมที่ดี กฎหมายควรที่จะเป็นแบบแผนที่คนในสังคมยึดถือควบคู่ไปกับศาสนา และจารีตประเพณีต่อไป

สังคมทุกสังคมย่อมต้องมีวัฒนธรรมและศาสนาเป็นของตนเอง รวมทั้งบรรทัดฐานความเป็นอยู่โดยที่ใช้กฎหมายเป็นข้อตกลงของสังคม สังคมในแถบยุโรปส่วนใหญ่มีกฎหมายที่เป็นแบบฉบับของตนเอง มีการจำแนกกฎหมายออกเป็นส่วน ๆ ตามสภาพของภูมิประเทศและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ประเทศอังกฤษเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของการใช้กฎหมาย รวมทั้งเป็นที่มาของกฎหมาย

ที่ใช้จารีตประเพณีเป็นหลักใหญ่ในการพิจารณา เป็นแม่แบบให้กับประเทศต่าง ๆ อีกหลายประเทศส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่นำเอาหลักกฎหมายของอังกฤษมาใช้ปฏิบัติ แต่ผลของการใช้กลับต่างกัมนั้นเป็นเพราะประเทศของเรามีได้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ประสิทธิภาพของกฎหมายจึงเกิดขึ้นได้เพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ดังตัวอย่างนี้ ที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ ในสมัยนั้นยังเป็นสังคมเกษตรกรรม ประเทศอังกฤษได้ออกกฎหมายให้ประชาชนที่มีที่ดินเพื่อเพาะปลูกต้องกันเขตที่ดินของตนทั้งหมด ซึ่งกฎหมายที่ออกมานี้เป็นสาเหตุให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในเวลาต่อมา ซึ่งก็เป็นตัวอย่างหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกฎหมายได้ดี ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาประเทศที่มีความเจริญที่สุดประเทศหนึ่ง ก็ได้รับแบบอย่างกฎหมายจากประเทศอังกฤษ และสามารถปรับปรุงกฎหมายให้เข้ากับสภาพความต้องการของตนเองได้ดี จึงควรที่เราจะได้หยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในการแก้ไขกฎหมายในประเทศของเรา

ทั้งหมดนี้ไม่ว่าจะกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้กฎหมายควรได้รับการปรับปรุงและแก้ไขได้ทั้งหมด เหตุผลในการหยิบยกมาเป็นข้ออ้างยังมีมากมาย แต่ก็ไม่มีความหมายถ้าเราไม่ให้ความร่วมมือกันอย่างแท้จริง การร่วมมือกันอย่างจริงใจและต่อเนื่องเป็นสิ่งที่สำคัญมากในอันที่จะแก้ไขกฎหมายให้ดีขึ้น ปัญหาเรื่องแรงงานเด็ก, การล่อลวงผู้หญิงเพื่อค้าประเวณี การตัดไม้ทำลายป่า, การลักลอบค้าวัตถุโบราณ โดยการนำออกนอกราชอาณาจักร การใช้อำนาจและอิทธิพลในวงราชการ เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้สร้างความเสียหายและเสื่อมเสียให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก แต่กลับยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น แล้วจะมีประโยชน์อันใด ถ้าผู้ที่ได้รับการศึกษาในวิชากฎหมายไม่สามารถช่วยเหลือสังคมได้ ไม่ได้ใช้ความรู้ที่เล่าเรียนมาให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร เพราะผู้สามารถแก้ไขได้กลับไม่ให้ความสนใจ “ผู้เคารพกฎหมายยอมใช้กฎหมายให้เกิดประโยชน์ในทางที่ดีอีกด้วย”

บทสรุป ในสังคมปัจจุบันความเจริญเติบโตทั้ง

ทางวัตถุและจิตใจกำลังก้าวไปอย่างรวดเร็ว ความสามารถของมนุษย์ไม่มีขีดจำกัดได้อย่างแน่นอน แต่สิ่งหนึ่งที่สามารถเป็นกลไกควบคุมประพฤติของคนในสังคมได้ ถ้าได้รับการพิจารณาตามสมัยก็อาจจะแก้ไขความเลื่อมล้ำในสังคมขึ้นบ้าง ปัญหาสิทธิมนุษยชน, ปัญหาการใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม และปัญหาอื่นๆ อีกมาก เป็นปัญหาที่คนทั่วโลกกำลังให้ความสนใจ โดยเฉพาะในแถบเอเชีย มีการทำผิดกฎหมายต่างๆ มากมาย โดยสามารถจะทำได้อย่างเปิดเผย เพราะไม่มีกฎหมายที่ดีพอจะควบคุมได้

ถึงแม้ผู้บริหารประเทศจะเพิ่มจำนวนบุคลากรในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเท่าใดผู้บริหารประเทศก็ย่อมตระหนักดีถึงการสูญเสียเงินตราไปโดยเปล่าประโยชน์ ยังไม่มีประเทศใดในโลกสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร แต่ก็สามารถทำให้ปัญหาต่างๆ ลดน้อยลงได้ ย่อมแน่นอนที่ประชาชนในประเทศไทยก็หวังว่าคณะผู้บริหารประเทศจะให้ความสนใจอย่างจริงจังกับปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ●

การควบคุม
และ
ความรับผิดชอบ

ของหนังสือพิมพ์

* ชัยนันท์ นันทพันธ์
"บทความล่องปรกวด"

คำนำ

7 นสังคมประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพของประชาชนนับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลหรือผู้บริหารประเทศจะต้องเอาใจใส่ตระหนักถึง

ความสำคัญเป็นพิเศษ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลผู้บริหารประเทศกับ

* กองประชาสัมพันธ์ การเคหะแห่งชาติ

เมื่อ เอ็ด เดลิวัลส์ สะท้อนภาพหนังสือพิมพ์ไทย

คนหนังสือพิมพ์คือใคร?

ประชาชน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของรัฐบาลในการบริหารประเทศว่ามีสิ่งใดบกพร่องหรือเกิดความไม่เข้าใจก็จำเป็นที่จะต้องแก้ไขและทำความเข้าใจกับประชาชนให้การบริหารประเทศเกิดความราบรื่นและเกิดสันติสุข

สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์นั้น กล่าวได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างระบอบการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้า หนังสือพิมพ์จึงมีเสรีภาพมาก ทั้งนี้ก็เพราะดำเนินงานโดยเอกชน ซึ่งต่างจากวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ที่ดำเนินงานอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลโดยตรง หนังสือพิมพ์จึงเป็นตลาดเสรีแห่งความคิดเห็น เรื่องของเสรีภาพหนังสือพิมพ์จึงได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ⁽¹⁾

ความสำคัญของหนังสือพิมพ์ในฐานะสื่อมวลชน

นั้น นักปราชญ์และผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการหนังสือพิมพ์ต่างก็ยกย่องหนังสือพิมพ์ว่าเป็น “ฐานันดร 4” มีความสำคัญต่อโลกและมีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอันมาก เพราะนักหนังสือพิมพ์ “จะเขียนสิ่งใดให้ใครฟังหรือฉลาดผิดถูกอย่างไรก็ได้” หนังสือพิมพ์จะใช้สิทธิและเสรีภาพที่ตนมีอยู่สร้างสรรค์สิ่งดีงามให้แก่ประเทศชาติและสังคมหรือทำลายสังคมก็ได้ในขณะเดียวกัน เมื่อได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากสังคมแล้วก็จำเป็นที่จะต้องมีความรับผิดชอบ มีอุดมคติที่จะสนองความรู้และเป็นที่ตลาดเสรีแห่งความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน นักหนังสือพิมพ์จะใช้ปากกาเป็นอาวุธในการแสวงหาอำนาจเพื่อสนองตัณหาของตนไม่ได้ จึงจำเป็นจะต้องมีการควบคุมกันเองในด้านจรรยาบรรณและตัวนักหนังสือพิมพ์เองจะต้องมีการควบคุมตนเองด้วยมโนธรรม ศีลธรรม และนิติธรรม⁽²⁾

(1) ผ.ศ.ดร.สุรัตน์ เมธิกุลเอกสารประกอบการศึกษาวิชาความรู้ทั่วไปทางสื่อสารมวลชน เรื่อง “แบบแผนและระบบการสื่อสาร” คณะวารสารศาสตร์ฯ 2531 หน้า 1

(2) ศาสตราจารย์เสรีชัย พันธวัชชี, กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน จัดพิมพ์ โดยมหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธราช 2529 หน้า 927

การควบคุมและความรับผิดชอบคืออะไร

เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวมาแล้วก็เป็นเรื่องที่จะต้องทำความเข้าใจกันก่อนว่าทำไมจึงต้องมีการควบคุมหนังสือพิมพ์และความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์นั้นควรเป็นอย่างไร จึงมีประเด็นสำคัญที่ต้องกล่าวถึงในประเด็นสำคัญของเรื่องนี้ โดยเฉพาะคำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งคู่กับคำว่าความรับผิดชอบ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยเราเคยยกมากล่าวและพูดถึงกันมากและถกเถียงกันว่าหนังสือพิมพ์ควรมีสิทธิและเสรีภาพมากน้อยเพียงใด

“การควบคุม” และ “การควบคุมกันเอง” มีความหมายต่างกัน กล่าวโดยสรุปก็คือ “การควบคุม” เป็นการกระทำของรัฐบาลที่ต้องการควบคุมหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกรอบของกฎหมายโดยออกกฎหมายและพระราชบัญญัติต่าง ๆ ให้เข้ามามีบทบาทจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไม่ให้มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ ส่วนการควบคุมกันเองนั้นเป็นเรื่องของหนังสือพิมพ์ที่จะต้องมีการรวมกลุ่มกันในระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติ กำกับการดูแลกันเอง เพื่อรักษาเกียรติภูมิและส่งเสริมมาตรฐานแห่งวิชาชีพ อันจะทำให้หนังสือพิมพ์เป็นสถาบันที่ได้รับความยินยอมเชื่อถือเป็นที่ไว้วางใจแก่บุคคลทั่วไป โดยยึดหลักเสรีภาพและความรับผิดชอบเป็นสำคัญ

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทรงบัญญัติศัพท์คำว่า “การควบคุมกันเอง” ว่าเป็นการจัดระเบียบ ไม่มีอำนาจบังคับ มีแต่อิทธิพลหรือคุณค่าในทางศีลธรรม ภาษาอังกฤษว่า “Self-Regulation”

ซึ่งแตกต่างจากคำว่า (Control)⁽³⁾ จุดประสงค์สำคัญของการควบคุมกันเองก็เพื่อให้มีการจัดระเบียบและการควบคุมกันเองเพื่อให้มีการผ่อนคลายการควบคุมทางกฎหมายของรัฐบาลด้วย

ส่วนคำว่า “ความรับผิดชอบ” นั้นเป็นความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม ซึ่งหมายความว่า สภาพการยอมรับในผลที่ดีหรือไม่ดีในกิจการหรือกิจกรรมที่บุคคลได้กระทำ กำลังกระทำหรือจะกระทำจนส่งผลกระทบต่อสังคมของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะหมายถึงชุมชนหรือประเทศที่เราอยู่อาศัยหรือปฏิบัติงาน⁽⁴⁾

(3) ชัยนันท์ นันทพันธ์ บทเรียงความเรื่อง “บทบาทของพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ในการพัฒนาภาษาและสื่อมวลชนของไทย” งานบัญญัติศัพท์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด จัดพิมพ์ 2517 หน้า 99

(4) ร.ศ.ดร.สมควร กวียะ. กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน จัดพิมพ์โดยสาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2529 หน้า 856

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในฐานะสื่อมวลชน ปัญหาที่ได้รับการพูดถึงกันอยู่เสมออีกคือ ความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือพิมพ์กับรัฐบาลเป็นความสัมพันธ์ที่มักจะ ไม่ราบรื่นและมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของอำนาจและเสรีภาพ การผ่อนคลายความตึงเครียดที่เกิดจากปัญหาที่มีการปฏิบัติแตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมืองของแต่ละประเทศ⁽⁵⁾ นอกจากนี้ก็มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยจากอดีตจนกระทั่งปัจจุบันนี้มักแสดงบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ตรวจการมากกว่าเป็นผู้ “กระตุ้นมวลชน” ความกระตือรือร้นระหว่างหนังสือพิมพ์กับรัฐบาลจึงมีอยู่ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย⁽⁶⁾

บทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์กล่าวโดยสรุปแล้วคือหน้าที่หลัก 4 ประการคือ การให้ข่าวสารแก่ประชาชน ให้การศึกษา ให้ความบันเทิง การโฆษณาสินค้าและบริการ และนอกเหนือจากบทบาทดังกล่าวแล้วยังมีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมรัฐบาล ซึ่งวิทยุและโทรทัศน์กระทำไม่ได้ หน้าที่อันนี้ก็คือ “คอยระแวดระวังผลประโยชน์ของประชาชน ตลอดจนเผด็จการกรรมของรัฐบาล”

นอกจากนี้แล้ว หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ หนังสือพิมพ์มิใช่แต่เพียงแจ้งข่าวสารและให้การศึกษาเท่านั้น แต่จะต้องทำ

หน้าที่ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและรสนิยมของประชาชนให้สูงขึ้นอีกด้วย⁽⁷⁾

หนังสือพิมพ์มีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือการโฆษณาหรืออธิบายข่าวสารไปสู่มวลชน ซึ่งแตกต่างจากวิทยุและโทรทัศน์ เมื่อผลิตผลอาจแก้ไขหรือพดพิศก็พุดใหม่ได้ แต่หนังสือพิมพ์ข่าวที่เสน่อออกไปย่อมคงทนถาวรเก็บไว้ได้นาน ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงต้องระมัดระวังในการเสนอข่าว นักหนังสือพิมพ์ต้องพิถีพิถันในเนื้อหาข่าวที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์⁽⁸⁾ ขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ก็คือคนใช้ เป็นผู้นำ และเป็นกระทั้งพระรับบาปของชุมชน หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางสำหรับการรายงานข่าวสารที่กระตุ้นอยู่เบื้องหลังเพื่อความอยู่ดีกินดีขึ้นของชุมชนและสาธารณชน เป็นแหล่งสำหรับการศึกษาและการบันเทิงและความสนุกสนานขบขันรื่นเริง และเป็นแหล่งกลางสำหรับการทำความเข้าใจซึ่งกันและกันให้ดียิ่งขึ้น⁽⁹⁾

อย่างไรก็ตาม การแสดงออกซึ่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นย่อมมีปัญหาและอุปสรรค เพราะนักหนังสือพิมพ์ก็มีจำนวนมากมายทั้งคนดีและคนไม่ดี หนังสือพิมพ์บางฉบับจึงไม่ได้ส่งเสริมหรือยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ส่งเสริมค่านิยมฟุ้งเฟ้อและเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การกระตุ้นให้ประชาชนสนใจเหตุการณ์ของบ้านเมืองเข้าใจในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย

ความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม และเศรษฐกิจที่

(5) ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวาณิช, เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “หนังสือพิมพ์กับความอยู่รอด...” บทความเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือพิมพ์กับรัฐบาล... ข้อสังเกตบางประการ” วันที่ 8-9 ธันวาคม 2524 ณ ดิกรเอนกประสงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(6) ดร.บุญเลิศ คุญดิกล, บทความเรื่อง “หนังสือพิมพ์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยในเมืองไทย” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “หนังสือพิมพ์กับความอยู่รอด...” วันที่ 8-9 ธันวาคม

(7) ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์, รายงานการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาและหนังสือพิมพ์รายวันในกรุงเทพ”, 14 ฉบับ, 2507 หน้า 4

(8) J. Edward Gerald, *The Social Responsibility of The Press*, (Honolulu East West Center edition) 1966 P. 55

(9) ชิต วิภาสธวัช, งานหนังสือพิมพ์ในสังคมสมัยใหม่ 2511, หน้า 15

เป็นอยู่ในปัจจุบัน ประชาชนให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หนังสือพิมพ์จะต้องให้ความสนใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง

ในภาวะการแข่งขันกันระหว่างหนังสือพิมพ์ด้วยกันในปัจจุบันหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับก็พยายามที่จะเสนอข่าวสารความเข้าใจตื่นต้นในการพาดหัวข่าวทั้ง ๆ ที่ข่าวสารที่เป็นเนื้อหาสาระของข่าวที่แท้จริงไม่มีอะไรเลย ซึ่งถือว่าเป็นการเอาเปรียบประชาชนคนอ่าน

หนังสือพิมพ์จะต้องรับผิดชอบในการเสนอข่าวสารที่เป็นอันตรายต่อประเทศชาติ และเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายตรงกันข้ามหรือเป็นข่าวลือที่ไม่เกิดประโยชน์แก่ประชาชนคนส่วนใหญ่

ธุรกิจการขายข่าวกับความรับผิดชอบ

หนังสือพิมพ์จะต้องยอมรับสภาพความเป็นจริงอย่างหนึ่งว่า ยังมีหนังสือพิมพ์หลายฉบับที่ประกอบธุรกิจการขายข่าวโดยขาดความรับผิดชอบจนกระทั่งทำให้ทางรัฐบาลเข้าไปเกี่ยวข้องในการดักเตือนหรือลงโทษหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น หนังสือพิมพ์บางฉบับพยายามสร้างข่าวลือเกินความเป็นจริง บางฉบับก็พยายามมอมเมาในเรื่องเพศหรืออบายมุข ชี้นะทางชั่วให้แก่เยาวชนและประชาชน

เกี่ยวกับการให้สัมภาษณ์ของบุคคลผู้เป็นแหล่งข่าวก็มีปัญหาเช่นเดียวกัน เช่น การถูกหนังสือพิมพ์บิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดของผู้สื่อข่าวและกองบรรณาธิการจนทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนั้น เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญผู้ที่มีหน้าที่จะให้สัมภาษณ์จึงมักจะหลีกเลี่ยงการให้สัมภาษณ์หันไปใช้การแจกข่าวแก่สื่อมวลชน เพื่อที่จะกลั่นกรองถ้อยคำให้มีความหมายชัดเจนแน่นอนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการบิดเบือนข่าว

อย่างไรก็ตาม ความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้เป็นแหล่งข่าวกับหนังสือพิมพ์ก็ยังไม่เข้าใจกัน ทางหนังสือ-

พิมพ์ก็อ้างว่า หากลงพิมพ์ข่าวตามที่สัมภาษณ์มาโดยตรงก็เป็นการยากที่จะขายหนังสือพิมพ์หรือขายข่าวได้ และอ้างว่าผู้อ่านสนใจข่าวที่ตื่นต้นและเป็นประโยชน์ในการจำหน่ายเพิ่มขึ้น ข่าวประเภทตื่นต้นหรือพิสดารจึงมักปรากฏอยู่เสมอ โดยเฉพาะข่าวประเภท “คนกัดหมา” มากกว่าข่าวธรรมดาประเภท “หมากัดคน” ข่าวของสังคมสนใจในการอ่านข่าวประเภทคนขึ้นสูงในสังคมมากกว่าคนธรรมดาทั่วไป เช่น ข่าวเกี่ยวกับสุนัขที่บ้านของคุณหญิง...มากกว่าเรื่องขอทานคนหนึ่งนอนอยู่ข้างถนน

การที่จะให้หนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่ตามที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นฐานันดร 4 ในภาวะทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก บางท่านมีความเห็นว่าการพูดถึงอุดมคติของคนทำหนังสือพิมพ์ในสังคมไทยปัจจุบันอาจเขยไป เพราะหนังสือพิมพ์กลายเป็นธุรกิจไปแล้ว⁽¹⁰⁾ จะเห็นได้ว่าการทำหนังสือพิมพ์ยังเป็นการค้ากำไรเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด และการค้ากำไรนั้นดูเหมือนจะทำกันทุกระดับ ตั้งแต่เจ้าของหนังสือพิมพ์จนถึงผู้สื่อข่าว ซึ่งสามารถใช้ปากกาเป็นอาวุธแสวงหาลาภผลได้พอสมควร

เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในทางการเมือง บางครั้งนักหนังสือพิมพ์ก็กลายเป็นเครื่องมือของนักการเมือง การเสนอข่าวที่มีลักษณะลำเอียงและมีผลประโยชน์กับนักการเมืองบางกลุ่มและสร้างความขัดแย้งในทางการเมืองเพิ่มขึ้น เช่น มีบางคนกล่าวว่าเหตุการณ์ในกรณีก่อนเกิดวันมหาวิปโยค หนังสือพิมพ์บางฉบับปราศจากอุดมการณ์และความรับผิดชอบต่อประชาชน หนังสือพิมพ์หลายฉบับที่ประเมินสถานการณ์ว่า ทหารจะใช้กำลังปราบปรามขึ้นเด็ดขาด และเมื่อเห็นว่าประชาชนและนักศึกษาไม่สามารถต้านกำลังทหารได้ก็ทำการเสนอข่าวราชการทหารและโยนความผิดให้แก่ประชาชนและนักศึกษา เพื่อให้หนังสือพิมพ์อยู่รอดได้ ในเหตุการณ์

⁽¹⁰⁾ ทศนะของนายชวน หลีกภัย อดีตประธานสภาผู้แทนราษฎร วันนักข่าว 5 มีนาคม 2531 (โรงพิมพ์พัฒนา).

ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ถึงแม้ว่าจะมีนักหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ร่วมกันต่อสู้เพื่อประชาชนและนักศึกษา แต่นายทุนผู้เป็นเจ้าของและผู้บริหารระดับสูงของหนังสือพิมพ์เป็นผู้กุมอำนาจในการเสนอข่าวและเห็นว่า การรักษากิจการและทรัพย์สินของตนไว้นั้นสำคัญเหนือกว่าชีวิตนักศึกษา

การเขียนข่าวที่เกิดการละเมิดต่อสิทธิและชื่อเสียงของบุคคลก็เป็นผลเสียอย่างร้ายแรงประการหนึ่งในวงการหนังสือพิมพ์และเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้เสมอ ตัวอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นักเขียนคอลัมน์บางคนขาดความระมัดระวังทั้ง ๆ ที่ไม่มีเจตนาจะให้บุคคลที่ตกเป็นข่าวหรือที่ตนเสียดสีเสียชื่อเสียง แต่เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการด้วยความสนุกสนานและขาดความรู้ทางกฎหมาย นักข่าวหรือนักเขียนคอลัมน์บางคนนั้นอาจตกเป็นจำเลยข้อหาหมิ่นประมาทได้ เช่น การรายงานข่าวในทำนองที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่นางแบบคนหนึ่งว่าเป็น “โรคเอด” ผลจากการพิสูจน์ของแพทย์ปรากฏว่าผู้หญิงคนนั้นไม่เป็นอะไร แต่ก็ได้ตกเป็นข่าวหนังสือพิมพ์ไปแล้ว แน่แน่นอนเหลือเกินว่าผู้หญิงคนนั้นได้รับความเสียหายเสื่อมเสียชื่อเสียง

กรณีรายงานข่าวที่อาจตกเป็นผู้ต้องหาในชีวิตประจำวันของผู้สื่อข่าวหรือคนทำหนังสือพิมพ์นั้นมิใช่เป็นประจำวัน แต่ก็ไม่เกิดเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมาก็เพราะว่าผู้ที่ตกเป็นข่าวไม่ได้สนใจ ถือว่าเป็นการเสียเวลาที่จะมีเรื่องมีราวกับคนหนังสือพิมพ์หรือคิดเสียว่า “เป็นความขึ้นโรงขึ้นศาล กินข้าวมืดก็ว่า” จึงทำให้คนทำหนังสือพิมพ์กำเริบใจและเสนอข่าวทำนองนี้ได้เสมอ ๆ โดยไม่นึกถึงความเสียหายจะเกิดขึ้นแก่บุคคลได้เพียงใด

การรายงานข่าวเกี่ยวกับสตรีและเด็กจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เช่น กรณีการรายงานข่าวเกี่ยวกับการจับกุมโสเภณีในร้านอาหาร ข่าวนี้อาจสำคัญอยู่ว่าเมื่อคืนนี้ ณ ร้านอาหารแห่งหนึ่ง ทางร้านได้จัดสาวสวยมาไว้บริการแขกที่เข้าไปรับประทานอาหารและหาความสำราญ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุม น.ส. ก. กับ น.ส. ข.

ซึ่งเป็นโสเภณี ชายตัวหลังร้านได้สองคน...การเขียนข่าวในลักษณะดังกล่าวเสี่ยงกับการตกเป็นผู้ต้องหาหมิ่นประมาท เพราะนักข่าวได้ยึดเย็ดให้สองสาวตกเป็นโสเภณีไปเสียแล้ว ทั้ง ๆ ที่นักข่าวไม่มีสิทธิอะไรที่จะกระทำเช่นนั้นได้

ในทำนองเดียวกันกับการเขียนรายงานข่าวกรณีที่จำเลยตกเป็นผู้ต้องหาของตำรวจและกำลังถูกฟ้องต่อศาลฐานฆ่าคนตาย หนังสือพิมพ์ก็เสนอข่าวทำนองที่ว่าผู้ต้องหาตกเป็นจำเลยกลายเป็นฆาตกร มีการพาดหัวข่าวให้ตื่นเต็นว่า “จับฆาตกร” ได้แล้ว ซึ่งตามกฎหมายแล้วหนังสือพิมพ์ไม่มีสิทธิในการที่จะยึดเย็ดความเป็นฆาตกรให้แก่ผู้ใดจนกว่าศาลจะพิพากษาคัดสินคดีแล้วเท่านั้น หรือกรณีการพาดหัวข่าวว่า “นางเอกคนหนึ่ง...เป็นฮิสทีเรีย กระหายสาว” นักข่าวผู้นั้นไม่มีสิทธิที่จะนำมาเขียนข่าวในทำนองนี้ได้ เพราะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคล แม้ว่าจะเป็นเรื่องจริง กฎหมายก็บัญญัติว่ามีความผิดฐานหมิ่นประมาท เพราะเป็นเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

นอกจากนี้ก็มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการรายงานข่าวการข่มขืนกระทำชำเราโทรมเหึง มักพบบ่อยว่า หนังสือพิมพ์รายงานข่าวอย่างละเอียดละออมาก ผู้อ่านอ่านแล้วเกิดจินตภาพได้และเข้าใจแจ่มแจ้งว่า ผู้ต้องหามุ่ดมั่งอย่างไรถอดเสื้อผ้าแต่ละชิ้นอย่างไร ใช้เทคนิคอย่างไร สาวเจ้าจึงยอมให้ดังหลายครั้งหลายหน เนื้อหาข่าวบรรยายราวกับว่านักข่าวได้ไปอยู่ในเหตุการณ์ด้วยตนเอง

ข่าวประเภทดังกล่าว หนังสือพิมพ์ถือว่าเป็นการค้าขายข่าวให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเมื่อได้อ่านข่าวดังกล่าวก็เกิดการเอาอย่างข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น รูปภาพการฆ่าตัวตายโดยการผูกคอตาย การเสนอภาพที่ชัดเจนหรือการถูกฆ่าเปลือยโดยไม่มีการปิดกั้นเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง

การแสวงหาผลประโยชน์ดังกล่าวโดยเข้าไปเกี่ยว-

ข้อในสิทธิของประชาชน ผู้ไม่มีทางรู้เป็นสิ่งที่ควรละเว้น และเป็นการสร้างรอยต่างพร้อยให้แก่วงการหนังสือพิมพ์ทำให้หนังสือพิมพ์ที่ดีหรือมีคุณภาพต้องพลอยเสื่อมเสียไปด้วย ซึ่งจะอ้างว่าเพื่อขายข่าวและผู้อ่านชอบข่าวทำนองนี้ก็ไม่ควรอ้าง

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวหมิ่นประมาทนี้ นักหนังสือพิมพ์อาวุโสท่านหนึ่งได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า การที่เราพูดพาดพิงถึงเรื่องส่วนตัวเขาทั้ง ๆ ที่คนนั้นเป็นคนของส่วนรวม แต่เขียนในเรื่องที่อาจเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง ต่อครอบครัวของเขาทั้ง ๆ ที่คนเขียนอาจไม่เจตนา อาจเป็นการหยอกเินแต่ว่าเกินเลยไปก็ถูกฟ้องได้ แล้วบางครั้งเราไม่รู้ เพราะบางทีเราหยอกเินคนหนึ่งได้ แต่มาหยอกเินอีกคนกลับถูกฟ้อง

ในเรื่องของส่วนรวมหรือเรื่องของราชการนั้นการที่เอามาเปิดเผยทั้งดุ้นเป็นเรื่องที่เปิดเผยมาแล้ว บางแห่งเขาก็อาจไม่เอาเรื่องกับเรา แต่บางแห่งเขาก็เอาเรื่องได้ ยกตัวอย่างเรื่องหนึ่ง เมื่อเร็ว ๆ นี้ที่ทางรัฐบาลเดือนหนังสือพิมพ์กรณีเอารายกิจจานุเบกษาที่ลงข่าวการแต่งตั้งทหารมาลง เป็นต้น

การทำหนังสือพิมพ์จึงเป็นเรื่องลำบาก เพราะไม่รู้ว่าเมื่อใดจะถูกฟ้องเมื่อไรจะถูกข้อหาหมิ่นประมาทแต่โดยหน้าที่และความรับผิดชอบแล้วในเรื่องส่วนตัวของเขา หนังสือพิมพ์ไม่ควรเข้าไปแตะต้อง การเสนอข่าวบางอย่างก็ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของผู้มีอำนาจด้วย

รัฐบาลกับการควบคุมหนังสือพิมพ์

จากการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ ซึ่งละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตลอดจนรัฐบาลเห็นหนังสือพิมพ์กระทำการไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ รัฐบาลจึงได้เข้ามาควบคุมหนังสือพิมพ์โดยอาศัยกฎหมายต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน ข้อจำกัดควบคุมรายงานข่าวเกี่ยวกับศาลในการพิจารณาคดี พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 36 คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 42 ข้อ 2⁽¹²⁾

กฎหมายสำคัญ 2 ฉบับ ที่วงการหนังสือพิมพ์กล่าวถึงกันมากคือ

1. พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติจำกัดสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และมีบทลงโทษไว้อย่างกว้างขวาง เป็นกฎหมายการพิมพ์ที่ล้าสมัย เพราะใช้มาเป็นเวลา 40 กว่าปีแล้วสาระสำคัญก็คือ การห้ามโฆษณาความลับของทางราชการ การห้ามโฆษณาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับราชการทหาร... เรื่องที่อาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือศีลธรรมอันดี... โฆษณาเรื่องตลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง... โฆษณาเกี่ยวกับบุคคลใดตลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เป็นต้น

นอกจากจะเป็นกฎหมายที่ล้าสมัยแล้ว ได้กำหนดวิธีการที่หยาบหยาบหลายประการ บางครั้งก็มีบทบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์ที่จะลงโทษผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ได้หลายชั้น โดยผู้ถูกลงโทษไม่ว่าจะใช้สิทธิขอความยุติธรรมจากศาลได้ เพราะถือว่าการชี้ขาดให้ถึงที่สุดเป็นเพียงเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของฝ่ายบริหาร

2. คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 ได้มีข้อห้ามมิให้บุคคลใดพิมพ์โฆษณาหรือแจกสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ ที่มีลักษณะต่อไปนี้

2.1 ข้อความหรือรูปภาพซึ่งมีการละเมิด

(11) วิภา สุขกิจ, จากหนังสือพิมพ์มติชน ให้สัมภาษณ์นิตยสารสื่อมวลชนปริทัศน์....
(12) ทองใบ ทองเปาด์, “กฎหมายที่ควบคุมหนังสือพิมพ์” เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “หนังสือพิมพ์เพื่อความอยู่รอด...” วันที่ 8-9 ธันวาคม 2524

ต่อพระมหากษัตริย์หรือเป็นการกล่าวร้ายเสียดสีหมิ่นประมาทดูหมิ่นหรือเหยียดหยาม พระราชินีรัชทายาทหรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

2.2 ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการกล่าวร้ายเสียดสีหรือเหยียดหยามประเทศชาติหรือปวงชนชาวไทยเป็นส่วนรวม หรือข้อความใด ๆ ที่สามารถทำให้ต่างชาติเสื่อมความเชื่อถือไว้วางใจในประเทศไทยรัฐบาลไทยหรือคนไทยโดยทั่วไป

2.3 ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการกล่าวร้ายเสียดสีรัฐบาลไทยหรือกระทรวงทบวงกรมในรัฐบาลอย่างเคลือบคลุมโดยไม่แจ้งให้เห็นว่าได้ทำผิดในเรื่องใด

2.4 ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการแสดงอย่างเคลือบคลุมว่าได้มีความเสื่อมโทรมเลวทรามหรือผิดร้ายเสียหายในรัฐบาลหรือกระทรวงทบวงกรมในรัฐบาล โดยไม่แสดงว่าเป็นเรื่องใดข้อใด

2.5 ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์หรือพหุเห็นได้ว่าเป็นกลอุบายของคอมมิวนิสต์เพื่อก่อวินหรือบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ

2.6 ข้อความหรือรูปภาพหรือการพาดหัวหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นเท็จหรือในลักษณะที่อาจจะทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตกใจหรือวิตกกังวลหรือเกิดความหวาดกลัวหรือข้อความในลักษณะซึ่งเป็นการปลุกปั่นหรือยุยงให้เกิดความไม่สงบหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อความทำนองในทางที่อาจก่อให้เกิดความวิตกกังวลแก่ประชาชนในโซซคตาของบ้านเมือง

2.7 ข้อความหรือรูปภาพซึ่งมีลักษณะหยาบคายหรือลามกหรือทำให้เสื่อมเสียศีลธรรมหรือวัฒนธรรมของชาติ

2.8 ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นความลับของทางราชการ

จากพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 และ

ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 42 ได้ให้อำนาจรัฐบาลโดยเจ้าพนักงานการพิมพ์สามารถลงโทษหนังสือพิมพ์ได้อย่างกว้างขวาง และการลงโทษดังกล่าวขึ้นอยู่กับอารมณ์ของผู้บริหารบ้านเมืองในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ดีอดใจของคนทำหนังสือพิมพ์ และคำว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ กฎหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดจึงเปรียบเสมือน “โซ่ตรวน”⁽¹³⁾ ของหนังสือพิมพ์จากอดีตมาจนกระทั่งปัจจุบัน หนังสือพิมพ์พยายามรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขหรือเสนอความคิดเห็นต่อทางรัฐบาลตลอดจนการเสนอให้มีพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่ขึ้นใช้แทนฉบับเก่าหลายครั้งหลายคราด้วยกัน แต่ก็ปรากฏว่าประสบปัญหาอุปสรรคหลายประการ ในที่สุดก็กลายมาเป็นเรื่องที่เรื้อรังจนกระทั่งทุกวันนี้

การขอแก้ไขกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์จึงนับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่วงการหนังสือพิมพ์และประชาชนทั่วไปได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษเพราะเห็นว่าตราบใดก็ตามที่มีกฎหมายฉบับนี้อยู่หนังสือพิมพ์ก็ไม่อาจที่จะทำหน้าที่เป็นปากเสียงของประชาชนได้อย่างสมบูรณ์ การทำหนังสือพิมพ์จึงเป็นอาชีพที่ไม่แน่นอนว่าไม่วันใดก็วันหนึ่งอาจจะถูกจับหรือถูกลงโทษจำคุกในข้อหาหมิ่นประมาทหรือในฐานะที่เป็นผู้ขัดขวางก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคมและประเทศชาติ ความพยายามในการแก้กฎหมายหรือยกเลิกกฎหมายที่ล้าสมัยจึงเป็นความหวังของวงการหนังสือพิมพ์ไทย

เล่ม ๆ ตอน ๆ เสรีภาพหนังสือพิมพ์

การต่อสู้ของหนังสือพิมพ์ไทยได้ดำเนินมาทุกยุคทุกสมัย นับตั้งแต่มีหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นมาในประเทศไทย กล่าวได้ว่าสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นยุคสมัยของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยที่มีเสรีภาพมากที่สุด สมัยนี้ได้มีหนังสือพิมพ์ นิตยสารเกิดขึ้นมาใหม่หลายฉบับ มีบทความเกี่ยวกับเรื่องการเมืองมาก

(13) สุรัตน์ นุ่มนนท์, โซ่ตรวนหนังสือพิมพ์ (สำนักพิมพ์สวนหนังสือ, 2521) หน้า 2

และผู้เขียนมากที่สุด คือ “อศวพาหุ” “รวมจิตติ” และ “พันแหลม” ภายหลังต่อมาจึงทราบว่า นามปากกาเหล่านี้เป็นบุคคลคนเดียวกัน คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนับว่าเป็นพระมหากษัตริย์คุณอันใหญ่หลวงแก่ปวงชนชาวไทยที่ทรงปลุกคนไทยให้ตื่นขึ้นเอาใจใส่ในกิจการบ้านเมือง นักหนังสือพิมพ์ได้เขียนโต้ตอบกับพระองค์โดยไม่ทราบว่าเป็นใครในเบื้องต้น⁽¹⁴⁾

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตย เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ก็ได้มีบัญญัติไว้ควบคู่กับเสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญความเปลี่ยนแปลงและผันผวนทางการเมืองของไทยโดยการปฏิวัติและปฏิรูปได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหลายยุคหลายสมัย สิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในยุคที่รัฐบาลเผด็จการจะไม่มีอำนาจแต่อย่างใดโดยเฉพาะตั้งแต่ที่มีกฎหมายการพิมพ์ฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2484 เป็นต้นมา รัฐบาลบางยุคบางสมัยก็ได้อาศัยกฎหมายดังกล่าวบังคับหนังสือพิมพ์ควบคุมหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในอำนาจ มีการจับกุมและสังหารนักหนังสือพิมพ์เสียชีวิตไปจำนวนหลายคน แม้ว่าประเทศไทยจะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ล้มลุกคลุกคลานตลอดมา หนังสือพิมพ์ถูกจับผิดถูกลงโทษทั้งทางตรงและทางอ้อม การเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยปฏิบัติ หากไม่เป็นโดยตรงก็ทางอ้อม

ในบางสมัยมาตรการที่ควบคุมหนังสือพิมพ์นั้นถึงขนาดลอบทำร้าย สังหารบรรณาธิการหรือทุบแท่นพิมพ์เสียหายจนใช้การไม่ได้ บางสมัยมีอิสระตามสมควรโดย “อะลุ่มอล่วย” แต่ในทางกฎหมายหนังสือพิมพ์ภายใต้พระราชบัญญัติการพิมพ์มีเสรีภาพน้อย เพราะ

กฎหมายเขียนข้อบังคับเป็นลายลักษณ์อักษรที่กว้างขวางมาก และให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์ในการตีความอย่างเต็มที่ตลอดจนประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และประกาศคณะปฏิรูปฉบับที่ 42 ก็ตาม การต่อสู้เพื่อให้ได้ซึ่งเสรีภาพ หนังสือพิมพ์ก็พยายามเรียกร้องให้ทางรัฐบาลได้มีการพิจารณายกเลิกแต่ขณะเดียวกันทางรัฐบาลก็เตือนให้หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบ

ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นหากจะกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ. 2477 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบันทึกถึงรัฐบาลในขณะนั้นว่า ประสงค์ให้หนังสือพิมพ์ในการพูด และการโฆษณา เพราะที่แลแล้วมา หนังสือพิมพ์พูดอะไรเพื่อส่วนรวม รัฐบาลไม่พอใจก็ปิด ทรงกล่าวว่า ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองหนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมากกว่าสมัยประชาธิปไตย ปรากฏว่าคณะราษฎรไม่ยอมปฏิบัติตาม จึงได้ทรงสละราชสมบัติในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ก็ไม่ได้มีอย่างสมบูรณ์ เช่น รัฐบาลสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม สมัยที่หนึ่ง ระหว่างปี พ.ศ. 2481 ถึงปี พ.ศ. 2487 และสมัยที่สอง ระหว่างปี พ.ศ. 2490 ถึงปี พ.ศ. 2500 และการปกครองประเทศโดยอาศัยอำนาจปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในระหว่างปี พ.ศ. 2501-2507 หนังสือพิมพ์รวมทั้งสื่อมวลชนอื่น จะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลหาได้ไม่ ทั้งนี้รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องส่วนตัวของบุคคลสำคัญของบ้านเมือง นักหนังสือพิมพ์จะถูกจับกุมขัง บางสมัยถูกยิงทั้งโดยมีอมิด การละเมิดลงข่าวในเรื่องส่วนตัวหนังสือพิมพ์จะถูกปิดและถูกเซ็นเซอร์โดยปราศจากเหตุผล จนกระทั่งหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมาก และเมื่อมีเสรีภาพมากหนังสือพิมพ์บางฉบับจึงใช้เสรีภาพมากจนลืมหินถึงบทบาทหน้าที่และความ

(14) ชัยนันท์ นันทพันธ์, บทความเรื่อง “เสรีภาพหนังสือพิมพ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” วารสารธรรมศาสตร์ ฉบับเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2520, หน้า 31

รับผิดชอบของหนังสือพิมพ์⁽¹⁵⁾

ต่อมาในสมัยของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แสดงน้ำใจอันกว้างขวางในการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่อกิจการบ้านเมืองได้อย่างเสรี ทั้งนี้เพราะรัฐบาลได้ตระหนักว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย หากรัฐบาลกีดกันเสรีภาพของหนังสือพิมพ์แล้วรัฐบาลก็ย่อมไม่ทราบความคิดเห็นของบุคคลทั่วไปในการบริหารการปกครองแผ่นดิน หนังสือพิมพ์คือกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นสภาพที่แท้จริงของสังคมและบ้านเมือง หากมีสิ่งใดบกพร่องที่จะควรปรับปรุงแก้ไข รัฐบาลที่มีความสำคัญต่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ย่อมสามารถพิจารณานำมาแก้ไขได้โดยถูกต้อง

การที่รัฐบาลได้ให้สิทธิเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์และเสนอข่าวได้อย่างกว้างขวางดังกล่าว เป็นการให้สิทธิและเสรีภาพอย่างแท้จริงหรือไม่เป็นเรื่องที่จะต้องคิดพิจารณา นักหนังสือพิมพ์หลายคนเห็นว่าเป็นเพียงการแสดงความเป็นผู้มีใจกว้างของรัฐบาล โดยเฉพาะพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี เพราะหากรัฐบาลมีเจตนารมย์อันแน่วแน่ที่จะให้สิทธิและเสรีภาพหนังสือพิมพ์อย่างแท้จริงนั้นจำเป็นที่จะต้องแก้ไขกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ด้วย

อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้ในสมัยที่รัฐบาลซึ่งมีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี และมีนายสมัคร สุนทรเวช เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เสรีภาพหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นได้มีการเซ็นเซอร์และจำกัดสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อย่างเห็นได้ชัดไม่ว่าการปิดหนังสือพิมพ์ การดักเตือนหนังสือพิมพ์ และการ

เขียนข่าวถือได้ว่าเป็นยุคสมัยที่หนังสือพิมพ์มีสิทธิเสรีภาพตกต่ำที่สุด

ในปัจจุบันสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นอกจากถูกจำกัดโดยรัฐบาลออกกฎหมายมาบังคับควบคุมหนังสือพิมพ์แล้ว ยังมีตัวจักรสำคัญที่จำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ นั่นก็คือ ประการแรกคือนายทุนเจ้าของหนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์เองและคนอ่านหนังสือพิมพ์ด้วย⁽¹⁶⁾

ข้อจำกัดของเสรีภาพหนังสือพิมพ์ทางกฎหมายที่นักหนังสือพิมพ์มักจะถูกฟ้องร้องอยู่เสมออีกคือข้อหาหมิ่นประมาท การหมิ่นประมาทเป็นลักษณะความผิดที่เกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียงของบุคคล ได้แก่การที่หนังสือพิมพ์โฆษณาข้อความรูปภาพ โดยที่สิ่งเผยแพร่ นั้นไม่เป็นความจริง หรือมีเจตนาจะให้ร้ายแก่บุคคลอื่น หนังสือพิมพ์นั้นมีความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326, 328

มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียงถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาดภาพระบายสีภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียงอย่างอื่น กระทำโดยการกระจายเสียง หรือโดยการกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นใดผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(15) ชัยนันท์ นันทพันธ์, บทความเรื่อง “บนเส้นทางระหว่างเสรีภาพกับความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์” วารสารศาสตร์ 25 (จัดพิมพ์โดยคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, เนื่องในโอกาสครบรอบ 25 ปี ของคณะวารสารศาสตร์, 2522) หน้า 105

(16) ศศิลักษณ์ ลักขิตานนท์, บทความเรื่อง “บนเส้นทางแห่งเสรีภาพหนังสือพิมพ์” นิเทศสาร มกราคม 2522, หน้า 49-58

จากบทบัญญัติดังกล่าว เรื่องใดจะเป็นการหมิ่นประมาทหรือไม่ อยู่ที่การตีความให้เข้าองค์ประกอบของความผิดฐานหมิ่นประมาทต่อไปนี้เป็นคือ

1. เจตนา หมายความว่า กระทำโดยรู้สึกนึกในการกระทำว่าตนทำอะไร ขณะเดียวกันประสงค์ต่อผลที่จะให้ผู้อื่นเสียหาย หรืออย่างน้อยก็เล็งเห็นผลว่า จะทำให้ผู้อื่นเสียหายด้วย

2. ไล่ความ หมายความว่า เป็นการกล่าวด้วยคำใด ๆ อันเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงนั้นจะเป็นจริงหรือไม่ ถ้าทำให้ผู้อื่นเสียหายแล้วก็เข้าข่ายหมิ่นประมาท

3. ผู้อื่น หมายความว่า ผู้เคราะห์ร้าย เจ้าของข่าว หรือผู้เสียหาย ซึ่งจะต้องมีตัวเจาะจง ที่จะรู้ว่าบุคคลใดบ้างเสียหายจากการยืนยันข้อเท็จจริงนั้น

4. ต่อบุคคลที่สาม กล่าวคือ การกระทำที่จะถือว่าเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นจะต้องประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ฝ่ายผู้ไล่ความหนึ่ง ฝ่ายผู้ถูกไล่ความหนึ่ง และบุคคลที่สาม คือบุคคลอื่น ๆ อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับรู้การไล่ความนั้น อันได้แก่ ผู้ฟัง ผู้อ่าน ผู้ชม นั่นเอง

5. การไล่ความนั้นต้องถึงขนาดที่จะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง

อย่างไรก็ตาม เมื่อการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์มีข้อจำกัดทางกฎหมาย และให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์ลงโทษหนังสือพิมพ์ได้อย่างกว้างขวางเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดข้อผิดพลาดในการเสนอข่าว หนังสือพิมพ์จึงหันมาเล่นข่าวประเภทอุชฎากรรม กามารมณ์ แทนที่จะเป็นเรื่องประเภทวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองและการเอารัดเอาเปรียบในสังคม

เสรีภาพหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของการแสดงความคิดเห็น การพิมพ์และการโฆษณาไว้อย่างชัดเจน รัฐธรรมนูญปี

พ.ศ. 2517 นับว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้เสรีภาพมากที่สุด คือ มาตรา 40 ที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา...” และมีวรรค 3 ระบุไว้ว่า “การปิดโรงพิมพ์หรือห้ามทำการพิมพ์เพื่อบั่นทอนเสรีภาพตามมาตรานี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่คำพิพากษาถึงที่สุดให้ปิดโรงพิมพ์หรือห้ามทำการพิมพ์”

ข้อสังเกตของกฎหมายตามมาตรานี้ก็คือให้อำนาจตุลาการเข้ามาพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของปวงชนตามรัฐธรรมนูญและเป็นข้อเรียกร้องของผู้ประกอบอาชีพนี้มาตั้งแต่ปี 2508 มาแล้ว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช⁽¹⁷⁾ 2521 ได้แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2528 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา 34 สาระสำคัญคือ “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา”

(17) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2528 บันทึกสมาชิก รัฐสภา จัดพิมพ์โดยรัฐสภา 2531 หน้า 3

การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

เจ้าของหนังสือพิมพ์ต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์เอกชน รัฐจะกระทำมิได้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ได้กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญดังกล่าวก็ตาม หนังสือพิมพ์ก็ไม่สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างเต็มที่ เพราะมีกฎหมายการพิมพ์ พ.ศ. 2484 เป็นบทบังคับย่อยลงมาอีก นอกจากนี้ก็มีกฎหมายอื่น ๆ อีกหลายฉบับควบคุมหนังสือพิมพ์

การที่มีกฎหมายต่าง ๆ เข้าไปบังคับและควบคุมหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ย่อมทำให้ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์เกิดความไม่แน่ใจตัวเองในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ก็เพราะกฎหมายในปัจจุบันได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์เป็นผู้เข้าใจและตัดสินใจเอง เรื่องนี้จึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง⁽¹⁸⁾

เสรีภาพของหนังสือพิมพ์จะมีมากเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการเปิดโอกาสของผู้บริหารประเทศว่าจะสนองหลักการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากน้อยเพียงใด เพราะการที่จะกำหนดขอบเขตของการเสนอข่าวอย่างไร เป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองนั้นเป็นเรื่องยากลำบากมาก การกำหนดขอบเขตของกฎหมายจึงขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครองของประเทศที่จะจำกัดปริมาณของกฎหมาย

หรือขยายขอบเขตของกฎหมายในการควบคุม

การที่จะวินิจฉัยการกระทำหรือการเสนอข่าว การเขียนบทความ รวมทั้งรูปภาพที่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ว่าฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับเจ้าพนักงานการพิมพ์เป็นสำคัญ ยกตัวอย่างเช่น ก่อนที่จะมีคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 เพียงวันเดียว คือวันที่ 20 ตุลาคม 2519 หนังสือพิมพ์ไทยรัฐได้ถูกเตือนเป็นฉบับแรกโดยเจ้าพนักงานการพิมพ์ได้ให้เหตุผลว่า “ได้พาดหัวข่าวและลงภาพในหน้าหนึ่งเป็นการไม่ตรงกับความเป็นจริง ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิดและเกิดความเสียหายในความสงบเรียบร้อยของประชาชนส่วนหนึ่งด้วย”

เท่าที่ได้ยกตัวอย่างให้เห็นดังกล่าวนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญแม้จะได้มีการกำหนดเป็นกฎหมายแม่บทก็ตาม แต่ในท้ายที่สุดอำนาจทั้งหลายทั้งหมดก็ตกอยู่ในมือของเจ้าพนักงานการพิมพ์เพียงคนเดียวเท่านั้น

สภาการหนังสือพิมพ์กับพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่

ความหวังของคนทำหนังสือพิมพ์มีความเห็นร่วมกันว่า การที่จะให้หนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่สมกับบทบาทที่ได้รับมอบหมายมาจากประชาชนได้ดีนั้น ความสามัคคีและการระดมความคิดเห็นร่วมกันเพื่อหาข้อเสนอแนะให้ทางรัฐบาลพิจารณาจึงเป็นเรื่องจำเป็น และจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับเรื่องนี้สมาคมที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ทั้งหลายก็มีความเห็นร่วมกันว่าจำเป็นที่จะต้องมีการต่อสู้เรียกร้องเพื่อขอความเห็นใจจากทางรัฐบาลในเรื่องนี้

เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2528 สภาผู้แทนราษฎรในการประชุมครั้งที่ 9/2528 ได้ลงมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติยกเลิกคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง

(18) พิเศษฐ์ ขวาลาธวัช, บทความเรื่อง “แนวทางแก้กฎหมายหนังสือพิมพ์” เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “หนังสือพิมพ์เพื่อความอยู่รอด....” วันที่ 8-9 ธันวาคม 2524

แผ่นดินฉบับที่ 42 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 โดยให้
มีกฎหมายการพิมพ์ฉบับใหม่ยกเลิกกฎหมาย 6 ฉบับ
คือพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติ
การพิมพ์ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2485 พระราชบัญญัติการพิมพ์
พ.ศ. 2488 คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่
36 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 คำสั่งคณะปฏิรูปการ
ปกครองแผ่นดินฉบับที่ 42 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519

ในปี พ.ศ. 2525 ได้มีการเสนอหลักการใหม่ที่ไม่
เคยมีการนำเสนอในรูปของตัวบทกฎหมายมาก่อน คือ

1. จัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์
2. เรื่องการให้มีบรรณาธิการสำรองในระหว่าง
การขออนุญาตเปลี่ยนตัวบรรณาธิการแทนที่บรรณา
ธิการคนเก่าที่ตายหรือถูกสั่งงดการเป็นบรรณาธิการไป
3. ให้มีการคุ้มครองผู้สื่อข่าว ในการแสดงข้อ
เท็จจริง

นอกจากนี้ในเรื่องอำนาจของเจ้าพนักงานการ
พิมพ์ ซึ่งหมายถึงอธิบดีกรมตำรวจและหรือผู้ว่าราชการ
จังหวัดแล้วแต่กรณี รวมทั้งคนอื่นที่รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงไทยเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้เป็น
ผู้แต่งตั้ง

ร่างพระราชบัญญัติใหม่ฉบับนี้ได้ระบุไว้ว่าจะยัง
คงอำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์ไว้เช่นเดิม แต่ให้สภาการ
หนังสือพิมพ์มีอำนาจยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่ง
ของเจ้าพนักงานการพิมพ์ได้ และถ้ายกเลิกฝ่ายใดฝ่าย
หนึ่งไม่พอใจให้ไปร้องศาล ซึ่งเท่ากับว่าอำนาจเด็ดขาด
ของเจ้าพนักงานการพิมพ์ในอันที่จะขึ้นตายปลายเป็น
ให้แก่หนังสือพิมพ์ได้ถูกโอนไปยังสภาการหนังสือพิมพ์
ภายใต้หลักการของ “การควบคุมตนเอง” และอำนาจ
ตุลาการในบัดนี้ปลาย

นอกจากนี้ยังมีหลักการใหญ่ ๆ ที่สำคัญ เช่น
- “การเปิดหนังสือพิมพ์โดย ไม่ต้องขออนุญาต”
เดิมทีตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484
การที่จะเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการหรือเจ้าของ
หนังสือพิมพ์นั้น บัญญัติไว้เพียงให้ไปแจ้งความแก่เจ้า

พนักงานการพิมพ์เท่านั้น ต่อมาเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม
2519 ได้มีคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครอง
แผ่นดินฉบับที่ 42 ข้อ 3 กำหนดว่า บุคคลใดจะเป็นผู้
พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์
ตามกฎหมายว่าด้วยการพิมพ์ต้องยื่นคำร้อง “ขอ
อนุญาต” เจ้าพนักงานการพิมพ์ตามกฎหมายว่าด้วย
การพิมพ์ตามแบบพิมพ์ที่กำหนดและเมื่อได้รับอนุญาต
แล้วจึงจะดำเนินการได้

แต่สำหรับผู้ที่ต้องการดำรงตำแหน่งผู้พิมพ์ ผู้
โฆษณา บรรณาธิการหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ต้องไป
จดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานการพิมพ์เท่านั้น

- ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่ เจ้า
พนักงานการพิมพ์และหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่
กรณีรวมทั้งผู้อื่นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นผู้แต่งตั้ง ไม่อาจจะ
ปิดหนังสือพิมพ์ฉบับใดทั้งสิ้น จะสั่งได้แต่เพียงการสั่งงด
การเป็นบรรณาธิการ

- พระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่ กำหนดให้
อำนาจวินิจฉัยขั้นสุดท้ายอยู่ที่ “ศาล” หรือใช้อำนาจ
ตุลาการเป็นตัวตัดสินปัญหา เมื่อเกิดกรณีพิพาทหรือข้อ
ขัดแย้งต่าง ๆ ขึ้นระหว่างหนังสือพิมพ์กับบุคคล

- กรณีที่หนังสือพิมพ์โฆษณาข่าวราชการคลาด
เคลื่อนจากความเป็นจริงและอาจเกิดความเสียหายขึ้น
เจ้าพนักงานการพิมพ์สามารถสั่งเป็นหนังสือให้บรรณา
ธิการฉบับนั้นแก้ข่าว โดยเมื่อสั่งแล้วให้แจ้งต่อสภาการ
หนังสือพิมพ์ทราบ ส่วนในกรณีของบุคคล บุคคลนั้นอาจ
แจ้งเป็นหนังสือให้ขอแก้และเมื่อขานั้นได้แก้แล้ว บุคคล
นั้นก็หมดสิทธิในการฟ้องร้องหนังสือพิมพ์

แต่หากฝ่ายหนังสือพิมพ์ไม่ยอมแก้ข่าว ให้ผู้
เสียหายสามารถฟ้องร้องได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา

เจ้าพนักงานการพิมพ์มีอำนาจดักเตือนหรือสั่งงด
เป็นผู้พิมพ์หรือผู้โฆษณา สิ่งพิมพ์ที่เห็นว่าขัดต่อความ
สงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน (โดยจะ
สั่งงดเกิน 30 วันหรือไม่เดือนล่วงหน้าไม่ได้)

“สภาการหนังสือพิมพ์” ได้มีการกล่าวถึงในเมืองไทยมาร่วม 10 ปีเศษ เป็นเรื่องที่ได้รับการสนใจจากวงการราชการ วงการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการหนังสือพิมพ์

ก่อนที่จะมีการเสนอแก้ไขกฎหมายครั้งล่าสุด ผู้ออกหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศได้มีการพบปะกันหลายครั้ง และได้มีการนำเสนอถึงหลักการควบคุมตนเองของหนังสือพิมพ์ และพยายามดำเนินการถึงขั้นเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เป็นกฎหมาย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่มักจะเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง เช่น ยุบสภาหรือปฏิวัติรัฐประหารเสียก่อน จนกระทั่ง สภาฯ ได้รับหลักการในร่างกฎหมายการพิมพ์ฉบับใหม่

อย่างไรก็ตาม ในรอบปีที่ผ่านมา เป็นปีที่ร่างพระราชบัญญัติการพิมพ์⁽¹⁹⁾ ได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว 3 วาระ และเมื่อมาถึงวุฒิสภาก็เห็นชอบด้วย แต่ในชั้นแปรญัตติและวาระที่ 2 วุฒิสภาได้แก้ไขข้อความหมายมาตราทำให้ต้องมีการตั้งกรรมการร่วมทั้งจากสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภานั้นมาพิจารณาร่วมกันระหว่างการพิจารณาร่วมกัน ได้เกิดความขัดแย้งกันขึ้นระหว่างกรรมาธิการฝ่ายสภาผู้แทนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนที่ไปจากหนังสือพิมพ์และกรรมาธิการร่วมฝ่ายวุฒิสภา

สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยคาดว่าเดือนเมษายน 2531 สภาก็จะสามารถนำร่างพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนมาแล้ว 3 วาระ มาให้สภาผู้แทนยืนยันอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็เกิดข้อคร่ำยประวัติศาสตร์ซ้ำรอยอีก นั่นก็คือการยุบสภาเมื่อเร็วๆ นี้ จึงทำให้พระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่และสภาการหนังสือพิมพ์ต้องเป็น “หมัน” ไปอีกครั้งหนึ่ง คาดว่าเมื่อมีการเลือกตั้งคราวหน้า มีรัฐบาลชุดใหม่ เรื่องของ “สภาการหนังสือพิมพ์” ก็จะได้มีการยกมาพิจารณากันอีกครั้งหนึ่ง

การควบคุมกันเอง ทางออกสำหรับหนังสือพิมพ์

แม้ว่าพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่จะไม่ได้รับการแก้ไขและสภาการหนังสือพิมพ์จะยังคงอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรก็ตาม แต่การที่จะให้ผู้ประกอบวิชาชีพได้รับการยอมรับเชื่อถือจากประชาชนนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยหลักการเพื่อดำเนินงานให้บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ

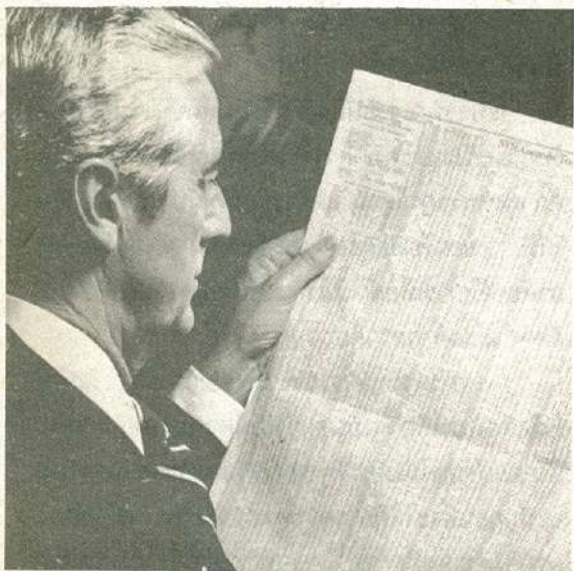
1. การควบคุมจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ถือว่าเป็นอาชีพที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสูงไม่แพ้อาชีพแพทย์หรือทนายความ เพราะฉะนั้นก่อนที่จะได้มีการควบคุมกันเองก็ควรจะได้มีการควบคุมตนเองเสียก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิชาชีพได้ตระหนักดีว่า การที่จะไม่ให้รัฐบาลเข้ามายุ่งเกี่ยวนั้น จำเป็นที่ผู้อยู่ในวงการวิชาชีพจะต้องมีการพัฒนาตนเองก่อน ทั้งนี้ เพื่อให้การเสนอแนะเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติฉบับใหม่ในรัฐบาลหน้าได้รับการพิจารณาด้วยดี

2. นำหลักจรรยาบรรณที่ควรประพฤติปฏิบัติให้สมาชิกได้ถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ กล่าวคือ สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้ปรึกษากันเมื่อมีการประชุมในการประชุมครั้งที่ 4 ในการประชุมเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2516 มีมติให้กำหนดจริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ความรับผิดชอบ
2. ความมีเสรีภาพ
3. ความเป็นไทย
4. ความจริงใจ
5. ความเที่ยงธรรม
6. ความมีน้ำใจนักกีฬา
7. ความมีมารยาท

3. การพัฒนาคุณภาพหนังสือพิมพ์สำหรับผู้

(19) สำเร็จ คำพะอู, รายงานผลงานของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย 2531, วันนักข่าว 5 มีนาคม 2531

อ่าน บรรณาธิการระดับผู้นำในนานาประเทศมีความเห็นว่า การทำหนังสือพิมพ์ให้มีคุณภาพเป็นสิ่งที่สามารถสร้างความศรัทธาเชื่อถือให้แก่ผู้อ่าน กล่าวคือ หนังสือพิมพ์จะต้องมีคุณภาพในด้านต่าง ๆ เช่น

- มีความเป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ในอำนาจของบุคคลหนึ่งคนใด

- มีเกียรติสำนึก ด้วยความห่วงใยในความไม่เป็นธรรมของสังคม

- มีนโยบายชัดเจนในการเป็นผู้นำทางความคิดเห็น

- มีความเด็ดเดี่ยว

- เน้นในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปะวัฒนธรรม การศึกษา

- เป็นองค์กรแสวงหาความรู้ พัฒนาตน ดำรงรักษาคณะร่วมงานเพื่อให้เกิดความสามารถสูง

- มีเจตนารับใช้ประชาชน ขยายขอบเขตของผู้อ่านทั้งในและต่างประเทศ เพื่อความเติบโตของปัญญา พร้อมกับการสร้างความนิยมเชื่อถือและเป็นผู้นำทางด้านความคิดเห็นทั่วโลก

- มีรูปแบบของหนังสือพิมพ์ที่ดี เช่น การเข้าหน้า การแต่งหน้า ศิลปะการใช้ภาษาที่ดี น่าจับต้อง ใ้ใจดี นักหนังสือพิมพ์อาวุโสท่านหนึ่งได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการควบคุมตนเองของนักหนังสือพิมพ์ว่า

“การรักษาเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้น รักษาเสรีภาพเอาไว้โดยพยายามแก้ไขปัญหาความผิดพลาดของตนเอง โดยไม่ให้รัฐบาลเข้าเกี่ยวข้อง ถ้าเราแก้ไขของเราได้รัฐบาลก็หมดปัญหาหมดสิทธิหมดเหตุที่จะเข้ามาก้าวท้าวหนังสือพิมพ์...”⁽²⁰⁾

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์

เรื่องของเสรีภาพและความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ นับว่าเป็นเรื่องที่พูดกันมากในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าน่าที่จะมีแนวทางที่ดีในการแก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและหนังสือพิมพ์ให้ดียิ่งขึ้น จึงขอเสนอแนะแนวทางดังนี้คือ

1. ด้านกฎหมาย

ควรที่จะให้มีการทบทวนกฎหมายและแก้ไขกฎหมายที่ล้าสมัยอันเป็นอุปสรรคสำคัญในการจำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 42

2. ให้มีสภาการหนังสือพิมพ์ตามที่ฝ่ายต่าง ๆ ได้ร่วมกันเสนอและขณะนี้ค้างอยู่ที่สภาฯ เมื่อมีรัฐบาลใหม่แล้วก็ไม่ควรเพิกเฉยเลย ควรจะได้หยิบยกเรื่องนี้มาพิจารณาโดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้ความมั่นใจในการทำงานของหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะทำให้บ้านเมืองมีกฎเกณฑ์ที่เป็นธรรมในสังคมยิ่งขึ้น ไม่ใช่ทำงานแบบเสี่ยงคุกตารางดังที่เป็นอยู่ขณะนี้

3. การพิจารณาแก้ไขกฎหมายจะต้องให้ผู้อยู่ใน

⁽²⁰⁾ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, บทความเรื่อง “หนังสือพิมพ์กับรัฐบาล” วารสารศาสตร์ 25 (จัดโดยคณะวารสารศาสตร์ฯ 2522, หน้า 89)

วงการวิชาชีพหนังสือพิมพ์มีส่วนร่วม และให้มีโอกาสได้
 เสนอแนะความเห็นอย่างแท้จริงและควรได้รับการ
 พิจารณาจากทางรัฐบาล

2. ด้านผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์

1. ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์จะต้องพัฒนา
 ตนเอง ต้องมีการปรับแนวความคิดใหม่ว่า ตนเองเป็น
 ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและประเทศชาติอย่าง
 สำคัญ การกระทำใดๆ ที่จะกระทบถึงความเป็นอยู่ของ
 ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่จะต้องระลึกรู้เสมอว่า
 หนังสือพิมพ์จะช่วยให้คนไทยส่วนใหญ่ได้มีชีวิตและ
 ความเป็นอยู่ดีขึ้น

2. ไม่ควรบั่นทอนในการวิชาชีพ โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งการตกเป็นทาสของพ่อค้านายทุนเพื่อมอมเมา
 ประชาชน หรือการตกอยู่ใต้อิทธิพลของนักการเมือง
 บางคน

3. ต้องยึดมั่นในหลักจรรยาบรรณดังกล่าวมา
 แล้ว

4. เจ้าของหนังสือพิมพ์ไม่ควรแสวงหากำไรจน
 เกินควรและเอาเปรียบประชาชน เช่น การขึ้นราคา
 หนังสือพิมพ์อย่างไม่เป็นธรรม

นอกจากนี้แล้ว นักหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบ
 อาชีพหนังสือพิมพ์จะต้องมีการทบทวนบทบาทของ
 ตนเองว่าเราควรมีเสรีภาพแค่ไหน เราจะสร้างศรัทธา
 ให้แก่ประชาชนเชื่อถือได้อย่างไร

การเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้มีส่วนร่วมในการ
 วิพากษ์วิจารณ์หนังสือพิมพ์

สร้างลักษณะสมดุลย์ในเรื่องเสรีภาพและความ
 รับผิดชอบ

รณรงค์ให้ชุมชนในชาติและชุมชนโลกได้รู้ถึง
 ปัญหาของกฎหมายหนังสือพิมพ์ที่ไม่เป็นธรรมและหา
 มาตรการตอบโต้ภายใต้กฎหมายและศีลธรรมจรรยา

3. ด้านรัฐบาล

1. รัฐบาลที่ดั่งจะต้องตระหนักสิทธิและหน้าที่ของ
 ประชาชน และสำนึกอยู่เสมอว่า หากประชาชนขาดสิทธิ
 และเสรีภาพในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้ว
 รัฐบาลที่อ้างว่าเป็นประชาธิปไตยก็อยู่ไม่ได้ ดังนั้น
 การส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยให้มี
 หนังสือพิมพ์เป็นเสมือนปากเสียงจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ส่งเสริมให้มีการร่างกฎหมายใหม่การแก้ไข
 กฎหมายเก่าที่ไม่เป็นธรรมในสังคมให้หมดสิ้นไป สร้าง

ความมั่นใจให้แก่คนในวงการหนังสือพิมพ์มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

3. การใช้เจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองหรือการใช้เจ้าหน้าที่เป็นพนักงานการพิมพ์เป็นผู้ตรวจสอบควบคุมการทำงานของหนังสือพิมพ์บางครั้งก็กลายเป็นดาบสองคมที่ทิ่มแทงรัฐบาลเอง เจ้าหน้าที่บางคนอาจใช้กฎหมายแสวงหาอำนาจหรือผลประโยชน์ส่วนตัวได้

4. รัฐพึงตระหนักว่าสังคมปัจจุบันเป็นสังคม “ข่าวสาร” การใช้อำนาจควบคุมโดยไม่เป็นธรรมแก่หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ แต่ความแน่นอนสร้างความเข้าใจกันดีกว่าการเป็นศัตรูกับหนังสือพิมพ์

บทสรุป

กล่าวโดยสรุปแล้ว หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญในการเสนอแนะควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล มีเสรีภาพในการตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาล เมื่อเห็นสิ่งบกพร่องสามารถท้วงติงได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ ไม่มีเสรีภาพที่จะกระทำได้ เรื่องของเสรีภาพหนังสือพิมพ์จึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่เสมอว่าหนังสือพิมพ์ควรมีเสรีภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคมประเทศชาติอย่างไรบ้าง

การต่อสู้เพื่อให้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพในการรายงานข่าวสารทำหน้าที่เสมือนกระจกเงาสะท้อนสังคมนั้นได้มีมานาน แต่รัฐบาลก็ได้มีการควบคุมหนังสือพิมพ์โดยให้มีกฎหมายต่างๆ มากมายหลายฉบับ หากหนังสือพิมพ์ฉบับใดเสนอข่าวไม่สบายอารมณ์ของผู้บริหารประเทศแล้วก็ย่อมเป็นการยากที่จะเปิดดำเนินการงานต่อไปได้ หนังสือพิมพ์หลายฉบับถูกสั่งปิดและชีวิตของคนหนังสือพิมพ์ได้ถูกอำนาจมืด ถูกลอบสังหารมามากต่อมาก

อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้น สมacamต่าง ๆ ที่รวมตัวกันของคนทำหนังสือพิมพ์ก็ได้มีการเคลื่อนไหวและเสนอแนะ

ต่อผู้บริหารประเทศได้มีการแก้ไขกฎหมายให้ความเป็นธรรมและให้สิทธิเสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ โดยยึดหลักกฎหมายเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อสร้างความมั่นใจในวงการวิชาชีพ

สภาพการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบัน บางครั้งหนังสือพิมพ์บางฉบับก็ได้มีการเสนอข่าวละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นกระทั่งเข้าข่ายหมิ่นประมาทเกิดความเสียหาย แต่คนอ่านหรือผู้เสียหายน้อยรายนักที่จะฟ้องร้องหรือเอาความกับหนังสือพิมพ์ คงปล่อยให้มีการเสนอข่าวล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นอยู่เสมอ การเสนอข่าวที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของนักหนังสือพิมพ์บางคนหรือหนังสือพิมพ์บางฉบับดังกล่าวจึงกลายมาเป็นข้ออ้างของรัฐบาลว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้หนังสือพิมพ์ก็มีสิทธิและเสรีภาพเพียงพออยู่แล้ว ไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดเสรีภาพไว้ในกฎหมายแต่อย่างใด

กฎหมายที่จำกัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ซึ่งหนังสือพิมพ์รังเกียจกันมากที่สุดและอยู่ในระหว่างเสนอให้ทางรัฐบาลแก้ไขหรือยกเลิกก็คือ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 42 ได้เสนอให้ทางรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาแต่ก็มีเหตุการณ์เกิดขึ้น โดยเฉพาะการยุบสภาฯ อีกเมื่อเร็ว ๆ นี้

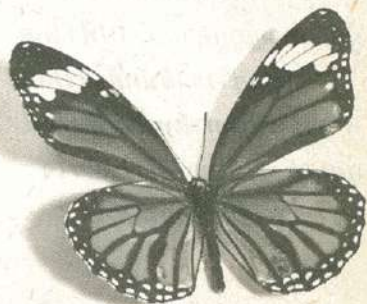
“สภาการหนังสือพิมพ์” คือองค์กรตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่ก็พลอยเป็น “หมัน” ไปด้วย การควบคุมกันเองของหนังสือพิมพ์โดยการให้มีสภาการหนังสือพิมพ์จึงยังไม่ประสบความสำเร็จ และเป็นเรื่องที่ถูกฝ่ายที่จะช่วยกันในเรื่องนี้เมื่อรัฐบาลใหม่ขณะเดียวกัน หนังสือพิมพ์จำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองโดยยึดหลักจรรยาบรรณเป็นหลักปฏิบัติแล้ว หนังสือพิมพ์ก็สามารถเอาตัวรอดได้ เพราะเสรีภาพที่มีความรับผิดชอบนั่นเอง●

The Leaf

Withered and sere,
Ready to drop,
Why still here,
Clinging on top?
Age is averse
To youthful commerce,
And doesn't want to stop.

D.N. Bradshaw

๗๒ ปี ไสว สุทธิพิทักษ์

๑

ถึงจะนับวันผ่าน ได้นานนัก
ประวัติศาสตร์ยังตระหนักรู้จักค่า
ใครคนดีได้รู้เห็นความเป็นมา
ใครแกลั่วกล้า ใครต่อสู้ได้รู้ชัด
วีรกรรมเสรีไทยใจรักชาติ
ใครจักอาจล้มเลือน ได้ถนัด
คนยังคงเล่าขานการอภิวัฒน์
นั่นคือสัจ-ธรรมคือตำนาน
เพราะยุคหมิ่นชิงม่านเข้าผลาญย่ำ
ฟ้าจึงมืดทึบดำไปทุกด้าน
ใครกลัวตายก็ซุกปีกเผด็จการ
ผู้กล้าหาญถูกตามล่า ไปฟ้า ไกล
ไปอย่างชาตินักสู้ไซ้รู้หลบ
หวังจะพบโอกาสหน้ามีฟ้าใหม่
อุดมการณ์ยังอาบทั่วในหัวใจ
รอไสวมาไสวในแผ่นดิน

๒

บทเรียนสอนให้รู้ดูให้กว้าง
จึงเลือกทางต่อสู้กับก๊ก
ชาติต้องสร้างด้วยปัญญาอยู่อาณิน
คนรุ่นใหม่สร้างแดนดินให้อุดม
ธุรกิจบัณฑิตย์ผลิตแบบอย่าง
ตามแนวทางแก้วแก้วดวงโชติช่วงสม
แคบสู่กว้างเล็กสู่ใหญ่ในสังคม
ได้อบรมคนมากมายในวันนี้
ได้พิสูจน์ฝีมือชื่อไสว
นานเพียงไหน ได้ประจักษ์เป็นศักดิ์ศรี
ไฟสร้างสรรค์โซนพลังตั้งระวี
เจ็ดสิบสองปียังคงเห็นเป็นสำคัญ

๓

บายศรีสู่ขวัญท่านผู้กล้า
รวมน้ำใจร้อยศรัทธามารับขวัญ
เป็นแบบอย่างเป็นผู้ใหญ่ในทุกวัน
ความดีนั้นจึงไสว ได้นับนาน

ค วาม ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตนเอง

ชะตากรรมของมนุษย์ ในสังคมปัจจุบัน

เลิศชาย ศิริชัย *

การศึกษาวรรณกรรมในมิติทางสังคมนั้นถือว่า
สาระในวรรณกรรม คือ ภาพจำลองสังคมในด้านต่าง ๆ
ที่ผู้เขียนได้ใช้ความพยายามและจินตนาการจำลองมา
จากสังคมจริง ภาพจำลองดังกล่าวจะมีศิลปะการเขียน
และศิลปะการนำเสนอเป็นเครื่องหล่อหุ้มอยู่ ถ้าผู้ศึกษา
สามารถนำสาระจากวรรณกรรมมาตีความได้อย่าง
เหมาะสมแล้ว เราก็สามารถจะเข้าใจสังคมโดยผ่าน
วรรณกรรมนั้น ๆ ได้ ดังนั้นบทความนี้จะเริ่มต้นด้วย
การยกตัวอย่างวรรณกรรมไทยร่วมสมัยบางเรื่อง เพื่อ
เป็นตัวอย่างสำหรับการอภิปรายประเด็นที่ตั้งเป็นข้อ
บทความนี้

เรื่องที่ ๑ เรื่องสั้นชื่อ 'วันหนึ่ง' ตีพิมพ์ครั้งแรก
พ.ศ. 2514 เขียนโดย วีระประวัติ วงศ์พัทพันธุ์ ผู้เขียนเล่า
ถึงชายคนหนึ่งทำงานอยู่ในสำนักงานประกันภัย งาน
ที่เขาทำนี้เป็นงานที่ซ้ำซาก เขาต้องดำเนินชีวิตแบบเดียว
กันไปทุกวัน เช่น ตื่นขึ้นตอนเช้าก็ต้องรีบอาบน้ำ แต่งตัว
แล้วก็โหนรถเมล์ไปทำงาน เมื่อถึงที่ทำงานก็นั่งทำงาน
อยู่ที่โต๊ะ ยึดหัวกับคนใกล้เคียง ทักทายกับลูกค้า ตอน
กลางวันก็รับประทานอาหารกับเพื่อนสาว ซึ่งผู้เขียน
ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมเช่นนี้ คล้ายกับเมื่ออาทิตย์ก่อน เดือน
ก่อน และปีก่อน และงานในที่นี้ก็เหมือนกับงานในที่
อื่น ๆ คือให้ความสำคัญกับเวลา จนดูเหมือนว่าเวลา

* อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

'วีระประวัติ วงศ์พัทพันธุ์ "วันหนึ่ง" ในหนุ่มหน้าสาวสวย ชุด 3 หน้า 209-226 ประพันธ์สำลั่น

กลายเป็นเจ้านายเหนือผู้ทำงาน เช่น แม้แต่เวลารับประทานอาหารผู้ทำงานก็ไม่มีสิทธิ์เลือก แต่ต้องรับประทานในเวลาที่กำหนด จึงไม่แปลกอะไรที่ผู้เขียนจะบอกว่า น้ำย่อยของผู้ทำงานจะถูกขับออกมาด้วยกริ่งบอกเวลา ซึ่งดูแล้วเหมือนไม่มีอะไรแตกต่างจากสัตว์ที่ถูกทดลอง

ชายผู้นี้จึงต้องทนทำงานที่ขัดกับความคิดและความรู้สึกของเขา ความรู้สึกของเขาคือมีต่องานนี้ก็คือ “แฟ้มกระดาษบนโต๊ะวางอยู่กลาดเกลื่อน ฉันหลบสายตามองลงมาอย่างเบื่อบ่อยและโกรธแค้น ทำไมฉันต้องทำงานบ้า ๆ เหล่านี้ ฉันไม่มีทางเลือกอย่างอื่นเลยหรือสำหรับการมีชีวิตอยู่” สภาพเช่นนี้ทรมานจิตใจเขามาก ดังที่ว่า “คงไม่มีใครรู้เลยว่าฉันกำลังเผชิญกับปรากฏการณ์อันลึกลับเหล่านี้” และการที่เขาต้องทนอยู่เช่นนี้ เขาก็รู้สึกว่าเขาได้สูญเสียตัวเองไป กล่าวคือ เขาได้สูญเสียสิ่งที่เขาคิดและอยากสร้างสรรค์ไป แต่ต้องทำสิ่งที่เขาไม่อยากจะทำ ทั้งนี้ก็เพื่อเงิน

เรื่องที่ 2 เรื่องสั้นชื่อ ผ่านไปอย่างสับสน² ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2514 เขียนโดย ตึก วงศ์รัฐ ผู้เขียนเล่าถึงชายคนหนึ่งทำงานเป็นลูกจ้างชั้นปลายแถว คือทำงานที่ไม่สำคัญและได้เงินเดือนน้อย งานของเขาก็คือการตรวจบัญชี คัดลอกเวลาทำงานเขาทำอยู่อย่างเดียว คือ หาค่าถูกค่าผิดในกระดาษ ในเวลาทำงานเขาต้องทนนั่งอยู่ในห้องนั้น ทำงานเช่นนั้นไม่เคยออกไปไหนเลยและไม่เคยทำอย่างอื่น เขามีความรู้สึกต่องานที่เขาทำว่า “ผมนั่งอยู่ในห้องสี่เหลี่ยมแห่งนี้มา 2 ปี กว่า ผมไม่เคยออกจากที่นั่นอย่างแท้จริง ผมรู้ ผมนั่งอยู่ในห้องสี่เหลี่ยม” แต่เขาก็ไม่สามารถปฏิเสธ

งานนี้ได้ทั้ง ๆ ที่งานนี้ได้จำกัดและทำลายความคิดสร้างสรรค์ความสามารถของเขาโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะ “ผม ไม่ต้องการจะตักงานอีก... ผมยังมองเห็นภาพตัวเองเมื่อเดินไปตามบริษัทต่าง ๆ เพื่อขอสมัครเข้าทำงาน และทุกแห่งบอกปฏิเสธหรือ ไม่ก็ให้เพียงความหวังลม ๆ แล้ง ๆ ว่าจะจดหมายเรียกสัมภาษณ์ตามมาภายหลัง”

เรื่องที่ 3 เรื่องสั้นชื่อคำคืนอันหม่นหมองและร้าย³ ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2515 เขียนโดย สุรัชย์ จันทิมาธร ผู้เขียนเล่าถึงชายคนหนึ่งทำงานเป็นช่างเขียนภาพประจำสำนักพิมพ์ เขามีความตั้งใจเบื้องต้นว่า เขาจะทำงานตามที่เขายากจะทำ แต่เขาต้องทำงานตามที่นายทุนกำหนด เขาก็รู้สึก ว่า “นายทุนยังไม่ยอมเข้าใจต่อสิ่งใด นอกจากตัวเอง ผลกำไร”

สภาพดังกล่าวนี้ทำให้ชายหนุ่มรู้สึกผิดหวังเป็นอย่างมากและอยากจะอธิบายให้ใครต่อใครฟังถึงสิ่งที่เขาคิดและหวัง เขายากจะบอกเพื่อน ๆ ร่วมงานว่า “ควรจะพักผ่อนเสียที นายทำงานมากพอแล้ว งานของเรามันหาค่าไม่ได้ มันไม่ใช่งานสำหรับคุณค่าเพียงเงินตราเล็กน้อยเช่นนี้ นายเป็นเพียงฟันเฟืองเล็กน้อยสำหรับฟันเฟืองที่ใหญ่กว่าและงานของนาย ความคิดของนาย ทุกสิ่งทุกอย่างที่นายทำ ทำเพื่อผู้ใด นายเคยคิดไหมว่าบางครั้งนายแทบ ไม่มีความหมายอะไรเลย” แต่ไม่ว่าเขาจะรู้สึกเป็นปฏิกิริยากับงานที่เขาทำเพียงไร หรือเห็นความเลวร้ายของงานที่เขาทำเพียงไร ในที่สุดแล้วเขาก็เพียงสามารถแสดงความรู้สึกแค้นอยู่ในความรู้สึกเท่านั้น เช่น เขายากจะฉีกกระดาษเขียนรูปแล้วจุดไฟเผา อยากตะโกนด่านายทุนผู้โหดร้ายต่อความคิดของเขา “ด่าให้มันสำนึกถึงความ

² ตึก วงศ์รัฐ (นามแฝง) “ผ่านไปอย่างสับสน” ใน หนุมหน้าสาวสวย ชุด 3 หน้า 99-117 ประพันธ์สำลัน 2514.

³ สุรัชย์ จันทิมาธร “คำคืนอันหม่นหมองและร้าย” ใน ก่อนเคลื่อนคาราวาน หน้า 111-120 แมลงปอ 2525.

เป็นจริงในชีวิตว่าชีวิตคนเราไม่มีอะไรมากมาย อย่างแถมออก มีเวลาพักผ่อนบ้าง มีน้ำใสใจจริง มีสิทธิ์เท่าเทียมซึ่งกันและกัน และที่สำคัญมีความสวยงามอยู่ในหัวใจ” เพราะในโลกของความเป็นจริงนั้น “พรุ่งนี้เขาจะไปทำงานให้ตรงเวลา” ทั้งนี้ เพราะเขาจำเป็นต้องได้เงินมาเพื่อดำรงชีวิตนั่นเอง

เรื่องที่ 4 เรื่องสั้นชื่อบทเพลงเปลี่ยนที่ภูเขา และบันทึกของคนจรจัด⁴ ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2516 เขียนโดย พิบูลศักดิ์ ละครพล เรื่องนี้ผู้เขียนเล่าถึงชายคนหนึ่งเรียนจบชั้นมัธยม แต่ต้องมาทำงานเป็นกรรมกร เพราะ “เธออย่าได้แปลกใจเลยถ้าฉันจะบอกว่า คนที่เรียนจบชั้นมัธยมมาขึ้นชุดส้วมอยู่กับคนเรียนจบชั้น ป.4 หรือคนที่อ่านหนังสือ ไม่ออกเลย และมีคนอ้วนพุงพลุ้ยตาหยีคอยยืนควบคุมอยู่” ซึ่งก็คือการใช้ให้เห็นว่าในสังคมปัจจุบันนั้นเป็นการยากที่คนจะสามารถเลือกงานได้ตามที่ตัวเองปรารถนา

งานกรรมกรที่ชายหนุ่มคนนั้นทำ เช่น การต่อท่อ ประปาไปตามแผนที่กำหนดไว้ โดยไม่มีทางเลือกเลย แม้จะต้องเดินท่อประปาผ่านส้วม ต้องขุดดินออกมาเป็นจำนวนมากต้องทำอย่างรวดเร็ว ต้องดักอุจจาระออกมาทิ้ง ต้องกระเทาะปูนซีเมนต์อันแข็งแกร่งให้หลุดออกมา ต้องจับฉ้อนเหล็กให้มันและเหวี่ยงกระแทกปูนอย่างสุดแรง ด้วยเหงื่อที่ท่วมตัว ด้วยหัวใจที่เต้นระทึก ด้วยกล้ามเนื้อ ที่ล้าเหนื่อย ด้วยหลังที่งอแง และแรงงานของพวกเขาบางครั้งก็ต้องเสี่ยงด้วยชีวิต เช่นที่ผู้เขียนบอกว่าการตายของกรรมกรที่อาจจะถูกไฟฟ้าดูดตาย ตกตึกตายขณะหาสื้ออยู่บนชั้นสูง ๆ หรือโดนบั่นจันทับตายขณะตอกเสาเข็มถือเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับกรรมกร

ถึงแม้ชายหนุ่มจะรู้ถึงรสชาติแห่งความทุกข์ทรมานที่เขาได้รับจากงาน แต่เขาก็จำต้องทนเพราะ “ใคร แข็งข้อและพูดมากจะต้องเดินออกไปหางานทำใหม่

มัน ไม่ใช่เรื่องน่าสนุก และมัน ไม่ใช่เรื่องง่ายเหมือนเล่นในสวน เพราะฉะนั้นแม้ว่าเขาจะปวดร้าวด้วยการถูกเอารัดเอาเปรียบเขาก็ต้องอดทน นั่งเฝ้าหุบปาก” และเขายังรู้ดีกว่าในสังคมเมืองหลวงนั้น “ถ้าเธอตกงานเธอเท่ากับตายไปครึ่งตัว และถ้าเธอเร่ร่อน เธอจะถูกยึดด้วยข้อหาอันธพาลจรจัด” ดังนั้นเขาจึงยังคงต้องทนทำงานที่ทั้งเหนื่อยยากและฝืนความรู้สึก

เรื่องที่ 5 เรื่องสั้นชื่อฝันถึงการพนัน⁵ ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2528 เขียนโดย มายา ผู้เขียนเล่าถึงชายคนหนึ่งทำงานเกี่ยวกับการเขียนอยู่ในสำนักงานของบริษัทภาพยนตร์แห่งหนึ่ง ชายหนุ่มคนนี้ได้เดิมมีความคิดอย่างศิลปิน ที่อยากจะทำงานตามความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญาของตน แต่เขาไม่สามารถจะทำได้ เพราะเรามีนายจ้างเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่าง เขาจำเป็นต้องยอมทำตามเพราะ “ในนามของเงินตราของเกียรติยศ ชื่อเสียง ของความมั่นคงในชีวิต เราล้อมคุณไว้หมดแล้ว ขอให้คุณวางอาวุธและออกมามอบตัวเสียดี ๆ” ซึ่งก็คือความจำเป็นที่ต้องมีเงินเพื่อการดำรงชีวิตในสังคม ใครมีเงินมากก็จะได้ครอบครองสิ่งต่าง ๆ มาก ใครมีเงินน้อยก็จะได้ครอบครองสิ่งต่าง ๆ น้อย ใครไม่มีเงินก็จะอยู่ไม่ได้ ดังนั้นอำนาจเงินจึงมีอำนาจเกินพอที่จะทำให้ชายหนุ่มคนนี้ยอมจำนนทั้ง ๆ ที่เขารู้ดีว่า “การคิดจะนำพาเราไปสู่สติปัญญา และความเป็นปราชญ์ และความรู้สึกจะนำพาเราไปสู่ความงาม และความเป็นศิลปินก็ตามที”

การยอมสยบให้กับงานที่ขัดความรู้สึกเช่นนี้ได้สร้างความทุกข์ทรมานในใจของเขาไม่ใช่น้อย ดังที่ว่า “ชีวิตผ่านไปเช่นนี้วันแล้ววันเล่า พรุ่งนี้จะมาถึงในอีกไม่นาน และฉันจะต้องฝืนใจในสิ่งที่ตนไม่อยากจะทำ สะเทือนอยู่ระหว่างความฝืนและความเป็นจริง

⁴ พิบูลศักดิ์ ละครพล บทเพลงเปลี่ยนที่ภูเขาและบันทึกของคนจรจัด ใน ถนนสีแดง หน้า 67-74 ผ่านฟ้าพิทยา 2519.

⁵ มายา (นามแฝง) “ฝันถึงการพนัน” ใน ผู้ถูกกระทำ หน้า 57-71 วลี 2528.

ด้วยการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาวะด้วยวิธีการเดียวกับสัตว์เลื้อยคลาน แม้ฉันจะรู้ว่าสำนักงานคือตะแลงแกงหรือหลักประหาร แต่ฉันก็ไม่กล้าปฏิเสธมัน เนื่องจากความหวาดกลัวไปว่า หากปราศจากมันเสียแล้วชีวิตก็จะไม่มั่นคง” และก็ไม่แปลกเลยที่ชายหนุ่มคนนี้จะรู้สึกว่าในแต่ละวันที่ผ่านไปนั้นตนเหมือนชายชราที่อ่อนระโหย หน่ายเนือย

จากเรื่องสั้นที่ยกตัวอย่างมาทั้ง 5 เรื่องนั้นล้วนเป็นเรื่องที่แสดงถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับงาน และเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นปฏิปักษ์กัน คืองานเป็นปฏิปักษ์กับมนุษย์ มนุษย์ไม่ชอบทำงานนั้นแต่จำต้องทำเพราะเงิน ในความสัมพันธ์เช่นนั้นมนุษย์มีความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความสัมพันธ์เช่นนี้จึงเป็นความสัมพันธ์ที่งานมีอำนาจเหนือมนุษย์

ปัญหาที่เราควรจะพิจารณาก็คือมนุษย์กับงานอะไรควรจะมีคุณค่ามากกว่ากัน อะไรควรจะมีอำนาจเหนืออีกอย่างหนึ่ง ถ้าพิจารณาพัฒนาการของสังคมมนุษย์ จะเห็นได้ว่าเผ่าพันธุ์มนุษย์ (human species) สามารถพัฒนาตนเองจนแตกต่างจากเผ่าพันธุ์สัตว์อื่น ๆ และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ มนุษย์สามารถจะรวมกลุ่มกันผลิตอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ไม่มีวันจบสิ้น เพราะการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการอย่างหนึ่ง จะนำไปสู่ความต้องการใหม่ เมื่อตอบสนองความต้องการนั้นแล้วก็จะสร้างความต้องการ หรือศักยภาพใหม่ขึ้นมาอีกและจะเป็นเช่นนี้เรื่อยไป⁶

แต่บนเส้นทางการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ไม่ใช่จะราบรื่นและสวยงาม เพราะสังคม

มนุษย์ได้พัฒนาไปในทางที่ก่อให้เกิดชนชั้นขึ้น และนี่คือปฏิปักษ์ที่เจ็บปวดของการพัฒนาสังคมมนุษย์ การต่อสู้ด้วยเจตน์จำนงอันดีได้นำไปสู่ผลที่เลวร้ายที่ผิดไปจากเจตน์จำนงของมนุษย์เอง เช่นในสังคมทุนนิยมอย่างปัจจุบันมนุษย์ส่วนใหญ่จะมีฐานะเป็นเพียงคนงานหรือลูกจ้าง หรือไม่ถ้าเป็นเพียงผู้ทำงานภายใต้การควบคุมของระบบตลาด สิ่งที่ผู้ทำงานจะต้องทำก็คือทำตามหน้าที่นายจ้างบงการ หรือมอบหมายและต้องทำให้นายจ้างพอใจ หรือไม่ก็จำต้องทำตามความต้องการของตลาด สิ่งที่ผู้ทำงานต้องการก็คือเงินเพื่อที่จะให้มีชีวิตรอดอยู่ในสังคม มนุษย์จึงไม่ได้ทำงานตามเจตน์จำนงของตนอีกต่อไป แต่ทำงานตามเจตน์จำนงอื่น ผลผลิตที่ได้จากการทำงานก็กลายเป็นวัตถุของอีกเจตน์จำนงหนึ่งซึ่งแยกตัวเป็นคนละพวกกับเขา ดังนั้นในความสัมพันธ์เช่นนั้นมนุษย์จึงไม่สามารถจะแสดงสมรรถภาพและศักยภาพไปในทางสร้างสรรค์ได้ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้นที่ยกมา

อดัม แชฟฟ์ (Adam Shcaff) ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าบุคคลอาจมีความสามารถทางศิลปะ ทางวิทยาศาสตร์ ทางการจัดองค์กร ฯลฯ จริง ๆ แล้วเขาปรารถนาที่จะเป็นนักวาด นักเขียนบทเพลง นักปรัชญา นักบริหาร ฯลฯ แต่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดบุคคลต้องยอมก้มหัวให้กับความต้องการของตลาดเพื่อที่ตนเองจะสามารถหาปัจจัยเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นเขาจึงทำทุกสิ่งทุกอย่างตามที่ตลาดต้องการ ทั้งที่เป็นสิ่งที่เขาไม่ชอบและบางครั้งอาจเกิดความละอายใจเสียด้วยซ้ำไป⁷

เอริค ฟรอมม์ (Erich Fromm) ได้กล่าวย้ำในประเด็นของการทำงานของคนในสังคม ปัจจุบันว่า บุคคลได้กลายเป็นเพียงอะตอมทางเศรษฐกิจที่เดินไปตาม

⁶ Karl Marx "Economic and Philosophical Manuscript" in *Early Writing* p. 280-340 London, Penguin Books, 1975.

⁷ Adam Shcaff; *Alienation as a Social Phenomenon*. p. 185 London Peryaman Press, 1980.

จังหวะของการจัดการอย่างอัตโนมัติ เขามีตำแหน่งอยู่ในที่ที่เดียว และต้องทนทำงานอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา แขนของเขาจะเคลื่อนไปตามจังหวะและเวลาที่แน่นอน งานจึงกลายเป็นสิ่งที่ทำซ้ำกันไปโดยตลอดโดยไม่ต้องคิดในฐานะผู้วางแผน ความรู้สึกนึกคิดที่เสรี ถูกพรากไปจนหมดสิ้น ชีวิตกำลังถูกปฏิเสธ ถูกควบคุม ความคิดสร้างสรรค์ ความอยากรู้อยากเห็น และความคิดที่อิสระกำลังถูกขัดขวาง⁸

ทั้งจากเรื่องสั้นและแนวความคิดที่ยกมานี้ จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกันในประเด็นสำคัญ คือ มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ มีศักยภาพ ในความรู้สึกของเขานั้น เขาอยากจะแสดงความคิดสร้างสรรค์ของตนอย่างเต็มที่ แต่การทำงานในปัจจุบัน เขาไม่สามารถจะทำเช่นนั้นได้ เขาต้องทนทำงานที่ไม่อยากทำด้วยความทุกข์ทรมาน และนำเป้าหมายทั้งนี้เพื่อเงินอย่างเดียว เพราะในระบบสังคมปัจจุบันเงินจะทำให้เราอยู่รอดได้ บุคคลที่มีความรู้สึกเช่นนี้เรียกว่าเขากำลังรู้สึกไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตนเอง (self-estrangement) และถ้าเราจะกล่าวว่า ในสังคมไทยนั้นผู้คนส่วนใหญ่ล้วนตกอยู่ในชะตากรรมเช่นนี้ ก็คงจะไม่เป็นคำกล่าวที่เกินเลยไปนัก ดังตัวอย่างในเรื่องสั้นเป็นอาทิ (ที่จริงยังมีเรื่องสั้นที่มีสาระในทำนองนี้อีกมาก)

ปัญหาที่น่าจะถามต่อไปก็คือ แล้วมนุษย์ทนอยู่ได้อย่างไรในเมื่อเขาถูกบีบคั้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่นนี้ มนุษย์จะไม่กลายเป็นผู้วิปริตไปในที่สุดละหรือ คำตอบที่พิจารณาได้ทั้งทางทางทฤษฎีและข้อเท็จจริงที่ปรากฏให้เห็นอยู่ก็คือ มนุษย์มีวิธีการที่จะผ่อนคลายแรงบีบคั้นในความรู้สึกได้ เพราะตราบใดที่เขายังสามารถปรับความรู้สึกได้เขาก็ยังทนต่อแรงบีบคั้นนั้นอยู่ได้

วิธีการผ่อนคลายความรู้สึกของบุคคลคงมีหลายอย่าง ถ้าพิจารณาจากเรื่องสั้นที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ก็คงพอจะเห็นได้บางประการ เช่น

ประการแรก บุคคลจะพยายามประพटीบางอย่างในลักษณะที่แสดงอำนาจเหนือผู้อื่น หรือสิ่งอื่น ทั้งนี้เพื่อปรับความรู้สึกว่าตนเองยังมีความสำคัญอยู่ เช่นในเรื่องผ่านไปอย่างสับสน ชายหนุ่มผู้ทำงานตรวจปฐพีนั้น ต้องไปเที่ยวโสเภณียู่เสมอ เพราะโสเภณีจะปรนเปรอเขา ยอมตามใจเขา อันจะทำให้เขารู้สึกว่าอย่างน้อยเขาก็มีอำนาจเหนือผู้หญิงเหล่านี้

ประการที่สอง บุคคลจะพยายามเบี่ยงเบนพฤติกรรมของตนไปอีกทางหนึ่ง เพื่อให้เห็นว่าตนเองยังมีความสำคัญอยู่ หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ เป็นการสร้างโลกใหม่ขึ้นอีกโลกหนึ่ง อันเป็นโลกที่ตัวเองมีความสำคัญอยู่ในนั้น โลกใหม่นี้ว่านั้มักจะสร้างด้วยยาเสพติดหรือสุรา เช่นเรื่อง คำคืนอันหม่นหมองและร้าย ตัวละครลดความรู้สึกที่บีบคั้นด้วยการไปดื่มสุรา เพราะเมื่อเขาดื่มสุราเข้าไปเขารู้สึกว่า “สบายขึ้นบ้าง ความเหนื่อยหน่ายคลายออกไปจากความนึกคิดอันแสนเบื่อเมื่อชั่วโมงที่ผ่านมา” และด้วยฤทธิ์สุรา เขาจึงมีความรู้สึกในทำนองที่ว่าเขามีอำนาจขึ้น ดังนั้น

⁸ Erich Fromm. *The Sane Society*. p. 125 Routledge & Kegan Paul Ltd. 1971.

“ชายหนุ่มอยากกินเหล้าให้มากขึ้นอีก เพื่อจะได้มึนตึ๊ง เขาคิดว่าหลังจากความมึนเมาผ่านมาเขาจะกลับไปทำงานอีกครั้ง อันดับแรกเขาจะจับโต๊ะฟาดฝ่าผนังให้ดัง...ฉีกกระดาษเขียนรูปแล้วจุดไฟเผา เขาจะตะโกนด่านายทุนผู้โหดร้ายต่อความคิดของเขา” นี่คือการยิ่งใหญ่ในโลกใหม่ของเขา แต่ในโลกความเป็นจริงเขาก็ยังเป็นเช่นเดิม ยอมทำงานเหมือนเดิม

การเบี่ยงเบนพฤติกรรมอาจจะพบได้มากในรูปแบบของการเบี่ยงเบนไปสู่การเน้นการบริโภค เพราะการมีเงินซื้อของผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่นั้น สามารถชดเชยความรู้สึกของผู้บริโภคว่าตัวเองยังมีความสำคัญและยังมีตัวตนอยู่

อย่างไรก็ตามกรณีที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้เป็นเพียงทางชดเชยความรู้สึกบางประการเท่านั้น แต่ยังมีวิธีอื่นๆ อีกมาก ซึ่งยากจะรวบรวมมาไว้ในที่นี้ได้หมด แต่ไม่ว่าจะชดเชยด้วยวิธีใดล้วนเป็นวิธีที่ยังจะพัดพามนุษย์ให้ห่างไกลไปจากธรรมชาติของการสร้างสรรค์ออกไปอีก

คราวนี้มาถึงประเด็นสุดท้าย เป็นประเด็นที่เราจะต้องตั้งคำถามกับตัวเอง คือ ประการแรก การพัฒนาสังคมในปัจจุบันที่เรามีความเจริญในทางวัตถุ แต่เกิดความเหลื่อมล้ำในหมู่มนุษย์ คนส่วนใหญ่ถูกพันนาการให้กลายเป็นมนุษย์ที่ง่ายเปื่อย สิ่งที่มีมนุษย์ผลิตสร้างขึ้นมาได้กลายมามีอำนาจที่เป็นปฏิปักษ์กับมนุษย์ เช่น ภาวะแวดล้อมเป็นพิษ อาวุธล้างโลก การกดขี่ขูดรีด การที่มนุษย์ตกเป็นทาสของเทคโนโลยี ฯลฯ ยังเป็นสังคมที่เราปรารถนาต่อไปหรือไม่ ประการที่สอง เราจะเชื่อมั่นหรือไม่ว่าถ้าผู้คนในสังคมสามารถอยู่ได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ คือ สามารถแสดงและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่แล้ว สังคมมนุษย์จะพัฒนาไปในทางที่ถูกต้อง กล่าวคือ มนุษย์จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ความก้าวหน้าของของสังคมจะเป็นไปตามเจตน์จำนงของมนุษย์ รับใช้คนในสังคม และอยู่ภายใต้การควบคุมของคนโดยสิ้นเชิง สังคมเช่นนี้ทั้งการพัฒนาทางวัตถุก็ไม่ล้าหลังและยังเป็นการพัฒนาที่ตนเองอยู่กันอย่างเข้าอกเข้าใจคำถามก็คือเราจะทำอย่างไรกันดี●

^๑ ดูรายละเอียดบางประการได้จาก Erich Fromm. **Escape from Freedom.** New York, Rinehart and Winston, 1961. 305 p

แนววิธีสอนภาษาอังกฤษ

ใน

ประเทศไทย

สุรีย์ ศิริพัฒน์ *

“บทความส่งประกวด”

จ

เริ่มต้นของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการสื่อสารระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ ในประเทศ เหมือนอย่างประเทศบางประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ อินเดีย เป็นต้น เหตุผลที่ประเทศไทยต้องมีการสอนภาษาอังกฤษน่าจะเกิดจากอิทธิพลโดยตรงจากด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของประเทศอังกฤษที่มีต่อประเทศไทยในระยะเริ่มแรกของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย คือ ช่วงตอนปลายในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ย่างสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ในขณะนั้นประเทศอังกฤษกำลังเป็นประเทศมหาอำนาจทางทะเลซึ่งมีประเทศอาณานิคมเกือบทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ 4 ประเทศไทยต้องเผชิญกับสภาพการเมืองที่ล่อแหลมมากซึ่งมีโอกาสตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษได้ แต่ก็แก้ไขสถานการณ์ผ่านมาได้ด้วยนโยบายทางการทูต และในช่วงสมัยเดียวกันก็เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการศึกษาไทยด้วย คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาแบบโบราณมาเป็นแบบตะวันตก โดยเริ่มจัดการเรียนการสอนขึ้นอย่างเป็นทางการมากขึ้น มีสถาบันรองรับคือโรงเรียน เพื่อเป็นการยกสถานภาพของคนไทยสมัยนั้นให้ทัดเทียมกับชาวอารยประเทศอย่างเช่นชาวอังกฤษ ซึ่งกำลังเปลี่ยนจากชาวสังคม

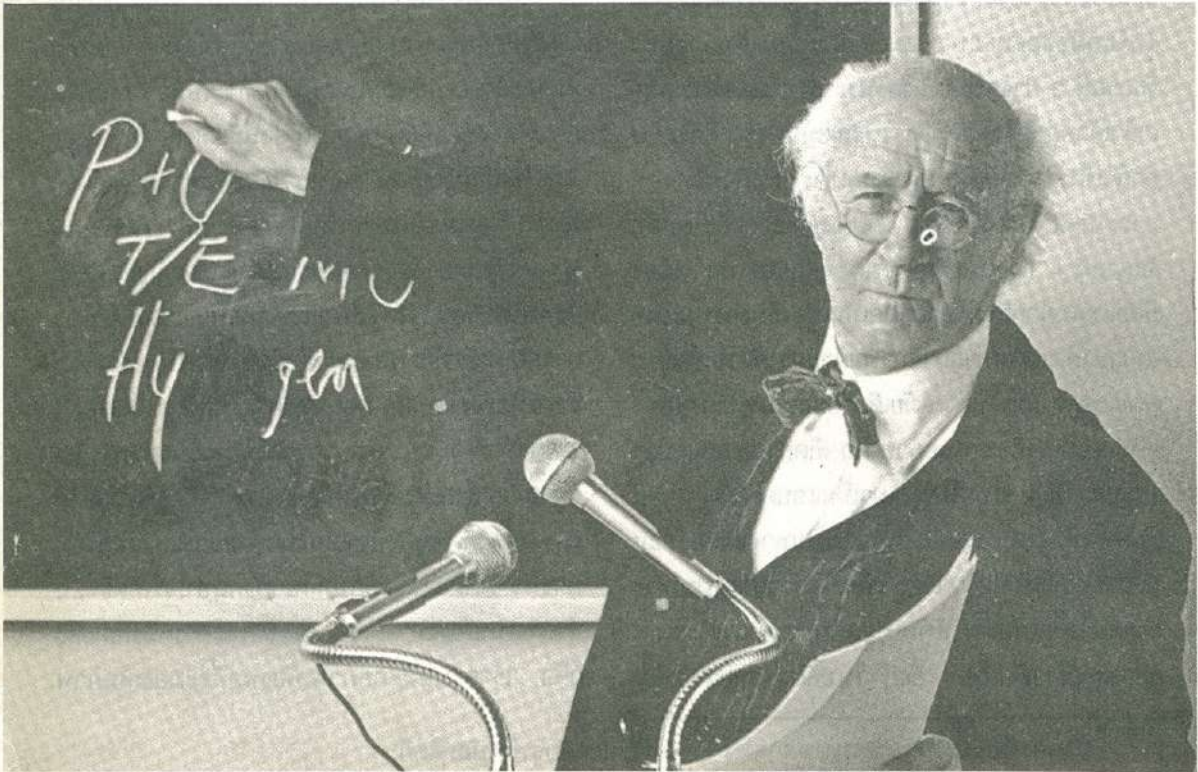
เกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม และจัดให้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการมากขึ้นอีกด้วย (แต่ก่อนเรียนเฉพาะหนังสือไทยและบาลี) ซึ่งภาษาอังกฤษในขณะนั้นเปรียบเสมือนกุญแจที่จะไขไปสู่วิทยาการสมัยใหม่ ดังนั้นผู้ที่มีความรู้ภาษาอังกฤษจะมีโอกาสประสบความสำเร็จทางด้านการงานมาก เช่น มีบทบาทสำคัญในการติดต่อกับต่างประเทศ หรือมีสิทธิสอบรับทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาต่อในยุโรปได้ในขณะนั้น (นวัทธิพย์ อักษรกุล 2525 : 47-50)

ถ้าพิจารณาในอีกแง่หนึ่งจะพบว่าภาษาอังกฤษก็คือยุทธวิธีแห่งปัญญาและความรู้สมัยใหม่ที่เกี่ยวกับโลกตะวันตก ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเป็นส่วนเติมเต็มด้านความคิดให้กับคนไทยในส่วนที่ขาดไป วิทยาการสมัยใหม่ที่กำลังรุดหน้าอย่างรวดเร็วตั้งแต่อดีตเป็นต้นมามักจะใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้อยู่เสมอ เมื่อภาษาอังกฤษมีความสำคัญถึงเพียงนี้จึงทำให้น่าสนใจถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของแนวการสอนหรือวิธีการสอนภาษาอังกฤษของไทยนับตั้งแต่ช่วงสมัยเริ่มแรก คือ ตอนปลายรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา จนถึงสมัยปัจจุบัน ว่ามีแนวความคิดด้านวิธีสอนอะไรบ้างที่นำมาใช้ ซึ่งจะช่วยให้เป็นเสมือนกระบอกน้ำที่สะท้อนให้เห็นภาพจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแต่ละช่วงและแนวโน้มทางความคิดของวิธีสอนภาษาอังกฤษที่จะเกิดขึ้นในประเทศไทยในอนาคตด้วย และอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ เราคงพอมิศกยภาพเพียงพอที่จะมองเห็นภาพ

แห่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวเกี่ยวกับวิธีสอน
ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาอังกฤษในแต่ละช่วง
นั้นด้วย เพราะเป็นส่วนที่ทางหน่วยงานราชการบางหน่วย
ต้องทุ่มเทกำลังความคิดและงบประมาณอย่างมากมาย
แล้วผลลัพธ์ที่ได้รับกลับมานั้นให้ผลคุ้มค่ามากน้อยแค่ไหน
กับสิ่งที่ต้องลงทุนไป

สิ่งที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อกระบวนการและ
ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงแนววิธีสอนภาษาอังกฤษ
คือ ผลของความก้าวหน้าที่เกิดจากการพัฒนาศาสตร์
ในแขนงวิชาภาษาศาสตร์ จิตวิทยา และการศึกษา
ตามลำดับ ซึ่งจะส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ทำให้เกิด
แนวคิดด้านทฤษฎีการสอนภาษาใหม่ๆ ขึ้นมา โดย
เฉพะอย่างยิ่ง ผลจากความก้าวหน้าทางทฤษฎีภาษา-
ศาสตร์หรือทฤษฎีไวยากรณ์ เช่น อิทธิพลด้านแนวคิด
ของไวยากรณ์กลุ่มเน้นโครงสร้างรวมกับวิชาจิตวิทยา
เชิงพฤติกรรมที่ทำให้เกิดทฤษฎีการสอนภาษาแบบฟัง-
พูดตาม (Audio-lingual Method) หรือไวยากรณ์กลุ่ม

ปริวรรตรวมกับวิชาจิตวิทยาการเรียนรู้ (Cognitive
Psychology) ทำให้เกิดทฤษฎีการสอนภาษาแบบ
ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Code Approach)
เป็นต้น ซึ่งแนววิธีสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย
ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของความก้าวหน้า
ทางทฤษฎีภาษาศาสตร์เช่นกัน เช่น ในช่วงที่ทฤษฎี
ไวยากรณ์โครงสร้างกำลังเป็นที่นิยมกระทรวงศึกษาธิการ
ก็ให้ยึดทฤษฎีการสอนภาษาอังกฤษแบบฟัง-พูดตาม
เป็นหลัก คือประมาณปี พ.ศ. 2500-2520 (ประนอม
สุรัสวดี 2531 : 88-89) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นานพอสมควร
ส่วนแบบเรียนที่สำคัญที่ใช้สอนในขณะนั้น เช่น English
For Thai Students ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษา-
ธิการหนังสือนี้จะเริ่มต้นด้วยเนื้อหาไวยากรณ์ในรูป
โครงสร้างประโยค (Structure Content) ที่จะนำ
ไปสู่อ่านในเรื่อง (Story) ต่อไป ซึ่งเป็นลักษณะ
การจัดเนื้อหาหลักสูตรเชิงโครงสร้าง (ประพาศน์
พฤทธิประภา 2528 : 34-37)

ในการกล่าวถึงแนวการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยนั้น สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจอีกพอสมควร คือศาสตร์ที่เกี่ยวกับการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงรูปแบบของกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องไปถึงเรื่องจุดมุ่งหมายหรือแนวคิดทางการศึกษา การจัดเนื้อหาหลักสูตร แบบเรียน ครู สถานที่เรียน หรือการวัดผลและประเมินผล เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เพราะหลักสูตรแต่ละสมัยที่ประกาศใช้จะบ่งบอกถึงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนว่ามีขอบเขตแคบหรือกว้างขวางเพียงใดในแต่ละเนื้อหาวิชาที่สอน ดังนั้น องค์ประกอบของหลักสูตรโดยทั่วไปจะประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ (1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา (2) เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงที่สอนแต่ละวิชา (3) กระบวนการเรียนการสอน และ (4) โครงการประเมินผลตามหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2523 : 7 อ้างจาก Taba 1962) นอกจากนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดเนื้อหาหลักสูตร (Syllabus Design) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการสอนภาษานั้น พอดีจะแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ (1) การจัดเนื้อหาหลักสูตรเชิงโครงสร้าง (Structural Syllabus Design) (2) การจัดเนื้อหาหลักสูตรเชิงสถานการณ์ (Situational Syllabus Design) และ (3) การจัดเนื้อหาหลักสูตรเชิงภารกิจ (Functional Syllabus Design) (ประพาศน์ พุทธิ-ประภา 2528 : 33-45) ลักษณะการจัดเนื้อหาหลักสูตรทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวนี้ ได้ปรากฏอยู่ในหลักสูตรภาษาอังกฤษทั้งชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของไทยซึ่งจะปรากฏอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2524 จัดอยู่ในลักษณะการจัดเนื้อหาหลักสูตรเชิงภารกิจ สำหรับองค์ประกอบของหลักสูตรที่เน้นความสำคัญมากที่สุดในงานฉบับนี้ คือ กระบวนการเรียนการสอน ซึ่งหมายถึงวิธีการสอนภาษาอังกฤษ กับแบบเรียนที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของไทย ตั้งแต่สมัยเริ่มจัดการสอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการ

(ตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 3 และสมัยรัชกาลที่ 4) จนถึงสมัยเริ่มจัดการสอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการ คือ สอนในโรงเรียนแบบตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 5) ซึ่งดำเนินมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

ในการกล่าวถึงวิธีสอนภาษาอังกฤษของไทยในแต่ละสมัยนั้น จะแบ่งระยะเวลาของการใช้วิธีสอนเป็น 2 ตอน คือ (1) สมัยการสอนภาษาอังกฤษก่อนมีหลักสูตร กับ (2) สมัยการสอนภาษาอังกฤษหลังจากมีหลักสูตร ซึ่งยังแบ่งย่อยออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ช่วงสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2438-2479) ช่วงสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2480-2520) และช่วงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2521-2530) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สมัยการสอนภาษาอังกฤษก่อนมีหลักสูตร

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยพอจะกล่าวได้ว่าเริ่มขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2391 ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยพวกมิชชันนารีชาวอเมริกันเริ่มตั้งโรงเรียนเซนต์คัลด์ (หมายถึงโรงเรียนเอกชนในปัจจุบัน) ขึ้นก่อน ต่อมาจึงได้มีการตั้งโรงเรียนหลวงสอนภาษาอังกฤษทั้งในพระบรมมหาราชวังและสำหรับคนสามัญทั่วไป การเรียนการสอนภาษาอังกฤษสมัยนั้นอยู่ในวงจำกัดเฉพาะเจ้านายชั้นสูงและข้าราชการเป็นส่วนใหญ่ จนกระทั่งในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 การเรียนการสอนภาษาอังกฤษเริ่มแพร่หลายไปสู่คนธรรมดามากขึ้น และในที่สุดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นทางการในโรงเรียนทั่วไป ได้มีขึ้นในสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยภายใต้การดำเนินการของกระทรวงธรรมการ จัดให้เริ่มสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นสูงสุดของชั้นมูล และให้แทรกภาษาอังกฤษเล็กน้อยตลอดชั้นประถมศึกษาเพื่อจะได้เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษา (ประนอม สุริยาศี 2531 : 73) นับตั้งแต่นั้นมาจึงมีการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

แนววิธีสอนภาษาอังกฤษในสมัยนั้น ผู้สอนจะใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอน เนื่องจากผู้สอนเป็นเจ้าของภาษาที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ ดังนั้นแนววิธีสอนภาษาอังกฤษจึงเป็นวิธีสอนแบบตรง (*Direct Method*) ก่อน ในระยะต่อมาเมื่อผู้สอนเริ่มเข้าใจภาษาไทยและใช้ภาษาไทยได้ดีขึ้น การสอนภาษาอังกฤษจึงเปลี่ยนแนววิธีสอนมาเป็นวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล (*Grammar Translation Method*) โดยผู้สอนจะแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยให้ผู้เรียนฟัง หรือให้ผู้เรียนเปิดหนังสืออธิบายภาษาอังกฤษที่แปลคำภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย นอกจากนี้ ผู้สอนยังให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอีกด้วย เช่น ให้นักเรียนจัดนิทรรศการ แต่งเรียงความ เป็นต้น ในสมัยนี้ยังไม่ค่อยมีตำราเรียน ส่วนใหญ่จะสั่งมาจากต่างประเทศ เช่น อังกฤษหรืออเมริกา ส่วนหนังสือที่พิมพ์ในประเทศไทยเช่น *Elementary Lessons Designed to Assist Siamese in the Acquisition of the English Language* ของ เจสซี แคสเวล (*Jesse Caswell 1842*) เป็นหนังสือแบบฝึกหัดอ่านเป็นคำไปจนถึงการอ่านเป็นประโยค หนังสือ *An English-Thai Grammar* หรือ *Elementary English, English Workbook* เป็นต้น ดังนั้น ผู้สอนจึงใช้วิธีบรรยายให้ผู้เรียนฟังเป็นส่วนใหญ่ และที่สำคัญ คือ การเรียนการสอนสมัยนั้นได้รับความสำเร็จเป็นอย่างดีซึ่งมีคนไทยหลายคนที่เรียนภาษาอังกฤษจากพวกมิชชันนารีแล้วสามารถใช้ภาษาอังกฤษช่วยงานราชการหรือได้พบกับชาวต่างประเทศได้ เช่น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว หม่อมราโชทัย เป็นต้น (*ทวานิต ฤถาวร 2529 : 9-25*)

2. สมัยการสอนภาษาอังกฤษหลังจากมีหลักสูตร

นับตั้งแต่เริ่มประกาศใช้หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2438-2524 มีหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภาษาอังกฤษและประกาศใช้ทั้งสิ้น 15 ฉบับ แบ่ง

ออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จำนวน 7 ฉบับ ช่วงสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จำนวน 6 ฉบับ และช่วงสมัยปัจจุบัน จำนวน 2 ฉบับ ตั้งแต่หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2438-2503 ภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับนานถึง 12 ฉบับ หลักสูตรหลังจากนั้น 3 ฉบับ (2518, 2520 และ 2524) วิชาภาษาอังกฤษจะเป็นวิชาเลือกเพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตน แต่อย่างไรก็ตาม จะขอลำถึงแนววิธีสอนภาษาอังกฤษที่เกิดขึ้นในสมัยการสอนภาษาอังกฤษหลังจากมีหลักสูตรออกเป็น 3 ช่วง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.1 ช่วงสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ในด้านวิธีสอนภาษาอังกฤษของช่วงนี้มีหลักสูตรที่ประกาศใช้ทั้งหมด 7 ฉบับ คือ ตั้งแต่หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2438 จนถึงหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2471 ผู้สอนทั้งที่เป็นเจ้าของภาษาเองหรือคนไทยก็ตามต่างก็ใช้วิธีสอนเหมือนกัน คือ แนววิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล (*Grammar Translation Method*) ทั้งสิ้น เนื่องจากจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษในช่วงนี้ต้องการให้ผู้เรียนเรียนอ่าน เขียน คัด พูด แต่ง แปล และไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในชั่วโมงเรียนภาษาอังกฤษผู้สอนจะแบ่งชั่วโมงสอนออกเป็นชั่วโมงการอ่าน การพูด การแต่ง การเขียน เป็นต้น โดยไม่สอนแบบทักษะสัมพันธ์ คือ สอนทุกทักษะรวมกัน ทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียน ในชั่วโมงเดียวกัน และเนื่องจากเป็นการสอนให้อ่าน แปล แต่ง เป็นต้น สื่อการสอนจึงมักจะเป็นพวกกระดานดำ แบบเรียนที่เป็นทั้งแบบฝึกหัดอ่านและแปล และพจนานุกรม 2 ภาษา คือ อังกฤษ-ไทย และ ไทย-อังกฤษ สำหรับแบบเรียนนั้น ใช้แบบเรียน *ลadder of Knowledge Series* หรือ *Fifty Steps in English* 5 เล่ม ที่ เซอร์ โรเบิร์ต มอแรนต์ ได้แต่งขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2433 เป็นหลักมาตลอด แบบเรียนชุดนี้มีหนังสือคู่มือการสอนที่เรียกว่า “วิธีสอนบันได” ให้มาด้วย (*กรมวิชาการ 2520 : 38-39*) ในหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2438 และ 2448 ได้รับ

ชื่อหนังสือบันไดลงในหลักสูตร ต่อมาหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2450 จึงไม่มีการระบุชื่อแบบเรียนลงในหลักสูตร ในปี พ.ศ. 2451 ได้มีการดัดแปลงแบบเรียนขึ้นใน กระทรวงธรรมการ เดิมมีชื่อว่า “กรมแต่งตำรา” มีหน้าที่จัดพิมพ์แบบเรียนหลวงและตรวจตำราที่มีผู้ส่งมา ขอความเห็นจากกรมศึกษาธิการ รวมทั้งมีหน้าที่แต่งแบบเรียนหลวงด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2454 เปลี่ยนชื่อกองแบบเรียนเป็นกรมราชบัณฑิตตั้งแต่ช่วงหลัง พ.ศ. 2454 เป็นต้นมา มีแบบเรียนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาที่พิมพ์ขึ้นในประเทศไทย ซึ่งแต่งโดยเจ้าของภาษา รวมทั้งมีแบบเรียนที่คนไทยร่วมแต่งด้วย เช่น หนังสือภาษาอังกฤษ ของนายบีโอ คาร์ตไรต์ และหลวงเชษฐาโรวาท (พิณ) เป็นต้น และในปี พ.ศ. 2456 มีการแบ่งแบบเรียนออกเป็น แบบที่บังคับซึ่งเป็นแบบเรียนชุดบันได และแบบเรียนที่ไม่บังคับ ซึ่งเป็นแบบเรียนที่คนไทยและผู้เป็นเจ้าของภาษาได้แต่งขึ้นมาอีกหลายเล่ม สำหรับหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2471 ซึ่งเป็นหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ใช้แบบเรียนที่เจ้าของภาษาเป็นผู้แต่งขึ้นทั้งหมดที่พิมพ์จากต่างประเทศ

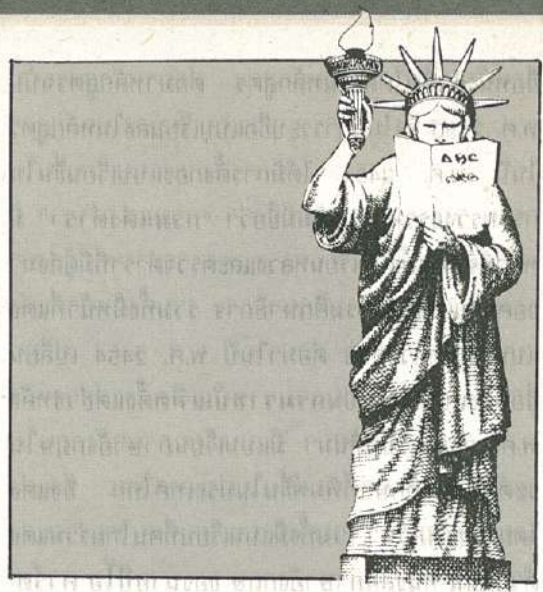
2.2 ช่วงสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในช่วงนี้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตามที่ประกาศใช้ตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2518 มีหลักสูตรทั้งหมดรวม 6 ฉบับ หลักสูตรทุกฉบับกำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับ ยกเว้นหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2518 เพียงฉบับเดียวที่กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษเป็นวิชาเลือก ในด้านแนววิธีสอนภาษาอังกฤษช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่นั้น ครูยังคงใช้วิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล และยังคงใช้แบบเรียนชุดบันได 5 เล่มของ เซอร์ โรเบิร์ต มอแรนต์ อยู่เช่นเดิม จนกระทั่งหลัง พ.ศ. 2483 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้รับอิทธิพลทางด้านวิธีสอนภาษาอังกฤษจากต่างประเทศซึ่งทำให้เปลี่ยนวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลมาเป็นวิธีสอนแบบวิธีตรง (Direct Method) โดยเริ่มตั้งแต่หลักสูตร

ฉบับ พ.ศ. 2480, 2491, 2493 และ 2498 ส่วนแบบเรียนที่ใช้นั้นคือ แบบเรียนชุด Direct Method Reader for Thai Students ของ ม.ล.มานิจ ชุมสาย รวมทั้งการใช้แบบเรียนชุดอื่นแทนเช่น แบบเรียนชุด New Method Reader กับ New Method Composition ของ Michael West ซึ่งแบบเรียนดังกล่าวข้างต้นได้ใช้ตั้งแต่หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2480 เป็นต้นมาจนถึงหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2503 (ถึงปี 2518) นอกจากนี้ยังมีหนังสือเล่มอื่นๆ อีกเช่น ในปี พ.ศ. 2500 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้เปลี่ยนแบบเรียนเป็นชุด A Direct Method English Course ของ E.V. Gatenby และในปี พ.ศ. 2501 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเริ่มเปลี่ยนแบบเรียนเป็นชุด Oxford English Course for Thailand ของ H. Coulthard Burrow เป็นต้น

ในช่วงระยะปี พ.ศ. 2499 ได้มีวิธีสอนแบบฟัง-พูดตาม (Audio-lingual Method) เริ่มแพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทย ครูสอนภาษาอังกฤษจึงเริ่มเปลี่ยนแนวการสอนตามวิธีแบบตรงซึ่งใช้ไม่ค่อยได้ผลนักกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศของไทยในขณะนั้น มาเป็นวิธีสอนแบบฟัง-พูดตามและเห็นได้ชัดเจนว่าใช้ตั้งแต่หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2503-2518 ครูภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบฟัง-พูดตาม สำหรับแบบเรียนที่เสนอเนื้อหาในบทเรียนตามขั้นตอนของวิธีสอนดังกล่าว คือ แบบเรียนชุด English for Thai students จัดพิมพ์โดย กระทรวงศึกษาธิการ (2508) ซึ่งมีอยู่ 3 เล่ม และในขณะเดียวกันในช่วงปลายของหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2518 ก็มีวิธีสอนภาษาอังกฤษแบบอื่นๆ เริ่มแพร่เข้ามาสู่ประเทศไทยอีกหลายวิธี เช่น แนวการสอนแบบความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Code Approach) (พัฒน์ น้อยแสงศรี 2518 : 68-76) วิธีสอนแบบเอกัตภาพ (Individualized Instruction) ซึ่งทดลองสอนที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นแห่งแรกประมาณ พ.ศ. 2515 และปรับปรุงมาใช้ในชั้นระดับมัธยมศึกษาในปี พ.ศ. 2523 (สุโร พงษ์ทองเจริญ 2526 : 37) เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า วิธีสอนภาษาอังกฤษในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้ มีวิธีสอนภาษาอังกฤษแนวใหม่ ๆ แพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทยหลายวิธี ซึ่งวิธีเหล่านี้มีผลกระทบต่อแบบเรียนที่ประกาศใช้ในหลักสูตรแต่ละฉบับด้วย ตั้งแต่หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ครูสอนภาษาได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนจากแหล่งวิทยาการหลายแหล่ง เช่น คู่มือครู การอบรมสัมมนา ตำราวิธีสอนที่แพร่หลายมากขึ้น เป็นต้น สิ่งที่น่าจะมีความก้าวหน้ามากขึ้น คือในการสอนครูจะต้องเขียนโครงการสอน-แผนการสอนเป็นรายชั่วโมง และการเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมด้วยว่าในแต่ละชั่วโมงที่นักเรียนเรียนนั้น นักเรียนจะสามารถทำอะไรที่เป็นพฤติกรรมทางภาษาที่สามารถมองเห็นได้มากนักน้อยเพียงใด และครูต้องสอนทักษะทั้ง 4 อย่างให้สัมพันธ์กันในแต่ละชั่วโมง ไม่แยกสอนแต่ละทักษะเหมือนในหลักสูตรต่าง ๆ ก่อนหน้าหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2503 นอกจากนี้ในการสอนครูจะต้องนำกิจกรรมและอุปกรณ์การสอนมาใช้ประกอบด้วย การสอนต้องมีขั้นตอนตามที่คู่มือครูได้แนะนำไว้ จนกระทั่งหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2518 ครูจะต้องเขียนแผนการสอนเป็นรายคาบ (50 นาที) และระบุจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมไว้ในการสอนด้วย (ทวนิต อุอวาร์ 2529 : 274-275) และสิ่งที่โดดเด่นมากในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้ คือ เป็นช่วงที่มีการกำหนดสื่อการสอนมากที่สุดในหลักสูตร เช่น สิ่งตีพิมพ์ อุปกรณ์ทางโสต-ทัศนะ เครื่องฉายภาพนิ่ง บัตรคำ เป็นต้น และนับตั้งแต่ประกาศหลักสูตรมา มีหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2480 เป็นหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด เพราะกระทรวงธรรมการได้จัดทำประมวลการสอนไว้ทั้งในระดับประโยคมัธยมต้นและมัธยมปลาย โดยกำหนดว่าจะสอนอย่างไร และแบ่งเนื้อหาออกเป็นรายปีว่าจะเรียนมากน้อยเท่าใด และใช้เวลากี่ชั่วโมงในแต่ละปี

2.3 ช่วงสมัยปัจจุบัน ในช่วงนี้มีหลักสูตรที่ใช้ อยู่ 2 ฉบับ คือ หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2521 กับหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2524 วิธีสอนภาษาอังกฤษตามหลักสูตร

ทั้งสองฉบับนี้มีอยู่หลายวิธีหลายแบบ แต่วิธีที่กำลังกล่าวถึงกันมากเนื่องจากมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรมากกว่าวิธีสอนแบบอื่น คือ แนวการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (Communicative Approach) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากภาษาศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (อังกาบ ผลากรกุล 2523 : 78) นอกจากนี้ยังมีวิธีสอนแบบอื่น ๆ ที่ใช้ในขณะนี้ เช่น แนวสอนแบบความรู้ความเข้าใจ วิธีสอนแบบเอกัตภาพ เป็นต้น และยังมีครูภาษาอังกฤษบางคน que เลือกใช้วิธีสอนแบบผสมผสาน (Eclectic Method) อีกด้วย คือ เลือกเอาเฉพาะข้อดีของวิธีสอนแต่ละแบบมาผสมผสานกันแต่อย่างใดก็ตาม สิ่ง que เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในปัจจุบัน คือ ในอดีตการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง แต่ในปัจจุบันแนวการสอนได้เปลี่ยนไปครูต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน บทบาทของครูได้เปลี่ยนไปจากเดิมที่ ต้องเป็นผู้สอนตลอดทั้งชั่วโมงกลับมาเป็นเพียงผู้ชี้แนะและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ นักเรียนเกิดการ เรียนรู้ด้วยตนเอง ครูต้องสอนตามจุดประสงค์ของการเรียนรู ในแต่ละรายวิชา ไม่ใช่สอนโดยยึดแบบเรียนเป็นหลักเหมือนแต่ก่อน ครูอาจจะดัดแปลงหรือเพิ่มเติมเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชาให้ได้

สำหรับด้านแบบเรียนนั้น เมื่อเริ่มใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดทำแบบเรียนขึ้นมาก่อน เช่น **Get Set, English for Thai Students (New Edition)** หรือ **Learning Kit** ซึ่งแบบเรียนชุด **Learning Kit** นี้จะเน้นการสอนแบบเอกัตถภาพ (สุไร พงษ์ทองเจริญ 2523 : 25-32) หลังจากปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา สำนักพิมพ์เอกชนจึงได้นำแบบเรียนมาจากต่างประเทศที่เจ้าของภาษาเป็นผู้แต่งขึ้น นำมาพิมพ์ในประเทศไทย เช่น แบบเรียนชุด **Active English for Thailand, Junior Active Context English, In Touch, Alfa, Lado English Series, Tempo, Yes ! Book D-F** เป็นต้น ซึ่งแบบเรียนเหล่านี้จะมีคู่มือครู พร้อมทั้งอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ เช่น รูปภาพ เทปคาสเซ็ท ประกอบมาด้วย ส่วนในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 นั้น กระทรวงศึกษาธิการไม่ได้จัดทำแบบเรียนในระดับชั้นนี้ขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของบริษัทสำนักพิมพ์เอกชนที่จะนำแบบเรียนจากต่างประเทศมาพิมพ์จำหน่าย ในปีการศึกษา 2524 ใช้แบบเรียน **Active Context English** และมีหนังสืออ่านนอกเวลาประกอบด้วย ซึ่งบังคับให้อ่านภาคเรียนและ 1 เล่ม หนังสืออ่านนอกเวลาล้วนเป็นหนังสือที่สั่งจากต่างประเทศแล้วนำมาพิมพ์ในเมืองไทยทั้งสิ้น

ในปีการศึกษา 2525-2526 สำนักพิมพ์เอกชนได้จัดพิมพ์แบบเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นอีกหลายชุด เช่น แบบเรียนชุด **Kernel, Lado, Active English for Thailand, New English Course** เป็นต้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2527 เป็นต้นมา เริ่มมีคนไทยแต่งแบบเรียนภาษาอังกฤษในบางรายวิชา เช่น รายวิชาเสริมทักษะ และ รายวิชาการอ่าน สิ่งที่เกิดขึ้นได้อีกอย่างหนึ่ง คือ แบบเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทุกรายวิชาจะมีคู่มือครู และอุปกรณ์การสอนสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนให้มาด้วย นอกจากนี้ ยังมีการนำสื่อการสอนประเภทอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาพร้อมกับวิธีสอนเหล่านั้นด้วย เช่น เครื่องบันทึกเสียง วีดีโอ และกิจกรรมการเรียน

การสอนก็มีหลายอย่าง เช่น การโต้วาทิ การปาฐกถา การกล่าวสุนทรพจน์ การเล่นละคร การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การแก้ปัญหา เกมการเล่นต่าง ๆ รวมทั้งการใช้บทเพลงประกอบการสอนด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในปัจจุบันสื่อการสอนและกิจกรรมมีความสำคัญควบคู่กับวิธีสอนแบบใหม่ ๆ มากขึ้นและดูเหมือนว่าครูจะทำหน้าที่ของตนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกต่อการเรียนของนักเรียนมากกว่าหรือเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเท่านั้น

จากรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่า ในช่วงแรกของการสอนภาษาอังกฤษนั้นประสบความสำเร็จ เพราะผู้สอนเป็นเจ้าของภาษา เป้าหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนพูดได้และประการสำคัญ คือ จำนวนผู้เรียนยังมีน้อย ครูสามารถเอาใจใส่ได้อย่างทั่วถึง ส่วนวิธีสอนเป็นแบบวิธีตรง ต่อมาจึงเปลี่ยนมาเป็นวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล ทั้งนี้เป็นเพราะเนื้อหาวิชาของหลักสูตรกำหนดไว้เช่นนั้น เช่น ผู้เรียนจะต้องจดจำคำศัพท์ ไวยากรณ์และข้อยกเว้นต่าง ๆ รวมทั้งฝึกการแปลให้มากที่สุด เพื่อนำไปใช้สอยซึ่งเป็นการสอนแบบท่องจำ สิ่งที่นักเรียนเรียนมานั้นยังไม่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ผลปรากฏว่านักเรียนมีความสามารถในการอ่านและเขียน แต่ไม่สามารถฟังหรือพูดได้ดี ในระยะต่อมาที่ประกาศใช้หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2503 นั้น ลักษณะการสอนภาษาอังกฤษมีความสมบูรณ์ขึ้น มีการจัดเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้ภาษาซึ่งจะเน้นโครงสร้างและสถานการณ์ภาษา โดยให้นักเรียนฝึกทักษะฟัง พูด อ่าน และเขียน ตามลำดับ ตามแนวคิดของกลุ่มนักไวยากรณ์โครงสร้างและนักจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม ซึ่งกำลังมีอิทธิพลต่อแนวคิดการสอนภาษาในขณะนั้น จึงมีการแนะนำวิธีสอนแบบฟัง-พูดตามเข้ามาพร้อมทั้งขั้นตอนในการสอนไว้ในคู่มือ และแบบเรียนก็เน้นไปตามแนวฟัง-พูดตามด้วย ดูเหมือนว่านักเรียนจะฝึกพูดเลียนแบบตามครูจนคล่อง แต่นักเรียนก็ยังไม่สามารถนำสิ่งที่ฝึกในชั้นเรียนนั้นไปใช้ได้จริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสิ่งที่ครูนำมาให้

นักเรียนฝึกนั้นเป็นการฝึกพูดในสิ่งที่ไม่มีความหมายและไม่เป็นจริง คือ ปราศจากบริบททางสังคมนั่นเอง และตอนช่วงหลัง ๆ ก็เริ่มเน้นการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ แต่ก็ยังยึดโครงสร้างภาษาอยู่เหมือนเดิม แต่อย่างไรก็ตาม ครูส่วนใหญ่ในขณะนั้นยังเคยชินอยู่กับการสอนภาษาอังกฤษตามวิธีไวยากรณ์และแปล เพราะวิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปลนี้มีการใช้มาเป็นเวลานานหลายสิบปีตั้งแต่เริ่มมีการสอนภาษาอังกฤษช่วงสมัยแรก ๆ ก็ว่าได้ ดังนั้น การสอนภาษาอังกฤษจึงไม่ค่อยประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในช่วงนี้ และประเด็นที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือ ระบบการนิเทศน์ครูสอนภาษาอังกฤษในสมัยนั้นอาจจะยังไม่ประสิทธิภาพดีพอซึ่งอาจเนื่องมาจากยังไม่มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากรและการบริหารในขณะนั้น และแนวคิดของครูส่วนใหญ่ยังฝังรากลึกอยู่กับการสอนแบบไวยากรณ์และแปลซึ่งล้าสมัยมานานเกินไป

ในระยะหลัง ๆ ต่อมาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเน้นความสำคัญของหลักสูตรมากขึ้น คือ ตั้งแต่

หลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา การสอนจะต้องให้ความสำคัญคล้อยตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนสำคัญทุกวิชาไม่เฉพาะแต่ภาษาอังกฤษเท่านั้น ลักษณะเด่นของหลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบัน มีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันมากขึ้น ในขณะเดียวกันผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอนภาษาอังกฤษก็ได้เสนอแนะวิธีสอนแบบใหม่ๆ อีกหลายวิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ซึ่งกำลังเป็นที่กล่าวขวัญถึงกันอย่างมากในหมู่ผู้สอนภาษาอังกฤษ ในช่วงระยะนี้เนื้อหาและแบบเรียนที่ใช้อยู่มีการฝึกให้นักเรียนถ่ายโอนการเรียนรู้และสามารถนำภาษาที่เรียนในชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น การสอนในช่วงปัจจุบันนี้จะยึดเอาความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักว่าต้องการจะสื่อสารอะไรโดยใช้ภาษาเป็นสื่อ (ซึ่งแต่ก่อนยึดครูหรือแบบเรียนเป็นหลัก) ซึ่งนักเรียนจะต้องเลือกใช้ภาษาให้ถูกต้องตามสถานการณ์ในบริบททางสังคมที่เหมาะสม รวมทั้งการแสดงออกด้านท่าทางที่ถูกต้อง

เหมาะสมกับกาลเทศะด้วย และเป็นการสอนที่เน้นทักษะสัมพันธ์ทั้ง 4 อย่างรวมกันในช่วงเวลาที่สอนแต่ละคาบ ซึ่งอาจจะใช้ทักษะหนึ่งทักษะใดในสถานการณ์ภาษาหนึ่ง ๆ มากน้อยแตกต่างกันไป ดังนั้น ภาษาจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของผู้พูด สำหรับสื่อการสอนนั้นเริ่มมีบทบาทมากที่สุดในช่วงส่งเสริมสนับสนุนให้การสอนภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งแบบเรียนสมัยใหม่ก็มีการพัฒนาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นเช่นกัน

เกี่ยวกับแนวการสอนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น น่าจะเป็นวิธีสอนแบบผสมผสาน (*Eclectic Method*) เนื่องจากเป็นวิธีการที่เลือกเอาส่วนดีของวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ ไม่ได้ผูกมัดอยู่กับวิธีสอนแบบใดแบบหนึ่ง โดยเฉพาะ เป็นการปรับแนววิธีสอนให้เข้ากับสถานการณ์หรือปัญหาในห้องเรียนที่สมมติให้เกิดขึ้น และมีความยืดหยุ่นสูง จึงเป็นข้อได้เปรียบวิธีสอนแบบอื่น ๆ ซึ่งแนววิธีสอนภาษาเพื่อการสื่อสารก็มีลักษณะใกล้เคียงกับแนวการสอนแบบผสมผสาน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของวิธีสอนแบบผสมผสานก็ได้ และสิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับวิธีสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย คือ วิธีสอนแต่ละแบบที่นำมาใช้นั้นมักจะกินเวลายาวนานมาก เช่น วิธีสอนแบบไวยากรณ์และแปล หรือวิธีสอนแบบฟัง-พูดตาม ซึ่งจะกินเวลานานกว่าหนึ่งทศวรรษขึ้นไป ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงวิธีสอนใหม่ ๆ เข้ามาจึงต้องอาศัยเวลานานพอสมควร ถึงแม้ว่าครูสอนภาษาจะรู้ว่าวิธีสอนที่กำลังใช้อยู่ นั้นไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนักก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตาม ผลสำเร็จในการสอนนั้นน่าจะขึ้นอยู่กับครูผู้สอนเพราะครูเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดส่วนหนึ่งในการเรียนการสอน และสิ่งที่เป็ปัญหามากที่สุดนั้นคือ ครูจำนวนมากยังไม่เข้าใจลึกซึ้งกับวิธีสอนแบบต่าง ๆ ได้อย่างดีพอ และอาจจะขาดแรงกระตุ้นที่อยากจะรู้จักด้วย จึงทำให้ครูหวนกลับไปเลือกวิธีสอนที่ตนคุ้นเคยมากกว่า โดยไม่ยอมรับวิธีสอนแบบใหม่ ซึ่งทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามหลักสูตรกำหนดยากขึ้น

ดังนั้น ผู้ที่จะทำหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไข คือ ในระดับกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งทำหน้าที่ตรวจตราความถูกต้องของการจัดการเรียนการสอนว่าเหมาะสมกับหลักสูตรหรือไม่ เช่น แบบเรียนกับจุดประสงค์ของหลักสูตร ในระดับผู้บริหารโรงเรียนควรจะให้ครูที่มีความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษที่ดีและมีความรับผิดชอบสูงเป็นผู้สอน เพราะครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนเพื่อไม่ให้รับข้อมูลที่ผิด ๆ ไป ผู้รับผิดชอบอันดับต่อมาคือ ศึกษานิเทศก์และหน่วยงานที่รับผิดชอบที่จะต้องทำหน้าที่สร้างความเข้าใจของครูให้เป็นมาตรฐานเดียวกันเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการสอน สนับสนุนให้ครูมีความกระตือรือร้นในการปรับปรุงตัวเองเสมอ เพื่อทำให้กระบวนการสอนน่าสนใจไม่น่าเบื่อ และประการสุดท้ายคือ ครูผู้สอนเองควรพัฒนาตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ ดังสำนวนที่ว่า “ถึงจะแก่แต่ก็ไม่เก่า” เช่น การติดตามเรื่องราวเกี่ยวกับเทคนิคการสอนภาษาอังกฤษใหม่ ๆ ตามวารสารวิชาการต่าง ๆ ซึ่งตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษอยู่มากมาย รวมทั้งเป็นบุคคลที่ใฝ่รู้เสียสละเวลาให้กับงานสอนอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเป็นผู้แก้ปัญหาหรือผู้ให้ความรู้ที่ถูกต้องเสมอ และสนใจที่จะทำวิจัยเกี่ยวกับงานสอนภาษาอังกฤษ เพื่อความแจ่มแจ้งในปัญหาของงานที่ตนรับผิดชอบอีกด้านหนึ่งด้วย

หนังสืออ้างอิง

ทวานิต ธูถาวร "พัฒนาการของการสอนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

น้ำทิพย์ อักษรกุล "เมื่อไทยเรียนฝรั่งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น" อนุสาร อ.ส.ท. 22 (พฤษภาคม 2525):
47-53.

ประนอม สุรัสวดี ภาษาอังกฤษกับเด็กไทยในระดับประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา
วิทยาศาสตร์อุตสาหกรรม, 2531.

ประพาศน์ พงทิธิประภา วิทยาการสอนภาษาอังกฤษ : แนวทางไปสู่การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร
กรุงเทพมหานคร: บรรณบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528.

พัฒน์ น้อยแสงศรี "ทฤษฎีใหม่ในการเรียนการสอนภาษาที่สอง" วารสารรวมคำแหง 1 (มกราคม 2518)
: 68-76

วิชัย วงษ์ใหญ่ พัฒนาหลักสูตรและการสอน-มิติใหม่ กรุงเทพมหานคร: ธีเนศวรการพิมพ์, 2523, อ้างจาก
Taba, Hilda. Curriculum Development : Theory and Practice. New York : Brace &
World, Inc., 1962

วิชาการ, กรม. กระทรวงศึกษาธิการ. ความเป็นมาของแบบเรียนไทย เรียบเรียงโดย กฤษณา สิ้นไชย และ
รัตนา ภาชาฤทธิ์ กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด จงเจริญการพิมพ์, 2520.

สุไร พงษ์ทองเจริญ "หลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและการสอนแบบเอกัตภาพ"
"วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ 2 (ประจำภาคเรียนที่ 2/2523): 25-32.

_____ . วิธีสอนภาษาอังกฤษสำหรับผู้เริ่มเรียน (ฉบับปรับปรุง) กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ประมวลศิลป์, 2526.

อังกาบ พลากรกุล "ภาษาศาสตร์สังคมกับการเรียนการสอนภาษา" วารสารมนุษยศาสตร์ 10 (2523):
69-84.

เมื่อ
ฝัน
เป็น
จริง

: สเปนในลมหนาวพฤษภา

“ออร์มิก้า”*

เมื่อข้าพเจ้ากลับจากการทัศนศึกษาที่ประเทศสเปน และนั่งระลึกถึงเหตุการณ์และสถานที่ที่ได้ประสบข้าพเจ้ามีคำถามให้แก่ตัวเองว่า “อะไรคือความประทับใจที่ได้รับจากสเปน?” ข้าพเจ้านึกถึง 2-3 สิ่ง...ดนตรี ดนตรี และอารยธรรมเก่าแก่ที่สะท้อนออกมาในรูปศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ แล้วถ้ามีผู้ถามว่าอะไรคือสิ่งที่น่าตื่นตาตื่นใจที่สุดในความคิดของข้าพเจ้า การสู้วัว? ข้าพเจ้าคงตอบอย่างไม่ลังเลใจเลยว่า “ไม่ใช่แน่นอน” “บรรยากาศต่างหาก” บรรยากาศของเมืองที่เต็มไปด้วยความรื่นเริงน่าศึกษา ความงาม ความสดชื่น ตลอดจนวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนที่หล่อหลอมไว้โดยศรัทธาในศาสนาที่ฝังรากลึกมานานนับศตวรรษ

ดนตรีในทำนองเร้าใจระหิ่มไปทั่ว Plaza Mayor ในคืนแรกที่ข้าพเจ้าไปถึงมาดริด เมืองหลวงของสเปน ผู้คนนับพัน ๆ ที่มาร่วมฉลองสัปดาห์ San

Isidro ดูเหมือนเป็นนักเต้นรามาตั้งแต่เกิด ภาพผู้คนที่ตบมือและขยับลีลาสะโพก ลงเท้าพร้อม ๆ กันให้ความรู้สึกคึกคัก แน่นนอนสำหรับข้าพเจ้ามันเป็นภาพที่น่าดูยิ่งนัก เด็กผู้หญิงตัวเล็ก ๆ ในชุดพื้นเมือง กล่าวคือแต่ละคนจะแต่งกายชุดยาวรุ่มรวย แต่ที่เหมือนกันก็คือเด็กเหล่านั้นต่างก็ประดับกลางศีรษะด้วยดอกไม้สีแดงดอกโต เด็ก ๆ ยักย้ายส่ายสะโพกด้วยลีลา flamenco จนทำให้ข้าพเจ้านึกถึงพร้อมกับเริ่มเห็นจริงกับคำกล่าวที่ว่าไม่มีชาวสเปนคนใดที่เต้น flamenco และร้องเพลงไม่เป็น หลังจากนั้นการแสดงบนเวทีเปลี่ยนจากการร้องเพลงแนวลาตินไปเป็นการแสดง folk song ของท้องถิ่นต่าง ๆ ในแคว้น Castellano ซึ่งมีมาดริดเป็นศูนย์กลางมีการเต้น folk dance ประกอบดนตรีโดยเล่นเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ลีลาที่เต้นดูงามสง่าและว่องไว ผู้เต้นโดยเฉพาะผู้ชายคงใช้เวลามากกว่าจะฝึกฝนให้ท่าเต้นออกมาในลักษณะทั้งงดงามและสง่าสมชายเช่นนี้ ผู้เต้นทั้งชาย

* ภาษาสเปนแปลว่ามด

และหญิงจะใช้กับประกอบท่าเต้นอย่างขำขันขำนาถ ในยามที่พวกเขาหมั่นตัวนั้น กระป๋องที่มีสีสดใสไล่ดูคล้ายดอกไม้กำลังขยายกลีบ การเดินที่เร้าใจ ประกอบกับชุดที่มีสีสันสดใสแวววับคงทำให้นักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ ตื่นตะลึงมิใช่น้อยเพราะข้าพเจ้าได้ยินเสียงกดชัตเตอร์อยู่เกือบทุกนาที ความคิดคึกในยามราตรีช่างแตกต่างจากความเงียบสงบในช่วง siesta ซึ่งเป็นช่วงเวลาตั้งแต่บ่าย 2 ถึงบ่าย 5 โมงที่ร้านรวงต่าง ๆ ปิดทำการเพื่อพักผ่อน การร้องรำทำเพลงที่สนุกสนานเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากแนวทางการดำรงชีวิตของผู้คนที่นี่ ท่านจะเห็นการร้องรำทำเพลงทุกหนทุกแห่งในสเปน เด็กนักเรียนกลุ่มใหญ่ร้องเพลงมาตามท้องถนน Café ข้างทางที่หญิงชายยกย่ำลีลา flamenco เป็นภาพที่หาได้ทุกวัน วนพิกใน metro ที่ร้องเพลงคลอก็ดาร์มีน้ำเสียงทุ้มไพเราะกว่านักร้องดัง ๆ หลายคนของบ้านเรา อาจทำให้การเดินทางโดยรถไฟใต้ดินของท่านล่าช้าไปบ้างถ้าท่านเป็นคนชอบดนตรี

และถ้าจะให้ข้าพเจ้าบรรยายถึงกลิ่นของต้นส้มซึ่งเป็นไม้ประดับที่หาได้ทั่วไปใน Andalucía (ดินแดนทางตอนใต้ของสเปน) ข้าพเจ้าคงต้องบอกว่ามันให้กลิ่นแบบโบราณ ๆ ต้นส้มที่ประดับในแต่ละสถานที่ให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันตามความคิดของข้าพเจ้า ต้นส้มที่เรียงรายอยู่ตาม sidewalk ของนคร Cordoba อันเป็นจังหวัดหนึ่งใน Andalucía ให้ความรู้สึกเป็นกันเอง มันทำให้ข้าพเจ้านึกถึงความไฝฝั่นสมัยเด็ก ๆ ที่อยากจะเป็นเจ้าของไม้ผลที่มีลูกดกใหญ่และสีสวยที่จะปิ่นเก็บกินให้ทุก ๆ วัน แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นมีชาวเมืองคนไหนเก็บส้มกินเลย ทั้ง ๆ ที่มันมีสีส้มและขนาดที่เข้ายวน นั่นอาจเป็นเพราะเขารู้ว่าส้มที่ปลูกในที่สาธารณะนั้นเป็นพันธุ์ที่ลูกโตแต่รสชาติเปรี้ยวและขมบาดใจ (แต่ข้าพเจ้าไม่รู้) หลายปีก่อนนี้สเปนเป็นเจ้าภาพแข่งขันฟุตบอลโลก และสัญลักษณ์ของบอลโลกปีนั้น คือ Naranjito ในชุดกีฬาฟุตบอล (naranjita) แปลเป็นไทยว่า เด็กชายผลส้มหรือเจ้าส้มตัวเล็ก) ทั้งนี้คงเป็นการบอกให้ชาวโลกได้

รับรู้กลาย ๆ ว่าสเปนเป็นดินแดนแห่งส้มด้วยนั่นเอง (สเปนมีส้มนานาชนิด และมีรสชาติอร่อยไม่เหมือนกันและมีชื่อต่าง ๆ กันเช่น Toronja, Mandarin, Naranja ฯลฯ) ต้นส้มที่ปลูกใน patio (ซึ่งเป็นลานสี่เหลี่ยมเป็นมุมสงบอยู่ภายในตัวบ้านหรืออาคาร มักมีน้ำพุตรงกลาง เป็นมุมสงบ และในแถบ Andalucía ที่ข้าพเจ้าไปมานั้นทุกบ้านจะมี patio ถัดจากกำแพงรั้วหรือประตูเหล็กดัด มีการประดับประดาด้วยกระเบื้องเคลือบสีสวย และพันธุ์ไม้สีสดใส เป็นที่ใช้แสดงความงดงามของบ้านแก่แขกผู้มาเยือน หรือแม้แต่นักท่องเที่ยวที่เดินผ่านไปด้วยในตัว) ตามโบราณสถานเช่น วัดวาอาราม หรือ จัตุรัสเล็ก ๆ ให้ความรู้สึกสันโดษและเศร้าสร้อย ด้วยเพราะสีส้มที่เก่า ๆ ของกำแพงโบสถ์หรือตึกงามบ้านช่องนั้นดูจะยิ่งเก่าและทึมขึ้นไปอีกเมื่อมีต้นส้มประกอบบรรยากาศ

สถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่ต้นส้มให้ความประทับใจแก่ข้าพเจ้ามากคือ ที่พระราชวัง Alhambra ใน Granada ซึ่งเป็นพระราชวังศิลปะอาหรับที่งดงามที่สุดในสเปน ต้นส้มที่ปลูกระหว่างทางเดินไปยัง patio ในพระราชวังนั้นดูจะสวยงามกว่าในทุกที่ นั่นเพราะพระราชวังนี้สร้างอยู่บนเขา และศิลปกรรมอาหรับนั้นเล่าก็ได้ชื่อว่าเลอเลิศในเรื่องการคำนวณทิศทางลมระบบระบายอากาศ การพักผ่อนสายตาและความงามในความสันโดษ บรรยากาศโดยรอบเช่น เสียงน้ำพุเสียงนกร้อง ทางเดิน cobblestones (ก้อนกรวดขนาดใหญ่) สนไซปรัสที่สูงทึบและเขียวเข้ม ผนวกกันให้ต้นส้มลูกดกสุกปลั่งที่ปลูกอย่างมีชั้นเชิงในสวนในพระราชวังมีความงามเด่นล้ำกว่าในทุกที่ มีคำกล่าวกันว่าในแคว้นแห่งนี้ว่า คงจะไม่อะไรทุกข์ทรมานมากไปกว่าการเกิดเป็นคนตาบอดใน Granada นั่นเป็นเพราะแว่นแคว้นนี้มีทัศนียภาพที่งาม ล้ำเลิศที่การมองเห็นด้วยตาตนเองเท่านั้นที่จะรับรู้ถึงความงามนี้

ส่วนในเรื่องประวัติศาสตร์และศิลปกรรมที่น่าทึ่งนั้นข้าพเจ้าขอยกกล่าวถึงสิ่งที่ข้าพเจ้าได้พบเห็นในนคร

sevilla ซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรสเปนในอดีต เป็นแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โบสถ์ทุกหนทุกแห่งใน sevilla นั้นเต็มไปด้วยภาพเขียนและรูปปั้นแห่งความศรัทธาต่าง ๆ เช่นรูปปั้นพระคริสต์ พระแม่มาริ และนักบุญต่าง ๆ โบสถ์แต่ละแห่งก็มีความน่าสนใจในตัวของมันเอง กล่าวคือ บางแห่งเห็นได้ชัดว่าเป็นโบสถ์ที่สร้างขึ้นจากสุเหร่าของพวกมัวร์ บางโบสถ์ก็เป็นศิลปะบาโรค มีความวิจิตรอลังการผสมกับความน่ากลัว แต่ละโบสถ์มีชื่อไพเราะและกินใจเช่น โบสถ์ Jesus of Great Omnipotence, The Virgin of Sorrow, Our Lady of Solitude เป็นต้น และที่ Sevilla นี้เองที่ข้าพเจ้ามีโอกาสดำเนินชมมหาวิหาร La Giralda ซึ่งเป็นวิหารที่ใหญ่ที่สุดในสเปนและเป็นโบสถ์กอธิกที่ใหญ่ที่สุดในโลก ภายในโบสถ์ที่ใหญ่อลังการนั้นมีการประดับประดาด้วยวัสดุมีค่าเช่นทองคำและไม้เนื้อดีจากเปรู และ West Indies เป็นผลงานทางสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่ ตามประวัติศาสตร์นั้น King Ferdinand ได้ตี Sevilla คืนจากพวกมัวร์ (อาหรับ) และพระองค์ได้สร้างมหาวิหารแห่งนี้ขึ้นมาจากสุเหร่าของพวกมัวร์ การสร้างกล่าวกันว่าเริ่มในปี ค.ศ. 1402 โดยได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย แม้แต่บรรดาพระซึ่งอยู่ในวิหารนั้นก็ปฏิเสธไม่รับเงินรายได้ และออกไปอยู่อารามภายนอกเพื่อให้การสร้างมหาวิหารแห่งนี้ดำเนินไปได้สะดวกและรวดเร็ว สำหรับศิลปกรรมในมหาวิหาร Giralda นี้ ข้าพเจ้าไม่พบว่าการตกแต่งที่มากเกินไปเหมือนกับ La Mezquita de la Cordoba (ซึ่งมีสถาปัตยกรรมที่อัศจรรย์ พิถีพิถันมีศิลปต่าง ๆ ข้นหนาทับกันทั้งภายในภายนอก เช่นตัวเสาเป็นศิลปะโรมันหัวเสาเป็นศิลปะวิซิกโก ทาบทับเหนือขึ้นไปด้วยโค้งอาหรับ ผสมผสานกับปูนปั้นบาโรค ฯลฯ) ประตุมหาวิหาร คือ Giralda สลักเสลาจาก Onyx เป็นเรื่องราวตามคัมภีร์ไบเบิล ภายในมีหน้าต่าง Stained glass รูปทรงกลม (rose) ที่สวยงามเหนือการสรรหาคำบรรยาย เหล็กดัด (grille) โค้งเป็นลวดลายเครือ

เถางดงาม พื้นหินอ่อนและเชิงเทียนทองเหลืองช่วยสร้างความรู้สึกถึงความงามจากภาพเขียนฝีมือจิตรกรเอก เช่น Zurbarán, Morales และ Murillos ช่วยเพิ่มคุณค่าทางศิลปะของสถานที่แห่งนี้ นอกจากนี้ภายใต้โค้งเพดานที่สูงลิบมีโถงศพขนาดใหญ่สีดำมะเมียมของชายผู้มีความสำคัญยิ่งต่อประวัติศาสตร์โลก เขาผู้นั้นคือ Cristobal Colon หรือ Christopher Columbus ผู้ค้นพบทวีปอเมริกา ภายในห้องวิหาร 80 แห่งที่รายล้อมอยู่ภายใน La Giralda จะมีการประกอบพิธีมิสซาไม่ต่ำกว่า 50 ครั้งต่อวัน ห้องวิหารแต่ละแห่งนั้นสร้างขึ้นเพื่อถวายแก่นักบุญที่เป็นที่นับถือของชาวคาทอลิกทั่วโลก แต่ละห้องมีการประดับประดาด้วยภาพวาดของนักบุญ และมีการตกแต่งที่ต่างกัน เช่น ของนักบุญ Francis ผู้ซึ่งสละความมั่งคั่งทางโลกมานุ่งห่มหนังสัตว์และภิกษจาร นักบุญ Mary Magdalene ผู้กลับใจ นักบุญ Bartholomew หนึ่งในบรรดาอัครสาวกทั้งสิบสอง ฯลฯ และถ้ามีใครสักคนเอามาคิดก็จะเป็นสิ่งที่น่าประหลาดใจนั่นคือเสียงระฆังสวดมนต์นั้นดังมาจากหอคอยอาหรับที่มีได้ถูกรื้อทิ้งเมื่อมีการสร้าง La Giralda หอระฆังดังกล่าวเป็นตัวอย่างสถาปัตยกรรมอาหรับที่สมบูรณ์และสวยงามที่สุดแห่งหนึ่ง เหนือหอระฆังซึ่งมีห้าชั้นนี้มีการสร้างรูปปั้น Faith โดยพวกคริสเตียนเป็นจุดยอดของมหาวิหารซึ่งแสดงถึงความมีชัยชนะสูงสุดของศาสนาคริสต์ การก่อสร้างซ้อนทับอย่างฉลาดล้ำนี้ทำให้ลมเข้าได้ทุกทิศทาง ด้วยเหตุนี้เองมหาวิหารแห่งนี้จึงได้ชื่อว่า La Giralda (= weathercock) เมื่อขึ้นไปถึงหอระฆังซึ่งเป็นส่วนยอดของวิหาร ข้าพเจ้าได้เห็นทิวทัศน์ทั้งดงามของ Sevilla เช่น สวนที่ตัดแต่งอย่างงดงาม ศาสนสถานและตึกรามบ้านช่องที่สวยงามเก่าแก่แม่น้ำ Guadalquivir ที่โอบกอดเมืองนี้ไว้ มีผู้พูดว่าไม่ควรขึ้นไปยังยอด La Giralda แต่เพียงลำพัง เพราะความงดงามนั้นควรจะได้ร่วมกันชื่นชม

พิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้ามีโอกาสได้เห็นและคิดว่าอาจนำมาเป็นบทสรุปเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวสเปน

ได้คือพิธี Procession ในจังหวัด Acros พิธีดังกล่าวเป็นพิธีแห่ไม้กางเขนหรือในบางที่เป็นการแห่แม่พระหรือนักบุญที่เคารพนับถือต่าง ๆ จากโบสถ์วิหารไกล ๆ เข้ามาในเมือง แห่รอบเมืองเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชผล เพื่อการแสดงศรัทธาอันยิ่งใหญ่ ผู้ทำหน้าที่แบกกางเขนนั้นจะต้องได้รับเลือกจากคนในชุมชนและต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนอย่างสูง เพราะเขาเหล่านั้นจะต้องเดินทางเป็นไมล์ ๆ พร้อมกับน้ำหนักที่หนักอึ้งบนบ่า นอกจากนี้ยังมีภาพที่น่าตื่นตาตื่นใจปนหวาดกลัวคือ บรรดากลุ่มผู้ศรัทธาที่เดินมาในขบวนนี้ มีบางคนที่ถูกตรึงลงจูบพระบาทพระรูป บางคนสวมมงกุฎที่ทำด้วยหนามแหลมแลเห็นเลือดไหลซึมบอบหน้า บ้างก็คร่ำครวญร้องไห้แต่ที่นำแปลกใจคือเมื่อใดก็ตามที่ขบวนเดินผ่านร้านขายเหล้า ผู้คนเหล่านั้นก็จะวางพระรูปลงและเริ่มดื่มเบียร์หรือไวน์อย่างสนุกสนานภาพที่เห็นนั้นสะท้อนความจริงที่ว่าชาวสเปนแสดงออกในเรื่องความศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้าจนการแสดงออกนั้นอาจกล่าวได้ว่าน่า

หน้าความศรัทธา นอกจากนี้เขายังเอาความรักในพระเจ้าอย่างหมดกายถวายตัวมาผสมผสานกับการดำรงชีวิต กล่าวคือ มีการแสดงออกที่เข้มข้นไม่ว่าจะเป็นลีลาฟลามงโกที่เร้าใจ การพูดจาที่เร็วและดังราวกับทะเลาะกัน กาแฟเข้มข้น หรือช็อคโกแลตร้อนรสหวานจัดที่กินกับ porra (ปาท่องโก๋แบบยาว) หรือ churro (แบบม้วน) การขยันขันแข็งทำมาหากินกีฬาที่ดุเดือด-การสู้วัวที่เป็นการแสดงออกของชายชาติผู้กล้า

2 สัปดาห์ในสเปนเป็นช่วงเวลาประทับใจยากที่จะลืม ข้าพเจ้าได้สัมผัสสิ่งที่เคยอยู่ในความฝันมานาน ได้รับความรู้ต่าง ๆ มากมายนอกเหนือจากข้อมูลในการเขียนเอกสารประกอบการสอนจากมหาวิทยาลัยมาดริดและจาก Museo del Prado ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ภาพเขียนที่ใหญ่ที่สุดในโลกที่ข้าพเจ้าไม่ได้นำมากล่าว ณ ที่นี้ ท้ายสุดนี้ข้าพเจ้าใคร่จะจบบทความนี้ด้วย โคลงสเปนบทหนึ่งที่ว่า

..no to verán mis ojos mi corazon te aguada
ตาของฉันจะไม่เห็นเธอแล้ว แต่หัวใจของฉันเก็บเธอไว้

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๓

หนังสือ หน้าอ่าน

เรื่อง มองอเมริกา มาแก้ปัญหไทย

ผู้เขียน พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต)

ผู้จัดพิมพ์ เสาวณิต ลากานันต์

พิมพ์ครั้งที่ 5 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 5 ธันวาคม พ.ศ.2528

ราคา 20 บาท

ผู้แนะนำ ป.ภิรมย์

หนังสือที่น่าอ่านในวันนี้อาจจะขอนามาเสนอสักเล่มหนึ่ง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นหนังสือที่พิมพ์ออกใหม่สด ๆ ร้อน ๆ เสมอไป หนังสือเล่มนั้นก็คือ เรื่องมองอเมริกา มาแก้ปัญหไทย ของ พระราชวรเมธี ผู้แต่งเรื่อง “พุทธธรรม” ซึ่งรู้จักกันดีโดยไม่ต้องมีการแนะนำ

ที่จริงหนังสือที่น่าอ่าน แต่ไม่ได้อ่านยังมีอีกมากมายนัก คงจะต้องใช้เวลาบ้างในการท่องเที่ยวไปกับอาร์มแชร์ ในบรรณพิภพดังกล่าวนี้

หนังสือเรื่อง มงอลอเมริกา มาแก้ปัญหาไทย เป็นหนังสือที่รวมคำการไปบรรยายของท่านสองเรื่องซึ่งแสดงต่างเวลาและสถานที่กันมาตีพิมพ์ไว้ด้วยกันคือ เรื่อง การมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย จากการบรรยายเรื่อง “พุทธธรรมกับการแก้ปัญหาการศึกษาของสังคมไทย ในอนาคต” เนื่องในโอกาสคล้ายวันสถาปนา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครบรอบ 25 ปี เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2525 ส่วนเรื่อง ดึงออก จากไทย ส่งไม่ถึงอเมริกา ได้จากการบรรยายเรื่อง “พระพุทธศาสนา จะช่วยป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคมไทยได้อย่างไร” บรรยายในการสัมมนาว่าด้วย พุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ จัดโดยสภาอุพุทธิก สมาคมแห่งชาติ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2526

ตอนที่หนึ่งซึ่งว่าด้วย เรื่อง การมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทยนั้น ผู้เขียนได้มองอเมริกาในฐานะที่เป็นประเทศอุตสาหกรรม มีความเจริญทางวัตถุเป็นอันมาก ด้วยการที่ประชาชนมีจิตสำนึกร่วมกันในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพ จากอังกฤษ เมื่อได้เสรีภาพแล้วก็ต้องต่อสู้เพื่อผลิตสินค้าและบริการ เพราะในสมัยนั้น หากไม่คิดผลิตขึ้นเองก็ไม่ทราบว่าจะไปส่งสินค้ามาสนองความต้องการได้ที่ไหน เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมทางด้าน อุตสาหกรรม จึงเกิดขึ้นโดยยึดความสัมฤทธิ์ผลของงานเป็นหลัก รู้จักอดออม และอดทนต่อสิ่งเย้ายวนต่าง ๆ ภายใต้อจริยธรรมของโปรเตสแตนต์ (Protestant Ethics) ผู้คนก่อนจะมีสินค้าบริโภคจึงรู้จักผลิตเป็น ความเจริญทางวัตถุจึงเกิดขึ้น เทคโนโลยีในการผลิตจึงได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ

แต่เมื่อมองผลของการพัฒนาในระยะหลังแล้ว ผู้บรรยายก็พบ พร้อมทั้งยกสถิติมาประกอบการพิจารณาว่า ชาวอเมริกายุคใหม่แม้จะเพียบพร้อมบริบูรณ์ทางวัตถุก็จริง แต่สถิติการเป็นโรคจิตและการฆ่าตัวตายก็ปรากฏว่ามีมากขึ้น เป็นเงาตามตัว

ตรงข้ามกับของไทย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เป็นประเทศดังที่ฝรั่งขนานนามว่า “ทันสมัยแต่ไม่ได้พัฒนา คือมีรูปลักษณะภายนอก เป็นวัตถุ หรือรูปแบบที่ทันสมัยแต่เนื้อหาสถาบันต่าง ๆ ยังไม่ได้พัฒนา ศักยภาพของตนให้ดีขึ้น” (หน้า 11) นอกจากนั้นยังข้ามชั้นไปคือ แทนที่จะเป็นสังคมของผู้ผลิตเสียก่อนอย่างอเมริกา ก็กลายเป็นสังคมของผู้บริโภคไปเลย ส่วนสถิติของผู้เป็นโรคจิตมีน้อย แต่สถิติของผู้ที่ตายด้วยอุบัติเหตุมีมาก เป็นตรงข้ามกับอเมริกา

หนทางแก้ของผู้เขียน คือ การสร้างจิตสำนึกร่วมกันอย่างจริงจังในการพัฒนา และการนำพุทธธรรมมาแก้ด้วยการพัฒนาคนไทยให้เป็นผู้เจริญ 4 ด้าน ด้วยกันคือ ภาวितถาย มีกายที่เจริญแล้ว ภาวิตถิล มีศีลที่เจริญแล้ว ภาวิตถิต มีจิตที่เจริญแล้ว และมีภาวิตถปัญญา คือ ปัญญาที่เจริญแล้ว

ตอนที่สองว่าด้วยการดึงออกจากไทย แต่ส่งไม่ถึงอเมริกา เป็นการบรรยายถึงปัญหาพื้นฐานของสังคมไทยอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาทางปัญญา คือการเอาอย่างฝรั่งอย่างไม่มีลิมหุลิมดา ผู้บรรยายได้จำแนกลักษณะการทำตามอย่างอารยธรรมตะวันตกว่า

“บางอย่าง เราตาม แต่เปลือก ไม่ได้เอาเนื้อมาด้วย
บางอย่าง เราตามฝรั่ง แต่ล้าหน้าฝรั่งไปเลย
บางอย่าง เราตามฝรั่ง แต่ตาม ไม่ครบถ้วน
บางอย่าง ไปตามฝรั่ง ในเรื่องที่ฝรั่งเองก็ผิดอยู่แล้วก็เลยผิดไปด้วย” (หน้า 92)

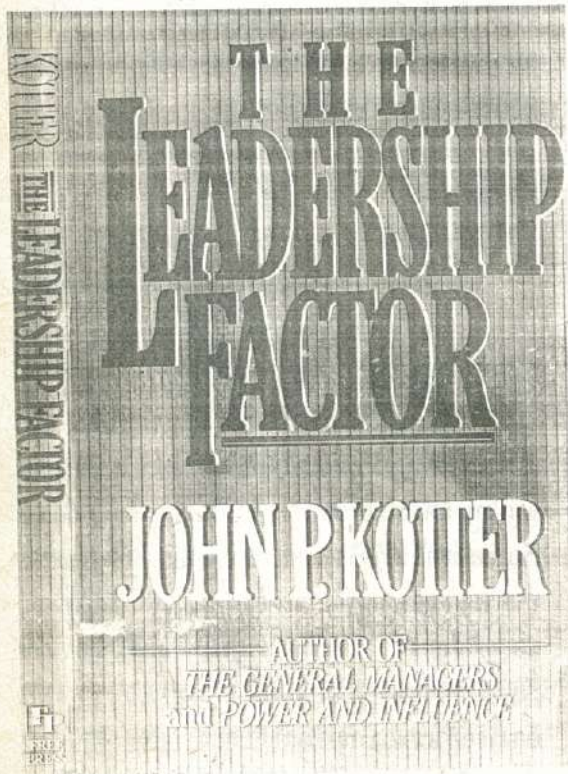
ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงมีความเห็นว่า การศึกษาของเราโดยไม่ศึกษาตัวเราเองให้ถ่องแท้ จึงเป็นการดึงออกจากไทย แต่ส่งไม่ถึงอเมริกา คือ เรื่องของเราที่ไม่ถ่องแท้ เรื่องของเขาก็ไม่รู้จักจริง กลายเป็นไม่ได้เรื่องทั้งสองอย่าง

หนทางแก้ของท่านก็คือ จะต้องแก้ปัญหาในระดับความรู้ และสติปัญญา ต่อเมื่อเราภูมิใจในสติปัญญาแห่งวัฒนธรรมของเราตามที่เป็นจริง ไม่มกมาย กล่าวคือ ต้องรู้จักตัวเราเองให้ถ่องแท้เสียก่อน ก่อนจะศึกษาและทำตามวัฒนธรรมของผู้อื่น ดังนั้นท่านเห็นว่า การแก้ปัญหาจะเป็นไปได้ดีขึ้น

ความเห็น หนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย นับเป็นหนังสือที่ควรอ่านมากเล่มหนึ่ง เพราะเป็นหนังสือที่ให้สติและประเทืองปัญญา โดยเฉพาะแก่ผู้ที่

ความเห็น หนังสือมองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย นับเป็นหนังสือที่ควรอ่านมากเล่มหนึ่ง เพราะเป็นหนังสือที่ให้สติและประเทืองปัญญา โดยเฉพาะแก่ผู้ที่

สนใจ ในการพัฒนาประเทศ เช่นการเตือนให้มีจิตสำนึก
ร่วมกันอย่างแท้จริง ในการพัฒนาประเทศ การไม่พัฒนา
ข้ามขั้น และการเตือนให้รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ก่อนที่จะ
เอาอย่างฝรั่ง หรือวัฒนธรรมฝรั่งจนกลายเป็นบูชาฝรั่ง
อย่างไม่มีสติสัมปชัญญะ แม้ว่าการนำพุทธธรรมมาแก้ปัญหา
โดยส่งเสริมให้ผู้คนมีความเจริญทั้ง 4 ด้าน นั้นจะไม่ง่าย
อย่างที่คิด และเพื่อความเป็นธรรมแก่นักการศึกษาไทย
ความเจริญทั้ง 4 ด้านนั้น ก็ใช่ว่านักการศึกษาไทย จะไม่
เคยคิดเคยทำมาก่อนก็เปล่า แต่ทำไมประเทศไทยจึงยังไม่
พัฒนา มันน่าจะมีปัจจัยอะไรอื่นอีกหรือไม่ที่เป็น
อุปสรรคใหญ่หลวงต่อการพัฒนา เพื่อยกระดับความเป็น
อยู่ของคนส่วนใหญ่ที่ยากจนให้สูงขึ้น ถ้ามีอุปสรรคนั้น
คืออะไร

เรื่อง The Leadership Factor
ผู้แต่ง John P. Kotter

ผู้จัดพิมพ์ The Free Press
พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2531

ราคา 698 บาท

ผู้แนะนำ สุพัตติ บรรจงแถม

องค์กรใดใดจะสามารถดำเนินงานให้สำเร็จบรรลุ
ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรนั้นได้ปัจจัย
สำคัญยิ่งคือ “ผู้นำ” หรือที่นักวิชาการบางคนเรียกว่า
“ประมุขศิลป์” ซึ่งจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความ
สามารถ มีคุณสมบัติที่เหนือบุคลากรทั่วไปในองค์กร
รู้จักใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการทำงาน สามารถชักจูง
ให้สมาชิกในองค์กรร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างเต็มที่
มีการประสานงานเป็นอย่างดีในองค์กร แล้วองค์กรนั้น
ย่อมอยู่รอด และเจริญเติบโตก้าวหน้าได้เป็นอย่างดี
สภาพแวดล้อมเช่นสังคมปัจจุบัน

ผู้นำกับผู้บริหาร

ท่านคิดว่าผู้นำกับผู้บริหารนี้เป็นบุคคลเดียวกัน
หรือไม่?...คำตอบก็คือ ผู้นำกับผู้บริหารนั้นไม่จำเป็นต้อง
เป็นบุคคลคนเดียวกันเสมอไป คุณหรือใคร ๆ ที่อยู่ใ
องค์กรหนึ่งก็สามารถเป็นผู้นำได้ทั้งนั้น บางคนมีตำแหน่ง
เป็นถึงผู้บริหารระดับสูง แต่อาจมีความเป็นผู้นำอยู่ใน
ระดับต่ำหรือไม่มีความเป็นผู้นำเลยก็ได้ การเป็นผู้นำนั้น
ถ้าดูเพียงผิวเผิน คุณอาจคิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่ยากลำบาก
อะไรเลย แต่การเป็นผู้นำที่ดี ที่สามารถ หรือที่เรียกว่า
ผู้นำที่มีภาวะผู้นำ (Leadership) สูงนั้นเป็นสิ่งที่หา
ยากลำบากอยู่ไม่น้อย ดูเหมือนว่าในหลาย ๆ หน่วยงาน
มีปัญหาการขาดแคลนผู้นำที่สามารถ ดังนั้นองค์ประกอบ
ของผู้นำจึงเป็นศิลปะที่จำเป็นและสำคัญยิ่งของนัก
บริหาร

องค์ประกอบของผู้นำ

หนังสือ The Leadership Factor เล่มนี้เป็นงาน
เขียนเล่มที่ 3 ของ John P. Kotter ซึ่งได้รับการสนับสนุน
จากภาควิชาการวิจัยแห่งสถาบันการศึกษา Harvard
Business ในสหรัฐอเมริกา งานเขียนเล่มแรกของเขา

คือ The General Managers เล่มต่อมาคือ Power and Influence ทั้งสองเรื่องนี้แสดงให้เห็นลักษณะบางประการของผู้นำ กล่าวคือเล่มแรก Kotter เขียนขึ้นมาจากการศึกษากลุ่มผู้จัดการที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน และเล่มสอง เป็นผลจากการศึกษาซึ่งเขาได้ชี้ให้เห็นว่ามีบริษัทเป็นจำนวนน้อยมากที่มีคนงานที่มีประสิทธิภาพคือมีคุณสมบัติและมีทักษะหลายๆอย่างในตัวเพียงพอ ส่วนงานเขียนเล่มนี้เขาเขียนเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการเป็นผู้นำทางด้านธุรกิจของผู้บริหารระดับต่างๆ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากโครงการศึกษาและงานวิจัยสนามของ Kotter เอง เขาได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่เขียนหนังสือเล่มนี้ว่า (คำนำ)

1. เพื่อแสดงให้เห็นว่า ในองค์กรต่างๆ นั้นต้องการผู้นำแบบใด และทำไมผู้นำแบบนั้นจึงมีความจำเป็นและสำคัญมากในปัจจุบัน

2. เพื่อแสดงให้เห็นว่า ทำไมบริษัทต่างๆ จึงขาดแคลนผู้นำที่มีความสามารถ ทั้งๆ ที่มีความต้องการมากในปัจจุบัน หรือถ้าหากไม่ต้องการ ในไม่ช้าก็จะมีความต้องการขึ้นมา และเพื่อหาแนวทางที่จะสร้างผู้นำที่มีประสิทธิภาพขึ้นมาให้ได้ท่ามกลางภาวะที่มีการแข่งขันมากขึ้นทุกขณะ

3. เพื่อขยายแนวความคิดบางประการสำหรับบรรดาผู้จัดการและนักวิชาการในอันที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหานี้

Kotter มีความเชื่อว่าเป็นโลกปัจจุบันนี้ การมีผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดขององค์กรและเป็นสิ่งที่หายากด้วย การขาดแคลนภาวะผู้นำในทางธุรกิจและการเมืองนั้นเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดที่จะช่วยให้ประเทศชาติอยู่รอดได้ ดังนั้นเขาจึงทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำโดยการสัมภาษณ์ผู้จัดการของบริษัทหรือองค์กรต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาจำนวน 40 บริษัท ประมาณ 150 คน และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากเอกสารที่เกี่ยวข้องมาสร้างเป็นแบบสอบถามสำหรับให้ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรต่างๆ จำนวน 1,000 คนเป็นผู้กรอก จากนั้นได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารของบริษัทที่มีชื่อเสียงในด้านการบริหารจำนวน

150 คน จาก 15 บริษัท ได้แก่ บริษัท General Electric บริษัท Citicorp บริษัท IBM บริษัท Hewlett - Packard และบริษัท Coca-Cola เป็นต้น ว่าทำไมบริษัทจึงสามารถสร้างทีมงานที่เข้มแข็งได้

Kotter ได้เขียนเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ออกเป็น 10 บท โดยจัดเป็น 3 ตอนใหญ่ๆ คือ

ตอนที่ 1 บทที่ 1 ถึงบทที่ 3 กล่าวถึงการสำรวจว่าธุรกิจต่างๆ กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างไร ทำไมภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญ ผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูงในปัจจุบันเป็นอย่างไรและจะหาผู้นำประเภทนี้ได้จากที่ไหน

ตอนที่ 2 บทที่ 4 ถึงบทที่ 6 แสดงให้เห็นถึงหลักฐานต่างๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำในปัจจุบัน และประวัติความเป็นมาของภาวะผู้นำ

ตอนที่ 3 บทที่ 7 ถึงบทที่ 10 เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับภาวะผู้นำ และการรายงานผลของการศึกษากลุ่มบริษัทที่มีชื่อเสียงในด้านการบริหาร 15 บริษัท ตลอดจนชี้ให้เห็นว่าบริษัทอื่น ๆ จะสามารถบรรลุถึงเป้าหมายนี้ได้อย่างไร

โดยสรุปหนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นภาพอย่างๆ และชัดเจนจากกรณีปัญหาทางประวัติศาสตร์ของบริษัทต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาที่ได้พยายามปรับปรุงความสามารถ การสร้างความสนใจ พัฒนาและรักษาความเป็นผู้นำ ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นในการบริหารและความพยายามปรับปรุงหรือสร้างให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ถึงแม้ว่าบริษัทจะประสบความสำเร็จอยู่แล้วเพื่อต่อสู้กับความพยายามของคู่แข่งในระดับต่างประเทศ

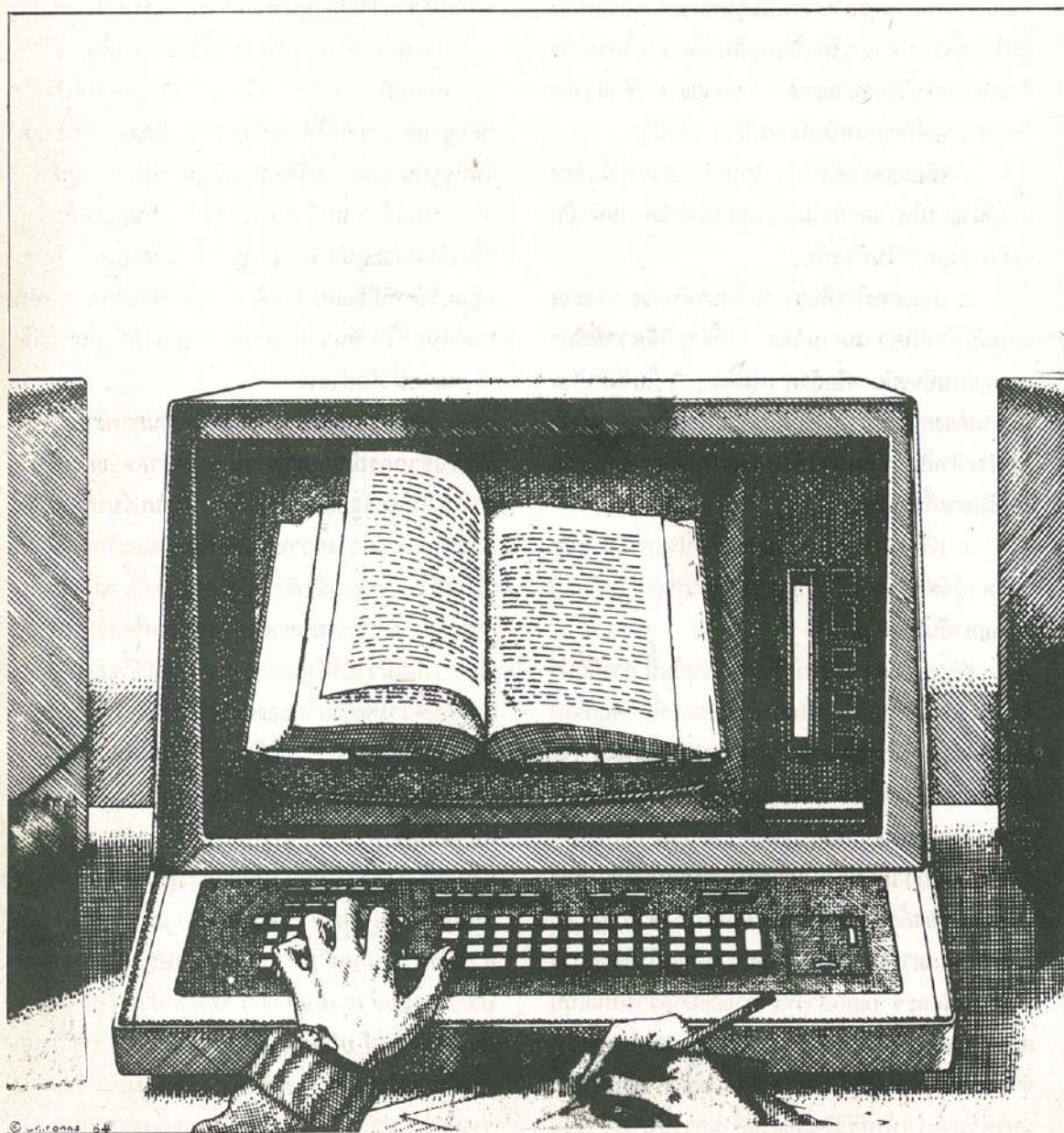
คุณเชื่อไหมว่า “เมื่อ 30 ปีที่แล้วมา การที่ใคร ๆ จะเป็นผู้นำนั้นง่าย แต่ปัจจุบันในเรื่องการตลาดสินค้าต่าง ๆ นั้นประสบกับภาวะการแข่งขันกันมาก ดังนั้นจึงมีความต้องการผู้นำที่มองการณ์ไกลมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง และมีความต้องการจำนวนมากด้วย เพราะถ้าปราศจากบุคคลประเภทนี้แล้วธุรกิจต่าง ๆ ไม่มีโอกาสดำเนินไปสู่จุดรุ่งโรจน์ได้ บริษัทต่างก็อยู่ไม่ได้ด้วย” (หน้า 10) เป็นคำกล่าวของ Kotter ถึงความจำเป็นและความต้องการภาวะผู้นำในปัจจุบัน และถ้าคุณมีความเชื่อเหมือน

Kotter ในข้อที่ว่า “ความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่สร้างขึ้น
มาได้ มิได้มีติดตัวเรามาแต่กำเนิด” ละก็คุณควรจะ
อ่านหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาเหมาะสำหรับผู้บริหาร หรือ
ผู้จัดการขององค์กรต่าง ๆ ที่ต้องการจะสร้างภาวะผู้นำ
ให้กับตัวเอง ต้องการจะบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ
ยิ่งขึ้น และผู้ที่ต้องการจะสำรวจตนเอง ยินดีที่จะพัฒนา
วิชาชีพของตนเอง รูปเล่มของหนังสือกะทัดรัด ตัวพิมพ์

ถูกต้องชัดเจน พิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์อย่างดี ท้ายเล่ม
หนังสือยังมีภาคผนวกเป็นแบบสำรวจข้อมูลทางด้าน
การบริหารที่ผู้เขียนใช้ และมีดัชนีค้นเรื่องในเล่ม

ลองอ่านดูนะค่ะ แล้วคุณอาจจะเป็นคนหนึ่งก็
ได้ที่มีความคิดว่า “ทุกคนมีโอกาที่จะทำอะไร
ได้สำเร็จมาตั้งแต่เกิด ขึ้นอยู่กับว่าคนนั้นรู้จักใช้
โอกาสเหล่านั้นหรือเปล่า?” ●

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

เปิดสอนระดับปริญญาโทภาคค่ำ

บริหารธุรกิจ

เศรษฐศาสตร์

นิติศาสตร์

นิเทศศาสตร์ธุรกิจ

รับสมัครนักศึกษาใหม่ปีการศึกษา 2532

สาขาวิชา	วันสมัคร	วันสอบ
บริหารธุรกิจ	_____	_____
เศรษฐศาสตร์	_____	_____
นิติศาสตร์	1 มีค. - 24 พค.	27 - 28 พค.
นิเทศศาสตร์ธุรกิจ	_____	_____

ติดต่อซื้อใบสมัครด้วยตนเองได้ที่ บัณฑิตวิทยาลัย

วิทยาการ 1 สามเสน โทร. 2780674-5, 2796541, 2783220

สั่งซื้อใบสมัครและระเบียบการทางไปรษณีย์ได้

โดยระบุเลขที่ซองการพร้อมตัวเลขเงินหรือธนาคา 100 บาท

ส่งจ่าย ป.พ.งามวงศ์วาน จ่าหน้าซองถึง

"หัวหน้าสำนักงานเงินและทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต"

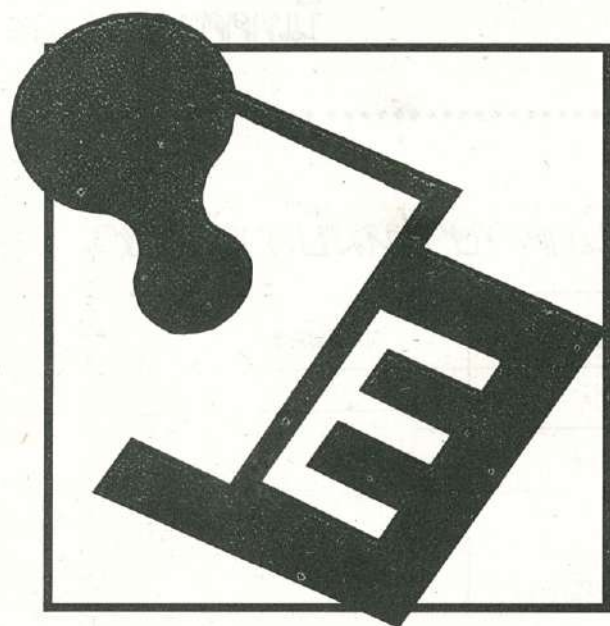
เลขที่ 110/1-4 ถ.ประชาชื่น บางเขน กรุงเทพฯ 10210"

ขอขอบคุณ

บริษัท

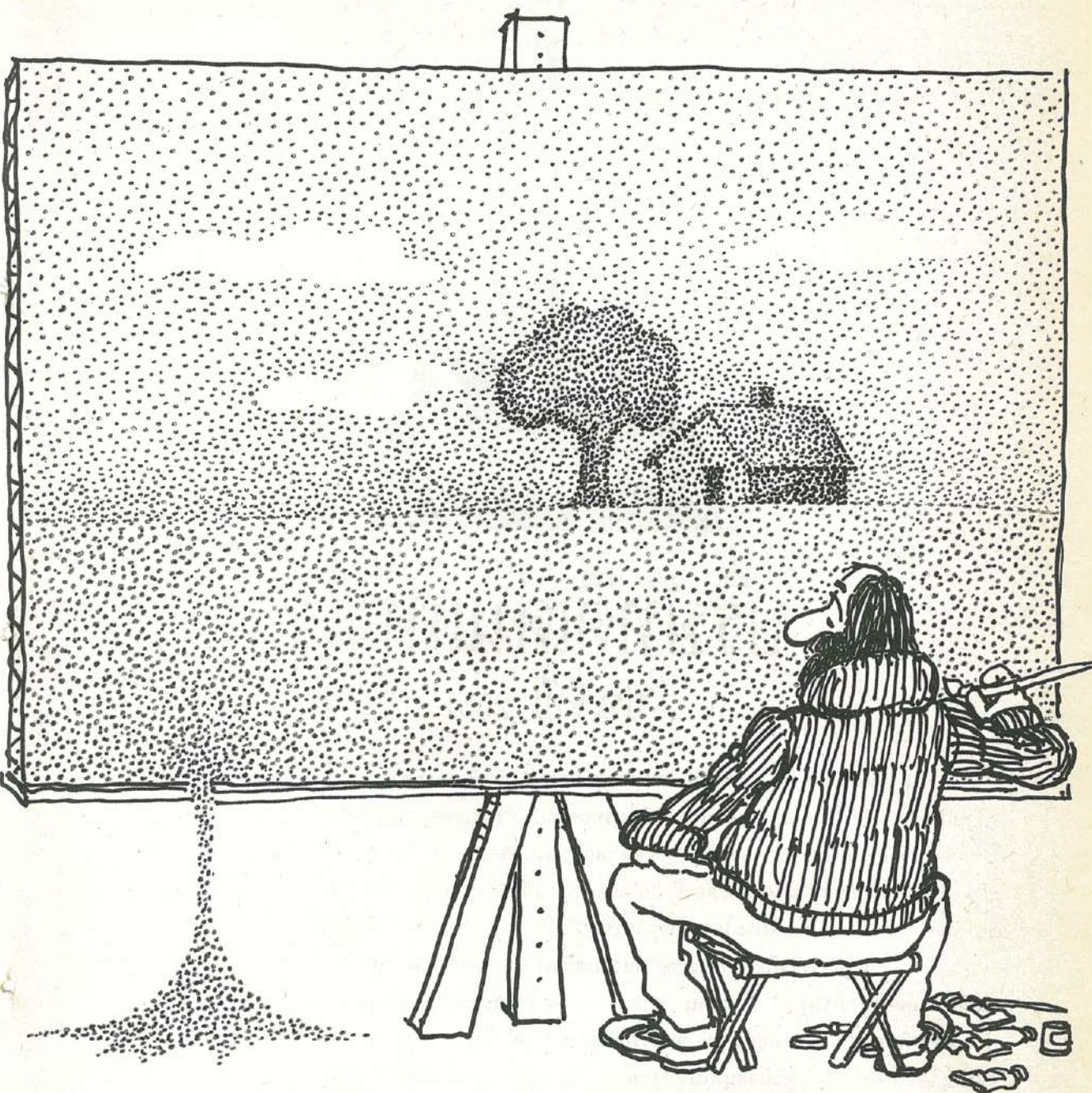
เอดิสัน เพรส โปรดักส์

จำกัด

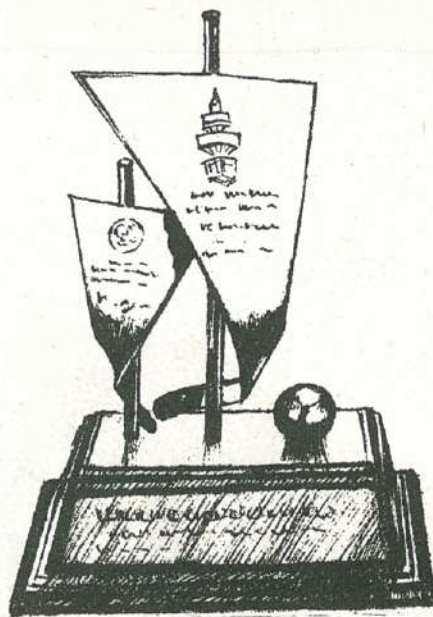

94/10 ซอยมีสุวรรณ 1 ถนนสุขุมวิท 71 พระโขนง กทม. 10110

โทร. 391-4386, 391-0081

492

บริษัทดีเด่นแห่งปี

ประจำปี 2531

โลกแห่งการแข่งขันทางเทคโนโลยี เช่นยุคปัจจุบัน นับวันแต่จะทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้น การแข่งขันนี้ก็เป็น "หนึ่ง" ในแวดวงของตนเอง หรือครอบคลุมไปถึงประเทศ และโลกทั้งโลกในที่สุด หากพิจารณาในขอบเขตที่แคบเข้ามาเฉพาะวงการธุรกิจ อุตสาหกรรมในบ้านเรา ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินธุรกิจเจริญรุดหน้า หรือดำรงอยู่ได้ด้วยความมั่นคงก็จะต้องมี "การแข่งขัน" เป็นพลังสำคัญผลักดันไปสู่ความสำเร็จทั้งด้านการบริหาร การผลิต การตลาด และผลประโยชน์ในรูปกำไร

ในเงื่อนไขทางธุรกิจ ลักษณะการแข่งขันชนิดเอาเป็นเอาตายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น นับเป็นเรื่องที่ดี แต่อยากให้ลองนึกภาพดูว่า ถ้าทุกคน ทุกองค์กร และทุกสถาบัน ดำเนินพฤติกรรมในแนวทางเดียวกันหมด ประเทศชาติของเรา สังคมของเรา จะहारอยยัมบนใบหน้าได้ยากขึ้นทุกวัน เพราะทุกฝ่ายจ้องเอาแต่ที่จะหาผลประโยชน์ ฉกฉวยที่จะเอาชนะในทุกรูปแบบ แน่นนอนในสภาวะการณ์เช่นนี้เราคิดว่าความมี "คุณธรรม" น่าจะเป็นสิ่งจรรโลงระบบการแข่งขันได้เป็นอย่างดี

การจัดพิจารณาบริษัทดีเด่นแห่งปี นับได้ว่าเป็นเรื่องสอดคล้องกับสถานการณ์และยุคสมัย โดยนัยแห่งหลักการที่ได้วางไว้ว่า "เพื่อเป็นการยกย่องบริษัทที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจที่ส่งเสริม และสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศทั้งในด้านการดำเนินงานของบริษัท ฯ คุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์และกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ ต่อสังคม ซึ่งควรเป็นแบบอย่างที่ดี" ซึ่งจากการพิจารณาประเด็นจากหลักของการพิจารณาบริษัทดีเด่นที่วางไว้ ก็จะทำให้ได้มุ่งเน้นที่จะให้ผู้ประกอบการทุกสาขาวิชาชีพในบ้านเมืองของเราแข่งขันกัน ผิดแต่ว่าการแข่งขันนี้เป็นการแข่งขันกันทำดี แข่งขันกันสร้างคุณภาพในแนวทางที่ถูกต้อง

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

บริษัทที่เด่นแห่งปี ประจำปี 2531

ประเภท สถาบันการศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย

ประวัติ

ผู้ริเริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต คือ ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์ และอาจารย์สนั่น เกตุทัต โดยมีปณิธานที่จะทำงานด้านการศึกษาเพื่อประโยชน์แก่สังคม

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จึงมีความมุ่งหมายและนโยบายในอันที่จะสร้างนักธุรกิจที่ดี โดยมุ่งตรงที่จะให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยนี้ สามารถประกอบธุรกิจหรือจับใช้วงการธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ โดยการนำทฤษฎีบริหารสมัยปัจจุบัน มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพธุรกิจที่กำลังพัฒนาอยู่ในประเทศ ยิ่งกว่านั้นมหาวิทยาลัยได้ตระหนักเป็นอย่างดีว่า นอกจากจะฝึกฝนอบรมให้นักศึกษาสามารถใช้วิชาที่เรียนมาในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น มหาวิทยาลัยยังมีหน้าที่ฝึกอบรมให้นักศึกษาทุกคนที่ผ่านการศึกษามาจากมหาวิทยาลัยนี้เป็นพลเมืองที่รู้จักรับผิดชอบต่อสังคม

การจัดการเรียนการสอน

ปริญญาตรี ภาคปกติและภาคค่ำ (4 ปี และต่อเนื่อง 2 ปี)

คณะบริหารธุรกิจ สาขาการเงิน

การตลาด การ
บริหารงานบุคคล
การจัดการทั่วไป
การเลขานุการ
คอมพิวเตอร์
ธุรกิจ

คณะการบัญชี สาขาการบัญชี

คณะนิติศาสตร์ สาขานิติศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์ สาขาภาษาอังกฤษ

ภาษาจีน การ
ท่องเที่ยว และ
การโรงแรม

คณะนิเทศศาสตร์ สาขานิเทศศาสตร์-
ธุรกิจและการ
สื่อสารมวลชน

ปริญญาโทภาคค่ำ

สาขาบริหารธุรกิจ นิเทศศาสตร์ธุรกิจ

เศรษฐศาสตร์

นิติศาสตร์

นโยบาย

1. มหาวิทยาลัยจะยึดมั่นในปณิธานและภารกิจของมหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการทั้งปวงของมหาวิทยาลัย
2. ในการผลิตบัณฑิต จะยึดหลักความถึงพร้อมด้านคุณธรรมและคุณวุฒิเป็นหัวใจในการพัฒนานักศึกษา
3. มหาวิทยาลัยจะจัดการศึกษาให้ทันสมัยและก้าวหน้าอยู่เสมอ เพื่อความเป็นเลิศทางด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
4. มหาวิทยาลัยจะสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อเสริมสร้างความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ
5. สนับสนุนกิจกรรมการบริการทางวิชาการแก่สังคม โดยเน้นการบริการที่เสริมสร้างบทบาทความเป็นผู้นำทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ
6. ในด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จะเน้นและส่งเสริมกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ
7. มหาวิทยาลัยจะบริหารงานโดยใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด มีการวางระบบงานที่แน่นอนชัดเจนและใช้ระบบแผนงานเป็นเครื่องมือช่วยในการปฏิบัติ
8. มหาวิทยาลัยจะดำเนินการทุกรูปแบบเพื่อพัฒนาเจตคติความรู้ และความสามารถของบุคลากร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนางานแต่ละด้าน
9. สนับสนุนแผนงานกิจการนักศึกษา เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ จิตใจอารมณ์ และสังคมของนักศึกษา
10. ให้มีระบบวางแผน (CAMPUS MASTER PLAN) เพื่อกำหนดกรอบการใช้พื้นที่และระบบสาธารณูปโภค โดยวางแผนระยะยาวเพื่อลดค่าใช้จ่าย และเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการเงินของมหาวิทยาลัย

ค้อยพบ

ความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใหม่

ເຮົາໆນີ້

สมัครเป็นสมาชิก “วารสารมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต”

ชื่อ นามสกุล

สถาบัน _____

หัวข้อ: _____

รหัสไปรษณีย์ _____ โทรศัพท์ _____

☐ ๑ ปี (๓ เดือน) ๗๐ บาท ☐ ๑๐ เดือน ๒๐๐ บาท

สำนักงาน

วารสารมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์

๑๑๐/๑.๔ ถ. ประชา^๑ขึ้น บางเขน

กรรณเทพฯ ๑๐๒๑๐

ในนาม อ. อรรถธรณ์ สัทธพิทักษ์ ธนานิธิสังจำย ปณท. ดุสิต

ธุรกิจบัณฑิต

“เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า”

กำหนดออกปีละ 3 ฉบับ

กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม

มิถุนายน - กันยายน

ตุลาคม - มกราคม

ขอออกรับเป็นสมาชิก “วารสารมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต”

☐ 1 ปี (3 เล่ม) ราคา 70 บาท

☐ 10 เล่ม ราคา 200 บาท

ส่งเงินทางธนาคาร/ตัวแลกเงิน ในนามอาจารย์อรรณ สุทธิพิทักษ์ ส่งจ่าย ปณ.ดุสิต

สำนักงาน : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

110/1-4 ประชาชื่น กทม.

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

“สร้างสรรค์บัณฑิตเพื่อธุรกิจอนาคต”

มหาวิทยาลัยแห่งแรกและแห่งเดียว

ที่.....

ได้รับพระราชทาน “พระเกี้ยวทองคำ” ในฐานะ
สถาบันส่งเสริมภาษาไทยดีเด่น

ได้รับคัดเลือกให้เป็น “บริษัทดีเด่นแห่งปี ประจำปี ๒๕๓๑”
ประเภท สถาบันอุดมศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

ธุรกิจบัณฑิตย์

“เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า”

กำหนดออกปีละ 3 ฉบับ

กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม

มิถุนายน - กันยายน

ตุลาคม - มกราคม

ขออภัยเป็นสมาชิก “วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏบิรินทร์”

☐ 1 ปี (3 เล่ม) ราคา 70 บาท

☐ 10 เล่ม ราคา 200 บาท

ส่งเงินทางธนาคาร/ตัวแลกเงิน ในนามอาจารย์อรรณ สุทธิพิทักษ์ ส่งจ่าย ปณ.ดุสิต

สำนักงาน : มหาวิทยาลัยราชภัฏบิรินทร์

110/1-4 ประชาชื่น กทม.